

RAZVOJNI PLAN OPŠTINE SENTA (2007-2013)

			SADRŽAJ	2
			REČ PREDSEDNIKA OPŠTINE	5
I.			NOV PRISTUP RAZVOJU – VOJVODINA CESS	6
II.			METODOLOGIJA	8
	1.		Principi izrade razvojnog plana	8
	2.		Akteri u izradi razvojnog plana	8
	3.		Faze izrade strateškog plana	9
III.			SITUACIONA ANALIZA	12
	1.		OSNOVNE KARAKTERISTIKE OPŠTINA SENTA	12
		1.1.	Položaj opštine Senta	12
		1.2.	Veličina opštine Senta	12
		1.3.	Naselja opštine Senta	13
		1.4.	Prirodne karakteristike opštine Senta	13
	2.		HUMANI RESURSI	14
		2.1.	Kretanje broja stanovnika	14
		2.2.	Strukture stanovništva	17
		2.2.1.	Starosna i polna struktura stanovništva	17
		2.2.2.	Obrazovna struktura stanovništva	18
		2.2.3.	Etnička struktura stanovništva	19
		2.3.	Domaćinstva i stanovi	20
		2.4.	Radno aktivno stanovništvo	21
		2.5.	Struktura zaposlenog stanovništva	22
		2.6.	Struktura nezaposlenog stanovništva prema polu i obrazovnom profilu	23
		2.7.	Verovatnoća gubitka poslova kao posledica očekivanih promena (privatizacija i sl.)	24
	3.		PRIVREDA	25
		3.1.	PRIVREDA I SEKTOR MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA	25
		3.1.1.	Opšti pregled privrede	25
		3.1.2.	Društveni proizvod i struktura privrede	25
		3.1.3.	Struktura privrede po veličini i delatnostima	28
		3.1.4.	Zaposlenost	32
		3.2.	AGROKOMPLEKS	34
		3.2.1.	Analiza agrokompleksa Opštine Senta u periodu 2000-2005. godine	34
		3.2.2.	Komparativna analiza sa Vojvodinom	41
		3.2.3.	Ograničenja i problemi	41
		3.2.4.	Mogući pravci razvoja	42
		3.3.	TURIZAM	43
		3.3.1.	Pravci razvoja turizma u opštini Senta	43
		3.3.2.	Nautički turizam	46
		3.3.3.	Iskorišćenost položaja za razvoj tranzitnog turizma	46
		3.3.4.	Lovni turizam	47
		3.3.5.	Manifestacioni turizam	47
			3.3.5.1. Kulturne manifestacije	50
		3.3.6.	Kulturna dobra kao deo turističke ponude opštine Senta	53
			3.3.6.1. Osnova za razvoj kulturnog turizma	54

		3.3.7.	Receptivna osnova turizma	57
		3.3.8.	Promet turista	57
		3.3.9.	Stanje i perspektive turizma u opštini Senta	58
		3.3.10.	Zaključna razmatranja	60
4.			INFRASTRUKTURA	62
	4.1		SAOBRAĆAJNA INFRASTRUKTURA	62
		4.1.1	Drumski saobraćaj	62
		4.1.2.	Železnički saobraćaj	65
		4.1.3.	Vodeni saobraćaj	66
	4.2.		ELEKTRIČNA I TOPLOTNA ENERGIJA	67
	4.3.		TELEKOMUNIKACIONA INFRASTRUKTURA	67
	4.4.		KOMUNALNA INFRASTRUKTURA KAO FAKTOR STANJA ŽIVOTNE SREDINE	69
		4.4.1.	Vodovod i kanalizacija	69
		4.4.2.	Toplovod – Centralno grejanje	71
		4.4.3.	Gasovod	71
		4.4.4.	Izgrađenost ulica	72
		4.4.5.	Stanje zelenih površina	72
		4.4.6.	Vazдушna sredina – aerozagađenje	73
		4.4.7.	Izvori zagađenja	73
			4.4.7.1. Industrija	73
			4.4.7.2. Saobraćaj	74
			4.4.7.3. Upotreba čvrstog goriva u domaćim ložištima	74
			4.4.7.4. Zagađenost vazduha	74
		4.4.8.	Buka i vibracije	75
		4.4.9.	Kvalitet površinskih i podzemnih voda	75
			4.4.9.1. Podzemne vode – vodosnabdevanje stanovništva i kvalitet pijaće vode	75
			4.4.9.2. Kvalitet otpadnih voda	77
			4.4.9.3. Kvalitet površinskih voda	77
		4.4.10.	Rukovanje otpadom	77
		4.4.11.	Prirodne vrednosti i retkosti	79
		4.4.12.	Uloga Skupštine Opštine u rešavanju problema životne sredine	79
		4.4.13.	Nevladine organizacije u funkciji organizovanja zaštite životne sredine	80
5.			POKAZATELJI DRUŠTVENOG RAZVOJA	81
	5.1.		OBRAZOVANJE	81
		5.1.1.	Dečiji vrtić "Snežana - Hófehérke"	81
		5.1.2.	Osnovne škole	81
			5.1.2.1. Škola: "Spomen - škola", Senta	81
			5.1.2.2. Škola: "Turzo Lajoš"	82
			5.1.2.3. Škola: "11 novembar", Senta	82
			5.1.2.4. Škola: "Čokonai Vitez Mihalj" Gornji Breg	83
			5.1.2.5. Škola: "Temerkenj Ištvan", Tornjoš	83
			5.1.2.6. Osnovna muzička škola – „Stevan Mokranjac“ Senta	84
		5.1.3.	Srednje škole	84
			5.1.3.1. Srednja medicinska škola	84

			5.1.3.2. Ekonomsko - trgovinska škola	85
			5.1.3.3. Gimnazija	86
			5.1.3.4. Gimnazija za talentovane učenike prirodno-matematičkog usmerenja	86
		5.1.4.	Više i visoke škole	86
			5.1.4.1. Fakultet za hortikulturu	86
			5.1.4.2. Viša tehnička škola za industrijski menadžment	86
		5.2.	KULTURA	87
		5.3.	ZDRAVSTVENA I SOCIJALNA ZAŠTITA	89
		5.4.	SPORT	91
		5.5.	CIVILNE ORGANIZACIJE	91
IV.			SEKTORSKE I ZAJEDNIČKA SWOT ANALIZA OPŠTINE SENTA	92
V.			VIZIJA OPŠTINE SENTA	103
VI.			STRATEŠKI I PRIORITETNI CILJEVI I MERE	103
VII.			UČESNICI U IZRADI RAZVOJNOG PLANA OPŠTINE SENTA	126
VIII.			ANEKSI	128
IX.			USVOJENI PREDLOZI RADNIH TELA SKUPŠTINE OPŠTINE SENTA	144
			ZAKLJUČAK O USVAJANJU RAZVOJNOG PLANA OPŠTINE SENTA ZA 2007-2013.	145

REČ PREDSEDNIKA OPŠTINE

Oni koji znaju Sentu i ljude iz Sente i njene okoline znaju o nama, da je naš lokal-patriotizam nadaleko čuven. Naše darovno pismo je staro već 500 godina, a uskoro ćemo slaviti 800 godina prvog pismenog pomena grada, to jest postojanja Zynthareva. Zbog senčanske bitke, velike pobjede Eugena Savojskog 1697. godine grad je mnogo trpeo, ali je preživeo. Zahvaljujući ovoj bitci Sentu beleži i svetska istorija.

Od slavne prošlosti je možda važnija sadašnjost, u kojoj živimo i izračunljiva i planirana budućnost. Naša istorija novijeg doba je što se razvoja grada i sela tiče imala dva vrhunca: kraj XIX veka i početak XX veka, odnosno period od 60-tih do 80-tih godina XX veka. Imidž današnje Sente su određeni ovim periodima. Naš srednjoročni plan mora da odgovara izazovima XXI veka i lokalnim očekivanjima. Senta je momentalno jedan od najznačajnijih kulturnih, obrazovnih i zdravstvenih centara Potisja. Razvojnim planom za period od 2007. do 2013. godine, pored daljeg razvoja ovih područja istakli smo kao cilj jačanje i drugih grana.

Najvažnije je, da se pored toga što ćemo očuvati naše senčanstvo, čuvajući lokalne karakteristike, izbegavajući zagađivanje životne sredine dalje razvijamo tako, da se naš privredni potencijal razvija na način, da time služimo ostanku u domovini i da ponovo privlačimo kući privredno/politički prinudno migriranih u devedesetim godinama.

Važni elementi formiranja građanstva su svestan razvoj zajednice i planiranje. Cilj srednjoročnog plana je skiciranje i prihvatanje odgovornosti za budućnost opštine. Nije tajno očekivanje ni to, da želimo poboljšati naše samopoštovanje i samovrednovanje i da želimo odgovarati standardima Evropske unije. Kapital ne odlazi tamo gde ga zovu, već onamo gde su mu obezbeđeni mesto i uslovi za nesmetanu oplodnju. Stvorimo s toga to mesto! Posebno se zahvaljujem svima onima, koji su učestvovali u planiranju. Nadam se, da će plan služiti razvoju svih nas, a za to treba da postoji i zajednička volja!

PREDSEDNIK OPŠTINE SENTA

Atila Juhas

Novembar, 2006. godine

I. NOV PRISTUP RAZVOJU

Jedan od osnovnih ciljeva Evropske unije je podsticanje uravnoteženog razvoja širom njene teritorije, jačanjem socijalne i ekonomske kohezije. Zemlje članice EU polažu značajnu pažnju na razvoj regionalne politike kao i na institucije za njeno sprovođenje. Finansijski instrumenti regionalne politike EU su nastali kao posledica spoznaje da stvaranje jedinstvenog tržišta nije dovoljan instrument za prevazilaženje razlika u regionalnom razvoju unutar granica EU.

Kako bi se osigurao pozitivan uticaj regionalne politike, Evropska unija je razvila određeni broj operativnih principa, a to su princip partnerstva, planiranja razvoja i dodatnih sredstava. Projekti finansirani od strane EU moraju biti sufinansirani iz nacionalnih izvora. Na taj način se evropski fondovi dopunjavaju, umesto da postanu zamena za domaće investiranje. Iskustva pokazuju da sredstva EU mogu da imaju pozitivan uticaj samo ako se dodaju, a ne kao zamena za nacionalne troškove. Ovakvim pristupom se rešavanje problema vrši tamo gde oni nastaju.

Pri postavljanju prioriteta razvoja neizostavno je učešće lokalnih i regionalnih vlada. Princip angažovanja lokalnog partnerstva doprinosi stvaranju slike "Evropa odozdo", odnosno približavanje Unije građanima. Sposobnost zemalja da stvore viziju dugoročnog i održivog razvoja i da na toj viziji grade prioritete programe razvoja, neposredno utiče na visinu koristi koju te zemlje mogu imati od fondova EU.

Princip planiranja razvoja podrazumeva nameru Evropske unije da svaki specifični projekat koji želi da podrži, izražava potrebe lokalne zajednice. Svi projekti koje EU podržava moraju biti deo dugoročnih programa razvoja koje je izradio region ili država koja aplicira za sredstva EU fondova.

Jedini način da se postigne balansiran razvoj regiona i da se smanje nejednakosti u regionalnom razvoju je pristup "odozdo na gore" («bottom up»). Ovakav pristup zahteva i izgradnju novih odnosa između regionalnih i lokalnih vlasti i korake koji sasvim sigurno povećavaju učinke pomoći EU. Pristup "odozdo na gore" pretpostavlja da razvoj mora biti iniciran ciljevima, karakteristikama, atributima i iskustvima lokalne zajednice. Promena je definisana lokalnim interesima umesto opštih principa prihvaćenih iskustava.

Osnovni preduslov za korišćenje sredstava koja je EU namenila Srbiji za period 2007-2013 godine je postojanje višegodišnjih razvojnih planova i programa razvoja na regionalnom i lokalnom nivou, kao i na stvaranju institucionalne infrastrukture koju treba da čini gusta mreža razvojnih centara i agencija. Strateški plan razvoja regiona ili opštine je srednjoročan ili dugoročan dokument o pravcima razvoja tog prostora u demografskom, ekonomskom, i prostornom smislu. Definisane ključne oblasti razvoja i pravca razvoja regiona obično se radi putem SWOT analize, koja jasno predstavlja analizu jakih (**Strengths**) i slabih (**Weaknesses**) strana regiona, ali i analizu šansi (**Opportunities**) i opasnosti (**Threats**) iz okruženja. Osnovni cilj SWOT analize je identifikacija i kritičko sagledavanje snaga, slabosti, mogućnosti i opasnosti kojima je lokalna samouprava izložena, nebi li se dobila dobra polazna osnova za definisanje i utvrđivanje dinamike realizacije strateških ciljeva lokalne zajednice.

Strateškim planiranjem se određuju prioritete i realistična primena strategije, a vreme i utrošena sredstva u tom procesu opravdaće svoju namenu. Strateško planiranje forsira inovativne i kooperativne pristupe problemima sa kojima je lokalna vlast suočena, težeći da u rešavanje tih problema uključe svi sektori, nivoe vlasti, naučne i razvojne institucije na lokalnom nivou i ostale predstavnici civilnog sektora.

Opština Senta je kao i mnoge druge opštine u Srbiji, suočena sa velikim problemima koji su nastali kao posledica višedecenijskog osiromašenja, nedostatka sredstava i planskog pristupa razvoju. Nerazvijena infrastruktura, velika stopa migracija, unazađena ekonomija i sl. su karakteristike opštine Senta koji su u velikom doprineli njenom zastoju u razvoju. Imajući u vidu značaj razvojnih strateških dokumenata za pokretanje razvoja i za privlačenje eksternih sredstava, opština Senta je angažovala Centar za strateško ekonomska istraživanja "Vojvodina – CESS", na izradi Razvojnog plana opštine Senta (2007-2013). Izrada ovog dokumenta je pokazatelj postojanja svesti o važnosti primene strateških dokumenata lokalnog razvoja, koja će dovesti do podizanja

nivoa i institucionalnog i organizacionog kapaciteta u opštini, podizanja nivoa njihove iskorišćenosti unutar lokalnih zajednica.

Izrada Razvojnog plana opštine Senta je prvi korak koji treba da stvori preduslove za efikasan, uspešan i kontinualan razvoj lokalne zajednice kroz takav proces, koji će omogućiti svim građanima opštine da preko odabranih predstavnika sami planiraju budućnost svoje lokalne zajednice i učestvuju u realizaciji projekta lokalnog razvoja. Na taj način lokalna vlast pokazuje odgovornost prema građanima.

Integrisan pristup razvoj opštine Senta podrazumeva održiv (ujednačen, harmonizovan) razvoj između tri osnovna segmenta razvoja, i to:

- unapređenje humanih resursa
- razvoj privrede i
- razvoj infrastrukture.

Takva koncepcija razvoja je ona koju opština Senta vidi kao prihvatljivu za svoju sredinu, jer će jedino ona uspeti da adekvatno odgovori na veliki broj izazova sa kojima se opština suočava.

Dokument koji je pred nama predstavlja dugoročnu projekciju razvoja opštine Senta. Svi definisani ciljevi i mere usmereni su na ostvarivanje vizije opštine Senta.

II. METODOLOGIJA

Održivi razvoj u tranzicionim zemljama je ograničen nedostatkom strateških razvojnih planova i ograničenom dostupnošću finansijskih i ljudskih resursa za implementaciju neophodnih projekata. Razvojni planovi će imati efikasan uticaj samo u onim sredinama gde postoje jasno formulisane ideje, koje vode računa o prioritetima regiona i usklađuju ih sa dostupnim resursima. Takav proces se naziva strateško planiranje.

Svrha strateškog planiranja jeste izgradnja lokalnih kapaciteta za unapređenje budućeg stanja u opštini i poboljšanje kvaliteta života svih njenih stanovnika. Ono omogućava svim lokalnim akterima da zajednički rade na identifikaciji ključnih problema u zajednici, ali i osnovnih razvojnih pravaca i kompetitivnih prednosti. Strateško planiranje takođe predstavlja vredno sredstvo za unapređenje investicione klime i poslovnog okruženja i time jačanje kompetitivnosti i kreiranja novih radnih mesta.

Definisanje strategije zahteva određene strateške mere koji će obezbediti optimalno korišćenje dostupnih resursa, kao i sinergiju i dodatne efekte pojedinačnih mera. Ovo uključuje analizu mogućih opcija i određivanje prioriteta.

1. PRINCIPI IZRADE RAZVOJNOG PLANA

Geografski, ekonomski, socijalni i administrativni faktori, koji su međusobno povezani, veoma su bitni za proces strateškog planiranja. Partnerstvo u izradi i implementaciji strategije je od ključnog značaja za održivost i neophodno je u promenljivom privrednom okruženju. Proces izrade strategije zahteva konsenzus oko očekivanja lokalne zajednice i shodno tome svi relevantni stakeholder-i (predstavnici lokalnih vlasti, institucije, poslovna udruženja, privredne komore, preduzeća, NVO, itd.) su pozvani da učestvuju u procesu.

Transparentnost procesa izrade strategije podrazumeva da odlukama u svakoj fazi procesa prethodi široka javna rasprava a rezultati treba da budu dostupni javnosti. Sama strategija je kombinacija vizije, dugoročnih strateških ciljeva i srednjoročnih prioriteta (ili specifičnih ciljeva).

Izrada strategije je kontinuirani proces, a definisan strateški dokument se kontinuirano nadgleda, analizira i dopunjuje. On predstavlja osnov za definisanje projekata čija implementacija doprinosi ekonomskom razvoju lokalne zajednice i priprema je za buduća strateška planiranja.

Uspešne strategije karakteriše:

- partnerstvo i participativni pristup
- visok nivo javnog konsenzusa i efikasnost
- učestvovanje velikog broja stakeholder-a iz svih oblasti javnog života
- svest o tome da kvalitet jedne završene faze utiče na uspešnost sledeće faze
- jedinstvena koordinacija procesa.

Metodologija izrade Razvojnog plana opštine Senta se bazira na principima održivog planiranja razvoja lokalne zajednice, kao i na uspešnim primerima iz prakse. Ona počiva na nekoliko principa:

- integrisan pristup rešavanju problema
- jasno definisana vizija razvoja
- učešće svih relevantnih aktera u donošenju odluka
- timski rad na formulisanju i implementaciji strategije

2. AKTERI U IZRADI RAZVOJNOG PLANA

Proces strateškog planiranja razvoja podrazumeva uključenost svih razvojnih aktera: 1. donosioci odluka; 2. izabrani predstavnici institucija/organizacija (stakeholders) relevantnih za razvojni proces; 3. stručnjake iz različitih oblasti.

3. FAZE IZRADE RAZVOJNOG PLANA

Postupak izgradnje strategije podrazumeva više, međusobno povezanih faza i koraka čija je koordinacija neophodna kako bi se izbeglo preklapanje aktivnosti.

Faze u izradi Razvojnog plana opštine Senta (2007-2013)

Ugovor o izradi Razvojnog plana opštine Senta (2007-2013)
zaključen između Centra za strateška ekonomska istraživanja «Vojvodina-CESS» i opštine Senta

Faza I: Uvodni sastanak

Faza II: Formiranje radnih grupa

Faza III: Situaciona analiza

Faza IV: SWOT analiza

Faza V: Vizija opštine Senta

Faza VI: Strateški, prioritetni ciljevi i mere

Faza VII: Akcioni planovi

- Geografski položaj opštine
- Demografija
- Privreda i sektor MSPP
- Agrokompleks
- Turizam
- Infrastruktura
- Kultura, obrazovanje, zdravstvo, sport, civilne organizacije

RAZVOJ OPŠTINE SENTA

Faza 0 - Uvodni sastanak

Proces strateškog planiranja započinje organizovanjem i održavanjem dobro osmišljenog uvodnog sastanka. Cilj sastanka je okupljanje relevantnih predstavnika svih sektora opštine Senta kako bi im se predstavila metodologija izrade razvojnog plana. Rezultat ove faze treba da bude upoznavanje svih prisutnih lica sa metodologijom i planom aktivnosti i formiranje radnih grupa.

Na prvom sastanku, održanom u Skupštini opštine Senta, prisustvovala su 43 lica iz gotovo svih sektora. Na sastanku je održana prezentacija o suštini, značaju i metodologiji strateškog planiranja i dogovoreno je da će se za potrebe izrade situacionih i SWOT analiza formirati 11 radnih grupa.

Faza 1 - Formiranje radnih grupa

Radne grupe se formiraju kao tematske i čine ih predstavnici za određenu oblast relevantnih sektora, institucija, organizacija kao i lokalnih eksperata. Svaka od radnih grupa ima koordinatora. Za potrebe izrade Razvojnog plana opštine Senta (2007-2013) formirano je 11 radnih grupa:

- Radna grupa za demografiju
- Radna grupa za geografiju, topografiju i ekologiju
- Radna grupa za privredu i sektor MSPP
- Radna grupa za poljoprivredu
- Radna grupa za turizam
- Radna grupa za infrastrukturu

- Radna grupa za kulturu, obrazovanje, zdravstvo i socijalnu zaštitu, za sport i za civilne organizacije.

Za koordinatore radnih grupa određeni su profesori sa Novosadskog univerziteta. Od članova radne grupe se očekuje da aktivno učestvuju u prikupljanju podataka iz oblasti radne grupe kojoj pripadaju. Od kvaliteta i kvantiteta podataka koje koordinatori radnih grupa dobiju od članova zavisice i kvalitet i sveobuhvatnost situacione i SWOT analize.

Faza 2 - Situaciona analiza

Situaciona analiza treba da pruži kvalitativni i kvantitativni odgovor na pitanje:

- Gde smo sada?
- Kakvo je naše okruženje u kojem delamo?
- Koje su naše sposobnosti?
- Koje su naše slabosti?

Situacionoj analizi se pristupa kada su prikupljeni svi potrebni podaci. Ona daje pregled stanja tj. situacije na nivou lokalne zajednice, koji će predstavljati osnov za formulisanje strategije. Situacija se analizira po raznim segmentima, sektorima i podsektorima:

- geografski položaj
- demografija
- industrija i sektor malih i srednjih preduzeća i preduzetnika
- agrokompleks
- infrastruktura
- obrazovanje
- zdravstvo
- kultura
- sport
- civilni sektor

U proces izrade situacione analize trebalo bi da budu uključeni predstavnici svih relevantnih institucija na lokalnom nivou, ali se po potrebi mogu angažovati i spoljni konsultanti.

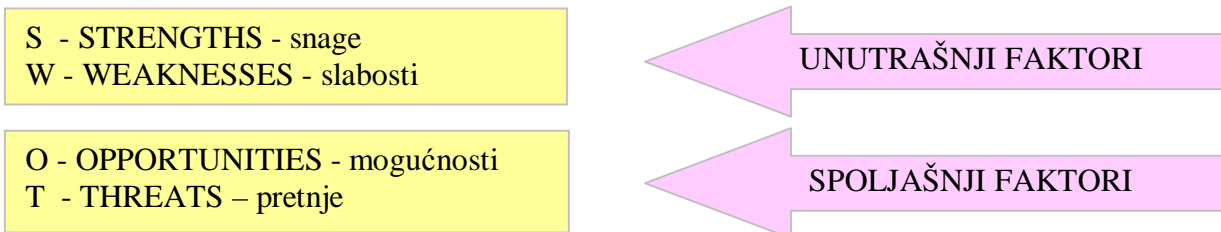
Situaciona analiza se koristi kako bi se sagledalo postojeće stanje u opštini, uočili trendovi koji dominiraju u svakoj oblasti, odredili glavni indikatori koji utiču na stvaranje tih trendova i uočili njihovi uzroci na nivou lokalne zajednice i kako bi se definisale preporuke za unapređenje kvaliteta života ljudi u lokalnoj zajednici.

Faza 3 - SWOT analiza

Cilj SWOT analize je da identifikuje ključne faktore u okruženju koji su značajni za razvoj lokalne zajednice.

SWOT analiza je najčešće korišćeno sredstvo za identifikovanje komparativnih prednosti lokalne zajednice. Ona služi za identifikaciju i grupisanje snaga, slabosti, mogućnosti i opasnosti.

SWOT je akronim engleskih reči **S**trengths, **W**eaknesses, **O**pportunities, **T**hreats i podrazumeva grupisanje relevantnih informacija u dve glavne kategorije:

Snage su faktori koji daju zajednici ili regionu njegovu kompetitivnu prednost i koji čine određeni prostor atraktivnim mestom za život i rad. *Slabosti* su faktori i trendovi koji predstavljaju prepreke ili ograničenja (društvena, fizička, finansijska, administrativna, politička, etnička, tradicionalna...) za ekonomski razvoj.

Mogućnosti su okolnosti koje olakšavaju ili omogućavaju razvoj kompetitivnih prednosti. Glavna tema sa kojima se mogućnosti bave su trendovi. *Opasnosti* su nepovoljni trendovi koji vode do gubitka ili smanjenja regionalne kompetitivnosti.

Svaka od radnih grupa je učestvovala u izradi SWOT analize unutar svog sektora. Sektori su podeljeni na pod-sektore a rezultati svih radnih grupa su prezentovani i u zajedničkoj SWOT analizi.

Faza 4 - Vizija

Vizija daje integralnu sliku poželjne budućnosti lokalne zajednice, odnosno opštine, koja artikuliše generalne ciljeve razvoja, omogućava sagledavanje posledice njihove realizacije i koraka koje je neophodno preduzeti. Definicija vizije zasnovana je na razvojnim potencijalom opštine i odnosi se samo na generalne pravce i opredeljenja iz kojih se mogu izvesti strateški i prioritetni ciljevi.

Faza 5 - Strateški, prioritetni ciljevi i mere

Da bi se dostigla vizija i da bi se mogla realizovati najbolja strategija, definisanje ciljeva je neophodan i logičan korak. Prilikom njihovog definisanja uzimaju se u obzir svi raspoloživi lokalni (ljudski i materijalni) resursi i mogućnost njihovog optimalnog angažovanja i vodi se računa da oni izražavaju ozbiljnost problema i da budu u skladu sa objektivnim mogućnostima opštine da ih realizuje u određenim vremenskim okvirima. U pogledu stepena opštosti ciljevi se mogu definisati kao strateški i kao prioritetni.

Strateški ciljevi su globalni, dugoročni ciljevi dok su prioritetni ciljevi nešto nižeg nivoa opštosti, konkretniji su i merljivi. Realizacija prioritetnih ciljeva vodi ostvarenju strateških ciljeva i približava razvoj viziji. Kod izbora prioritetnih ciljeva mora se voditi računa o njihovoj stvarnoj strateškoj vrednosti.

Mere su sredstva za realizaciju prioritetnih ciljeva. One su rezultat kombinovanja stručnog znanja i poznavanja lokalnih prilika.

III. SITUACIONA ANALIZA OPŠTINE SENTA

1. OSNOVNE KARAKTERISTIKE OPŠTINE SENTA

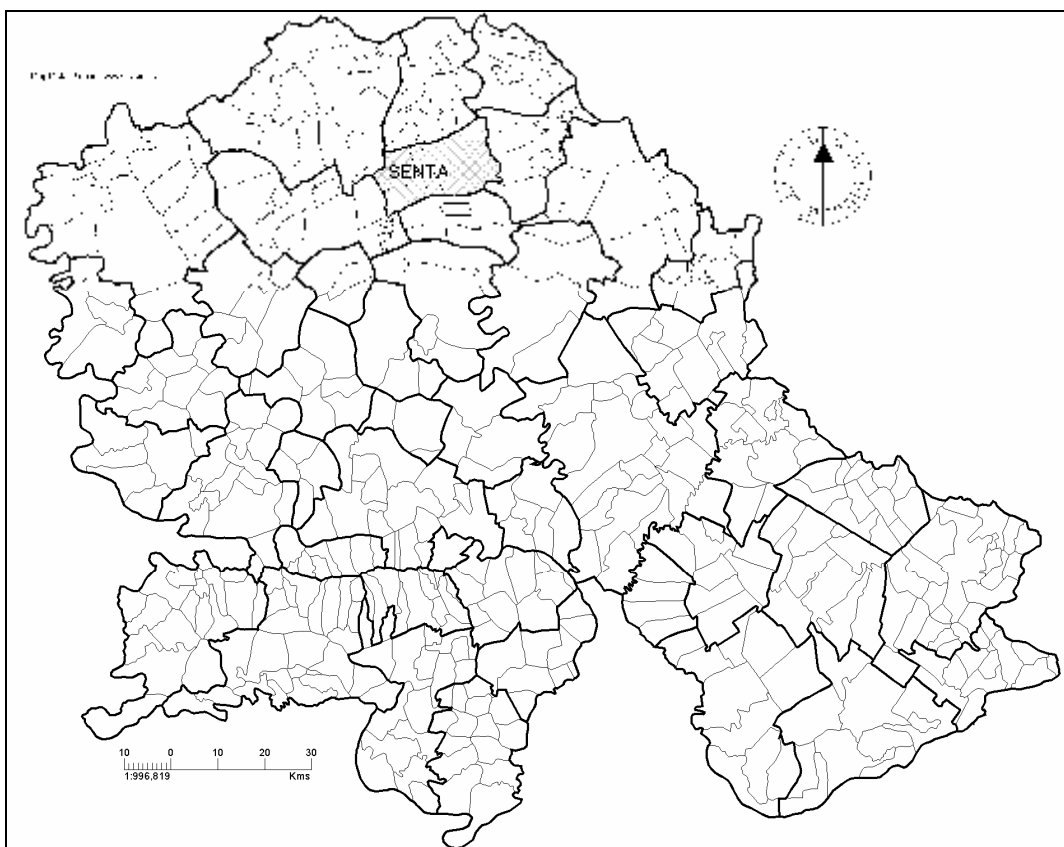
1.1. Položaj opštine Senta

Opština Senta nalazi se u severoistočnom delu Bačke, severnom delu Vojvodine i pripada Severno-banatskom okrugu, iako se nalazi u Bačkoj. Graniči se sa opštinom Čoka na istoku, gde prirodnu granicu predstavlja reka Tisa. Na zapadu potok Čik predstavlja granicu sa Bačkom Topolom, a na severu prema Kanjiži i Subotici i na jugu prema Adi granice su veštački povučene.

U Senti postoje železnička i autobuska stanica, kao i međunarodna luka. Senta ostaje važna raskrsnica regionalnih puteva, Segedin-Senta-Novi Sad i Bačka Topola-Senta-Čoka-Kikinda. Ukidanjem železničkog saobraćaja na liniji Horgoš-Kanjiža-Senta-Bečež-Novi Sad i izgradnjom autoputa E - 75, od koga je udaljena 38 kilometara, Senta je ostala po strani od evropskih koridora.

1.2. Veličina opštine Senta

Sa 293,4 km² teritorija senčanske opštine čini samo 1,4% vojvođanske teritorije, a sa 25568 stanovnika u 2002. godini udeo opštine iznosio je 1,3% vojvođanske populacije. Prosečna naseljenost iznosi 87 stanovnika na kvadratni kilometar što je ispod vojvođanskog proseka 94 stanovnika po kvadratnom kilometru. Po ovim karakteristikama opština Senta spada u red manjih opština. Po površini opština je među 45 vojvođanskih opština na 20. mestu, a među 22 opštine u Bačkoj Senta je na 13. mestu po veličini i prostranija je samo od Srbobrana, Titela, Ade, Malog Idoša, Temerina i Bačkog Petrovca (Jokić, 2004).

1.3. Naselja opštine Senta

Stanovništvo opštine grupisano je u pet naselja, odnosno u sedam mesnih zajednica. Jedino su u naselju Senta izdvojene tri mesne zajednice: Kertek, Centar-Topart, Tisapart-Alveg. Prosečna veličina naselja iznosila je 2002. godine 5114 stanovnika, a ako izuzmemo grad Sentu sa 20.302 stanovnika, prosečna veličina ostalih naselja iznosi samo 1.317 stanovnika što je osetno ispod vojvođanskog proseka od 4.370 stanovnika.

1.4. Prirodne karakteristike opštine Senta

U naizgled monotonom ravničarskom prostoru moguće je izdvojiti tri stepenasto poredane površine. Najviša celina, čije se visine kreću od 93 do 111 metara, predstavlja istočni deo Bačke lesne zaravni i prostire se na zapadnoj strani opštine. Grad Senta izgrađen je na ispupčenju lesne terase, na visini od 83-84 metra. Aluvijalna ravan prostire se uz Tisu širinom od 10 km i visinom od 75 do 79 metara.

U Senti vlada umereno kontinentalna klima, gotovo prava kontinentalna, sa pomalo primesa stepske. Velike temperaturne razlike u toku godine, mala količina taloga i njihova nejednaka raspodela, rani letnji pljuskovi i velike tropske žege odlikuju ovu malu potisku oblast

Tisa čini hidrološku okosnicu opštine, a treba pomenuti i dve rečice: Čik i Čanal. Male visinske razlike otežavaju odvodnjavanje te se posle kiša javljaju bare i močvare. Njihov broj je danas sve manji zbog odvodnjavanja i isušivanja.

Na teritoriji opštine Senta može se izdvojiti šest tipova zemljišta: aluvijalno zemljište, aluvijalno deluvijalni nanos, ritska crnica, livadska crnica, slatina i černozem. Najrasprostranjeniji je černozem na lesnoj zaravni. On zahvata zapadne i centralne delove opštine.

U toku poslednja dva veka delovanjem čoveka biljni svet ovog područja je izmenjen. Nekadašnja stepska i močvarna vegetacija zamenjena je kulturnim biljkama, tako da je danas preko 90 procenata opštine pod poljoprivrednim površinama, a pošumljeno je samo 1,5%.

2. HUMANI RESURSI

2.1. Kretanje broja stanovnika

Broj stanovnika Sente menjao se od 1828. do 2002. godine sporije nego što je to bio slučaj sa ukupnim vojvođanskim stanovništvom. Prema rezultatima popisa iz 2002. broj stanovnika Sente samo je 1,8 puta veći nego što je bio pre 174 godine (Tabela br. 1.). Najveći broj žitelja živeo je u senčanskoj opštini 1971. kada ih je popisano 31.416. Od te godine započinjše neprekidna depopulacija i do 2002. godine broj stanovnika opštine Senta smanjen je za 5.848 lica ili 18,6%. Tako je udeo stanovništva opštine Sente u ukupnom stanovništvu pokrajine Vojvodine opao sa maksimalnih 1,6% u 1971. na 1,3% u 2002. godini.

Poslednja tri međupopisna perioda pokazuju da se tendencija depopulacije ubrzava i, sudeći prema periodu 1991-2002, ako se ovakva tendencija nastavi stanovništvo Sente će se prepоловити u naredne 64 godine. To će značiti sve ozbiljnije pogoršavanje kvaliteta stanovništva i niz problema u vezi sa zbrinjavanjem ostarelog stanovništva i održavanjem postojeće infrastrukture. Već sada možemo reći da će demografski faktor ozbiljno limitirati socio-ekonomski razvoj Sente.

Posleratni demografski razvoj nije rezultat samo lokalnih mera nego je on determinisan društveno-ekonomskim razvojem Pokrajine, tokom koga se formirao određeni raspored regionalnih gravitacionih centara koji su privlačili lokalno stanovništvo. Grad Senta je dugo bio prva etapa seoba okolnog seoskog stanovništva, ali su poslednjih 30 godina snažniji gravitacioni centri Subotica, Novi Sad, a u skorije vreme i Segedin, doprineli limitiranju demografskog rasta grada i opštine Senta.

Tabela br.1. Demografski rast opštine Sente i pokrajine Vojvodine

Međupopisni period	Raniji popis	Kasniji popis	Godišnji rast		Vreme dupliranja
			Broj	Stopa	
Opština Senta					
1828-1836.	13.997	13.652	-43	-0,3%	222* godina
1836-1850.	13.652	14.797	82	0,6%	120 godina
1850-1857.	14.797	16.326	218	1,4%	49 godina
1857-1869.	16.326	19.938	301	1,7%	42 godina
1869-1880.	19.938	21.200	115	0,6%	124 godina
1880-1890.	21.200	25.725	453	1,9%	36 godina
1890-1900.	25.725	28.582	286	1,1%	66 godina
1900-1910.	28.582	29.628	105	0,4%	193 godina
1910-1921.	29.628	30.694	97	0,3%	216 godina
1921-1931.	30.694	31.969	128	0,4%	170 godina
1931-1948.	31.969	29.617	-138	-0,4%	174* godina
1948-1953.	29.617	29.898	56	0,2%	367 godina
1953-1961.	29.898	31.081	148	0,5%	143 godina
1961-1971.	31.081	31.416	34	0,1%	647 godina
1971-1981.	31.416	30.519	-90	-0,3%	239* godina
1981-1991.	30.519	28.779	-174	-0,6%	118* godina
1991-2002.	28.779	25.568	-292	-1,1%	64* godina
Pokrajina Vojvodina					
1828-1836.	769.754	850.298	10.068	1,2%	56 godina
1836-1850.	850.298	924.464	5.298	0,6%	116 godina
1850-1857.	924.464	758.575	-23.698	-2,8%	25* godina
1857-1869.	758.575	1.152.468	32.824	3,5%	20 godina
1869-1880.	1.152.468	1.179.230	2.433	0,2%	332 godina
1880-1890.	1.179.230	1.332.635	15.341	1,2%	57 godina
1890-1900.	1.332.635	1.429.271	9.664	0,7%	99 godina
1900-1910.	1.429.271	1.505.755	7.648	0,5%	133 godina

1910-1921.	1.505.755	1.535.794	2.731	0,2%	386 godina
1921-1931.	1.535.794	1.624.158	8.836	0,6%	124 godina
1931-1948.	1.624.158	1.640.757	976	0,1%	1159 godina
1948-1953.	1.640.757	1.699.545	11.758	0,7%	99 godina
1953-1961.	1.699.545	1.854.965	19.427	1,1%	63 godina
1961-1971.	1.854.965	1.952.533	9.757	0,5%	135 godina
1971-1981.	1.952.533	2.034.772	8.224	0,4%	168 godina
1981-1991.	2.034.772	2.013.889	-2.088	-0,1%	672* godina
1991-2002.**	1.970.195	2.031.992	1.646	0,9%	77 godina

*Vreme prepolovljenja broja stanovnika

** Po metodologiji popisa 2002.

Izvori: Ćurčić, 1996; Đere, 1992; Djurdjev, 2003; Hegediš, Čobanović, 1991; Republički zavod za statistiku, 2004.

Praćenje demografskog razvoja opštinskih naselja otežano je čestim administrativnim promenama teritorija. Tako je Gornji Breg u popisima 1948. i 1953. iskazivan kao deo naselja Senta, dok je Tornjoš i to vreme pripajan Keviju, u čiji sastav su tada ulazila i naselja koja danas ne pripadaju ovoj opštini. Konačno, Službenim listom SAP Vojvodine, broj 21 (1978. godine) Bogaraš je proglašen samostalnim naseljem. Osamostaljenje ovog naselja izazvalo je i promene pripadajućih statističkih krugova koji omeđuju ostala sela. Sam Bogaraš opredeljen je sa pet statističkih krugova, od kojih su 1971. godine tri opredeljivala naselje Gornji Breg, a dva naselje Tornjoš. Istovremeno, Gornjem Bregu pridodata su dva statistička kruga, sa oko 300 salaša, koji su ranije opredeljivali naselje Kevi, a Keviju su pridodata dva popisna kruga, koji su 1971. opredeljivali naselje Tornjoš. Zbog svih tih promena, a radi poređenja, nisu se mogli koristiti publikovani podaci popisa 1971. godine, nego su za 1971. godinu korišćeni podaci geodetske službe SO Senta, koji su preračunati po osnovu podele u popisu 1981. godine i kao takvi oni su u zgradama uneti u tabelu 2.

Tabela br.2. Demografske promene u naseljima senčanske opštine

Godina popisa	Naziv naselja				
	Bogaraš	Gornji Breg	Kevi	Senta	Tornjoš
1948.	568	1.432	1.840	23.277	2.500
1953.	626	1.578	1.697	23.320	2.677
1961.	515	1.297	1.438	25.062	2.769
1971.	506 (1.015)	1.277 (2.850)	1.447 (1.778)	24.723(23.930)	3.463 (1.843)
1981.	1.005	2.536	1.414	23.690	1.874
1991.	822	2.167	1.055	22.827	1.908
2002.	724	1.889	887	20.302	1.766

( ) Ispravljen podatak

Izvor: Republički zavod za statistiku, 2004.d

Ove promene posledica su prilično nejasne i nedefinisane naseljske strukture koja je nasleđena iz prošlosti, a koja se karakteriše brojnim salašima. Neki od njih su grupisani, ušoreni, te predstavljaju začetke i prelazne oblike ka samostalnim naseljima. Takvi su: Gabor Šor i Mazalo Selo u MZ Bogaraš, Mađar Šor i Buranj Šor u MZ Kevi, Hireš i Sel Šor u MZ Tornjoš, kao i Gombor Selo, Kolonija Gornji Breg, skupina salaša Adahatar i zaselak Čilag u MZ Gornji Breg. Dok su neki od njih spojeni sa matičnim selima, neki su prostorno odvojeni pa i udaljeni od matičnih delova, te su i perspektive demografskog razvoja ovih zaselaka različite.

Najveće naselje u opštini svakako je grad Senta čije je stanovništvo po popisu 2002. činilo 79,4% ukupnog stanovništva opštine. Nasuprot, sela kao Kevi i Bogaraš predstavljaju, za vojvođanske prilike, mala naselja. Gornji Breg pokazuje u poslednje vreme osobine prigradskog, suburbanog naselja, čemu pogoduje njegova prostorna blizina gradu, a čime je perspektiva daljeg demografskog razvoja ovog naselja vezana za razvoj grada Sente.

Sva naselja karakteriše dugoročna depopulacija: Bogaraš, Gornji Breg i Kevi od popisa 1971. godine, a Sentu i Tornjoš još od popisa 1961. U odnosu na početak depopulacije broj stanovnika najviše je opao u naselju Kevi, gde je stanovništvo više nego prepolovljeno.

Komponente kretanja broja stanovnika

Podaci poslednjih pet popisa pokazuju da je Senta tradicionalno emigraciono područje i da je jedino visoki prirodni priraštaj, kao što je to poslednji put bilo u periodu 1961-1971, u stanju da obezbedi porast broj stanovnika. Kako je i prirodni priraštaj od 1971. godine negativan, on u kombinaciji sa sve većim odseljavanjima, utiče na ubrzavanje procesa depopulacije. U periodu 1991-2002. doprinos viškova umrlih nad živorođenim i odseljenih nad doseljenim bio je skoro izjednačen, a to je posledica ne samo tradicionalno niskih reproduktivnih normi nego i sve manjeg udela stanovništva u fertilnom periodu (tabela br. 3.).

Tabela br.3. Doprinos prirodnog priraštaja i migracija demografskom porastu/padu brojnosti populacije u naseljima opštine Senta

Naziv naselja	Međupopisni porast/pad	Apsolutni doprinos		Relativni doprinos	
		Prirodni priraštaj	Migracioni saldo	Prirodni priraštaj	Migracioni saldo
Period 1961-1970.					
Opština	335	647	-312	Sav	-
Vojvodina	97.589	97.094	495	99,5%	0,5%
Period 1971-1980.					
Opština	-897	-98	-799	10,9%	89,1%
Vojvodina	82.212	69.466	12.746	84,5%	15,5%
Period 1981-1990.					
Opština	-1740	-748	-992	43,0%	57,0%
Vojvodina	-64.577	1.457	-76.034	-	Sav
Period 1991-2001.					
Opština	-3.211	-1.577	-1.634	49,1%	50,9%
Vojvodina	61.797	-82.607	144.404	-	Sav

Izvor: Đurđev, 1995; Republički zavod za statistiku, 2004.d; Dokumentacione tabele DEM-1 i DEM-2

Naša statistika ne prati odseljavanja stanovništva iz naselja nego samo doseljavanja u naselje, po području iz koga se lice doselilo i vremenu doseljavanja. Iz Tabele br. 4 vidimo da stanovništvo opštine kao celine tako i svih njenih naselja mahom autohtono, tj. da se nadpolovični udeo starosedelaca u naseljima kreće od minimalnih 55,2% u Tornjošu pa do maksimalnih 71,5% u Senti. Time je udeo starosedelaca u opštini od 69,4% osetno veći od vojvođanskog proseka, koji je 2002. iznosio 53,1%.

Među doseljenicima u Sentu preovlađuju lica iz bliže okoline, dok je jedino u gradu Senti popisano hiljadu ili 19,2% lica doseljenih iz inostranstva (tj. mahom iz drugih republika bivše SFRJ).

Senta nije bila osetnije zahvaćena izbeglištvom u poslednjoj dekadi dvadesetog veka, pa je i udeo doseljenih u toj dekadi u odnosu na sva ranija doseljavanja samo 22,8%, dok je on u čitavoj pokrajini čak 32,8%.

Tabela br. 4. Migraciona obeležja naselja u opštini Senta prema popisu 2002.

Naziv naselja	Broj stanovnika	Od rođenja žive u mestu		Ukupno doseljeni		Doseljeni iz inostranstva		Doseljeni 1991-2002.	
		Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Bogaraš	724	415	57,3	309	42,7	8	2,6	79	25,6
G. Breg	1.889	1.347	71,3	542	28,7	18	3,3	164	30,3
Kevi	887	491	55,4	396	44,6	6	1,5	98	24,7

Senta	20.302	14.507	71,5	5.795	28,5	1.112	19,2	1.208	20,8
Tornjoš	1.766	974	55,2	792	44,8	23	2,9	237	29,9
Opština	25.568	17.734	69,4	7.834	30,6	1.167	14,9	1.786	22,8
Vojvodina	2.031.992	1.078.799	53,1	953.193	46,9	512.371	53,8	312.342	32,8

Izvor: Republički zavod za statistiku, 2004.c

U ovako nepovoljnoj demografskoj situaciji čudi da je Senta jedna od retkih vojvođanskih opština (samo 11 njih) u kojoj još nije osnovana komisija za populacionu politiku niti postoje bilo kakve mere populacione politike. Populaciona politika lokalne samouprave treba da bude komplementarna sa usvojenim Programom demografskog razvitka AP Vojvodine i da, odgovarajući na specifične potrebe lokalne zajednice, deluje u sadejstvu sa njim.

Ne postoje šabloni za konkretizaciju mera populacione politike lokalne samouprave. Njihovo definisanje zavisi od brojnih okolnosti – od razvijenosti i mogućnosti same opštine, od uvažavanja demografskih problema od strane političara i građana, od razvijenosti i povezanosti institucija i službi u opštini, od prethodnih iskustava, od znanja, razumevanja i spremnosti onih koji donose odluke da aktiviraju resurse koji postoje i da pronađu nove, da stvore povoljnu društvenu atmosferu i motivaciju za menjanje nepovoljnog stanja. Osnovni pristup u definisanju populacione politike lokalne samouprave treba da obuhvata i mere nematerijalne prirode i mere materijalne prirode.

U okvir mera nematerijalne prirode spada pre svega menjanje stanja u delovanju postojećih institucionalnih kapaciteta u oblastima zdravstva, obrazovanja, informisanja, društvene brige o deci, socijalnoj zaštiti i kulturi, širenje znanja i informacija o demografskoj situaciji, planiranju porodice, rađanju, porodici, deci, porodičnom životu itd.

U definisanju mera materijalne prirode osnovni pristup treba da bude obavezno izdvajanje određenih sredstava u budžetu opštine za populacionu politiku lokalne samouprave i stvaranje odgovarajućih organizacionih pretpostavki za prikupljanje sredstava iz drugih izvora. Potom treba da usledi izbor prioriteta, obezbeđenje uslova za sprovođenje prioritarnih mera, njihova evaluacija, koja podrazumeva i reviziju utvrđenih mera (Gavrilović, u štampi).

2.2. Strukture stanovništva

2.2.1. Starosna i polna struktura stanovništva

Stanovništvo Sente starije je za više od godinu dana od vojvođanskog proseka (Tabela br. 5). Najstarije je stanovništvo sela Kevi sa 43,8 godina, a najmlađe i jedno ispod vojvođanskog proseka je stanovništvo Tornjoša sa 39,5 godina. Ako znamo da je granica posle koje se neka populacija smatra starom 30 godina, onda možemo da naslutimo probleme koje će se ovakvom situacijom sve više zaoštavati. U Senti i Keviju već danas ima više starog stanovništva (sa 65 i više godina) nego mladog stanovništva (od 0 do 14 godina).

Tabela br. 5. Pokazatelji demografske starosti naselja po popisu 2002.

Naziv naselja	Prosečna starost	Udeo			Indeks starenja 65+/0-14
		0-14	15-65	65+	
Bogaraš	40,8 godina	15,9%	68,5%	15,6%	0,98
G. Breg	40,6 godina	17,6%	65,1%	17,2%	0,98
Kevi	43,8 godina	13,5%	66,2%	20,3%	1,50
Senta	40,9 godina	15,7%	67,7%	16,6%	1,06
Tornjoš	39,5 godina	17,6%	66,2%	16,2%	0,92
Opština	40,9 godina	15,9%	67,3%	16,8%	1,05
Vojvodina	39,8 godina	15,9%	68,5%	15,6%	0,98

Izvor: Republički zavod za statistiku, 2004.a

Poznato je da sve populacije zahvaćene starenjem imaju osetne viškove žena, zbog njihovog dužeg očekivanog trajanja života. Pomalo čudno, to je u opštini slučaj jedino sa gradom Sentom, dok su u svim ostalim naseljima приметni manjkovi žena/viškovi muškaraca. Zato, iako je opštinska srednja starost veća od pokrajinske, opština je po stopi feminiteta ispod pokrajinskog proseka od 1063,1 žena na svakih 1000 muškaraca (Tabela br. 6).

Tabela br. 6. Polna struktura naselja po popisu 2002.

Naziv naselja	Ukupno	Žensko	Muško	Stopa feminiteta
Bogaraš	724	334	390	856,4
G. Breg	1.889	932	957	973,9
Kevi	887	417	470	887,2
Senta	20.302	10.534	9.768	1.078,4
Tornjoš	1.766	852	914	932,2
Opština	25.568	13.069	12.499	1.045,6
Vojvodina	2.031.992	1.047.050	984.942	1.063,1

Izvor: Republički zavod za statistiku, 2004.a

2.2.2. Obrazovna struktura stanovništva

Dva osnovna elementa strukture stanovništva prema obrazovanju su pismenost i školska sprema (školovanost). Posmatrajući podatke Tabele br. 7 vidimo da je u opštini ne samo iskorenjena nepismenost¹, nego je ona osetno manja u opštini nego i pokrajini, a i rodne razlike su takođe manje. Uopšte, Senta se nalazi na severu Vojvodine koji je poznat po malom udelu nepismenih: u subotičkoj opštini svega je 1,0% nepismenih, u kanjiškoj 1,2%, a u čokanskoj 1,3%. Previsok udeo nepismenih je u Novoj Crnji 5,3%, Plandištu 5,2% i Žablju 5,0%, a što je posledica nepismenosti starijeg stanovništva. Ipak, iako u senčanskim selima živi tek 20,6% stanovnika na njih otpada čak 50,9% nepismenih u opštini.

Tabela br.7: Nepismeno stanovništvo staro 15 i više godina prema polu, 2002.

Svega		Muško		Žensko	
Broj	%	Broj	%	Broj	%
Senta					
332	1,5	135	1,3	197	1,8
Vojvodina					
43069	2,5	8266	1,0	34803	3,9

Izvor: Stanovništvo, 2003.c

Školska sprema u Senti slična je pokrajinskom proseku, s tim što su rodne razlike manje izražene (Tabela br.8). Ipak, razlike po tipu naselja i ovde su velike.

Takođe, vidljive su i generacijske razlike u nivou obrazovanja, u korist mlađih generacija. Nosioци razvoja i Opštine i Pokrajine ponajviše mogu da se oslone na srednje stručni kadar kao potencijal za rutinske poslove.

Tabela br.8. Stanovništvo staro 15 i više godina prema školskoj spreml i polu, 2002.

Područje	Pol	Ukupno	Bez školske spreml ili 1-3 O.Š.	4-7 razreda osnovne škole	Osnovno obrazovanje	Srednje obrazovanje	Više obrazovanje	Visoko obrazovanje	Nepoznato
Senta	Sv.	21.497	913	4.052	5.631	8.877	1.037	958	29
	M.	10.397	354	1.557	2.633	4.824	492	522	15

¹ Smatra se da je nepismenost iskorenjena kada udeo nepismenih padne ispod 3%.

	Ž.	11.100	559	2.495	2.998	4.053	545	436	14
Vojvodina	Sv.	1.709.778	110.103	245.663	425.564	751.182	73.485	88.596	15.185
	M.	819.605	30.082	91.457	192.829	412.616	36.604	47.257	8.760
	Ž.	890.173	80.021	154.206	232.735	338.566	36.881	41.339	6.425
Struktura u procentima									
Senta	Sv.	100,0	4,2	18,8	26,2	41,3	4,8	4,5	0,1
	M.	100,0	3,4	15,0	25,3	46,4	4,7	5,0	0,1
	Ž.	100,0	5,0	22,5	27,0	36,5	4,9	3,9	0,1
Vojvodina	Sv.	100,0	6,4	14,4	24,9	43,9	4,3	5,2	0,9
	M.	100,0	3,7	11,2	23,5	50,3	4,5	5,8	1,1
	Ž.	100,0	9,0	17,3	26,1	38,0	4,1	4,6	0,7

Izvor: Stanovništvo, 2003.c

2.2.3. Etnička struktura stanovništva

Opštinu Senta naseljavaju mahom Mađari, kojih je 2002. bilo 80,5%, i oni su te godine činili preko 7% ukupnog broja Mađara u Vojvodini. Dok je u međupopisnom periodu 1991-2002. u Vojvodini broj Mađara opao za 49.284 ili za 14,5%, u Senti je apsolutni pad iznosio 2.694 ili 1,6%. I pored sličnih tendencija udeo Mađara u Senti nije značajnije opao, usled depopulacije opštine. Broj Srba u opštini povećao se samo za 174 lica ili za 6,7% ali je zbog pomenute depopulacije to bilo dovoljno da njihov udeo pređe 10% opštinskog stanovništva. Među svim ostalim nacionalnostima samo još Jugosloveni i Romi čine više od jednog procenta opštinskog stanovništva (Tabela 9).

Tabela br. 9. Stanovništvo prema nacionalnoj ili etničkoj pripadnosti 1991. i 2002. godine

Nacionalnost	Senta				Vojvodina			
	1991.		2002.		1991.		2002.	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Srbi	2.565	8,9	2.739	10,7	1.143.723	56,8	1.321.807	65,0
Crnogorci	177	0,6	124	0,5	44.838	2,2	35.513	1,7
Jugosloveni	1.591	5,5	392	1,5	174.295	8,7	49.881	2,5
Albanci	35	0,1	57	0,2	2.556	0,1	1.695	0,1
Bošnjaci	-	-	3	0,0	-	-	417	0,0
Bugari	7	0,0	2	0,0	2.363	0,1	1.658	0,1
Bunjevci	16	0,1	29	0,1	21.434	1,1	19.766	1,0
Vlasi	1	0,0	-	-	132	0,0	101	0,0
Gorani	-	-	-	-	-	-	606	0,0
Mađari	23.281	80,9	20.587	80,5	339.491	16,9	290.207	14,3
Makedonci	47	0,2	30	0,1	17.472	0,9	11.785	0,6
Muslimani	45	0,2	38	0,1	5.851	0,3	3.634	0,2
Nemci	19	0,1	17	0,1	3.873	0,2	3.154	0,2
Romi	501	1,7	581	2,3	24.366	1,2	29.057	1,4
Rumuni	1	0,0	1	0,0	38.809	1,9	30.419	1,5
Rusi	6	0,0	8	0,0	1.019	0,1	940	0,0
Rusini	6	0,0	12	0,0	17.652	0,9	15.626	0,8
Slovaci	21	0,1	24	0,1	63.545	3,2	56.637	2,8
Slovenci	40	0,1	12	0,0	2.730	0,1	2.005	0,1
Ukrajinci	5	0,0	9	0,0	4.565	0,2	4.635	0,2
Hrvati	117	0,4	93	0,4	74.808	3,7	56.546	2,8
Česi	2	0,0	-	-	1.844	0,1	1.648	0,1
Ostali	29	0,1	61	0,2	5.100	0,3	5.311	0,3

Neizjašnjeni i neopredeljeni	152	0,5	631	2,5	5.427	0,3	55.016	2,7
Regionalna pripadnost	16	0,1	77	0,3	2.503	0,1	10.154	0,5
Nepoznato	99	0,3	41	0,2	15.493	0,8	23.774	1,2
Ukupno	28.779	100,0	25.568	100,0	2.013.889	100,0	2.031.992	100,0

- nema pojave

Izvor: Stanovništvo 1993. Popis 1991, Nacionalna pripadnost, knjiga 3; Stanovništvo, 2003.a. Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2002, Nacionalna ili etnička pripadnost, knjiga 1

2.3. Domaćinstva i stanovi

Uprkos opadanju broja stanovnika, koje je evidentno od popisa 1971. godine, broj domaćinstava u svim naseljima osim Tornjoša, dostiže maksimum tek 1981. Razlog tome je produženi proces svođenja jednog domaćinstva na jednu porodicu. U 2002. bilo je ne samo 1440 ili 12,7% manje domaćinstava nego u maksimalnoj 1981. već je i prosečna veličina domaćinstva smanjena na samo 2,6 članova, a što u periodu posle Drugog svetskog rata čini smanjenje od 0.6 članova po domaćinstvu ili smanjenje od 18,75%. To znači da u Senti nailazimo na sve više starijih i samačkih domaćinstava, a što će zahtevati sve više brige i sredstava u zbrinjavanju ovih kategorija stanovništva (Tabela br.10).

Tabela br.10. Promene broja i prosečne veličine domaćinstava

Godina popisa	Područje						
	Bogaraš	G. Breg	Kevi	Senta	Tornjoš	Opština	Vojvodina
Promene broja domaćinstava							
1948.	157	443	451	7.619	700	9.370	454.337
1953.	171	482	517	7.883	742	9.795	484.677
1961.	154	432	427	8.601	844	10.458	560.736
1971.	148	416	440	8.629	1.068	10.701	613.524
1981.	332	933	511	8.955	675	11.406	678.315
1991.	298	840	420	8.668	689	10.915	685.256
2002.	283	739	355	7.938	651	9.966	709.957
Promene prosečne veličine domaćinstva							
1948.	3,6	3,2	4,1	3,1	3,6	3,2	3,6
1953.	3,7	3,1	3,3	3,0	3,6	3,1	3,5
1961.	3,3	3,0	3,4	2,9	3,3	3,0	3,3
1971.	3,4	3,1	3,3	2,9	3,2	2,9	3,2
1981.	3,0	2,7	2,8	2,6	2,8	2,7	3,0
1991.	2,8	2,6	2,5	2,6	2,8	2,6	2,9
2002.	2,6	2,6	2,5	2,6	2,7	2,6	2,9

Međudejstvo depopulacije i porasta životnog standarda uslovalo je da od 1991, u opštini postoje viškovi stambenog prostora, koji su do 2002. dostigli zavidnih 10% (tabela br.11).

Tabela br.11. Promene u raspoloživim stanovima u senčanskim naseljima

Godina popisa	Područje						
	Bogaraš	G. Breg	Kevi	Senta	Tornjoš	Opština	Vojvodina
Promene broja stanova							
1971.	45	534	413	7.621	1.038	9.651	573.323
1981.	343	914	488	8.618	677	11.040	668.675
1991.	329	944	440	8.763	720	11.196	708.188
2002.	293	864	403	8.735	711	11.006	749.925
Promene broja stanova na jedno domaćinstvo							

1971.	0,30	1,28	0,94	0,88	0,97	0,90	0,93
1981.	1,03	0,98	0,95	0,96	1,00	0,97	0,99
1991.	1,10	1,12	1,05	1,01	1,04	1,03	1,03
2002.	1,04	1,17	1,14	1,10	1,09	1,10	1,06

¹Stan je građevinski povezana celina namenjena za stanovanje, bez obzira na to da li se u momentu popisa koristi samo za stanovanje, za stanovanje i obavljanje delatnosti, samo za obavljanje delatnosti, za odmor i rekreaciju ili je reč o nenastanjenom a građevinski ispravnom stanu.

Izvor: Stanovništvo, 2004.e

2.4. Radno aktivno stanovništvo

Aktivnost senćanskog stanovništva slična je prilikama u ostalom delu Vojvodine, s tim što je na račun ostale dve kategorije povišen udeo lica sa ličnim prihodima i to naročito u gradu Senti (Tabela br. 12.). U odnosu na ukupno navedene brojeve aktivnog stanovništva, zanimanje u Vojvodini obavlja njih 76,8%, a u Senti čak 80,4%.

Tabela br.12. Stanovništvo prema aktivnosti

Delatnost	Vojvodina				Senta			
	Svega		Grad		Svega		Grad	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Ukupno	2.031.992	100,0	1.152.295	100,0	25.568	100,0	20.302	100,0
Aktivno ¹	912.800	44,9	522.367	45,3	11.331	44,3	8.682	42,8
Lični prihodi ²	408.999	20,1	252.973	21,9	6.115	23,9	5.278	26,0
Izdržavano ³	706.843	34,8	375.132	32,6	8.083	31,6	6.305	31,1
Inostranstvo ⁴	3.350	0,2	1.823	0,2	39	0,2	37	0,2

¹Aktivno stanovništvo čine lica stara 15 i više godina koja obavljaju zanimanje, kao i nezaposlena lica koja traže posao i lica koja su privremeno prekinula obavljanje zanimanja.

²Lica sa ličnim prihodom su lica koja imaju sredstva za život od penzija, prihoda od imovine ili drugih ličnih prihoda.

³Izdržavano stanovništvo ne stiče sopstvena sredstva za život, pa ga izdržavaju roditelji, rođaci ili druga lica, uključujući i pravna lica.

⁴Lica na radu-boravku u inostranstvu do 1 godine

Izvor: Stanovništvo, 2003.d

Rodne nejednakosti kod senćanskog stanovništva vidljive su kod aktivnog stanovništva, jer je stopa aktivnosti žena u Senti manja od vojvođanskog proseka. Ona nigde ne dostiže $\frac{3}{4}$ aktivnosti muških, a u Bogarašu je manja od polovine (Tabela br.13).

U Vojvodini je u **radno sposobnom uzrastu** (muški starosti 15-64 i ženski starosti 15-59 godina) ukupno 1.320.694 lica, od toga 689.589 muških i 631.105 ženskih. Od toga je ukupno aktivno 69,1% lica i to 76,9% muških i samo 60,1% ženskih. U Senti je radno sposobno ukupno 16.332 lica, 8.672 muška i 7.660 ženskih. To znači da je u opštini Senta aktivno 69,4% lica u radno sposobnom uzrastu, a prema polu 76,5% muških i 61,3% ženskih.

Tabela br.13. Stanovništvo prema aktivnosti, polu i naseljima

Aktivnost	Bogaraš	G. Breg	Kevi	Senta	Tornjoš	Opština	Vojvodina
Aktivno	338	960	475	8.682	876	11.331	912.800
Žensko	108	366	185	3.709	325	4.693	382.603
Feminitet	469,6	616,2	637,9	745,8	589,8	707,0	721,6
Lični prihodi	143	281	140	5.278	273	6.115	408.999
Žensko	69	136	54	3.118	133	3.510	221.165
Feminitet	932,4	937,9	627,9	1.443,5	950,0	1.347,4	1.177,4
Izdržavano	243	648	272	6.305	615	8.083	706.843
Žensko	157	430	178	3.693	394	4.852	441.718
Feminitet	1.825,6	1.972,5	1.893,6	1.413,9	1.782,8	1.501,7	1.666,1

Izvor: Stanovništvo, 2003.d

2.5. Struktura zaposlenog stanovništva

Udeo poljoprivrednog stanovništva u senčanskim naseljima još uvek je prevelik i na nivou vojvođanskog proseka iz sedamdesetih godina dvadesetog veka. Poljoprivreda je dominantno zanimanje pre svega seoskog stanovništva. Važne delatnosti kojima se senčani bave još su prerađivačka industrija i trgovina (tabela br.14).

Tabela 14. Aktivno stanovništvo koje obavlja zanimanje prema delatnosti, 2002.

Delatnost	Vojvodina				Senta			
	Svega		Grad		Svega		Grad	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Ukupno	701.112	100,0	399.041	100,0	9.110	100,0	6.799	100,0
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	158.696	22,6	32.916	8,3	2.940	32,3	1.049	15,4
Ribarstvo	1.027	0,2	349	0,1	2	0,0	2	0,0
Vađenje ruda i kamena	3.542	0,5	2.426	0,6	61	0,7	60	0,9
Prerađivačka industrija	182.644	26,1	116.900	29,3	1.897	20,8	1.767	26,0
Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom i vodom	9.715	1,4	7.298	1,8	638	7,0	613	9,0
Građevinarstvo	32.865	4,7	19.033	4,8	176	1,9	151	2,2
Trgovina; opravka motornih vozila, motocikla i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo	90.198	12,9	63.516	15,9	1.071	11,8	1.001	14,7
Hoteli i restorani	15.942	2,3	10.736	2,7	189	2,1	181	2,7
Saobraćaj, skladištenje i veze	35.629	5,1	23.160	5,8	354	3,9	296	4,4
Finansijsko posredovanje	10.796	1,5	9.028	2,3	161	1,8	160	2,4
Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	17.188	2,5	13.379	3,4	160	1,8	159	2,3
Državna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje	31.574	4,5	23.032	5,8	356	3,9	334	4,9
Obrazovanje	31.427	4,5	22.402	5,6	475	5,2	437	6,4
Zdravstveni i socijalni rad	41.713	6,0	29.913	7,5	459	5,0	431	6,4
Ostale komunalne, društvene i lične uslužne aktivnosti	20.288	2,9	15.188	3,8	160	1,8	148	2,2
Privatna domaćinstva sa zaposlenim licima	707	0,1	366	0,1	7	0,1	6	0,1
Eksteritorijalne organizacije i tela	50	0,0	40	0,0	1	0,0	1	0,0
Nepoznato	17.111	2,4	9.359	2,4	3	0,0	3	0,0

Izvor: Stanovništvo, 2004.a

Starosna struktura zaposlenih lica saglasna je starosnoj strukturi ukupnog stanovništva odgovarajućeg uzrasta (Tabela br. 15).

Tabela 15. Zaposlena lica prema polu i starosti, avgust 2006.

Starost	Muški	Ženski	Ukupno	
			Broj	%
Do 20	37	30	67	1,0
20-25	201	206	407	6,2
25-30	456	359	815	12,4
30-35	468	366	834	12,7
35-40	392	364	756	11,5
40-45	486	442	928	14,1
45-50	535	479	1.014	15,4
50-55	477	469	946	14,4
55-60	500	138	638	9,7
Preko 60	151	26	177	2,7
Ukupno	3.703	2.879	6.582	100,0

Izvor: Nacionalna služba za zapošljavanje, filijala Kikinda, ispostava Senta

Protivno polnoj strukturi ukupnog stanovništva opštine po kojoj na svakih hiljadu muških ima 1046 ženskih, među zaposlenim licima preovlađuju muškarci (Tabela br.16).

Tabela br.16. Zaposlena lica prema polu i školskoj spremi, avgust 2006.

Školska sprema	Muški	Ženski	Ukupno	
			Broj	%
Nema škole	98	47	145	2,2
Osnovno obrazovanje	891	510	1.401	21,3
KV	1.074	378	1.452	22,1
VKV	35	6	41	0,6
Srednja škola	687	952	1.639	24,9
Viša	493	472	965	14,7
Ukupno	3.703	2.879	6.582	100,0

Izvor: Nacionalna služba za zapošljavanje, filijala Kikinda, ispostava Senta

2.6. Struktura nezaposlenog stanovništva prema polu i obrazovnom profilu

Zaključno sa 31. julom 2006. u opštini Senta bilo je nezaposleno 2.605 lica ili preko 10% ukupnog broja stanovnika. Prethodni broj je zvaničan podatak sa evidencije Nacionalne službe za zapošljavanje, a nezvanično se procenjuje da ima čak oko 4.000 nezaposlenih. Ova velika razlika nastala je iz više razloga. Prvi razlog je što se lica brišu iz evidencije, na osnovu zakona o zapošljavanju, kada zakasne na redovno kontrolno javljanje, ne odazovu se na poziv, na edukaciju, ne odazovu se poslodavcu kojem su upućeni na razgovor ili odbiju posao bez opravdanog razloga. Drugi razlog je što se mnoga lica, da bi obezbedila egzistenciju sebi i/ili svojoj porodici, bave poslom «na crno», idu u nadnicu, švercuju, prodaju na pijaci proizvode sa svoje okućnice ili preprodaju tuđe... Treba napomenuti da zbog ovih razloga na evidenciji ima i lica koja ne žele da rade i da prihvate ponudene poslove. Dobar deo lica prijavljen je samo zbog zdravstvenog osiguranja, socijalne pomoći, dečjeg dodatka i novčane naknade.

Od 20 godina pa sve do uzrasta od 50 godina nezaposlenost žena u Senti osetno je veća, a primetna je i tendencija da nezaposlenost raste sa starošću (Tabela br. 17).

Tabela br.17. Nezaposlena lica prema polu i godinama starosti, avgust 2006.

Starost	Muški	Ženski	Ukupno	
			Broj	%
Do 18	21	15	36	1,3
19-25	201	221	422	15,9

26-30	131	196	327	12,3
31-40	255	347	602	22,6
41-50	312	321	633	23,8
Preko 50	424	216	640	24,1
Ukupno	1344	1316	2660	100,0

Izvor: Nacionalna služba za zapošljavanje, filijala Kikinda, ispostava Senta

Uočljiv je bimodalan raspored nezaposlenih lica prema radnom stažu. Na jednoj strani brojna su lica bez radnog staža ili sa stažom do jedne godine, a na drugoj strani još su brojnija nezaposlena lica koja imaju po deset i više godina radnog staža. Zajedno, ova lica čine $\frac{3}{4}$ svih nezaposlenih uz Senti (Tabela br. 18).

Tabela br.18.: Nezaposlena lica prema polu i ukupnom radnom stažu, avgust 2006.

Radni staž	Muški	Ženski	Ukupno	
			Broj	%
Bez staža	325	427	752	28,3
Do 1	113	167	280	10,5
1-2	64	78	142	5,3
2-3	43	66	109	4,1
3-5	60	101	161	6,1
5-10	124	134	258	9,7
10-20	201	145	346	13,0
Preko 20	414	198	612	23,0
Ukupno	1.344	1.316	2.660	100,0

Izvor: Nacionalna služba za zapošljavanje, filijala Kikinda, ispostava Senta

Bimodalnost primećujemo i kada je reč o dužini čekanja na zaposlenje. Dve trećine nezaposlenih lica na posao čeka manje od godinu dana, a zatim po učestalosti dolaze nezaposlena lica koja na posao čekaju po deset i više godina. Ukupno, ovih lica ima preko $\frac{3}{4}$ od svih nezaposlenih (Tabela br.19).

Tabela br.19. Nezaposlena lica prema polu i dužini čekanja na zaposlenje, avgust 2006.

Dužina čekanja	Muški	Ženski	Ukupno	
			Broj	%
Do 1	898	852	1.750	65,8
1-2	59	99	158	5,9
2-3	49	41	90	3,4
3-5	101	64	165	6,2
5-10	122	90	212	8,0
10-20	115	166	281	10,6
Preko 20	0	4	4	0,1
Ukupno	1.344	1.316	2.660	100,0

Izvor: Nacionalna služba za zapošljavanje, filijala Kikinda, ispostava Senta

2.7. Verovatnoća gubitka poslova kao posledica očekivanih promena (privatizacija i sl.)

Što se tiče verovatnoće gubitka posla, treba očekivati još jedan talas otpuštanja sledeće godine. Naime, privatizacija jeste skoro privedena kraju, ali od firmi ostala je AD «Poljoprivreda» koja nije privatizovana, a ima oko 440 radnika i tu se može očekivati otpuštanje polovine. Ostala privatizovana preduzeća uglavnom su otpustila predviđeni broj lica, jedino AD «Alltech Fermin» koji je privatizovan 2001. godine ima sklopljen ugovor koji glasi da u narednih 5 godine ne može otpuštati svoje radnike. Taj ugovor ističe aprila 2007. pa i tu možemo očekivati otpuštanje polovine od ukupno 262 zaposlenih radnika. Naravno, ove procene su veoma grube.

O verovatnoći budućeg zapošljavanja teško je govoriti, jer nije na vidiku otvaranje novih pogona koji bi zapošljavali veći broj radnika. Produktivnije bi podsticanje otvaranja malih i srednjih preduzeća, starih zanatskih i uslužnih firmi. Nacionalna služba za zapošljavanje nudi subvencije za samozapošljavanje licima koja se nalaze na evidenciji i mikrokredite u iste svrhe. Subvencija je bespovratna uz uslov da lice osnuje firmu i uplaćuje sebi doprinose 2 godine.

Vredno je pomenuti i kurseve i obuke nacionalne službe zapošljavanja:

- Programi zapošljavanja invalida,
- Regionalni programi,
- Programi stručnog osposobljavanja pripravnika, volontera i praktikanta,
- Programi oslobađanja poslodavaca od plaćanja jednog dela doprinosa za lica koja su starija od 45 ili 50 godina života,
- Edukacija za osnivanje i vođenje malog biznisa,
- Edukacija za aktivno traženje posla (ATP edukacija koja obuhvata obuku lica za prevazilaženje besa ili depresije zbog dugoročne nezaposlenosti ili nenadanog otkaza, pripremu lica za prvi kontakt sa poslodavcem, pisanje CV-ja i propratnog pisma),
- Kursevi iz informatike, engleskog jezika, knjigovodstva...
- Savetovanje i upućivanje i profesionalna orijentacija.

3. PRIVREDA

3.1. PRIVREDA I SEKTOR MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA I PREDUZETNIŠTVA

3.1.1. Opšti pregled privrede

Opšti pregled privrede opštine Senta, pre svega uključuje predstavljanje i analizu osnovnih makroekonomskih pokazatelja, da bi se nakon toga izvršila detaljnija analiza u sektorima koji čine osnovu održivog lokalnog ekonomskog razvoja. Prvo će biti analizirani podaci o društvenom proizvodu opštine Senta, zajedno sa uporednom analizom bruto društvenog proizvoda i broja zaposlenih. Zatim će se analizirati trendovi nacionalnog dohotka u opštini, kako bi se derivirali indikatori koji će biti osnov za postavljanje strategijskih pravaca ekonomskog razvoja opštine Senta.

Društveni proizvod (DP) se posmatra kao sintetički pokazatelj. Ovaj pokazatelj odražava vrednost svih finalnih proizvoda u periodu od godinu dana, koji se raspoređuju i koriste za zadovoljavanje opštih i zajedničkih potreba, investicije i rezervi. DP je jedan od najpodesnijih pokazatelja privrednog razvoja određene ekonomske jedinice, što je u našem konkretnom slučaju jedinica lokalne samouprave.

Pored DP u situacionoj analizi će se koristiti još dva indikatora: bruto društveni proizvod (BDP) i nacionalni dohodak (ND). BDP će biti razmatran kao vrednost ukupne domaće ponude na unutrašnjem i inostranom tržištu koja potiče iz tekuće proizvodnje, dok će ND biti korišćen kao obračunska kategorija koja se dobija odbitkom amortizacije od DP, odnosno predstavlja novostvorenu vrednost u posmatranom vremenskom periodu.

3.1.2. Društveni proizvod i struktura privrede

Prema raspoloživim podacima, od 45 opština Vojvodine, Senta se nalazi na 12. mestu po ostvarenom društvenom proizvodu po stanovniku u 2002-oj godini. Ako se posmatra kretanja društvenog proizvoda u periodu između 2002-2004. godine, može se konstatovati da je DP po stanovniku u 2002-oj godini u Opštini Senta iznosio 114.584,90 dinara. U narednoj 2003-oj godini društveni proizvod po stanovniku u Opštini Senta je imao negativnu tendenciju i opao je za 11%, što je u ukupnim apsolutnom iznosu bilo 102.215,92 dinara. Bez obzira na činjenicu da je u Vojvodini u toj godini zabeležen rast DP od 12,9% i istovremeni značajni negativni trend DP u

opštini od 11%. U tako nepovoljnoj situaciji u odnosima DP regionalne i lokalne zajednice, opština Senta se nalazila na odličnom 13. mestu, što implicira da je povećanje DP u Vojvodini bilo odraz napretka samo u nekim izuzetno razvijenim opštinama, dok je većina opština u tom periodu doživela ozbiljan pad društvenog proizvoda. U 2004-oj godini došlo je do naglog porasta društvenog proizvoda u Senti i to za čak 71%, zahvaljujući vrlo uspešnim privatizacionim tokovima i povećanju proizvodnje u privatizovanim preduzećima.

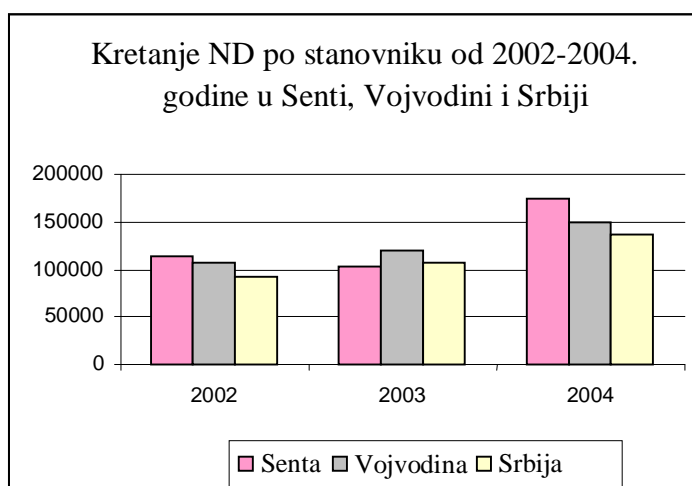
Zaključak koji se može izvesti je da je značajno smanjen udeo privrede opštine Senta u nacionalnom dohotku, kako Srbije, tako i Vojvodine tokom 2003 godine, ali da je ujedno i oporavak privrede relativno kratko trajao.

Saglasno pokazateljima u narednoj tabeli relativno brzi privredni oporavak opštine Senta se realizuje već u 2004. godini sa porastom od 71%, što dovodi Sentu iznad pokrajinskog i republičkog proseka.

Tabela br.1 – Uporedni tabelarni prikaz kretanja ND u dinarima po stanovniku u Senti, Vojvodini i Srbiji

	2002	2003	2004
Senta	114.585	102.216	174.841
Vojvodina	106.418	120.174	149.147
Srbija	93.480	107.269	136.662

Grafikon 1

Pozitivan trend povećanja ND u opštine se nastavlja i u ovoj godini, jer je u 2006. godini i Duvanska industrija Sente privatizovana. Očekuje se da nivo ND po stanovniku bude u porastu u odnosu na prethodne periode, zbog velike i uspešne privatizacione godine. Krajem ove godine se očekuje i privatizacija poljoprivrednog kompleksa, koja će isto znatno uticati na povećanje ND u Senti.

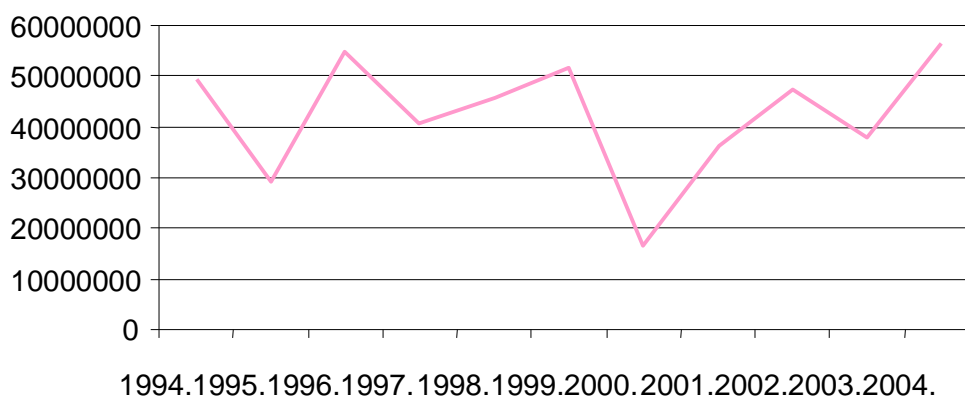
Na Grafikonu 1 primećujemo ravnomerno povećavanje ND po stanovniku na pokrajinskom i republičkom nivou, dok je u Senti trend povećanja praćen oscilacijama. Ako se posmatra period između 1994. i 2004. godine, može se zaključiti da su i tada postojale značajne oscilacije u vrednostima DP, što pokazuje i naredna tabela. Podaci su izraženi u dolarima zbog nemogućnosti iskazivanja vrednosti u dinarima, jer je u tom periodu bila izražena inflacija, a bilo je i denominacija. U tabeli je uzet kurs dinara prema dolaru u decembru mesecu za konkretnu godinu.

Tabela br.2 – Tabelarni prikaz kretanja društvenog proizvoda u Senti (u dolarima)

Godina	u hiljadama dinara	kurs	u dolarima
1994	75.256	1,5250	49.348.197
1995	138.927	4,7424	29.294.661
1996	281.324	5,1322	54.815.479
1997	239.864	5,9123	40.570.336
1998	457.956	10,0308	45.654.983
1999	602.799	11,6615	51.691.378
2000	1.035.181	63,1659	16.388.289
2001	2.456.789	67,6702	36.305.331
2002	2.921.915	61,5152	47.499.073
2003	2.596.080	68,3129	38.002.778
2004	4.440.600	78,8850	56.292.071

Grafikon 2

Kretanje DP u Senti od 1994. do 2004. (u dolarima)

— u dolarima

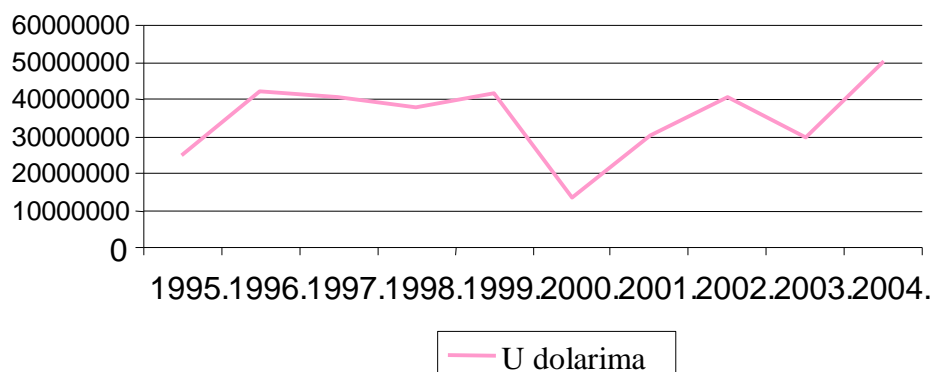
Skoro istu sliku daje i kretanje ND u Opštini Senta. Iznosi su iskazani u dolarima iz gore navedenih razloga.

Tabela br.3 – Tabelarni prikaz kretanja narodnog dohotka u Senti(u dolarima)

Godina	u hiljadama dinara .	kurs	u dolarima
1995	116.977	4,7424	24.666.203
1996	215.932	5,1322	42.073.964
1997	239.864	5,9123	40.570.336
1998	379.306	10,0308	37.814.132
1999	488.032	11,6615	41.849.848
2000	843.571	63,1659	13.354.848
2001	2.036.948	67,6702	30.101.108
2002	2.490.737	61,5152	40.489.781
2003	2.044.237	68,3129	29.924.612
2004	3.980.812	78,8850	50.463.485

Grafikon 3

Kretanje ND u Senti od 1995. do 2004. godine

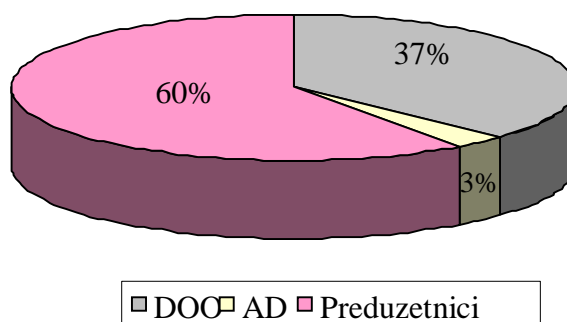
3.1.3. Struktura privrede po veličini i delatnostima

Sektor malih i srednjih preduzeća i preduzetništva (MSPP) je apsolutno dominantni sektor u privredi opštine Senta. Preduzetništvo i privatna mala preduzeća u Senti imaju dugu tradiciju čiji intenzivniji razvoj počinje krajem XVII veka. Industrijalizacija Sente odvija se u drugoj polovini XIX veka, pošto je kroz region izgrađena železnička pruga Subotica- Horgoš - Senta - Bečej, odnosno Subotica - Senta, te se tako grad priključuje na državnu železničku mrežu i posredno uključuje u njen ekonomski razvoj.

Analiza strukture preduzeća po veličini pokazuje da je sektor MSPP dominantan, i da čini 97% ukupnog broja privrednih subjekata. Svega 3% od ukupne strukture preduzeća čine velika preduzeća koja su sa aspekta pravne forme privrednih društava organizovana kao akcionarska društva, što u apsolutnom broju čini svega 19 preduzeća od ukupno 641-og privrednog subjekta, kao što prikazuje i naredni grafički prikaz.

Grafikon br. 4:

Struktura privrede Sente prema vrsti pravnog organizovanja (2006. godina)

Struktura vlasništva u ovim preduzećima je gotovo potpuno homogena i ima izrazitu dominaciju privatnog vlasništva. Kako je privatizacija skoro sprovedena do kraja, jedino preduzeće u društvenom vlasništvu je AD Poljoprivreda, može se konstatovati, da pored dva javna preduzeća u Senti, skoro celokupna privredna struktura opštine se nalaze u privatnom vlasništvu.

Privreda Sente je uvek bila diverzifikovana sa dominantnim sektorom trgovine i prerađivačke industrije. Sektorska analiza preduzeća i preduzetnika u Senti pokazuje da su te dve tradicionalne

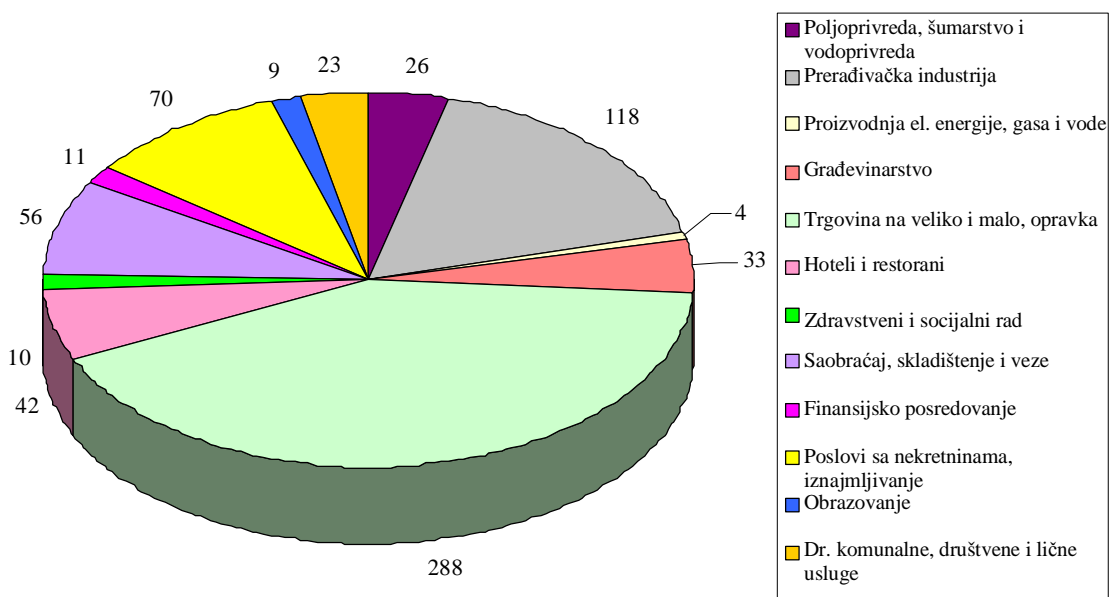
dominantne grane i danas najbrojnije. U tabeli br. 4 se može uočiti da je najbrojnija delatnost trgovina i opravke, gde ukupno ima 288 registrovanih privrednih subjekata, što čini 42%. Na drugom mestu se nalazi prerađivačka industrija sa 118 subjekata, što čini 17%. Možemo konstatovati da su navedene dve delatnosti ubedljivo najzastupljenije u opštini Senta sa 59%, od ukupnog broja preduzeća i preduzetnika.

Tabela br.4 – Tabela prikaz broja privrednih subjekata prema delatnostima i njihovog udela u ukupnom broju

Delatnosti	Broj	%
Poljoprivreda, šumarstvo i vodoprivreda;	26	4%
Prerađivačka industrija;	118	17%
Proizv. El. Energije, gasa i vode;	4	1%
Građevinarstvo;	33	5%
Trgovina na veliko i malo, opravka;	288	42%
Hoteli i restorani;	42	6%
Zdravstveni i socijalni rad;	10	1%
Saobraćaj, skladištenje i veze;	56	8%
Finansijsko posredovanje;	11	2%
Poslovi s nekretninama, iznajmljivanje;	70	10%
Obrazovanje;	9	1%
Dr. Komunalne, društvene i lične usluge;	23	3%

Grafikon 5

Struktura privrede Sente prema delatnostima (2006. godina)

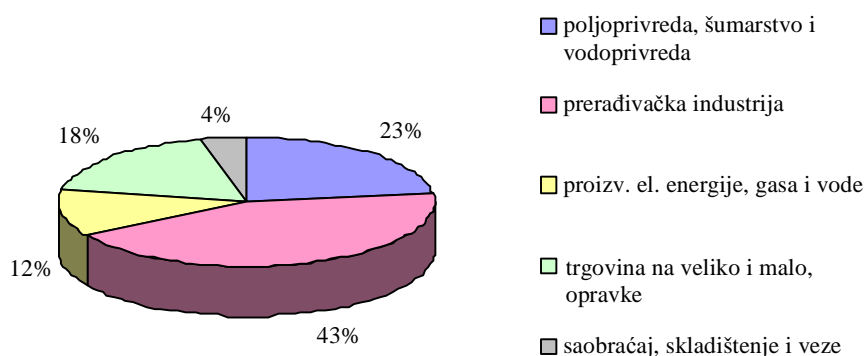
Broj privrednih subjekata po određenim delatnostima i učešće u nacionalnom dohodku nije u očekivanoj korelaciji. Ako se posmatra sektor privrede u kome je predstavljeno dvanaest grana, pet grana ima dominantnu ulogu i to respektivno: poljoprivreda, prerađivačka industrija, proizvodnja električne energije, gasa i vode; trgovina na veliko i malo, opravka; saobraćaj, skladištenje i veze. Veoma je interesantno uporediti podatke prerađivačke industrije u kojoj broj preduzeća predstavlja 17% od ukupnog broja privrednih subjekata, a učešće prerađivačke industrije u nacionalnom dohotku dostiže 43%. Sa druge strane trgovina i opravke kao najbrojnija delatnost sa 42% od ukupnog broja privrednih subjekata učestvuje sa 18% u nacionalnom dohodku opštine. Prikaz podataka prvih pet delatnosti po učešću u nacionalnom dohodku je dat u narednoj tabeli.

Tabela br.5 – Tabelarni prikaz kretanja nacionalnog dohotka Opštine Senta prema dominantnim delatnostima u 2004.godini (u hilj.din.)

Delatnosti	%	Nd
Prerađivačka industrija	43%	1.672.695
Poljoprivreda, šumarstvo i vodoprivreda	23%	902.409
Trgovina na veliko i malo, opravka	18%	685.302
Proizv. El. Energije, gasa i vode	12%	445.399
Saobraćaj, skladištenje i veze	4%	155.036

Grafikon br.6

Struktura privrede Sente prema učešću u ND (2004. godina)

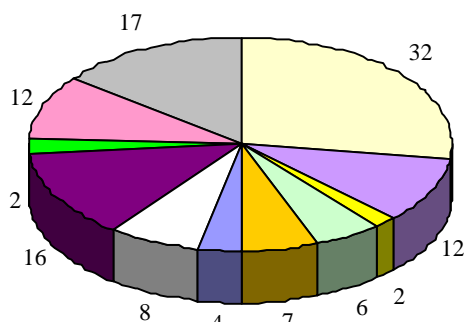
Iz prethodne analize proizilazi da najznačajniju granu predstavlja prerađivačka industrija, koja će u skorijoj budućnosti preći 50% ukupnog nacionalnog dohotka. U narednoj tabeli je prikazano sadašnje stanje prerađivačke industrije, prema broju privrednih subjekata u podsektorima.

Tabela br.6 – Tabelarni prikaz broja privrednih subjekata i njihovo procentualno učešće u ukupnom broju u 2006.godini

Prerađivačka industrija	Broj	%
Prehrambeni proizvodi, pića i duvan;	32	27%
Proizv. tekstila i tekstilnih proizvoda;	12	10%
Prerada kože i proizv. predmeta od kože;	2	2%
Prerada drveta i proizvodi od drveta;	6	5%
Proizv. papira, izdavanje i štampanje;	7	6%
Proizv. proizvoda od gume i plastike;	4	3%
Proizv. proizvoda od ostalih minerala;	8	7%
Proizv. metala i metalnih proizvoda;	16	14%
Proizv. ostalih mašina i uređaja;	2	2%
Proizv. električnih i optičkih uređaja;	12	10%
Ostala prerađivačka industrija;	17	14%

Grafikon br. 7

**Učešće privrednih subjekata unutar
grane prerađivačke industrije
(podaci iz 2006. godine)**

- Prehrambeni proizvodi, pića i duvan
- Proizvodnja tekstila i tekstilnih proizvoda
- Prerada kože i proizvodnja predmeta od kože
- Prerada drveta i proizvodi od drveta
- Proizvodnja papira, izdavanje i štampanje
- Proizvodnja proizvoda od gume i plastike
- Proizvodnja proizvoda od ostalih minerala
- Proizvodnja metala i metalnih proizvoda
- Proizvodnja ostalih mašina i uređaja
- Proizvodnja električnih i optičkih uređaja
- Ostala prerađivačka industrija

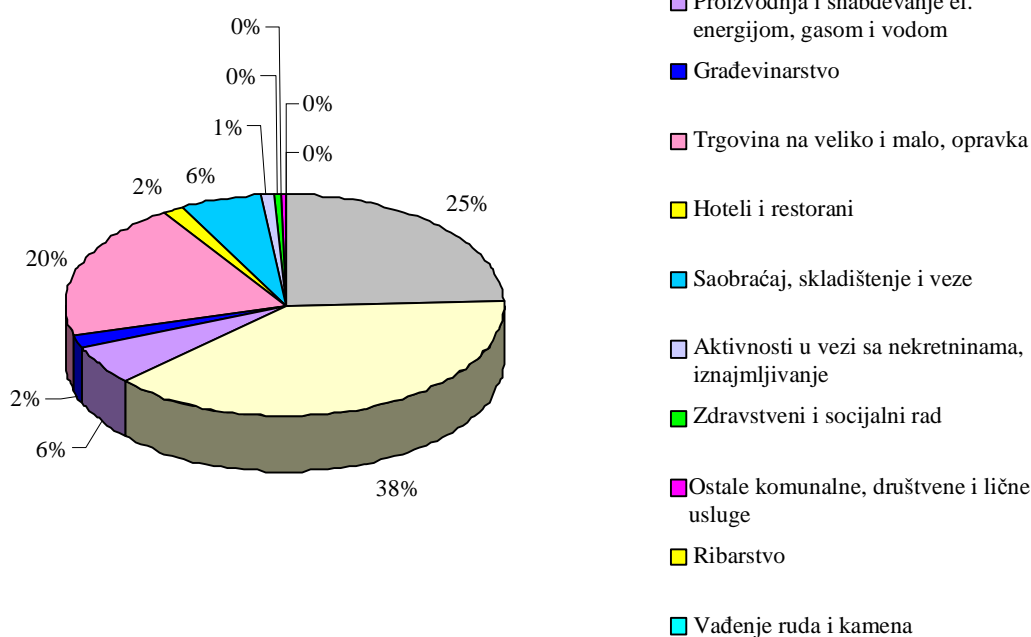
Uporedna analiza privrede po delatnostima u Senti i Vojvodini pokazuje visok stepen korelacije u gotovo svim delatnostima. Jedina odstupanja se uočavaju u tri sektorske delatnosti što pokazuje tabela br. 7. U delatnostima: poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda, trgovina na veliko i malo, opravka su vidljiva odstupanja od preko 20% u odnosu na strukturu delatnosti u Vojvodini iz 2003 godine, dok je sektor građevinarstva 283% slabije zastupljen u Senti u odnosu na prosek u Vojvodini.

Tabela br.7 – Tabelarni prikaz procentualnog učešća privrednih grana u Opštini Senta i u Vojvodini sa podacima iz 2003.godine

Klasifikacija delatnosti	Senta	Vojvodina
Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	24,6%	19,8%
Prerađivačka industrija	38,5%	38,9%
Proizvodnja i snabdevanje el.energijom, gasom i vodom	5,8%	5,1%
Građevinarstvo	1,8%	5,1%
Trgovina na veliko i malo, opravka	20,1%	16,0%
Hoteli i restorani	1,6%	1,4%
Saobraćaj, skladištenje i veze	5,9%	7,5%
Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje	1,1%	2,7%
Zdravstveni i socijalni rad	0,4%	0,2%
Ostale komunalne, društvene i lične usluge	0,3%	0,2%
Ribarstvo	0,0%	0,1%
Vađenje ruda i kamena	0,0%	3,1%
SVEGA:	100,00%	100,0%

Grafikon br.8

Procentualno učešće privrednih grana u opštini Senta i u Vojvodini (podaci iz 2003.)

Iz gornje tabele i grafikona proizilazi da poljoprivreda i trgovina imaju veću procentualni udeo, kao sektorske grane u privredi Sente, nego što je to prosek u Vojvodini, dok se prerađivačka delatnost nalazi na istom nivou. Jedina delatnost koja je daleko ispod proseka u Vojvodini je građevinarstvo, što očigledno pokazuje odsustvo većih investicija u opštini.

3.1.4. Zaposlenost

Prema podacima iz 2004. godine na 1000 stanovnika u Opštini Senta je zaposleno 195 stanovnika, dok je broj nezaposlena lica 154. Upoređujući podatke sa drugim opštinama u Vojvodini, može se zaključiti da je procenat zaposlenosti stanovništva u Senti veoma nepovoljan. Ako se uporede podaci u pogledu ostvarenog nacionalnog dohotka po stanovniku sa podacima o broju nezaposlenih dobijamo očigledan i vrlo zabrinjavajući nesklad, jer Senta se nalazi po nacionalnom dohodku među deset najboljih opština u Vojvodini dok po broju zaposlenih stanovnika Senti pripada tek 28. mesto u Vojvodini.

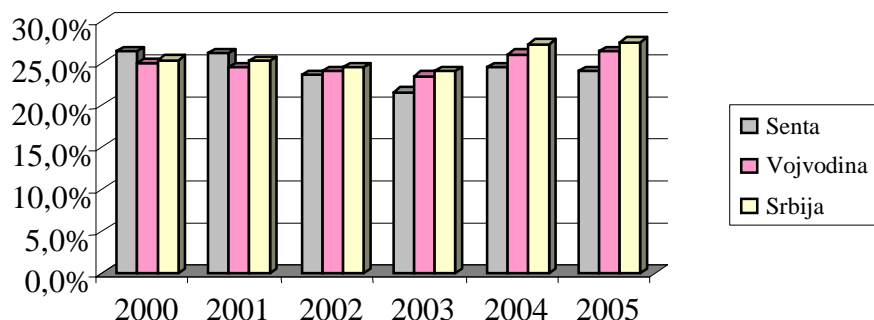
Ako posmatramo podatke o broju zaposlenih u periodu između 2000.-2005.g. (Tabela br.8 i Grafikon br. 9), jasno je vidljiv negativan trend. U Senti je godišnji prosek zaposlenosti do 2002. godine bio veći od pokrajinskog i republičkog proseka, ali nakon tog perioda došlo je do preokreta, i od 2002. godine u Senti stopa zaposlenosti se konstantno nalazi ispod pokrajinskog i republičkog proseka, što se poklapa sa jasno naglašenim privatizacionim tokovima u tom periodu.

Tabela br.8 – Tabelarni prikaz godišnjeg prosečnog broja zaposlenih u Opštini Senta u posmatranom periodu

Mesto	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Senta	6.722	6.635	5.998	5.478	6.223	6.101

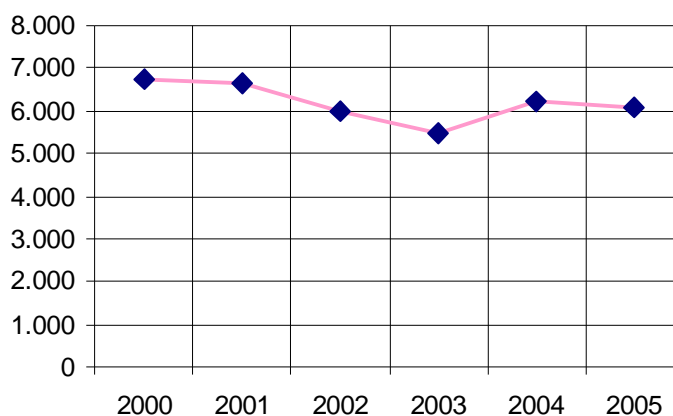

Grafikon 9 – Grafički prikaz procentualnog učešća zaposlenih prema ukupnom broju stanovnika

Iz Grafikona 10 se vidi da godišnji prosek zaposlenosti u Senti dostigao najniži nivo u 2003-oj godini i od tada se broj zaposlenih povećava, ali ne može se očekivati vidljiviji porast u pogledu stope zaposlenosti, ukoliko ne dođe do većih investicionih zahvata na teritoriji opštine ili pak ako se značajnije ne poveća broj preduzetnika koji će realizovati pre svega samozapošljavanje, a kasnije i smanjiti broj nezaposlenih lica u opštini proširivanjem svojih poslovnih operacija.

Grafikon 10 – Grafički prikaz kretanja broja zaposlenih Opštine Senta u praćenom periodu

3.2 AGROKOMPLEKS

Opština Senta raspolaže povoljnim prirodnim uslovima (zemljište, klima, vodni resursi) za poljoprivrednu proizvodnju i ima solidno razvijenu prehrambenu industriju, koja je završila proces privatizacije sa polovičnim uspehom. Preko 95 % poljoprivrednih površina Opštine Senta čine oranice. I pored relativno povoljne setvene strukture, sa značajnim učešćem industrijskog bilja, krmnog bilja i povrća i relativno visokom zastupljenošću stočarstva za vojvođanske prilike, raspoloživi potencijali nisu u dovoljnoj meri iskorišćeni, zbog relativno niskih prinosa svih značajnijih useva biljne proizvodnje, slabog korišćenje vodnih resursa za navodnjavanje, a time i korišćenja zemljišnih površina za postranu i naknadnu setvu, i nestabilnosti biljne proizvodnje. Mali posedi, dominantnih seljačkih gazdinstava i njihova neorganizovanost, negativno utiču na efikasnost i konkurentnost poljoprivrede.

Razvoj treba da bude usmeren na stvaranje uslova za bolje korišćenje prirodnih resursa (pre svega navodnjavanja), što bi podstaklo intenziviranje strukture proizvodnje (dalje povećanje učešća industrijskog bilja, povrća i krmnog bilja), intenziviranje pojedinih linija proizvodnje i bolje korišćenje zemljišta, dalji razvoj stočarstva (u čemu bi značajnu ulogu trebalo da ima poljoprivredna savetodavna služba), i viši nivo finalizacije u sopstvenim prerađivačkim kapacitetima, ili kapacitetima u neposrednom okruženju.

Stvaranje uslova za integraciju seljačkih gazdinstava i razvoj MSPP u agrokompleksu povećalo bi efikasnost i konkurentnost agrokompleksa Opštine Senta.

3.2.1. Analiza agrokompleksa Opštine Senta u periodu 2000-2005. godine

Poljoprivredno stanovništvo

Prema popisu stanovništva iz 2002. godine u Opštini Senta ima 4.104 poljoprivredna stanovnika, što čini 15,5 % ukupnog broja stanovnika Opštine Senta, odnosno 1,91 % ukupnog poljoprivrednog stanovništva u Vojvodini (Aneks 3.2.1. Tabela 1). U odnosu na popis stanovništva iz 1991. godine, broj poljoprivrednog stanovništva smanjen je za 22,62 %, odnosno za 1.200 stanovnika. Prosečan godišnji pad poljoprivrednog stanovništva u periodu od 1991. do 2002. godine iznosio je -2,3 %. Smanjeno je i učešće poljoprivrednog stanovništva u ukupnom stanovništvu sa 18,6 na 15,5%.

Broj aktivnog poljoprivrednog stanovništva u periodu između dva popisa smanjen je za 499 stanovnika (16,8%) i po popisu iz 2002. godine iznosi 2.478. I pored toga, udeo aktivnog poljoprivrednog stanovništva u ukupnom aktivnom stanovništvu Opštine Senta je povećan u periodu između dva popisa stanovništva, sa 22,9% na 25,9%, što znači da se broj nepoljoprivrednog aktivnog stanovništva proporcionalno više smanjio od poljoprivrednog.

Značajniji je pad izdržavanog poljoprivrednog stanovništva, koji je iznosio čak 30%, tako da taj broj sada iznosi 1.626 stanovnika. Na taj način značajno je povećano učešće aktivnog u ukupnom poljoprivrednom stanovništvu (sa 56,1 % u 1991. na 60,4 % u 2002.godini), odnosno na jednog aktivnog poljoprivrednog stanovnika dolazi u proseku 0,7 izdržanih lica.

Tabela 1. Poljoprivredno stanovništvo Opštine Senta i u AP Vojvodini po popisima iz 1991 i 2002. godine

Kategorija	1991.			2002.			Promena (%)	
	Senta	Vojvo.	%	Senta	Vojvo.	%	Senta	Vojvo.
Poljoprivredno	5.304	269.438	1,97	4.104	215.147	1,91	-22,62	-20,15
Aktivno	2.977	149.583	1,99	2.478	125.506	1,97	-16,76	-16,10
Izdržavano	2.327	119.885	1,94	1.626	89.641	1,81	-30,12	-25,23
Udeo aktivnog u poljoprivred.	56,1	55,5	101	60,4	58,3	104	3,92	5,05
Udeo aktivnog u ukupnom aktivnom	22,9	17,2	133	25,9	13,7	189	13,10	-20,35
Udeo poljoprivred. u ukupnom	18,6	13,7	136	15,5	8,6	180	-16,67	-37,23

Na jednog poljoprivrednog stanovnika u Opštini Senta u proseku dolazi nešto preko 5 hektara poljoprivrednih površina, odnosno na jednog aktivnog poljoprivrednog stanovnika u proseku dolazi 8,4 hektara poljoprivrednih površina.

Prema popisu stanovništva iz 2002. godine u Opštini Senta, od 9.966 poljoprivrednih domaćinstava, evidentirano je 3.164 poljoprivrednih gazdinstava, koja su raspolagala sa oko 11.000 hektara poljoprivrednog zemljišta. Ova površina je znatno manja od ukupne poljoprivredne površine seljačkih gazdinstava u Opštini (oko 20.700 hektara), što ukazuje na činjenicu da gotovo 50% zemljišnih kapaciteta u poljoprivredi koriste poljoprivredna domaćinstva, koja dohodak, ili pretežni dohodak, ostvaruju van poljoprivrede (mešovita gazdinstva).

Najveći broj poljoprivrednih gazdinstava, njih 2.415, raspolaže posedom manjim od 5 hektara, 463 gazdinstva imaju posed od 5,01 do 10 hektara, 248 gazdinstava ima posed između 10,1 i 20 hektara, a samo 58 gazdinstava ima posed iznad 20 hektara.

Biljna proizvodnja

Biljna proizvodnja u Opštini Senta obavlja se na oko 26.600 hektara poljoprivrednih površina (Aneks 3.2.1), što čini oko 1,5 % poljoprivrednog zemljišta u Vojvodini (oko 1, 79 miliona hektara). Od toga, oko 25.200 hektara (oko 95 %) čine oranice, dok su voćnjaci i vinogradi manje zastupljeni (1,1 %, odnosno 0,5 %). U strukturi oranica i bašti najzastupljenija je proizvodnja žita (56 %), na prosečno oko 14.000 hektara, zatim industrijsko bilje (30 %), na oko 7.500 hektara, krmno bilje (8%) na oko 1.900 hektara i povrće (6 %) na oko 1.500 hektara. U odnosu na Vojvodinu u strukturi oranica manja je zastupljenost žita (u Vojvodini 65%), a veća industrijskog bilja (25 % Vojvodina), krmnog bilja (5 %) i povrća (5 %). Na osnovu ovih podataka, može se zaključiti da Opština Senta ima povoljniju – intenzivniju strukturu oraničnih površina u odnosu na Vojvodinu u celini.

U Opštini Senta ima i oko 630 hektara pašnjaka i 200 hektara livada.

Poljoprivredu Opštine Senta, kao i poljoprivredu Vojvodine, karakteriše postojanje dva organizaciona tipa poljoprivrednih proizvođača: seljačka gazdinstva i poljoprivredna preduzeća.

Seljačka gazdinstva, sa oko 20.700 hektara zauzimaju oko 78 % ukupnog poljoprivrednog zemljišta u Opštini (u Vojvodini oko 65%), što čini oko 1,8 % poljoprivrednog zemljišta seljačkih gazdinstava u Vojvodini. Oranice i bašte na seljačkim gazdinstvima, sa oko 20.000 hektara, čine oko 97 % njihovih poljoprivrednih površina (u Vojvodini oko 95 %), odnosno učestvuju u oraničnim površinama Opštine Senta sa oko 79 %, i u oranicama seljačkih gazdinstava Vojvodine sa oko 1,8 %. Seljačka gazdinstva imaju 281 ha voćnjaka (97%) i 124 ha vinograda (100%).

Poljoprivredna preduzeća i zadruga u Opštini Senta sa oko 5.900 hektara učestvuju sa 22% u poljoprivrednim i sa oko 5.200 hektara (23%) u oraničnim površinama. Struktura korišćenja oraničnih površina je slična kao i kod seljačkih gazdinstava, s tim da se poslednjih godina potpuno odustalo od proizvodnje povrća. Dominiraju žita (oko 3.200 ha), zatim industrijsko bilje (oko 1.900 ha) i krmno bilje (180 ha). U Opštini Senta ima jedno poljoprivredno preduzeće, AD «Poljoprivreda» Senta i jedna Zemljoradnička zadruga «Agrosun», Senta.

Poljoprivredno preduzeće **AD «Poljoprivreda»** raspolaže sa 4.859 ha poljoprivrednog zemljišta, od čega je samo 539 ha u njenom vlasništvu, dok je preostalih 4.320 ha zemljišta u državnoj svojini. Od ukupne površine 2.500 ha se nalazi pod sistemom za navodnjavanje (Valmont). U strukturi setve dominiraju žitarice (kukuruz, pšenica, ozimi ječam), industrijsko bilje (suncokret, šećerna repa i soja), krmno bilje (lucerka) i semenska proizvodnja (semenski kukuruz). U preduzeću je zaposleno 425 stalnih radnika. Preduzeće je organizaciono teritorijalno podeljeno u 5 radnih jedinica. U svim radnim jedinicama zastupljena je ratarska proizvodnja, a u dve RJ sem ratarstva zastupljena je i govedarska, odnosno svinjarska proizvodnja. Govedarska farma ima 300 muznih krava mlečne, Holštajn - Frizijske rase, sa prosečnom godišnjom proizvodnjom od oko 6.000 litara mleka po kravi. Svinjarska farma ima oko 1.400 krmača i daje godišnju proizvodnju od oko 25.000 tovnih svinja.

Zemljoradnička zadruga «Agrosun» obavlja klasičnu kooperativnu delatnost sa seljačkim gazdinstvima (organizacija proizvodnje suncokreta, pšenice, ječma i soje; nabavka repromaterijala – semena, mineralnog đubriva, zaštitnih sredstava; otkup poljoprivrednih proizvoda). Sopstvenu proizvodnju Zadruga obavlja na 309 hektara. Ukupno raspolaže sa 856 ha poljoprivrednih površina (398 ha oranica, od čega je 89 dato u zakup; 225 ha pašnjaka i 223 ha livada, trstika i slatina u malim parcelama). U Zadruzi je zaposleno 45 stalnih radnika. Ova klasična zadruga polaku gubi na značaju, jer se osniva veći broj novih «privatnih» zadruga koje preuzimaju njene poslove.

U Opštini Senta, u posmatranom periodu, proizvodnja hlebnog žita – **pšenice**, obavlja se na prosečno oko 5.000 hektara, što čini oko 20 % oraničnih površina Opštine, odnosno oko 1,5 % površina pod pšenicom u Vojvodini (330.000 ha). Površine pod pšenicom su prilično stabilne ($C_v = 6,48$ %), kreću se u intervalu od 4.500 – 5.300 ha, i pokazuju blagu tendenciju povećanja, po prosečnoj godišnjoj stopi od 3,06% (Tabela 2). Prosečan prinos od 3,37 t/ha niži je od prosečnog prinosa u Vojvodini (3,7 t/ha) za oko 9 %. U posmatranom periodu prinos ima tendenciju povećanja po stopi od 5,28 %, u izraženu varijabilnost ($C_v = 27,55$) i kreće se u intervalu od 2,06 t/ha u 2003. godini, do 4,56 t/ha u 2004. godini. Prosečna godišnja proizvodnja pšenice u Opštini Senta iznosila je 16.800 tona, što čini oko 1,4 % proizvodnje pšenice u Vojvodini. Izražene godišnje oscilacije u proizvodnji pšenice ($C_v = 30,06$ %) posledica su, pre svega, kolebanja u prinosima. Godišnja proizvodnja pšenice kretala se u intervalu od 9.800 t u 2003. godini, do 23.900 t u 2004. godini. U posmatranom periodu godišnja proizvodnja pšenice rasla je po prosečnoj stopi od 8,5 % godišnje.

Tabela 2. Kretanje proizvodnih parametara pšenice u Opštini Senta u periodu 2000-2005. godina

OBELEŽJE	2000-2005.				
	Prosek $\bar{X}$	Min.	Max.	Koef. varijacije C_v (%)	Stopa promene r (%)
Površina (ha)	4.975	4.471	5.285	6,48	3,06
Prinos (t/ha)	3,37	2,06	4,56	27,55	5,28
Proizvodnja (t)	16.763	9.778	23.859	30,06	8,49

Kao i u Vojvodini, i u Opštini Senta, **kukuruz** je najzastupljenija biljna vrsta. Prosečno se proizvodio na 8.000 ha, što čini oko 32 % oraničnih površina Opštine i oko 1,3 % ukupnih površina pod kukuruzom u Vojvodini. Površine pod kukuruzom, kao i pod pšenicom su relativno stabilne ($C_v = 6,38$) i kreću se u intervalu od 7.100 ha u 2003. do 8.600 ha u 2002. godini. U posmatranom periodu imaju tendenciju stagnacije (Tabela 3). Ostvareni prosečan prinos u posmatranom periodu (2000-2005) od oko 4,44 t/ha niži je od proseka Vojvodine (4,9 t/ha) za 9,4 %. Izražene su velike varijacije prinosa ($C_v = 36,14$ %), odnosno od 2,7 t/ha u 2000. do 6 t/ha u 2001. godini. Prinos kukuruza, u posmatranom periodu, ima tendenciju porasta po prosečnoj stopi od 15,7 % godišnje. Prosečna godišnja proizvodnja kukuruza u Opštini Senta iznosila je oko 35.500 tona, što čini oko 1,1 % ukupne proizvodnje kukuruza u Vojvodini (3,1 milion tona). Godišnja proizvodnja kukuruza varirala je u intervalu od 21.400 t u 2000. do 50.000 tona u 2001. godini. Koeficijent varijacije proizvodnje kukuruza ($C_v = 33,49$) je u okvirima varijabilnosti pšenice. Ukupna proizvodnja pokazuje visoku stopu rasta ($r = 14,96$ %), što je direktna posledica tendencije povećanja prinosa i stabilnosti površina.

Tabela 3. Kretanje proizvodnih parametara kukuruza u Opštini Senta u periodu 2000-2005. godina

Obeležje	2000-2005.				
	Prosek $\bar{X}$	Min.	Max.	Koef. varijacije C_v (%)	Stopa promene r (%)
Površina (ha)	8.008	7.142	8.624	6,38	- 0,66
Prinos (t/ha)	4,44	2,92	6,01	36,14	15,72
Proizvodnja (t)	35.529	20.846	49.996	33,49	14,96

Šećerna repa se u posmatranom periodu prosečno gajila na 1.260 hektara, što čini 5% oranica Opštine, odnosno 2,4 % ukupnih površina pod šećernom repom u Vojvodini (52.000 hektara). U setvenoj strukturi šećerna repa je učestvovala prosečno sa oko 20 % u površinama pod industrijskim biljem. Površine pod šećernom repom pokazuju veću varijabilnost u odnosu na pšenicu i kukuruz ($C_v = 20,15\%$). Šećerna repa se gajila u intervalu od 923 ha u 2001., do 1.669 ha u 2005. godini i imala je tendenciju povećanja površina po stopi od 14,68 % godišnje (Tabela br.4). Prosečan prinos šećerne repe iznosio je oko 34,9 t/ha i bio niži od proseka Vojvodine (38,5 t/ha) za 9,4 %. Prinos šećerne repe varirao je u intervalu od 22,1 t/ha u 2003. godini, do 47,6 t/ha u poslednjoj, 2005. godini. U proizvodnji šećerne repe značajne su varijacije u prinosu u sušnim godinama (2000. i 2003.). I pored toga, koeficijent varijacije prinosa šećerne repe ($C_v = 30,17\%$) niži je od prinosa kukuruza, a veći od varijabilnosti prinosa pšenice. Prinos šećerne repe u posmatranom periodu ima vrlo visoku stopu rasta ($r = 14,7\%$), što je posledica maksimalnog prinosa koji je ostvaren u poslednjoj godini opserviranja. Godišnja proizvodnja šećerne repe, od oko 44.000 tona, učestvuje u ukupnoj proizvodnji šećerne repe u Vojvodini (oko 2 miliona tona) sa 2,2 %. Godišnja proizvodnja je varirala između 25.900 t u 2000. i 79.500 t u 2005. godini. Koeficijent varijacije ukupne proizvodnje šećerne repe ($C_v = 45,21\%$) za 50 % je veći u odnosu na pšenicu i kukuruz, što je indikator nestabilnosti ove proizvodnje, a što je posledica, kako nestabilnosti prinosa, tako i posejanih površina. Visoka stopa rasta proizvodnje šećerne repe (25,14 % godišnje) posledica je maksimalnih površina i maksimalnog prinosa u poslednjoj posmatranoj godini i malih površina i niskih prinosa u početnoj, 2000. godini.

Tabela 4. Kretanje proizvodnih parametara šećerne repe u Opštini Senta u periodu 2000- 2005. godina

Obeležje	2000-2005.				
	Prosek $\bar{X}$	Min.	Max.	Koef. varijacije C_v (%)	Stopa promene r (%)
Površina (ha)	1.261	923	1.669	20,15	9,08
Prinos (t/ha)	34,9	22,1	47,6	30,17	14,68
Proizvodnja (t)	44.015	25.899	79.491	45,21	25,14

Suncokret je najzastupljenija industrijska biljka u Opštini Senta. Sa prosečnih 3.940 hektara površina, suncokret učestvuje sa čak 15,6 % u oraničnim površinama Opštine, odnosno sa 2,5 % u ukupnim površinama pod suncokretom u Vojvodini (160.000 ha). Površine pod suncokretom čine oko 62 % površina pod industrijskim biljem u Opštini Senta. Ovoliko učešće je praktično maksimum dozvoljenog učešća ovog useva u setvenoj strukturi, ako se poštuju osnovni principi plodoreda i plodosmene. Površine pod suncokretom su relativno stabilne ($C_v = 14,37\%$), i kreću se u intervalu od 2.900 ha u 2002., do 4.500 ha u 2000. godini. U posmatranom periodu površine pod suncokretom pokazuju blagu tendenciju smanjivanja, po prosečnoj stopi od – 2,8 % godišnje (Tabela 5). Prosečan prinos suncokreta od 1,67 t/ha niži je od prosečnog prinosa u Vojvodini (1,9 t/ha) čak za 12 %, što, u određenom stepenu, može biti posledica prevelike koncentracije ove proizvodnje. Prinos suncokreta pokazuje najveći nivo stabilnosti u poređenju sa drugim posmatranim usevima ($C_v = 18,71\%$). Prinos se kretao u intervalu od 1,31 t/ha, 2000. do 2,15 t/ha 2004. godine i ima tendenciju blagog porasta, po stopi od 4,1 % godišnje. Prosečna godišnja proizvodnja suncokreta od 6.570 tona čini oko 2,2 % ukupne proizvodnje suncokreta u Vojvodini (300.000 tona). Proizvodnja suncokreta je veoma stabilna ($C_v = 14,29\%$) i kretala se u intervalu od 5.600 t. u 2002. do 8.200 tona u 2004. godini. Ukupna proizvodnja suncokreta ima tendenciju veoma blagog porasta ($r = 1,23\%$).

Tabela 5. Kretanje proizvodnih parametara suncokreta u Opštini Senta u periodu 2000-2005. godina

Obeležje	2000-2005.				
	Prosek $\bar{X}$	Min.	Max.	Koef. varijacije Cv (%)	Stopa promene r (%)
Površina (ha)	3.940	2.944	4.495	14,37	- 2,77
Prinos (t/ha)	1,67	1,31	2,15	18,71	4,08
Proizvodnja (t)	6.570	5.643	8.166	14,29	1,23

U posmatranom periodu (2000-2005.) prinosi svih posmatranih useva beleže stope rasta, što je posledica niskih prinosa u početnoj (2000.) godini, zbog suše (Aneks 3.2.1.). Takođe, velike godišnje varijacije prinosa i ukupne proizvodnje, naročito intenzivnih useva, posledica su ekstenzivne proizvodnje bez navodnjavanja.

Soja je malo zastupljena industrijska biljka u Opštini Senta. Gajila se na prosečno 100 hektara u posmatranom periodu, i uz prosečan prinos od 2,14 t/ha (na nivou vojvođanskog proseka – 2,2 t/ha) imala je godišnju proizvodnju od svega 216 tona. Međutim, soja je usev koji beleži najbrži rast u posmatranom periodu. Površine pod sojom rasle su po godišnjoj stopi od 40,11 % i povećane su sa 30 ha u 2000., na 162 ha u 2005. godini. Uz prosečnu stopu rasta prinosa od 8,61 %, ukupna proizvodnja soje povećala se sa 54 tone u 2000. godini na 441 tonu u 2005. godini, odnosno povećavala se po prosečnoj godišnjoj stopi od čak 52,20 % (Aneks 3.2.2).

Industrijska paprika je značajan usev za seljačka gazdinstva u Opštini Senta. Do 2003. godine bila je zastupljena na površinama od 200 – 300 hektara i ostvarivala prinose od 13-15 t/ha. Zbog prepolovljenog prinosa u 2003. godini (7 t/ha), u 2004. godini je potpuno izbačena iz strukture setve, da bi se 2005. godine vratila na 156 ha uz solidan prinos od 12 t/ha. Proizvodnja industrijske paprike uglavnom se plasira «Alevi» u Novom Kneževcu. Proizvodnja industrijske paprike u posmatranom periodu smanjena je sa 4.500 tona u 2000. na 1.800 tona u 2005. godini (Aneks 3.2.2).

Duvan je takođe značajna industrijska biljka za Opštinu Senta. Na seljačkim gazdinstvima u periodu 2000 – 2002. godina gajio se na površinama od 150 – 170 hektara i ostvarivao prinos od 1 - 1,3 t/ha. U periodu 2003-2004. godine duvan je potpuno eliminisan iz setvene strukture (zbog problema sa otkupom), da bi se 2005. godine vratio na 80 ha i ostvario rekordni prinos od 1,7 t/ha. Proizvodnja duvana koja se u periodu 2000 - 2002. godina kretala u intervalu 150 - 200 tona godišnje, u 2005. godini dostigla je nivo od oko 140 tona (Aneks 3.2.2). S obzirom na privatizaciju Fabrike za doradu duvana u Senti, i tradiciju u proizvodnji duvana, za očekivati je da će novi vlasnici (Japan tabako) više ulagati u svoju sirovinsku osnovu i da će se proizvodnja duvana u Opštini Senta značajno povećati u narednim godinama.

Sirak metlaš je još jedan specifičan ratarski proizvod u Opštini Senta. Slično kao i duvan, sirak metlaš je u periodu 2000-2002. godina bio zastupljen na površinama od 200 - 300 hektara i ostvarivao prinos od 1,7 - 2,1 t/ha. U periodu 2003-2004. potpuno je napušteno njegovo gajenje (zbog problema sa plasmanom), da bi se 2005. godine vratio na rekordnih 650 hektara i uz rekordnu proizvodnju od 1.170 tona (Aneks 3.2.2).

Stočarstvo

Posmatrani period (2000-2005), po pitanju kretanja pokazatelja u govedarstvu, može se oceniti kao pozitivan (Tabela 6). Prosečan broj goveda iznosio je 4.494 grla godišnje i kretao se u intervalu od 3.613 u 2000. do 6.116 u 2004. godini, i rastao je po prosečnoj godišnjoj stopi od 9,12 %. Slične su tendencije i kod osnovnog stada goveda – krava i steonih junica. Njihov prosečan godišnji broj iznosio je 1.893 grla, rastao je po prosečnoj godišnjoj stopi od 10,16% i kretao se u intervalu od 1.482 u 2000. do 2.490 u 2004. godini.

Broj goveda u Opštini Senta učestvovao je sa 2,01 %, a broj krava i steonih junica sa 1,8 % u ukupnom broju goveda, odnosno krava i steonih junica u Vojvodini.

Tabela 6. Kretanje stočnog fonda u Opštini Senta

Kategorija	Godina						Prosek	Stopa promene %
	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.		
Goveda	3.613	3.471	3.592	4.571	6.116	5.601	4.494	9,12
Krave i steone junice	1.482	1.504	1.497	1.979	2.490	2.404	1.893	10,16
Svinje	42.719	38.778	34.292	35.566	28.186	26.882	34.404	-8,85
Krmače i sup.nazimice	5.612	4.893	5.006	4.942	4.146	4.124	4.787	-5,88
Ovce	3.212	3.089	2.865	3.277	3.939	4.366	3.458	6,33
Priplodne ovce	2.164	2.133	1.977	1.627	2.719	2.822	2.240	5,45
Živina	68.974	67.977	65.610	64.205	56.282	46.663	61.619	-7,52

Promene u proizvodnim pokazateljima u **svinjarstvu** nisu povoljne kao u govedarstvu (Tabela 6). Osnovno stado svinja (krmače i suprasne nazimice) smanjuje se po stopi od gotovo 6 % godišnje. Prosečan godišnji broj krmača i suprasnih nazimica, koji je u posmatranom periodu prosečno iznosio 4.787 grla godišnje, smanjen je sa 5.612 u 2000. godini, na 4.124 u 2005. godini. Smanjenje osnovnog stada svinja odrazilo se negativno i na ukupan broj svinja. Ukupan broj svinja prosečno je iznosio 34.400 grla i smanjivao se po stopi od skoro 9 % godišnje. Broj svinja smanjen je u 2005. godini za oko 15.800 grla (37 %).

Ovo smanjenje osnovnog stada u svinjarstvu direktna je posledica nepovoljnih cenovnih elemenata (izuzetno visoke cene kukuruza i izuzetno niske cene tovnih svinja) u 2003. godini. U 2004. godini ekonomski položaj svinjarstva je daleko povoljniji, tako da je ova proizvodnja opet ekonomski interesantna (do sledećeg ekstrema «ciklusa svinja», ukoliko se proizvođači ne organizuju, a država ne uredi tržišne odnose intervencijama iz robnih rezervi, uvozom, stimulacijom izvoza i drugim ekonomskim merama uređenja poljoprivredne proizvodnje i tržišta).

Broj svinja u Opštini Senta činio je 2,58 %, a broj krmača i suprasnih nazimica 2,62 % od ukupnog broja svinja, odnosno krmača i suprasnih nazimica u Vojvodini.

Ovčarska proizvodnja u Opštini Senta, za razliku od Vojvodine u celini, ima veliki ekonomski značaj za njenu poljoprivredu. Prosečan broj ovaca u posmatranom periodu (2000-2005.) iznosio je 3.458, od čega su 2.240 bile priplodne ovce (Tabela 6). Broj ovaca rastao je po prosečnoj stopi od 9,8 % i naročito je povećan u poslednje dve godine, da bi u 2005. godini dostigao skoro 4.400 grla. Osnovni uzrok tome je povećanje osnovnog stada ovaca, za preko 1.000 priplodnih grla u 2004. godini. Broj priplodnih ovaca u Opštini Senta čini 1,96 % ukupnog broja u priplodnih ovaca u Vojvodini. Udeo ukupnog broja ovaca je sličan – 2,1 %.

Živinarska proizvodnja u Opštini Senta u posmatranom periodu ne pokazuje pozitivna kretanja (Tabela 6). Prosečan broj živine iznosio je oko 61.600 komada. Broj živine pokazuje tendenciju konstantnog pada po prosečnoj godišnjoj stopi od –7,52 % godišnje. Broj živine smanjen je sa 69.000 u 2000. godini na 46.700 u 2005. godini. Prema broj živine, prosečno učešće Opštine Senta u Vojvodini iznosi manje od 1 %.

Jedan od osnovnih naturalnih pokazatelja intenzivnosti poljoprivredne proizvodnje je i stepen zastupljenosti, odnosno koncentracija stoke. Koncentracija stoke izražava se na sledeće načine:

- Broj goveda na 100 ha obradivih površina,
- Broj svinja na 100 ha oraničnih površina i
- Broj ovaca na 100 ha poljoprivredni površina.

Ovi pokazatelji za Opštinu Senta dati su u Tabeli 7.

Broj goveda na 100 hektara obradivih površina u Opštini Senta u proseku iznosi 18 grla i pokazuje tendenciju povećanja po prosečnoj godišnjoj stopi od oko 8 %. Koncentracija goveda u Vojvodini (Aneks 3.2.3) u posmatranom periodu stagnira. Koncentracija goveda u Opštini Senta, je za 38 % veća od prosečne koncentracije goveda u Vojvodini (13 goveda na 100 ha obradive površine).

Prosečan broj svinja na 100 ha oraničnih površina u posmatranom periodu u Opštini Senta bio je 139 i pokazivao je negativne tendencije po prosečnoj stopi od 9,8% godišnje. Stepenn koncentracije svinjarske proizvodnje u Opštini Senta, i pored negativnih tendencija, veći je od proseka Vojvodine (84 svinje na 100 ha oranica) za 65 %.

I u ovčarstvu je značajno natprosečna koncentrisanost u odnosu na Vojvodinu. Prosečan broj ovaca na 100 ha poljoprivrednih površina iznosio je 13 grla, što je za 44 % više u odnosu na prosek Vojvodine (9 grla na 100 ha). U odnosu na 2000. godinu, u 2005. godini koncentracija ovaca povećana je sa 13 na 16 grla na 100 ha poljoprivrednih površina.

Tabela 7. Kretanje koncentracije stočarske proizvodnje u Opštini Senta

Kategorija	Godina						Prosek	Stopa promene %
	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.		
Broj goveda na 100 ha obradive površine	15	14	14	18	24	22	18	7,96
Broj svinja na 100 ha oranica	179	157	136	141	112	107	139	-9,78
Broj ovaca na 100 ha poljoprivredne površ.	13	12	11	12	15	16	13	4,24

Na osnovu navedenih pokazatelja, može se zaključiti da je stočarska proizvodnja u Opštini Senta daleko zastupljenija i razvijenija u odnosu na svoje neposredno okruženje – Vojvodinu u celini. Međutim, navedeni indikatori intenzivnosti poljoprivrede i koncentracije stočarstva znatno zaostaju za pokazateljima u EU, tako da ima još dosta prostora za dalji razvoj stočarske proizvodnje u Opštini Senta.

Na osnovu dobijenih kvantitativnih rezultata analize proizvodnih pokazatelja stočarske proizvodnje, mogu se izvući zaključci da još uvek nisu stvoreni pozitivni i stabilni uslovi za razvoj stočarstva. Donekle pozitivni efekti u govedarstvu, u proizvodnji mleka i povećanju osnovnog stada, uslovljeni su korektnim odnosima privatnih mlekara prema proizvođačima mleka i premiranjem ove proizvodnje od strane države. U ostalim granama stočarstva toga nema, niti su proizvođači dobro organizovani, tako da ni ne iznenađuju nepovoljni i nestabilni proizvodni rezultati.

Relativno povoljni kreditni uslovi za razvoj stočarstva neće ni u budućnosti dati pozitivne proizvodne efekte, ukoliko država drugim, ekonomskim instrumentima ne utiče na regulaciju i zaštitu tržišta od nelojalne konkurencije iz inostranstva, i ako i dalje ostanu neuređeni odnosi između primarnih proizvođača i prerađivača, za šta je neophodno interesno udruživanje primarnih proizvođača.

Prerađivačka industrija

Prerađivačka industrija Opštine Senta u potpunosti je privatizovana. Od 7 privatizovanih fabrika za preradu sirovina poljoprivrednog porekla u Opštini Senta efekti privatizacije su polovični. Četiri privatizovane fabrike (Fabrika Šećera Te-To, mlinska industrija «Žitopromet», duvanska industrija i fabrika za proizvodnju kvasca «Alltech Fermin») nastavile su proizvodnju i investirale su (ili će investirati) u razvoj, dok su 3 privatizovane fabrike (Mlekara Senta, dorada semena «Agroseme» - Panonija, Subotica - RJ Senta i fabrika za preradu kudelje) u stečaju ili ne rade.

Šećerana TE-TO ugovara proizvodnju šećerne repe na oko 15.000 hektara u Opštini Senta i neposrednom okruženju. Kapacitet prerade je 630.700 tona sirove repe, odnosno 7.500 tona šećerne repe dnevno. U šećerani je zaposleno 207 stalnih radnika.

Mlinska industrija «Žitopromet», Senta prerađuje oko 50.000 tona pšenice. Dnevni kapacitet prerade je 200 tona pšenice u 3 smene. U mlinskoj industriji zaposleno je 350 radnika.

Duvanska industrija nedavno je privatizovana. Bavi se doradom duvana. kapacitet prerade je 1.700 tona duvana sorte Virdžinija i 450 tona duvana sorte Berlej. Dnevni kapacitet dorade je 22 - 23 tone. Zaposleno je 85 stalnih radnika.

Navedene fabrike imaju, i u budućnosti će imati, značajan uticaj na poljoprivrednu proizvodnju Opštine Senta, jer je prerađivačka industrija najznačajniji zamajac razvoja primarne poljoprivredne proizvodnje. Međutim, sem prerađivačkih kapaciteta u samoj Opštini Senta, značajan uticaj na intenzivnost i strukturu primarne poljoprivredne proizvodnje imaju i kapaciteti prerađivačke industrije u neposrednom okruženju. U slučaju Opštine Senta to su, ili u perspektivi mogu biti: «Vital», Vrbas, «Sojaprotein», Bečej i «Dijamant», Zrenjanin za proizvodnju uljarica, «Carnex», Vrbas i «Industrija mesa», Čoka za stočarsku proizvodnju, «Subotička mlekara» i mlekara «Zrenjanin» za proizvodnju mleka i «Aleva», Novi Kneževac za proizvodnju industrijske paprike.

U onim delatnostima prehrambene industrije, koji ulažu u svoju sirovinsku osnovu (mlekare, šećerane, uljare, sojara), poslednjih godina primetan je rast poljoprivredne proizvodnje, ali i stepen korišćenja kapaciteta prerade. Prehrambena industrija treba da unapredi svoju tehnologiju prerade, primeni ISO standardizaciju i unapredi kvalitet proizvodnje i proizvoda, kao i da više investira i utiče kao integrator u svoju sirovinsku osnovu. Na taj način, povećaće stepen korišćenja svojih kapaciteta, poboljšati kvalitet proizvoda, omogućiti nesmetani izvoz u zemlje EU i značajno povećati svoju efikasnost i konkurentnost na svetskom tržištu. Razvoj prehrambene industrije pozitivno će uticati i na razvoj primarne poljoprivredne proizvodnje, kao njene sirovinske osnove.

3.2.2. Komparativna analiza sa Vojvodinom

Komparativna analiza poljoprivrede Opštine Senta učinjena je u odnosu na Vojvodinu u celini, odnosno u proseku. Na taj način uočene su specifičnosti i komparativne prednosti poljoprivrede Opštine Senta u odnosu na svoje neposredno okruženje – AP Vojvodinu.

Opština Senta ima bolje preduslove za poljoprivrednu proizvodnju:

- Veće učešće oranica u poljoprivrednim površinama, 95% u odnosu na 90% u Vojvodini,
- Veće učešće poljoprivrednog stanovništva u ukupnom stanovništvu, 15,% u odnosu na 8,6 % u Vojvodini,
- Veće učešće aktivnog poljoprivrednog stanovništva u ukupnom aktivnom stanovništvu, 25,9 % u odnosu na 13,7 % u Vojvodini.

Opština Senta ima intenzivniju strukturu proizvodnje:

- Manje učešće žitarica (56% u odnosu na 65 % u Vojvodini),
- Veće učešće industrijskog bilja (30% u odnosu na 25 % u Vojvodini),
- Veće učešće krmnog bilja (8%) i povrća (6%) u odnosu na Vojvodinu (po 5%),
- Znatno zastupljeniju stočarsku proizvodnju (govedarsku, svinjarsku i ovčarsku).

I pored intenzivnije strukture proizvodnje, prinosi svih značajnijih ratarskih useva niži su od proseka Vojvodine (pšenica, kukuruz, suncokret, šećerna repa, soja).

U Opštini Senta značajno su zastupljene proizvodnje industrijske paprike, sirka metlaša i duvana, koje nisu rasprostranjene u drugim delovima Vojvodine.

3.2.3. Ograničenja i problemi

Osnovna ograničenja i problemi razvoja agrokomplesa Opštine Senta su:

- Neuređenost zemljišnog kompleksa. (Neophodnost komasacije poljoprivrednih površina. Koncentrisane, velike i infrastrukturno uređene parcele u poljoprivredi osnova su za efikasnu i konkurentnu proizvodnju),

Sitne parcele seljačkih gazdinstava. (Sitne i neuređene parcele na seljačkim gazdinstvima onemogućavaju primenu savremene tehnike i tehnologije proizvodnje, semensku proizvodnju i primenu racionalnog navodnjavanja),

- Veliko učešće mešovitih poljoprivrednih gazdinstava, kojima je poljoprivreda sekundarna delatnost,

- Nedovoljno korišćenje i loši ekonomski uslovi za korišćenje vodnog potencijala za navodnjavanje. I pored izuzetnih raspoloživih vodnih resursa (Tisa), kao i učestalih sušnih godina, navodnjavanje se primenjuje u zanemarljivom procentu. Uzrok tome, sem nedostatka sredstava za investiranje u sisteme za navodnjavanje, leži i u lošem kvalitetu vode i skupoj eksploataciji sistema za navodnjavanje. Primena navodnjavanja obezbeđuje povećanje i stabilnost prinosa, veći stepen korišćenja zemljišta za drugu, pa i treću setvu u godini, i promenu strukture proizvodnje u korist intenzivnijih linija proizvodnje (povrće, krmno bilje), ali i zahteva veća ulaganja u druge faktore proizvodnje (đubrivo, stajnjak, rad) i razvijenost stočarstva,

- Loša organizovanost seljačkih gazdinstava. Zadrugarstvo u izvornom smislu nije razvijeno u Srbiji, pa ni u Vojvodini i Senti. Zakon o zadrugarstvu trebalo bi da stvori ekonomske i fiskalne uslove za razvoj zadrugarstva, čime bi se značajno povećala ekonomska efikasnost i poboljšala konkurentna pozicija seljačkih gazdinstava,

- Nedovoljna podrška razvoju poljoprivrede od strane države. Podrška države razvoju poljoprivrede daleko je veća nego u periodu 90-tih godina prošlog veka, ali je i dalje nedovoljna. Potrebno je izdvojiti više sredstava za povoljnije kreditiranje razvoja poljoprivrede i uvođenje ISO standarda, subvencionirati navodnjavanje, premirati izvoz, i drugim merama stimulisati razvoj, za državu strateških proizvoda (naročito stočarstva),

- Problem staračkih domaćinstava i devastacije sela. Ovaj problem prisutan je u svim poljoprivredama. Problem razvoja poljoprivrede u dugoročnom smislu je i problem reprodukcije poljoprivrednih proizvođača.

3.2.4. Mogući pravci razvoja

Mogući pravci razvoja poljoprivrede Opštine Senta su:

- Uređenje zemljišnih površina. (Komasacijom poljoprivrednog zemljišta stvorili bi se elementarni uslovi za snižavanje troškova proizvodnje i povećanje njene ekonomske efikasnosti),

- Povećanje površina u navodnjavanju. (Stvaranje povoljnijih ekonomskih uslova za navodnjavanje će omogućiti veću i stabilniju proizvodnju, bolje korišćenje zemljišta i razvoj stočarstva i povrtarstva),

- Dalji razvoj poljoprivredne savetodavne službe, koja je prisutna u Opštini Senta. (Poljoprivredna savetodavna služba je institucija koja se bavi implementacijom agrarne politike u praksu. Ona predstavlja neposrednu vezu države i poljoprivrednih proizvođača. Osnovni cilj joj je usklađivanje ciljeva seljaka i ciljeva države. Investicija u razvoj savetodavstva efektuirće se kroz proizvodni i ekonomski razvoj poljoprivrede),

- Intenziviranje biljne proizvodnje, ne toliko u smislu promene strukture proizvodnje (smanjenjem učešća žita, a povećanjem učešća industrijskog bilja, povrća i krmnog bilja), koliko većim ulaganjem u pojedine linije proizvodnje (poštovanje pune, a ne redukovane tehnologije proizvodnje), što treba da rezultira povećanjem prinosa i ekonomskih efekata. Osnovni uslov za to je tržišno uspostavljanje povoljnih pariteta cena između poljoprivrednih proizvoda i inputa u poljoprivredu. U tom smislu država svojim interventnim merama (iz robnih rezervi, uvozom ili izvozom inputa ili proizvoda) može značajno da utiče na navedene paritete,

- Mogućnosti boljeg korišćenja zemljišta kroz postranu i naknadnu setvu (Primenom navodnjavanja obezbeđuju se uslovi za bolje korišćenje zemljišta u više setvi i žetvi godišnje. Time se povećava obrt kapitala u poljoprivredi, povećava intenzivnost poljoprivredne proizvodnje, efikasnije koriste i raspoloživi faktori za proizvodnju (sredstva mehanizacije, radna snaga), smanjuju troškovi proizvodnje po jedinici proizvoda i povećava ekonomska efektivnost i efikasnost),

- Intenziviranje stočarske proizvodnje. (Povećanje broja i intenziviranje ulaganja u govedarstvo, ovčarstvo, svinjarstvo i živinarstvo, do nivoa evropskih standarda, doprineće intenziviranju ukupne poljoprivredne proizvodnje. Ovo povećanje moguće je pospešiti interventnim merama države i proizvodnim povezivanjem prerađivača i proizvođača stoke, kao što je to urađeno u nekim sredinama u govedarstvu, u proizvodnji mleka),

- Pomoć Opštine, kroz poresku i fiskalnu politiku, u aktiviranju postojećih neiskorišćenih kapaciteta za preradu. Na taj način će se kroz povećani obim korišćenja kapaciteta prerade povećati efikasnost (kroz niže troškove po jedinici proizvoda), a kroz povećanje ukupnog obima proizvodnje i efektivnost. Pozitivni efekti manifestovaće se i u razvoju primarne poljoprivredne proizvodnje i većem zapošljavanju,

- Razvoj agro-eko turizma. Sem za proizvodnju hrane, Senta ima izvrsne uslove za razvoj agro-eko turizma (seoski turizam salašarskog tipa, ribolovni turizam, sveža-zdrava hrana, itd),

- Razvoj MSPP u oblasti zanatske prerade poljoprivrednih proizvoda (Veća seljačka gazdinstva trebala bi kroz razvoj preduzetništva da povećaju stepen finalizacije sopstvenih proizvoda (zimmica, sušeni proizvodi, suveniri, ugostiteljstvo),

- Integracija proizvodnje, prerade i plasmana kroz zadugarstvo, sitnim proizvođačima obezbeđuje povećanje efikasnosti u domenu proizvodnje, prerade i nastupa na tržištu,

- Uspostavljanje ISO standardizacije i poboljšanje kvaliteta proizvoda. (Unapređenje kvaliteta i sertifikacija ISO standarda je neminovnost u razvoju agroprivrede, ne samo zbog mogućnosti plasmana i izvoza, već i zbog unapređenja sopstvenog poslovanja),

- Veća proizvodnja uljane repice i investiranje u rafinerije za proizvodnju biodizela. (Značajan segment u budućem razvoju agrokompleksa biće i proizvodnja obnovljive energije),

- Unapređenje proizvodnje lekovitog i aromatičnog bilja (Za razvoj ovog segmenta postoje prirodni uslovi i kapaciteti za preradu i tržište. Potreban je jači marketinški nastup).

3.3. TURIZAM

Opština Senta je složen i turističko-geografski vrlo zanimljiv prostor. Na ovu činjenicu posebno utiču prirodni potencijali sadržani u geomorfološkim, hidrografskim i biogeografskim resursima. Konkretno to se odnosi na reku Tisu i njenu davnu uređenost za potrebe sportsko-rekreativnog turizma. Specifičnosti prirodne sredine uticale su i na to da i sama naselja dobiju određene potencijalne turističke atribute. I pored dobrih mogućnosti za bolje turističko korišćenje ovog područja, malo je bilo planskih poduhvata, iako je na potrebu turističke valorizacije opštine više puta upozoravano i pokušavano.

3.3.1. Pravci razvoja turizma opštine Senta

U poslednjih dvadesetak godina Senta je kao turistička destinacija bila uglavnom izvan ozbiljnije konkurencije, o čemu svedoče današnji skromni rezultati turističke industrije. U isto vreme dogodile su se velike promene na turističkom tržištu susednih zemalja koje su takođe zaobišle Srbiju, jer ona nije prilagodila svoju turističku ponudu savremenim trendovima. Stoga je u Senti nužno dramatično poboljšanje konkurentnosti turističke ponude, a u skladu sa željenim pozicioniranjem na turističkom tržištu.

Unapređenje konkurentnosti ponude može se brže ostvariti na onim prostornim i vrednosnim segmentima gde postoje bazični proizvodi i gde je moguće da se brzo postigne saglasnost javnog i privatnog sektora o modelima, strategijama i rizicima restrukturisanja i repozicioniranja nasledene ponude.

Prilikom pozicioniranja opštine Senta uzete su u obzir sledeće karakteristike:

Glavne koristi:

- Doživljaj vode
- Panonski način života
- Susret sa romantičnom malom destinacijom

Diferenciranje:

- Doživljaj vode u panonskoj ravnici (usred kontinenta)

Imidž:

- Multikulturalnost
- Panonska ravnica
- Život na vodi i uz vodu

Opština Senta, kao i Vojvodina uopšte igra na kartu rečnog i kanalskog blaga usko povezanog sa nautičkim turizmom, nadzemnog i podzemnog vodenog bogatstva izraženog kroz banje, kao i diversifikovanih atrakcija i aktivnosti specijalnih interesa koje se protežu od urbanih naselja, preko salaša, pa sve do čardi.

Senta se još uvek suočava s tipičnim problemima potencijalnih malih destinacija tranzicionih zemalja, kao što su:

- veliki broj nezaposlenih osoba, nedovoljno stimulatívno poslovno okruženje;
- veliki udeo sive ekonomije u privrednom životu;
- velike i rastuće nejednakosti u distribuciji nacionalnog bogatstva;
- preterana uvozna zavisnost;
- nedovoljan broj zdravih velikih i srednjih izvozno sposobnih preduzeća; i
- transformacija nekad dominantne privredne strukture, praćena propadanjem velikih industrijskih kombinata, uz istovremeni sve dinamičniji rast malih i srednjih preduzeća u privatnom vlasništvu.

Nasleđe predašnjeg privrednog sistema kojeg karakteriše gubitak nekadašnjeg klirinškog tržišta i raspad tradicionalnih industrijskih grana još uvek nije nadomeštan novom zdravijom ekonomskom strukturom, s obzirom da u strukturi zaposlenih kao i strukturi BDP-a i dalje preovlađuju prerađivačka industrija i poljoprivreda. Opravdan visok ponder trgovine je posledica nerazvijenosti novih savremenih tehnologija i ekonomije znanja.

Generalno se može konstatovati da u Srbiji danas još uvek ne postoji dovoljna saradnja između javnog i privatnog sektora koja bi otvorila put različitim oblicima poslovno-razvojnih partnerstva. Uprkos izuzetno kvalitetnim pozitivnim pomacima u stimulisanju privatnog preduzetništva, poslovno okruženje još uvek nije dovoljno podsticajno, dok je dostup kapitalu za srednje i male preduzetnike i dalje slab i otežan. Nedovoljno su razvijena znanja i veštine menadžmenta, marketinga i poslovnog planiranja, a vrlo je ograničen i dostup pravim tržišnim informacijama i uslugama tzv. "business intelligence"-a za preduzetnike.

Fundamentalne strukturne promene dovele su i do bitnih promena na tržištu rada, posebno u strukturi tražnje za radnim mestima. Posebno treba naglasiti da današnja obrazovna struktura osoba u potrazi za poslom ne korespondira s potrebama rasta zdravih i perspektivnih firmi. Ovaj, kao i brojni drugi socijalni aspekti povezani s ponudom i tražnjom za radnom snagom traže aktivnu politiku javnog sektora u sferi obrazovanja, odnosno znatno aktivniju saradnju s privatnim sektorom u zajedničkom interesu. Reč je, dakle, o velikom javnom zadatku vezanom za pripremu obrazovnog sistema koji će s ekonomije radne snage preći na ekonomiju znanja, veština i inovacija. Isto tako, reč je i o potrebi jaćeg angažovanja poslovnog sektora u kreiranju obrazovnih potreba u zemlji. Iako se i druge zemlje u tranziciji suoćavaju sa sličnim problemima, u Srbiji je situacija naroćito osetljiva s obzirom na izraćeni problem visoke nezaposlenosti, posebno u uslovima predstojećee privatizacije preduzeća javnog sektora.

U skladu s gornjim konstatacijama, od izuzetne je važnosti da opština Senta shvati vlastitu poziciju, prepozna potrebu za radikalnom promenom vlastite perspektive i, u skladu sa tim, preuzme stratešku kontrolu nad ključnim privrednim resursima i upravljanjem razvojem. Drugim rećima, Opština mora preuzeti kontrolu nad svojom ekonomskom sudbinom. Dobra je vest da lokalne preduzetnićke i društvene elite sve više shvataju da su u 21. veku potrebni novi metodi upravljanja i organizacije kao i nove politićke perspektive. Posebno je reć o potrebi dinamićnog i sveobuhvatnog planiranja konkurentske budućnosti i strateškog pozicioniranja ovog prostora na njenim komparativnim prednostima, polazeći od racionalnih i objektivnih argumenata,

transparentnih konkurentskih klastera i, iznad svega, inovacija u cilju diferencijacije proizvoda ili usluga.

Senta kao i Vojvodina i Srbija u celini i njene političke, društvene i privredne elite moraju pronaći racionalne i zadovoljavajuće odgovore na sledeća ključna pitanja:

- kakva će opština Senta biti turistička destinacija;
- kakav imidž dostići (kako na lokalnom tržištu, tako i na međunarodnom planu) i na koji način ga graditi/komunicirati;
- kakve turiste privlačiti;
- kakve sadržaje ponuditi;
- kakve sadržaje podrške treba obezbediti u cilju ostvarenja vizije (od saobraćajne i druge infrastrukture, do obrazovanja);
- koliko će da košta ostvarenje vizije i kako će sredstva da se obezbede; odnosno koje će organizacije i pojedinci preuzeti odgovornost za ostvarenje vizije.
- Prethodnim istraživanjima i komunikacijama s različitim interesnim grupama definisane su glavne prednosti na kojima opština Senta na dugi rok gradi svoju konkurentnost:
- stanovništvo opštine Senta daju posebno jake argumente da uđe u domaću i internacionalnu turističku industriju;
- geostrateški položaj Potisja i blizina Koridora 10 koji Sentu dovode u širu gravitacionu zonu saobraćajnih tokova Evrope;
- vodni potencijal koji opštinu Senta daje jaku pregovaračku kartu za rekreaciju u budućnosti;
- očuvani potencijali travnatih prostora, šuma i ruralnih područja, kao izvor za kreiranje novih proizvoda i inovacija u turizmu;
- kulturno-istorijska baština sakralnog i svetovnog karaktera daje opštini Senta jake argumente za afirmaciju i prezentaciju kao destinacije s istorijom i kulturom;
- aktuelno duhovno stvaralaštvo i sklonost festivalima, slavljinama i događajima, obezbeđuje opštini Senta mogućnost komunikacije sopstvenog "lifestyle-a".

Na bazi takvih prednosti, postignuta je saglasnost o Viziji turističke destinacije opštine Sente 2013:

Odabrana turistička vizija treba drugima da komunicira Sentu kao:

- prostor koji iskreno prihvata goste iz celog sveta, pri čemu s njima uspostavlja prisnost, razumevanje, toleranciju, odnosno lično i profesionalno uvažavanje;
- prostor koji kroz turizam izražava svoj identitet, odnosno sve svoje kulturno-istorijske vrednosti i posebnosti;
- prostor koji ceni i maksimalno je posvećen očuvanju i zaštiti svih svojih prirodnih i kulturnih blaga;
- prostor koji međunarodno tržište prihvata kao sigurnu, zanimljivu, verodostojnu i iznad svega čistu turističku destinaciju s prepoznatljivim (unikatnim) identitetom;
- prostor koji u turizmu "igra" na različite proizvode, izvedene iz bogate i relativno ravnomerno raspoređene resursne osnove i strukture atrakcija, s ciljem da u turizmu bude zaposlena tokom cele godine;
- prostor čije stanovništvo, intelektualne i političke elite prihvataju turizam i turističku industriju kao važan faktor političke integracije, privrednog razvoja i dugoročnog ekonomskog prosperiteta;
- prostor koji je svestan da blagostanje kroz turizam nije moguće bez kvalitetne infra i suprastrukture, znanja, obrazovanja i novih tehnologija, odnosno njihovog transfera svim akterima u turizmu.

Turizam i ugostiteljstvo u opštini Senta, po svom učešću u nacionalnom dohotku spada u red vojvođanskih opština sa relativno malim učešćem (1,44%). Iako niti turizam ni ugostiteljstvo u zvaničnoj statistici, nisu na adekvatan način definisani tako odražavaju manje učešće ovih delatnosti

od realnog. U ukupnom nacionalnom dohotku Vojvodine, opština Senta pokazuje učešće od 0,94% (Republički zavod za statistiku, 2004).

Pokazatelji očigledno odražavaju podređeni položaj turizma i ugostiteljstva. Kvantitativni pokazatelji zaista odražavaju takvo stanje.

3.3.2. Nautički turizam

Đorđe Čomić u svojoj knjizi *Turistička geografija*, u Panonskoj oblasti izdvaja nekoliko turističkih regija, potencijalnih ili afirmisanih. Sentu sa okolinom smatra delom **Subotičko-gornjotiske regije**. Smatramo da je njegova konstatacija ispravna, budući da Tisa kao turistički pravac i turistička makroregija linearnog karaktera u najvećoj meri doprinosi da Senta kao staro turistički potencijalno vredno gradsko naselje čini jedan od potiskih turističkih mesta, koji sa okolinom poseduju dovoljnu specifičnost koja zaokružuje prostor kao samosvojnu turističku regiju. Uostalom, često se ističe činjenica da je obalski deo Sente bio u ranijim vekovima bio uređen za potrebe nautičkog turizma i sportsko-rekreativnog i rekreativno-kupališnog turizma.

Sem drumskih i železničkih veza, veliki značaj za turistička kretanja u Vojvodini imaju plovni tokovi. Kroz ovaj deo Vojvodine protiče Tisa koja je vezana za Dunav, koji kao deo tzv. "plave magistrale" - sistemom kanala i reka Rajne i Majne ostvaruje vezu od Severnog do Crnog mora i na taj način povezuje Vojvodinu sa svim značajnijim privredno razvijenim zemljama Evrope.

Putnički saobraćaj na Tisi obavljaju isključivo strani brodovi u tranzitu, bez obimnijeg prijema i puštanja putnika, jer za to ne postoje uslovi koji odgovaraju propisima za međunarodnu plovidbu.

Osim plovidbe, Tisa kako direktno tako i indirektno utiču na sve prirodne i antropogene činioce ovog geografskog prostora. Iz tog razloga, oni se smatraju neiscrpnim potencijalom za našu zemlju. Međutim, pošto je turizam privredna delatnost koja najjednostavnije i najlakše donosi velike devizne prihode, ciljna grupa u našem slučaju bi bili turisti diferencirane turističke tražnje i različitih kriterijuma.

U prilog postojanja turističke marine ima više argumenata. Tisa je dobila pristanište 1880. godine i time je činila jedan od najznačajnijih plovnih odredišta na Tisi i putničkog, pored ostalog. Danas pristanište "Potisje" kod Sente ima prvenstveno značaj kao najveći robno-distribicioni centar u delu kojim Tisa prolazi kroz Srbiju, odnosno Vojvodinu.

Od 1983. godine pristanište "Potisje" postaje slobodna carinska zona, ali je zbog niza nepovoljnih okolnosti, kako globalnog tako i internog jugoslovenskog karaktera, uticali su da ovo pristanište ne dobije nijednu od navedenih povoljnosti. Osim toga, prema važećim zakonima Tisa je tok, ne međunarodnog, već međudržavnog karaktera. To praktično omogućava plovidbu isključivo mađarskim brodovima. Prema tome, neophodna osnova funkcionisanja nautičkog turizma je promena zakonskih propisa, kojim bi reka dobila međunarodni status.

Uključivanje Sente u nautički turizam ne podrazumeva samo izgradnju marine, već i uređenje kulturno-istorijskog nasleđa, gradskog zelenila, uvođenje informacionih obeležja, uređenje manifestacija, uređenje hotelijerskog i restoraterskog sektora, infrastrukturnih i suprastrukturnih objekata i drugih aspekata uređenja koji podrazumevaju bogatiju i raznovrsniju turističku ponudu.

Najatraktivniji lokalitet uz Tisu je "Čarda". To je vikend naselje sa izgrađenom turističkom infrastrukturom. Ono zahteva kontinuirano održavanje i uklapanje u okolni održavani prirodno-geografski kompleks.

3.3.3. Iskorišćenost položaja za razvoj tranzitnog turizma

Opština Sente ima relativno povoljan položaj u odnosu na važnije komunikacije. Kroz opštinu prolazi regionalni put meridijanskog pravca Novi Sad - Senta - Segedin (broj 146 i 160) i regionalni put koji od zapada povezuje Sentu sa Bačkom Topolom, a prema istoku se nastavlja ka Čoki i Kikindi (broj 140). Ovim putnim pravcem Senta se na 38 km spaja sa međunarodnim putem

E-75. Ovaj put čini **turistički pravac**, budući da povezuje više gradskih centara, kao emitivne i turističke centre i turistička mesta i lokalitete u središnjim delovima Bačke i Podunavlju. Njegov značaj će porasti uključivanjem Rumunije u Evropsku Uniju, čime će opština Senta turistički komunicirati sa dve evropske zemlje.

Senta je nekada imala funkciju železničkog tranzitnog centra, budući da je pored nje prolazila pruga koja je povezivala Segedin, Sentu, Bečej i Novi Sad. Pruga više ne funkcioniše na taj način već služi odvijanju saobraćaja između Subotice i Kikinde.

Prema tome, Senta u izvesnom smislu čini raskrnicu puteva, odnosno nalazi se na refrakcijskoj tački, budući da je u kontaktu drumske saobraćajnice i plovnog rečnog toka (Tisa). Međutim, Koridor 10 kao deo istočnog mediteranskog turističkog pravca nalazi se zapadno od Sente i granice opštine, i sa njim je povezana regionalnim putem dužine 38 km. Prema tome, grad, ako bi dobio izraženije turističke atraktivne crte mogao bi s obzirom na udaljenost međunarodnog puta činiti spoljni deo tranzitne kontraktivne zone. Smatramo da sa stanovišta ovog puta kao turističkog pravca Senta nema u ovom trenutku niti u bližoj perspektivi ulogu jačeg tranzitnog turističkog centra.

3.3.4. Lovni turizam

Lovni turizam je od svih oblika turističkih kretanja doživeo najozbiljniji razvoj. Na prostoru opštine Senta ustanovljeno je lovište "Senčanski salaši" sa površinom, gotovo istovetnom sa površinom opštine (25.570 ha). Od toga na lovne površine otpada 23.996 ha, a na nelovne 1.574 ha. Glavne vrste divljači u ovom lovištu su srna, zec, fazan, prepelica i afrička grlica i za njih su određeni bonitetni razredi. Na osnovu boniteta i lovno-produktivne površine određen je ekonomski kapacitet lovišta. Broj populacija srne i fazana kreće se u granicama ekonomskog kapaciteta, a populacija zečije divljači je iznad optimalnog broja. Može se konstatovati da je lovište, imajući u vidu lovno-tehničke objekte, relativno dobro opremljeno. Prema tome, Senčanski salaši spadaju u bolje organizovana lovišta u Vojvodini i predstavljaju značajan segment za senčanski turizam uopšte.

Najbrojniji su turisti iz Italije i Austrije. Prvi dolaze 30, a drugi četiri godine u kontinuitetu.

Usporavanju razvoja lovnog turizma doprinosi niz faktora: svodenje lova na sitnu divljač, zabrana izvoza mesa krupne divljači, nepostojanja hladnjača za meso. Prema procenama lovnih stručnjaka opštine Senta, štete nastale ovim ograničenjima kreću se oko 60.000 evra.

3.3.5. Manifestacioni turizam

Kao vrlo složen i razgranat vid turizma u opštini Senta gradski turizam do sada ima pozitivne trendove kroz nekoliko oblika, koji se mogu podvesti pod kategoriju **manifestacionog turizma**. Ostali imaju karakteristike neiskorišćenog turističkog potencijala i na njih ćemo ukazati u analizi.

Turističke manifestacije u opštini Senta

Datum	Manifestacija	Opština Mesto	Kontakt
JANUAR			
26.-27.	SVEČANOSTI I PROSLAVE POVODOM SAVINDANA	Senta Senta Dom kulture	Kamerna scena "Miroslav Antić" 24400 Senta Poštanska 4 024/815-487
FEBRUAR			
15.	PRAZNIK NAŠEG ZAVEŠTANJA	Senta Senta Dom kulture	Kulturno-obrazovni centar "Lajoš Turzo" Poštanska 18 24400 Senta 024/812-526 faks 024/812-511 www.kapocs.org.yu

21.	KNJIGA I VASPITANJE 10. Stručni susret mađarskih bibliotekara Vojvodine	Senta Senta Gradska biblioteka	Kulturno-obrazovni centar "Lajoš Turzo" Poštanska 18 24000 Senta 024/812-526 faks 024/812-511 www.kapocs.org.yu
MART			
04.	SREDNJOŠKOLSKA POZORIŠNA SMOTRA	Senta Senta Dom kulture	Kulturno-obrazovni centar "Lajoš Turzo" Poštanska 18 24400 Senta 024/812-526 faks 024/812-511 www.kapocs.org.yu
20.	DOBROTVORNI USKRŠNJI KONCERT OZBILJNE MUZIKE	Senta Senta Crkva "Srca Isusovog"	Kulturno-obrazovni centar "Lajoš Turzo" Poštanska 18 24400 Senta 024/812-526 faks 024/812-511 www.kapocs.org.yu
15.-17.	FESTIVAL PEVANIH PESAMA	Senta Senta Dom kulture	Kulturno-obrazovni centar "Lajoš Turzo" Poštanska 18 24400 Senta 024/812-526 faks 024/812-511 www.kapocs.org.yu
17.	SAMOSTALNA IZLOŽBA PLAKATA GRAFIČARA BALAŽ MARKULIKA	Senta Senta Gradski muzej	Kulturno-obrazovni centar "Lajoš Turzo" Poštanska 18 24400 Senta 024/812-526 faks 024/812-511 www.kapocs.org.yu
JUN			
07.	9. VOJVODANSKO FINALE 9.ETNO- PRIPOVEDAČKOG TAKMIČENJA "LAJOŠ KALMANJ"	Senta Senta Dom kulture	Kulturno-obrazovni centar "Lajoš Turzo" Poštanska 18 24400 Senta 024/812-526 faks 024/812-511 www.kapocs.org.yu
JUL			
05.-06.	"VINA, ŽITA, MIRA..." 2. ŽETELAČKO TAKMIČENJE KARPATSKOG BASENA	Senta Gornji Breg	KUD "Petefi Šandor" 24406 Gornji Breg JNA 59 024/843-058
16.-20.	LETNJE OMLADINSKE IGRE	Senta Senta Narodna bašta	Omladinska organizacija južnih Mađara
16.- 31.08.	POTISKI SVATOV 2003. Letnji niz manifestacija	Senta Senta Gradski muzej, Gradska biblioteka, Dom kulture, Radnički univerzitet, bioskop Tisa	Kulturno-obrazovni centar "Lajoš Turzo" Poštanska 18 24400 Senta 024/812-526 faks 024/812-511 www.kapocs.org.yu
AVGUST			
16.-23.	SERIJA KONCERATA DUHOVNE MUZIKE	Senta Senta Crkva "Srca Isusovog"	Kulturno-obrazovni centar "Lajoš Turzo" Poštanska 18 24400 Senta 024/812-526 faks 024/812-511

			www.kapocs.org.yu
SEPTEMBAR			
10.-11.	PROSLAVA DANA GRADA SENTA Niz manifestacija	Senta Senta Gradski muzej, Gradska biblioteka,, Dom kulture	SO Senta Kulturno-obrazovni centar "Lajoš Turzo" Poštanska 18 24400 Senta 024/812-526 faks 024/812-511 www.kapocs.org.yu
11.	DAN GRADA SENTE Pobeda nad turcima "Senčanska bitka" 1697.	Senta Senta, kod spomenika pored reke Tise	Kulturno obrazovni centar "Turzo Lajoš" 812-526 faks 812-511
22.	MOMENTO LIBERTATEM Sećanje na revoluciju iz 1956. godine	Senta Senta Svečana sala SO	Kulturno-obrazovni centar "Lajoš Turzo" Poštanska 18 24400 Senta 024/812-526 faks 024/812-511 www.kapocs.org.yu
NOVEMBAR			
10.	SEĆANJE NA STEVANA SREMCA	Senta Senta Gradska biblioteka Dom kulture	Kulturno-obrazovni centar "Lajoš Turzo" Poštanska 18 24400 Senta 024/812-526 faks 024/812-511 www.kapocs.org.yu
11.	FINALE 4.LITERARNOG NADMETANJA MULTIDISCIPLINA RNOG TAKMIČENJA "STEVAN SREMAC"	Senta Senta Dom kulture	Kulturno-obrazovni centar "Lajoš Turzo" Poštanska 18 24400 Senta 024/812-526 faks 024/812-511 www.kapocs.org.yu
19.	SEĆAMO SE POLIHISTORA ĐULE DUDAŠA	Senta Senta Gradska biblioteka	Udruženje prijatelja muzeja i arhiva "Dudaš Đula" 24400 Senta Glavni trg 1 024/811-037
DECEMBAR			
04.-10.	RUKOTVORILAČKA NADMETANJA I IZLOŽBA OSTVARENJA	Senta Senta Dom kulture	Kulturno-obrazovni centar "Lajoš Turzo" Poštanska 18 24400 Senta 024/812-526 faks 024/812-511 www.kapocs.org.yu
19.-21.	CIKLUS PRIREDBI PRIREĐEN POVODOM "ZLATNE NEDELJE"	Senta Senta Senčanske crkve, Gradska kuća, Gradski muzej, Dom kulture	Kulturno-obrazovni centar "Lajoš Turzo" Poštanska 18 24400 Senta 024/812-526 faks 024/812-511 www.kapocs.org.yu
27.	DOČEK DEDA MRAZA	Senta Senta Dom kulture	Kulturno-obrazovni centar "Lajoš Turzo" Poštanska 18 24400 Senta 024/812-526 faks 024/812-511 www.kapocs.org.yu
31.	VESELI NOVOGODIŠNJI ULIČNI BAL SA VATROMETOM	Senta Senta Gradski trg	Kulturno-obrazovni centar "Lajoš Turzo" Poštanska 18 24400 Senta 024/812-526 faks 024/812-511

Izvor: Tabela urađena prema podacima TO Vojvodine, 2005.

Manifestacioni turizam ima mogućnosti održavanja i, štaviše stalnog razvoja, ispunjavanjem osnovnih faktora i uslova konkurentnosti, u uslovima relativno masovne manifestacione turističke ponude Vojvodine.

Osnovne **faktore konkurentnosti** turističke manifestacije čine:

1. Kvalitativne osobenosti manifestacija.
2. Odgovarajuća (standardna) fizionomija.
3. Posedovanje dinamične komponente (stalne promene u strukturi i kvalitetu ponude).
4. Primena odgovarajućih, prikladnih tehnoloških novina.
5. Ostali faktori konkurentnosti.

Uslove realizacije visokog nivoa konkurentnosti čine skup prirodnih, društvenih i tehnoloških činilaca pod kojima se odvija određena manifestacija odgovarajućeg nivoa kvaliteta kojom ona može da postigne visok nivo konkurentnosti. U ove uslove spadaju:

- Saobraćajna pristupačnost i infrastrukturna opremljenosti turističkih prostora.
- Adekvatna zaštita i organizacija turističkog prostora.
- Navika razvoja i inovacije sadržaja manifestacija.
- Primena visoke tehnologije poslovanja i pružanja usluga.
- Konstantno investiranje u ključne (1) i sekundarne (2) momente konkurentnosti

manifestacija.

- Obezbeđenju stručnih kadrova.
- Briga organa vlasti oko održavanja konkurentnosti. Održavanje visokog nivoa u

marketinškim aktivnostima.

Na masovnost manifestacija, odnosno brojnost posetilaca utiče veliki broj faktora. Oni se mogu svrstati u više kategorija.

Početnu kategoriju čine faktori koji se mogu okarakterisati kao - *položaj i osobenosti sredine*:

- Prednosti turističko-geografskog položaja.
- Položaj u odnosu na turističke pravce (međunarodnog, nacionalnog, regionalnog i lokalnog značaja).

- Veličina centra manifestacija.
- Disperzivni ili koncentrisani prostorni odnos drugih emitivnih centara.
- Atraktivnost gradskog jezgra.
- Vežanost manifestacije za tradiciju.
- Ukorenjenost tradicije u sredinu.

Drugu kategoriju sačinjavaju faktori koji se odnose na *kvalitet upravljanja, kreativnost, finansijske mogućnosti*:

- Stepen prihvatanja osnovne simbolike manifestacija od strane stanovništva kontraktivne zone.
- Broj i finansijska moć sponzora.
- Ekonomska moć privrednih subjekata za čiju je delatnost vezano održavanje manifestacije.
- Stručna kompetentnost i iskustvo kreatora pojedinih elemenata manifestacija.
- Dužina trajanja manifestacija.

Treću grupu obuhvataju faktori koji označavaju *stanje aktera, prijemčivost mikrosredine*:

- broj, atraktivnost i spremnost kulturnog nasleđa koje se uključuje u turističku ponudu u mestu manifestacije;
- broj učesnika van lokalne sredine koji čine aktere manifestacije;
- broj i kvalitet priredbi koje ulaze u sastav manifestacija;
- morfologija naselja prilagodljiva prijemu sadržaja ponude i slobodnom kretanja potrošača.

3.3.5.1. Kulturne manifestacije

Kulturne manifestacije čine najznačajniju i najbrojniju kategoriju turističkih manifestacionih događaja. Njihova suština i karakter su takvi da omogućavaju kontinuirano održavanje tokom cele godine. Njihova sezonalnost se uglavnom tako realizuje da se tokom zime održavaju u zatvorenom (pretežno kulturnim ustanovama), a u letnjoj polovini godine u otvorenom prostoru.

Tematska opredeljenost, vreme i lokacija održavanja kulturnih manifestacija u opštini Senta

Organizatori i mesto	Datum održavanja	Tema
1999		
Dom kulture	24.10.1999.	Sunčana jesen života
Biblioteka	11.11.1999.	Rođendan Stevana Sremca
Muzej	20.11.1999.	Igroteka
Pozorište	18.12.1999.	Koncert Musica Panonica (hor)
Biblioteka	18.12.1999.	Izložba ručnih radova
Gradski trg	31.12.1999.	Proslava Nove Godine
2000		
	Januar 2000.	Zimski program
Dom kulture	26.01.2000.	Svetosavska akademija
Biblioteka		Program povodom sv. Trifuna
Muzej	23.02.2002	Izložba slika- pejzaža
Muzej	15.04.2000.	Igroteka (Uskrs)
Muzej	20.05.2000.	Igroteka (proleće)
Bioskop	22-27.07. 2000	Dani mađarskog filma
Železnički šahovski klub "Senta" Senta	15-23.07.2000.	IV Međunarodni memorijalni šahovski turnir "Senčanska bitka"
Glavni trg	27.07.2000.	Flamenco- ulični bal
Glavni trg i sve ostale kulturne ustanove u Senti	09-11.2000.	Dani Sente
Pozorište	27.10.2000.	Darido- Razonoda dečije nedelje. Pevaju se pesme za decu
Pozorište	10.11.2000.	Proslava dana Stevana Sremca
	05.12.2000.	Mikulaš
Pozorište	16.12.2000.	Musica Panonica- koncert
Glavni trg	31.12.2000.	Doček Nove godine
2001		
	Januar 2001.	Program za decu na zimskom raspustu
Muzej	11-12.01.2001.	Igroteka
Biblioteka	21.01.2001.	Dani mađarske kulture
Pozorište	27.01.2001.	Svetosavska akademija
Muzej	17.03.2001.	Igroteka- tradicionalno šivenje jastuka
Muzej	14.04.2001.	Igroteka- bojenje jaja za Uskrs
Organizatori i mesto	Datum održavanja	Tema
Crkva Isusovog srca	16.04.2001.	Takmičenje u pevanju crkvenih pesama
Muzej	12.05.2001	Igroteka- rad sa vunicom
Tisa	11.07.2001	Regata
Bioskop	20-22.07.2001	Dani mađarskog filma
Glavni trg	26.07.2001.	Flamenco ples na Glavnom trgu
Senta	08-11.09.2001.	Dani senčanske bitke
Senta- pored Tise	07-11.09.2001.	Postavljanje i otkrivanje spomenika posvećenog Senčanskoj bici.
Muzej	13.10.2001.	Igroteka - posvećeno jeseni
Pozorište	21.10.2001.	Za sunčanu jesen

Dom kulture	10.11.2001.	Dan Stevana Sremca
Muzej	10.11.2001.	Igroteka - vezivanje čvorova
Muzej	17.11.2001.	Žrebanje slika- akvarel
	31.12.2001.	Nova godina
2002		
Senta	Januar 2002.	Program za decu na raspustu
	21.01.2002.	Dan mađarske kulture
Pozorište	26.01.2002.	Svetosavska akademija
Pozorište	16.02.2002.	Dani tradicije
Muzej	07.03.2002.	Izložba - Senčanski portreti
	14.03.2002.	Sećanje na mađarsku revoluciju 1848-1849;
Muzej	23.04.2002.	Samostalna izložba ikona "pogled u nebo" Aleksandar Jovanov
Muzej	22.05.2002.	Takmičenje u horskom pevanju
Pozorište	16.06.2002.	Svečana priredba Muzičke škole iz Sente
Pozorište	21.06.2002.	Završna svečanost Baletske škole
Narodna bašta	28.06.2002.	III Omladinske igre u Senti - predkoncert
Narodna bašta	18-21.07.2002.	III Omladinske igre
	11.09.2002.	Dan Sente
Muzej	26.10.2002.	Igroteka
Biblioteka	09.11.2002.	Takmičenje u lepom čitanju
Pozorište	15.11.2002.	Garavi Sokak
Muzej	16.11.2002.	Igroteka - Krpane lutke
Muzej	23.11.2002.	Akvarel - žrebanje slika
Pozorište	6.12.2002.	Božićni vašar
Biblioteka	10.12.2002.	Klub svetskih putnika- Transibirskom železnicom do Mongolije
Muzej/Pozorište	21.12.2002.	Musica Panonica tradicionalni koncert
Gradski trg	31.12.2002.	Proslava Nove godine
2003.		
	januar	Zimski program
TOC	17.01.2003.	Izložba
Pozorište	26.01.2003.	Svetosavska akademija
Muzej	31.01.-12.02.2003.	Izložba voštanih figura iz Sankt Peterburga
Biblioteka	14.02.2003.	Dan sv. Trifuna
Pozorište	15.02.2003.	V Dan Tradicije
Biblioteka	22.02.2003.	Igroteka
Treća mesna zajednica	08.03.2003.	Dan žena
Bioskop i pozorište	11.03-13.03.2003.	34. Dani mađarskog filma
Biblioteka	29.03.2003.	Igroteka
Pozorište	16.14.2003.	Uskršnji koncert
Narodna bašta	07- 23.07.2003.	IV Omladinske igre
Gradski trg	01.08.2003.	Flamenko na trgu
Plaža na Tisi	22-24.08.2003.	I Letnji dani na Tisi - Igraj za život
	11.09.2003.	Dani Sente
Muzej	11.11.2003.	Sećanje na Stevana Sremca
Muzej	29.11.2003.	Igroteka
Muzej	04.12.2003.	Izložba slika - motive iz Sente
Pozorište	05.12.2003.	Božićni kolači, rasprodaja, vašar
Pozorište	20.12.2003.	Musica Panonica
Pozorište	27.12.2003.	Hor
Gradski trg	31.12.2003.	Doček Nove godine

Napomena: Pojedine manifestacije lokalnog karaktera ne mogu se smatrati turističkim, ali su uvrštene u ovu kategoriju, jer potencijalno mogu prerasti u turističke manifestacije regionalni i izvan regionalnih razmera.

Pored navedenih do sada su održavane i sledeće manifestacije, pretežno tipa priredbi lokalnog ili regionalnog značaja:

- Godine 2002. godine održan je Romski muzički ansambl.
- Svake prve nedelje u mesecu u periodu od marta do novembra se održava veliki Vašar u Senti na prostoru Vašarišta.
- Česti su koncerti klasične muzike.
- Svakog vikenda se ide u grupnu šetnju po okolini Sente.
- Izuzetno je cenjen festival izvornih narodnih pesama.
- Slikanje Akvarela
- Književne večeri (Princ Tomislav Karađorđević je bio 3-4 puta u Senti)
- Večeri posvećene Srpskoj čitaonici.
- Takmičenje sportskih ribolovaca (Međunarodna takmičenja)
- Regata.
- Dani Sente.
- Izložbe cveća - ruže.
- Takmičenje u kuglanju.
- Festival amaterskih pozorišta.
- Dani kulture.
- Kup Maketara
- Stonoteniski klub iz Sente često pravi međunarodna takmičenja. Npr. Kup šampiona Evrope održan je dana 05.11.2004. godine.
- VOFEMS - Vojvođanski festival malih scena.
- VI Omladinske igre u Senti 13-16.07.2005. i VII tokom leta 2006. godine
- Dani štranda na Tisi, održani su 20-21.08.2005. i tokom avgusta 2006. godine
- Dani Sente održani su od 09-11.2005. godine
- Dani Istre u Vojvodini održani su 21.10.2005.
- Sremčevi dani održani su 19-23.11.2005.
- Maskenbal – organizovan u klubu Mojo i održava se od samog osnivanja kluba 1992. godine). Ovaj klub je izuzetno poznat, svakog vikenda u njemu učestvuju poznate domaće i strane grupe iz Evrope i Amerike).
- Šahovski festival „Senčanska bitka – 1697“ – održava se trećeg petka u julu mesecu svake godine.
- Susret motorista u Opštini Senta – Bogaraš – dvodnevni susret koji se održava dva puta godišnje: krajem aprila i krajem septembra.

3.3.6. Kulturna dobra kao deo turističke ponude opštine Senta

Kulturni turizam, koji znatnim delom proizilazi iz tekovina duhovne i materijalne kulture koja je u određenom kraju imala svoju genezu, istoriju, je takva vrsta turizma u kojem su meta turističkih poseta muzeji, izložbe, koncerti, ili je on takva vrsta turizma vezana uz materijalnu, tj. "izgrađenu" baštinu – od velikih religijskih spomenika do svetovne arhitekture.

Pojam kulturnog turizma sjedinjuje u sebi pojmove kulture i turizma. Ako se ta dva pojma pokušaju zamisliti u nekom kontekstu, na prvi pogled se čini da su vrlo blisko vezani i da se vrlo dobro upotpunjuju. Naime, jasno je da kultura i kulturna baština mogu da pridonose atraktivnosti naselja opštine Senta kao potencijalne turističke destinacije, pa su prema tome često i preduslov turističkog odabira.

U skladu s motivisanošću turista na kulturno putovanje, tipologija kulturnog turizma mogla bi se i na ovom prostoru, razviti prema stupnju motivacije, kao:

- primarna
- usputna
- slučajna

Istorijske prilike na tlu Sente ostavile su bogato kulturno-istorijsko nasleđe i spomeničko nasleđe.

Izvesne uslove za turističko funkcionisanje u opštini Senta imaju **ustanove kulture**, bilo svojim namenskim, neposrednim delovanjem, bilo delovanjem u okviru drugih manifestacija, ili manifestacija koje ove ustanove organizuju. Ovde spada Gradski muzej koji raspolaže predmetima arheološke, istorijske i etnografske sadržine. U sastavu muzeja funkcionise i umetnička slikarska kolonija, prva ovakvog tipa u Vojvodini. Pomenuti muzej, zatim gradska biblioteka, radnički univerzitet i bioskop organizovani su u okviru kulturnog obrazovnog centra „Lajoš Turzo“. Sve ove ustanove turistički najbolje mogu da funkcionišu organizacijom priredbi u vidu književnih večeri, likovnih kolonija, koncerata, naučno-stručnih skupova i sl. To znači da se organizacijom ovakvih priredbi njihovo delovanje može proširiti tako da će prevazilaziti lokalnu posetu i karakter i dobiti regionalni, pokrajinski i zbog višenacionalnog sastava stanovništva, čak i međunarodni karakter.

Pratilac gradskog, kulturnog turizma mogu da čine **spomen obeležja**, prvenstveno bista Stevana Sremca, spomenik Svetom Janošu i spomenik posvećen bici kod Sente. Ove spomeničke vrednosti svojim značajem uz umešnost i veštinu turističkih vodiča, može da prati priča, bogato dokumentovana, maštovita, zanimljiva da pomenutim ličnostima i događajima daje obimne i raznovrsne sadržaje koji će činiti ozbiljnu turističku ponudu, odnosno uticati na formiranje stabilne tražnje sa većom kontraktivnom zonom.

Gradski turizam treba da turističku ponudu poboljša konzervacijom, rekonstrukcijom i osmišljenom prezentacijom objekata koji pripadaju kategoriji **dela sa spomeničkim i umetničkim svojstvima**. Ona imaju određenu nacionalnu i versku prijemčivost, o čemu treba voditi računa pri izboru prioritetne tražnje, ali ih treba dozirati i tako da ponuda dobije univerzalne, opšteljudske, kulturne, odnosno opšte humane dimenzije.

U prioritetne objekte koje treba izložiti pojačanom i pravilnom tretmanu zaštite i marketinškim aktivnostima, spadali bi:

- Donjegradska rimokatolička crkva Svetog srca iz 1894. godine.
- Rimokatolička crkva Svetog Antala sa početka prošlog veka.
- Srpska pravoslavna crkva Svetog Arhandela Mihaila iz 1762. godine.
- Palata senčanske plebanije - kapela Svetog Ištvana sagrađena 1908.
- Rimokatolička crkva Svetog Ferenc a iz 1939. godine.

Od objekata profanog karaktera, nisu dobro korišćeni, a za to imaju dobrih mogućnosti sledeći objekti:

- Vatrogasna kasarna iz 1900. godine, remek delo secesionističkog arhitektonskog stila (spomenik kulture),
- Senčanska gimnazija izgrađena 1906. godine secesionističkog stila,
- Hotel "Rojal" sagrađen 1911. godine,
- Gradska kuća iz 1911. godine, koja čini kombinaciju pozne secesije i ranog funkcionalizma.

Neophodna je konzervacija, rekonstrukcija, dobra prezentacija i stalno održavanje **gradskog jezgra**. Ono u celini, ali i njegovi detalji treba da budu predstavljeni stručno i pažljivo sastavljenim bogato ilustrovanim bedekerom. Gradsko jezgro čini sklop zaštićenih fasada građenih u kombinaciji baroka, mađarske secesije, neogotike i neoklasicizma.

3.3.6.1. Osnova za razvoj kulturnog turizma

Glavni turistički proizvod opštine treba da bude smeša kulturnog, sportskog i seoskog turizma. Na polju kulture teče izvanredan rad, Senta je pravi kulturni centar vojvođanskih Mađara. Činjenica da je grad Senta kulturno središte potiskog regiona, treba da određuje glavnu formu turizma opštine. Kulturni turizam je motivisan sa zainteresovanošću za istoriju, umetnost, narodne običaje i sa načinom življenja starosedelaca. Sa iskorišćavanjem datih mogućnosti Senta pored kulturnog središta Potisja može postati i turističko središte. Tradicija postojećih obrazovnih institucija njihov kvalitet i raznovrsnost pruža osnovu za tradicionalni razvoj kulture u gradu.

Učenici predstavljaju podmladak za raznovrsnu aktivnost kulturnih institucija. Saradnju između obrazovnih ustanova i kulturnih institucija, kao i udruženja treba što više produbiti i motivisati učenike za uključivanje u njihov rad. Među operativnim zadacima potrebno je izraditi informativni program – edukativni za građane i posebno za učenike o ulozi, značaju turizma u privrednom pogledu za opštinu da bi svako mogao da nađe sebe u planiranom razvoju. Potrebno je uticati na svest građana da shvate složenost turizma i da svaki segment njihovog života deluje na ovu privrednu granu, od kvaliteta domaće rakije preko grickanja semenki do bacanja opušaka u fontanu. Opština posebno mora da podržava rad kulturnih udruženja, organizaciju priredbi koje stvaraju tradiciju, a koje se mogu uključiti u turističku ponudu i koje formiraju imidž grada. Dosad investirani energija i novac u kulturu i obrazovanje najlakše se mogu povratiti kroz turizam koji inicira ujedno i dalji razvoj.

Prilikom književnih večeri i recitatorskih priredbi gotovo uvek nastupaju ili nastavnici ili učenici Osnovne muzičke škole „Stevan Mokranjac” iz Sente. Deo nastavnog kadra muzičke škole aktivno učestvuje u kulturnom životu grada.

Osnovna muzička škola uključujući nove generacije u svoj rad i visok nivo amaterskog pozorišta igra emitivnu ulogu prema muzičkoj i scenskoj umetnosti sa teritorije opštine. Iskorišćavanje ove činjenice treba da bude predmet dalje analize. Muzička umetnost kao zaseban motiv kulturnih turističkih kretanja može igrati važnu ulogu i u ponudi Sente. Potpisan je Protokol o formiranju muzičkog centra za permanentno usavršavanje u Senti i saradnji na realizaciji njegovih programa, između Pokrajinskog sekretarijata za obrazovanje i kulturu, Skupštine Opštine Senta, Akademije umetnosti Univerziteta u Novom Sadu i Osnovne muzičke škole iz Sente. Kao organizacioni oblik zajedničkog delovanja na afirmaciji i razvoju stvaralaštva i obrazovanja u oblasti umetničke muzike Institucije potpisnice pokreću rad Muzičkog centra za permanentno usavršavanje sa sedištem u Senti od avgusta 2006. godine. Glavni nosilac projekta je violončelista svetskog ranga Kalman Imre.

Kulturni institut vojvođanskih Mađara sa sedištem u Senti je osnovan odlukom Nacionalnog Saveta Vojvođanskih Mađara dana 23.09.2005. godine. Redovno finansiranje ovog instituta nije rešeno. Momentalno se finansiranje odvija iz fondacije Narodne Republike Mađarske. Posle adekvatne zakonske regulacije statusa nacionalnih saveta rešice se i to pitanje. Ovaj institut najveće mogućnosti ima za razvoj kongresnog turizma koji je već započet ove godine. Smeštaj gostiju je rešen u kolegijumu za talentovane učenike „Boljai” (zgrade dve ustanove su jedna pored druge) tokom vikenda. Kolegijum raspolaže sa ukupno 62 ležajeva. Posetioci i zainteresovani ljudi za rad ovog instituta i njegove priredbe su visoko obrazovni sa teritorije celog karpatskog basena. Institut ove godine organizuje međunarodni sastanak istraživača narodne muzike karpatskog basena u trajanju od 2 dana, grupnu posetu za bibliotekare iz inostranstva, međunarodni kongres lokalnih istoričara itd. Među ostalog institut ima za cilj katalogizaciju kulturnih znamenitosti kako pisanih tako i materijalnih koja imaju nacionalna obeležja. U okviru toga i katalogizaciju turističkih motiva na području Vojvodine. U planu instituta je i da bude polazište u posećivanju vojvođanskih kulturnih motiva koji se karakterišu sa mađarskim nacionalnim obeležjima.

Kulturno obrazovni centar „Lajoš Turzo” (KOC) osnovan od strane opštine Senta sastoji se od: gradskog muzeja i galerije, gradske biblioteke, radničkog univerziteta, doma kulture (pozorište), bioskopa i zajedničke službe. U ovoj instituciji ukupno ima 24 zaposlenih. Zajednički cilj Ustanove je da sa svojim priredbama i sveukupnom aktivnošću doprinosi zadovoljavanju kulturnih potreba građana, da povezuje rad i program umetničkih grupa i udruženja, da još više produbi i ostvari tešnju saradnju sa kulturnim i obrazovnim institucijama, da bude mesto gde će se sticati interesi u kulturi i isti meritorno rešavati.

Godine 1999-te je počelo niz letnjih priredbi pod zajedničkim imenom „Svadba na Tisi” (Tiszalakkodalom) koji je objedinio pozorišne predstave, razna takmičenja, koncerte, plesne priredbe, takmičenje u šahu, letnje omladinske igre itd. Dobar deo ovih priredbi je vremenom postalo samostalno. Na primer 2006. godine 7. put su organizovane letnje omladinske igre u periodu od 19.07. do 22.07. sa brojem učesnika – takmičara od 650-700 lica, i sa ukupnim brojem posetilaca otprilike 35.000 tokom 4,5 dana (dnevno između 6 i 9.000 posetilaca).

Opština planira privatizaciju bioskopske sale zbog visoke cene izdržavanja, koja se nalazi skoro u sastavu hotela „Rojal” koji je već privatizovan.

Tradicionalni međunarodni šahovski turnir ove godine je održan od 15. jula u trajanju od 9 dana sa 541 takmičara i privukao je dnevno oko 150 gledalaca, to jest ukupno oko 1350 gledalaca.

Senčanska likovna kolonija osnovana 1952. godine, svake godine organizuje u julu mesecu (ove god. od 24 do 29 jula) slikanje akvarela sa učešćem poznatih slikara čiji se radovi nakon toga u zimskom periodu izlažu u galeriji muzeja. Određen broj svojih slika umetnici poklanjaju muzeju od kojih se tradicionalno organizuje izvlačenje slika među posetiocima izložbe. Godišnje 8-10 slika se poklanja ljubiteljima umetnosti. Na osnovu izjave direktorice KOC-a, u julu mesecu radnici ustanove naizmenično idu na godišnji odmor i tada se ne organizuju pozorišne predstave, nego se mala sala izdaje, na primer pomenutom šahovskom turniru. Tokom avgusta meseca kada ima puno raznih priredbi problem predstavlja manjak stručne radne snage. To je isto prepreka i za organizovanje više priredbi u isto vreme ili jedan za drugim tokom više dana.

Od 20. do 27. avgusta ove godine (uzastopno se održava već više godina) se održavao festival duhovne muzike na lokalitetu najvećim delom u katoličkoj crkvi „Isusovo srce”, ali i u polusagrađenoj crkvi „Kiš Sent Terez”. Nastupali su i inostrani umetnici. U isto vreme je odvijalo se i otvaranje izložbe i književno veče, nevezano sa festivalom.

Saradnja vezana za izradu kalendara kulturnih priredbi između Sente, Kanjiže, Ade i Čoke ne postoji, ni usaglašavanje u vezi vrsta priredbi koji se održavaju. Nivo, učestalost kulturnih priredbi zavisi od finansijske situacije KOC-a i od volje opštinskih vlasti u finansiranju istih.

U februaru mesecu se održava manifestacija pod nazivom „Praznik naših običaja”. Vremenski blizu ove priredbe se održavaju poklade u Gornjem Bregu koji se završavaju sa svečanom povorkom u centru Sente. Za vreme većih praznika i priredba važniji gosti se prevoze fijakerima do lokaliteta unutar grada ili se organizuje samo razgledanje iz kočija. To se odvija u izvođenju Konjičkog Fijakerskog kluba „Vilenjak” sa sedištem u Senti. Oni mogu da sakupe oko 10-15 fijakera.

Grad će dobiti ove godine od fabrike duvana iz Sente pokretni podijum za letnje pozorište. Javilo se nekoliko ideja u vezi sa lociranjem podijuma npr. pored keja preko puta nove skulpture skeledžije gde postoji veliki prazan prostor u vlasništvu grada, u centralnom gradskom parku, u dvorištu gradske kuće ili u narodnoj bašti. Bivši direktor KOC-a pre nekoliko godina je počeo forsirati stvaranje letnjeg pozorišta u dvorištu gradske kuće nalik na Segedinsko letnje pozorište. To bi stvorilo mogućnost za održavanje predstava u izuzetnom ambijentu u amfiteatralnom okruženju sa mogućnošću uzimanja ulaznice. Za to vreme ne bi bilo vanjskih smetnji, kao kod dosadašnjih letnjih predstava. Iz dvorišta bi trebalo izmestiti jedino limene garaže i držače za bicikla.

Otvaranje spomen kuće – rodne kuće Stevanu Sremcu bio je dana 23.11.2005. godine. Velika očekivanja da će se tamo skoncentrisati kulturne zajednice, udruženja ovdašnjih Srba, do sada nisu ispunjeni. Spomen kuća sigurno će biti adekvatno iskorišćen posle početničkih zastoja.

Gradski muzej sadašnjih dimenzija je otvoren dana 18.01.1974. godine. Funkcioniše kao muzej različitih postavki (arheologija, biljni i životinjski svet, senčanska bitka), ali najveći prostor zauzima etnološka zbirka potiskih ljudi. Ulaznica za muzej ili za galeriju nikad se nije uzimalo. Najlogičniji razvoj muzeja je u pravcu specijalizovanog etnološkog muzeja šireg razmera, za šta ima jako dobre mogućnosti.

Jedan amater muzeolog, nastavnik tehničkog obrazovanja ima zbirku od 10.000 predmeta vezano za stare zanate, smeštenog u sopstvenoj kući. On je dosad rado primao pojedince i grupe bez ulaznice, ali zbog oskudnosti prostora želja mu je da se zbirka nekako prezentuje, da se otvori negde „kuća starih zanata” ili na drugi adekvatan način iskoristi za potrebe šireg društva. Zvanično ništa nije pokrenuto u vezi sa tim.

Kuriozitet kulturne turističke ponude grada treba da bude Senčanska bitka. Najviše kulturnih dešavanja su povodom 11. septembra, praznika grada Sente. Tog dana, 1506. godine bila je Senčanska bitka koja je imala uticaj za celu istoriju Evrope. Praznuje se obično nedelju dana i tada su najkvalitetnije predstave, a grad se posebno uređuje za ovu priliku.

3.3.7. Receptivna osnova turizma

Hotelijsko-restoraterski kapaciteti ne zadovoljavaju kriterijume savremeno organizovane turističke destinacije, u kvantitativnom i kvalitativnom smislu.

Stanje od sredine 2006. godine govori da Senta raspolaže jednim hotelom i 42 restoraterska objekta. Jedini hotel „Rojal“ izgrađen je početkom prošlog veka u stilu *art nuovae*, pa je danas spomenik kulture, pod režimom zaštite. Specifičnost su zidovi restorana oslikani motivima Senčanske bitke i fenomena cvetanja Tise. Hotel raspolaže kapacitetom od 69 soba i 120 ležaja. Kategorisan je sa dve zvezdice i ima restoran, svečanu salu, letnju baštu, salon za zabavu i parking.

Osim hotela hotelijerske usluge pruža i lovački dom kapaciteta 14 ležajeva.

Restoraterski objekti su različitog profila, najviše ima kafića, hamburgerija i manjih specijalizovanih restorana.

U ugostiteljskom sektoru je do nedavno najznačajniju ulogu imalo društveno preduzeće "Tisa-ugostiteljstvo", koja je do privatizacije raspolagala najvećim hotelijersko restoraterskim kapacitetima u opštini. Turističkoj ponudi grada znatno će doprineti proces privatizacije receptivnih objekata, jer se od nje realno može očekivati savremeniji pristup uređenju receptivnog aspekta turističke ponude.

3.3.8. Promet turista

Promet turista ne odražava postojanje svih oblika turističkih kretanja, jer se više njih ne ispoljavaju putem statistički registrovanih turista. Ipak je stanje prometa, budući da se određuje u svim destinacijama na isti ili sličan način prostorno uporedivo, a usto, vremenski pouzdano pokazuje tendencije kretanja koje, kako je dokazano, imaju svoje objašnjenje u stanju temeljnih turističkih resursa, stanju materijalne osnova, organizacionim faktorima i drugim pojavama i procesima koje čine turizam.

Turistički promet u opštini Senta 1990-2002. godine

Godina	Turisti			Noćenja		
	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani
1990.	6853	5252	1601	6679	6679	2049
1991.	4254	4005	249	7615	6998	617
1992.	4737	4478	259	10225	9719	506
1993.	4178	405	103	7945	7751	194
1994.	5592	5134	458	12786	11745	1041
1995.	4635	4202	433	1107	10826	981
1996.	4750	4373	377	17683	16987	1159
1997.	4415	4015	400	17297	16524	773
1998.	5023	4751	272	23903	23413	490
1999.	3876	3654	222	11974	11664	330
2000.	4705	4372	333	26468	25744	724
2001.	4415	4015	400	17297	16524	773

Izvor: Republički zavod za statistiku, 1992-2002.

Prosečna dužina boravka turista u opštini Senta

Godina	Ukupno	Domaći	Strani
1990.	1,3	1,3	1,3
1991.	1,8	1,7	2,5
1992.	2,2	2,2	2,0
1993.	1,9	1,9	1,9
1994.	2,3	2,3	2,3
1995.	2,6	2,6	2,3
1996.	3,7	3,9	1,8
1997.	3,9	4,1	1,9
1998.	4,8	4,8	1,8
1999.	3,1	3,2	1,4
2000.	5,6	5,9	2,2
2001.	3,9	4,1	1,9

Izvor: Republički zavod za statistiku, 1992-2002.

Ukupan broj posetilaca koji su iz godine u godinu analiziranog perioda posećivali Sentu, u odnosu na Vojvodinu je veoma mali. Procentualno gledano ovaj udeo se kretao između 1,14% (1992) i 2,19% (1994). Primećuje se, takođe, da je broj turista u analiziranom periodu dosta oscilirao. Velike oscilacije rezultat su vanrednih okolnosti, krize i ratnih zbivanja koji su pogodili ne samo opštinu, nego i Vojvodinu, pa se opadanje broja turista može istovetno pratiti i na opštinskom i na pokrajinskom i republičkom nivou. Maksimalan broj turista od 6.853 koji su posetili opštinu bio je 1990. godine, a minimalan 1999. godine kada je opštinu Senta posetilo svega 3.876 turista. Značajno je napomenuti da je 1991. godine u odnosu na 1990. broj turista gotovo prepolovljen. Rat u okruženju i kasnije izolacija zemlje uticale su da broj turista u narednim godinama bude daleko od onog koji je dostignut u 1990. godini. Vanredno mali broj turista koji je posetio ovu destinaciju 1999. rezultat je vojne intervencije Severnoatlanske alijanse na Jugoslaviju. Od 1994 godine broj stranih turista je počeo da pokazuje nešto veće vrednosti, što je posledica samo statističkog svrstavanja posetilaca iz bivših republika SFRJ u strane turiste.

Kada se analizira broj turista u kontekstu prosečnog boravka u opštini, primećuju se izvesne nepravilnosti. Broj noćenja u analiziranom periodu imao je tendenciju rasta, iako je broj posetilaca nakon 1991. godine uz određene oscilacije, generalno gledano, stagnirao. Objašnjenje leži u permanentnom povećavanju prosečne dužine boravka. Najveća ostvarena dužina boravka u opštini, bila je 2000. godine. Tada je u opštini Senta iznosila 5,6 dana, a u Vojvodini 2,9 dana.

Ovakvi kvantitativni pokazatelji ukazuju da opština Senta ne predstavlja izrazitije imitivno turističko središte. Prirodni i antropogeni temeljni turistički resursi nisu našli svoje odgovarajuće mesto u turističkoj ponudi. Turizam, time, predstavlja sporednu privrednu granu u opštini Senta. Najveći prihodi se ostvaruju od poslovnih poseta i lovaca. Ipak analiza temeljnih turističkih resursa pokazuje da opština Senta poseduje takve potencijale koji mogu biti iskorišćeni u turističke svrhe. Sigurno je da su Tisa i dobro organizovana lovišta samo ključna dobra osnova koja ipak nije dovoljna da bi Senta postala značajna turistička odrednica u pomenutoj turističkoj regiji i Vojvodini, kao turističkoj makroregiji.

3.3.9. Stanje i perspektive turizma u opštini Senta

Karakteristike aktivnosti jedne zemlje ili regiona obezbeđuju bazu za razvoj turizma. One formiraju najbitnije elemente turističkog proizvoda. Bez suštinskih karakteristika atraktivnosti razvoj turizma ne bi bio moguć. Senta se nalaze na raskršnici puteva koji povezuju Balkan sa severnom i zapadnom Evropom na važnoj geo-strateškoj poziciji blizu državne granice, kao i na Koridora 10. Grad sa svojim zanimljivim monumentalnim građevinama, ambijentalnom privlačnošću, sa nekoliko verskih objekata, rekom Tisom, bogatim lovištima predstavlja

potencijalno privlačnu destinaciju. Tako da se može reći da ovaj region ima i prirodne i izgrađene atraktivnosti. Ako uzmemo u obzir domaće turističko tržište možemo reći da je senčanski deo Tise i uopšte Potisja atraktivna destinacija. Kada govorimo o opštini Senta u međunarodnim okvirima možemo reći da je ova turistička destinacija skoro nepoznata. Kada govorimo o bavljenju turizmom u lokalnim i regionalnim okvirima, veoma važan podatak predstavlja činjenica da se priobalni delovi Tise dugo koriste u kupališno-rekreativne svrhe, a povremeno i nautičke svrhe, kontinuirano negovan fond lovne divljači održava lovni turizam na relativno dobrim osnovama, a multietničnost i multikulturalnost opštinskog prostora omogućava podizanje nivoa kulturnog turizma. Gastronomska tradicija kraja, omogućava negovanje i veće eksponiranje ugostiteljske kulture.

Uloga turističke privrede u Senti i okolini je važna sa stanovišta razvoja i samog pokretačkog inicijalnog razvoja privrede. S druge strane, razvoj mora biti odgovoran i održiv, odnosno u skladu sa Agendom 21, te bi na taj način sačuvali prirodne resurse i ekološku ravnotežu. Takođe, treba sačuvati, konzervirati, revitalizovati istorijsko nasleđe, pošto autentična lokalna kultura i tradicija čine značajno, ali nedovoljno šire poznato kulturno bogatstvo ovog regiona. Da bi turizam na pravi način doprineo ukupnom razvoju potrebno je da bude planiran i vođen na način koji doprinosi kvalitetu života lokalnog stanovništva i zaštiti prirodnog i kulturnog okruženja. Ako turizam uporedimo sa ostalim privrednim granama, on ima specijalno mesto kada uzmemo u obzir njegov uticaj na okruženje i na lokalnu zajednicu. Zato ova uslužna delatnost ima značajnu snagu da direktno podrži i stimuliše lokalni ekonomski razvoj, a u isto vreme da izvrši pritisak na lokalno okruženje, ako mu se nije pristupilo planski. Pozicioniranje turizma u budućnosti predstavlja izazov i obavezu za sve koji su direktno uključeni i odgovorni za dalji održivi razvoj Opštine. Postavimo ovako pitanje: Šta to naš grad ima, što drugi gradovi nemaju? Stvarati osećaj kod građana da budu ponosni na mesto u kom žive, jer se uspešan turizam ne može razvijati protiv volje stanovništva. Ono što sama lokalna zajednica oseća kao vlastito, može prezentovati kao autentično. Današnji savremeni turista traži one osobine turističke destinacije koje je izdvajaju iz mora sličnih. Senta i okolina su nedovoljno izdiferencirali svoju ponudu, a promocija je više nego slabašna. Očigledan je nedostatak hotela više kategorije, jer podaci od turističkih radnika ukazuju na to da su najiskorišćeniji upravo smeštajni kapaciteti najvišeg kvaliteta i cene. Krucijalna tačka, naglašena kvalitativnom analizom (vidi sektorijalnu SWOT analizu) koju je sprovedla Radna Grupa, je ta da turistička industrija Sente može da računa na neke značajne komparativne prednosti. Većina njih može da ima pozitivan efekat na konkurentnost sektora, te stoga zahteva posebnu pažnju u smislu definisanja prioriteta i mera u oblasti turizma.

U tom smislu, osnovni elementi su:

- geografski položaj, blizina nekih od najperspektivnijih rezervoara turističke ponude u Evropi (Austrija, Severna Italija); dobro je poznato da sklonost turističkim izdacima pozitivno korelira sa dohocima, koji su navedenim oblastima među najvišim u Evropi i svetu;
- komparativno niske cene smeštaja i komplementarnih usluga;
- specifične odlike ponude (istorijsko nasleđe, kultura i antropologija, kvalitet hrane i pića, prirodna sredina), koje se poklapaju sa očekivanjima nekih od najperspektivnijih segmenata (u dugoročnom smislu) turističke potražnje. Procena dobrobiti od turizma sa stanovišta lokalne privrede, nije lak zadatak. S jedne strane, mora se naglasiti da je pogrešno smatrati da dobrobit automatski raste se povećanjem broja dolazaka. Naprotiv, samo povećanje dolazaka povećava potražnju za nekim javnim uslugama (uklanjanje otpada, vodo-slabdevanje, sigurnost saobraćaja, održavanje puteva, održavanje priobalnih delova Tise, samo da pomenemo neke). Troškove takvih usluga plaćaju lokalni poreski obveznici, pošto zarada koju lokalna administracija dobija od isplata koje vrše turisti u svrhu boravišne takse obično ne nadoknađuje dodatne troškove ovih usluga, nastale kao posledica povećanja broja dolazaka. Da ne spominjemo da turistička potražnja zahteva veći kvalitet javnih usluga u odnosu na onaj koji zadovoljava lokalno stanovništvo, sa krajnim rezultatom da se onaj ko te usluge pruža (najčešće Opština) primora na dodatne investicije, koje bi dramatično povećale kvalitet i kvantitet tih usluga. Ove opaske su posebno bitne gde – kao što je to slučaj u Senti – proporcija smeštajnih kapaciteta sivog sektora nije zanemarljiva, te je stoga iluzija

boravišnih taksi veća. U zaključku, korist turizma za lokalnu zajednicu mora da se računa u terminima dodatne zarade, ali kao suma dodatne zarade minus dodatni troškovi.

Još jednu negativnu posledicu, koja mora biti razmotrena, predstavlja povećan pritisak ljudstva na teritoriju. Naime, svaka teritorija ima svoj tovarni kapacitet (load capacity), a taj kapacitet je funkcija veličine same teritorije, kao i njenih specifičnih karakteristika. U slučaju Sente e ovo je veoma delikatna tema, pošto oblasti koje najviše privlače turiste imaju male dimenzije (centra grada, priobalje Tise), ili specifične karakteristike kao delikatan biotop (lovni reviri). Prema tome, posebna pažnja se mora posvetiti tome da se spreči da kretanja u sektoru turizma unište upravo one resurse (prirodne i ljudske) koji su osnova razvoja turizma. U zaključku, pri identifikovanju prioriteta, dizajniranju mera i proceni i evaluaciji projekata, posebna pažnja mora se posvetiti očuvanju prirodnog i ljudskog ekvilibrijuma, putem preliminarne cost-benefit analize i procene uticaja na životnu sredinu (environmental impact assessment – EIA). Administrativne varijable takođe se moraju razmatrati, uzimajući u obzir činjenicu da je razvoj turizma, koji može da poveća bogatstvo i dobrobit lokalne zajednice, zasnovan na očuvanju i poboljšanju eksterne privrede (odgovornost lokalne samouprave), uključujući iznad svega one koji su povezane sa kvalitetom životne sredine i javnih usluga.

Da napravimo sintezu, strategija razvoja turizma u opštini Senta mora se zasnovati na:

- valorizaciji komparativnih prednosti, kako bi se povećala konkurentnost i kapacitet da se stvori dodatna vrednost u sektoru, uz naglašavanje važnosti akcija koje povećavaju proporciju strane komponente kretanja turista;

- povećanje direktnih i indirektnih efekata izdataka, koje prave turisti, na lokalnu ekonomiju, sa posebnom pažnjom na podršci povećanju izdataka turista (produžavanje prosečnog boravka);

- podržavanje “izvrsnosti”, da bi se stvorile dodatne komparativne prednosti;

- pospešivanje integracije sektora turizma sa drugim sektorima lokalne privrede u racionalne i dobre kombinacije pri korišćenju različitih resursa.

Poslednja tačka ima veliki značaj. Zapravo, kapacitet turizma da poveća agregatnu potražnju i da bude plodonosan, zahvaljujući važnim input-output odnosima, i sektorima nabavke i klijenata, sugerišu da bi strategija trebalo da se fokusira na svoj operacionalni instrumentarijum (Operacionalni Program), na dizajniranje, implementaciju, menadžment i monitoring mera, koje imaju karakteristike integrisanih i ”poprečnih” intervencija, gde investicije i akcije preduzete sa ciljem razvoja turističke industrije uključuju stimulaciju (putem finansijskih i ne-finansijskih instrumenata) poljoprivredne proizvodnje i prerade hrane orijentisane na kvalitet, a ne na kvantitet, investicije u revitalizaciju prirodnog i kulturnog nasleđa, podršku re-orijentaciji postojećih veština u građevinskom sektoru od proizvodnje ka regeneraciji već postojećeg, podršku inovacijama proizvoda u važnim sektorima nabavke, poput nameštaja i elektro-mehaničkih instalacija.

Paralelno tome, integrisane mere moraju da se fokusiraju na kompletiranje turističkog modela, putem mera koje bi pospešile start-up, ili konsolidaciju komplementarnih usluga, čiji nedostatak uzrokuje ograničenu konkurentnost sektora (npr. In-coming turističke agencije, službe za organizovanje manifestacija, muzeji, galerije, legati, kulturni centri, uspomene na ličnosti i događaje, specijalizovana prodaja na malo, sportske ustanove itd). Najvažniji izbor će se bazirati na svesti o tome da povećanje izdataka turist mehanizam uvećanog doprinosa turističkog sektora GDP-u, a da to nije povećanje broja turista.

3.3.10. Zaključna razmatranja

Ovaj sektor predstavlja realnu šansu za budući razvoj opštine Senta. Ovakav utisak odaje veliki broj šansi identifikovanih od strane radne grupe za turizam, zajedno sa manjim brojem identifikovanih snaga: ovo znači da je turizam sektor koji mnogo obećava, ali je potrebno uložiti mnogo rada na tome da se navedene šanse transformišu u konkretne činjenice. Ovaj veliki izazov možda zahteva specifičnu studiju o izvodljivosti za razvoj turizma u Senti, usmerenu na tri različita cilja:

1. jasno identifikovanje ciljnih tržišta za turističku ponudu Sente;
2. identifikovanje onih turističkih usluga (u smislu razonode i zabave) koje bi Senta trebalo da implementira, u skladu sa zahtevima ciljnog tržišta;
3. stvaranje marketinške i strategije promovisanja zasnovane na jedinstvenom i osobitom imidžu Sente, u odnosu na najbližeg konkurenta (naročito iz Mađarske).

Gore pomenuta studija o izvodljivosti bi mogla bolje odrediti podsektorijalne prioritete i predloge politike, koji dolaze od radne grupe, a koji se fokusiraju na ove specifične podsektore turističkog razvoja:

- a. izletnički turizam, udružen sa seoskim i eko turizmom, uzimajući u obzir ekološke resurse teritorije (prirodne parkove, seoski predeo...) i lokalnu kuhinju;
- b. kongresni turizam;
- c. turizam lova i ribolova;
- d. tranzitni turizam, uzimajući u obzir geo-strateški položaj Sente;
- e. kulturni i istorijski turizam, uzimajući u obzir etničko, istorijsko i kulturno nasleđe oblasti.

Navedeno se može postići samo pomoću pažljivo birane politike, koja se može, prema radnoj grupi za turizam, ilustrovati na sledeći način:

1) Implementacija generalne strategije na urbanistički plan i turistički razvoj opštine Senta.

Ovo je očigledno prva stvar koja se mora uraditi, kako bi se dobila prava šansa za promovisanje turizma. Urbanistički plan, povezan sa generalnom turističkom strategijom, koja bi se mogla naći u operacionom programu, dva su osnovna alata za očuvanje kulturnih resursa (uključujući i spomenike) u gradu, za planiranje rasta hotelskog i privatnog smeštaja u zavisnosti od strategije turizma, planiranje neophodne saobraćajne infrastrukture, koja garantuje turističku dostupnost Sente. Od veoma velike važnosti je da urbanistički plan i mere turističkog razvoja u okviru operacionog plana budu povezani, i oba dokumenta moraju da budu međusobno koherentni i da prate istu viziju: da se Senta transformiše u kulturni, istorijski i multietnički turistički centar, štiteći i podržavajući specifične socijalne, kulturne i istorijske resurse, i pružajući neophodnu pristupnu infrastrukturu.

2) Ojačati turizam zasnovan na kvalitetu.

Ciljno tržište grada kao što je Senta ne može biti zasnovano na masovnom turizmu. Izuzetnosti kulture, istorijske i etničke raznolikosti, zajedno sa odličnim ekološkim resursima ne mogu održati veliki broj posetioca, koji bi mogli uništiti ovaj važni, ali krhki ekvilibrijum. Senta se mora fokusirati na malo tržište, zasnovano na malom broju pažljivo odabranih turista sa velikom kupovnom moći.

Kako bi se privukli takvi turisti, od fundamentalnog značaja za turističku ponudu Senta je da se tu nađu proizvodi i usluge koje zadovoljavaju visoke standarde kvaliteta, počevši od hotelskog smeštaja. Potreba za većim kvalitetom hotelskog smeštaja može se rešiti specifičnom teritorijalnom marketinškom politikom, kako bi se privukle multinacionalne hotelske kompanije visoke klase, ili pomoću javnih grantova, koji bi podržavali izgradnju novih hotelskih kapaciteta sa lokalnim kapitalom.

Turizam zasnovan na kvalitetu takođe znači pružanje kvalitetnih usluga, počevši od prisustva lokalnih turističkih službenika, što je jedna vrsta aktivnosti koja nedostaje u Senti, a koja bi mogla predstavljati dobru poslovnu šansu za start-up mladih ljudi bez posla, uz podršku lokalnih grantova i/ili uz tehničku pomoć u start-up fazi.

Ovo takođe znači i investiranje u razonodu i zabavu van hotela, koja bi se najpreciznije mogla odrediti pomoću fizibiliti studije usmerene na potražnju ciljnih tržišta i turista.

Konačno, visok kvalitet zahteva visoku specijalizaciju obučenog ljudskog kapitala. Programi obuke za određene profesije iz oblasti turizma, koji u Subotici ne postoje, trebalo bi da budu organizovani.

3) Izgraditi osobeni imidž turističke ponude Sente i promovisati ga na ciljnim tržištima

Neophodno je izgraditi marketinšku strategiju zasnovanu na osobenom imidžu Subotice, uz pomoć specijalista za marketing u turizmu, i identifikovati jasnu marketing i promotivnu strategiju.

Uzimajući u obzir bogatstvo poljoprivrednog sektora, zajednička strategija promocije i marketinška kampanja bi trebalo da se napravi za turističku ponudu i lokalne poljoprivredne i prehrambene proizvode. Poslednji daju dodatnu vrednost lokalnoj turističkoj ponudi, posebno identifikovanim podsektorima seoskog i eko turizma, kao i kulturnog i istorijskog turizma. Zajednička kampanja bi takođe pomogla smanjenju troškova, uzimajući u obzir da je i radna grupa za poljoprivredu naglasila potrebu za marketinškom kampanjom lokalnih proizvoda.

4) Izgraditi neophodnu pristupnu infrastrukturu

Kao što je jasno navedeno u dokumentu o viziji i ciljevima razvoja Subotice, neophodno je stvoriti integrisani saobraćajni sistem, povezan sa glavnom saobraćajnom infrastrukturom, kako bi se obezbedio lakši prilaz Senti.

4. INFRASTRUKTURA

Pri razmatranju razvoja infrastrukture u senćanskoj opštini, može se poći od činjenice koja obuhvata infrastrukturne elemente u funkciji prevoza i transporta, snabdevanja energentima, kao i infrastrukturu u funkciji vodosnabdevanja drugih urbanističkih i prostornih datosti. Situacija se obrađuje prema statističkim podacima koji su raspoloživi, kao i na bazi obavljenih kvalitativnih analiza. U tom smislu, najpre je potrebno definisati kvalitativno-kvantitativni aspekt infrastrukture opštine Sente.

4.1. SAOBRAĆAJNA INFRASTRUKTURA

4.1.1. Drumski saobraćaj

Danas najznačajniji saobraćaj u regionu odvija se putevima, pa je stoga važno poznavati osnove stanja puteva u Senti na opštinskom i regionalnom nivou. Kada je reč o dužini i kvalitetu puteva u senćanskoj opštini, polazeći od statistički obrađenih podataka za 2003. godinu, stanje je prikazano na sledećoj tabeli:

Tabela br.1. Dužina puteva u opštini Senta (km)

Ukupno	Savremeni kolovoz	Magistralni		Regionalni		Lokalni	
		svega	savremeni kolovoz	svega	savremeni kolovoz	svega	savremeni kolovoz
66	66	9	9	32	32	25	25

Izvor: Opštine u Srbiji, Republički zavod za statistiku, 2004.

Ako se izvode kvantitativni zaključci, tada se može reći da je dužina puteva u senćanskoj opštini u proseku, bilo da se stavljaju u omer površina ili broj stanovnika, nešto kraća u odnosu na onu na nivou Vojvodine, kada se radi o ukupnoj dužini puteva, kao i dužini magistralnih ili regionalnih puteva. Jedino je senćanska opština u prednosti kada je reč o lokalnim putevima. To može da uputi na činjenicu da je osnovna mreža puteva bila dobro postavljena, ali da nije dovoljno ulagano u to da njen veći deo dobije viši rang odnosno unapredi kvalitet. Kao kvalitativni zaključci mogu se izvesti sledeće činjenice: Bez obzira što u odnosu na svoju veličinu i broj stanovnika u opštini Sente dužina puteva može smatrati zadovoljavajućom, to se ne može reći za kvalitet, jer nema autoputa, ako se takvim ne oceni poluatoput, koji sa par kilometara prolazi zapadno od senćanske opštine; lokalni putevi su u lošem stanju; magistralni saobraćaj prolazi kroz centar grada; nisu rešeni prelazi preko železničke pruge, itd.

Magistralni putevi imaju dužinu od 9 km, regionalni 32 km, a lokalni putevi u dužini od 25 km. Sve kategorije puteva poseduju savremeni kolovoz.

Tabela br. 2. Magistralni i regionalni putevi na teritoriji Vojvodine koji su u neposrednoj ili posrednoj vezi sa opštinom Senta

Redni broj	Broj puta	Opis puteva
MAGISTRALNI PUTEVI		
2.	M-3	Granica Hrvatske - most kod Bogojeva - Kula - Bečej - Novo Miloševo - Kikinda - granica prema Rumuniji
5.	M-24	Subotica - Senta - Čoka - Kikinda - Zrenjanin - Kovačica - Pančevo - Kovin - reka Dunav
6.	M-24/1	Ečka - veza sa M-24 - Perlez - Senta
REGIONALNI PUTEVI		
4.	R-112	Mađarska granica - Đala - Ruski Krstur - Novi Kneževac - R-111 - Čoka - M-24 - Crna Bara - R-123 - Granica Srbije i Crne Gore
5.	R-114	Novi Bečej (M-3) - Bašaid (M-24) - Nova Crnja (M-7)

Izvor: Zakon o putevima, Sl. glasnik Rep. Srbije, br.46/1991

Opština Senta ima relativno povoljan položaj u odnosu na važnije komunikacije. Kroz opštinu prolazi regionalni put meridijanskog pravca Novi Sad - Senta - Segedin (broj 146 i 160) i regionalni put koji od zapada povezuje Sentu sa Bačkom Topolom, a prema istoku se nastavlja ka Čoki i Kikindi (broj 140). Ovim putnim pravcem Senta se na 38 km spaja sa međunarodnim putem E-75. Ovaj put, povezuje više gradskih centara različitih nivoa i ostalih naselja, severnog Banata, srednje i severne Bačke i Podunavlja. Njegov značaj će porasti sa uključivanjem Rumunije u Evropsku Uniju, čime će opština Senta komunicirati sa dve evropske zemlje.

Novi Sad se u kontaktu sa opštinom Senta nalazi posredstvom sklopa puteva koji povezuju Novi Sad sa Temerinom, Bečejom, Adom i Molom.

Senta je nekada imala funkciju železničkog tranzitnog centra. Budući da je pored nje prolazila pruga koja je povezivala Segedin, Sentu, Bečej i Novi Sad. Pruga više ne funkcioniše na taj način već služi odvijanju saobraćaja između Subotice i Kikinde.

Prema tome, Senta u izvesnom smislu čini raskrnicu puteva, odnosno nalazi se na refrakcijskoj tački, budući da je u kontaktu drumske saobraćajnice i plovnog rečnog toka (Tisa). Međutim, Koridor 10 kao deo istočnog mediteranskog turističkog pravca nalazi se zapadno od Sente i granice opštine, i sa njim je povezana regionalnim putem dužine 38 km. Prema tome, grad, ako bi dobio izraženije turističke atraktivne crte mogao bi s obzirom na udaljenost međunarodnog puta činiti spoljni deo tranzitne kontraktivne zone.

Na teritoriji opštine Senta postoji putna mreža dužine preko 197 km. Kroz teritoriju opštine Senta prolazi državni put prvog reda broj 24 (magistralni put M-24) u dužini od 7.559 m, koji je u dobrom stanju. Kroz teritoriju opštine Senta prolaze regionalni putevi R-119, R-119,1 i R-122 i državni putevi drugog reda:

- državni put broj 119 predstavlja vezu sa putem E-75 i kroz teritorije opštine prolazi u dužini od 22.008 m. Kolovoz je u lošem stanju. U 2006. godini presvlačeno je 2,4 km, ali treba još obnoviti noseći i habajući sloj u dužini od 10 km.

- državni put broj 119,1 kroz opštinu prolazi u dužini od 2.232 m. Kolovoz je u dobrom stanju.

- državni put broj 122 – ovaj put kroz opštinu prolazi u dužini od 9.192 m. Kolovoz je u lošem stanju i potrebno je obnoviti noseći i habajući sloj.

U Tabelama br. 3 i br. 4 dat je pregled putnih mreža i pravaca i njihove karakteristike i trenutno stanje u kome se nalaze.

Tabela br. 3.

Naselje	Dužina putne mreže	Vrsta putne podloge		Stanje kolovoza
Senta	85 km	Tvrda podloga	46 km	10 km je u lošem stanju
		Šljunkasta i zemljana	ostalo	5,4 km je u veoma lošem stanju
Bogaraš	3,7 km	Tvrda podloga	2,8 km	0,8 km u lošem stanju
		Šljunkasta i zemljana	ostalo	
Kevi	6,5 km	Tvrda podloga	3,3 km	2,75 km je u lošem stanju
		Šljunkasta i zemljana	ostalo	
Tornjoš	3,7 km	Tvrda podloga	3,5 km	0,3 km je u lošem stanju
		Šljunkasta i zemljana	Ostalo	

Tabela br. 4.

Put	Dužina puta	Stanje puta
Lokalni put prema Kevi	7,6 km	Loše (1,5 km veoma loše stanje)
Priključni put od regionalnog puta do železničke stanice Bogaraš	3 km	Dobro
Put prema crpnoj stanici DTD	0,8 km	Loše
Put od crpne stanice do Halas čarde	1,7 km	Veoma loše stanje
Tornjoški put	3 km	Loše
Nadrljanski put	3 km	Veoma loše stanje
Put za adahatar	8,9 km	Loše stanje

Tranzitni saobraćaj kroz naselje Senta prolazi ulicama Arpadova, Novi šor, JNA, Novosadski put, Tornjoški put, Dr Jovan Cvijić, General Janka Vukotića, Subotički put. Ovi putevi su veoma opterećeni. Pored toga problem je da državni put I reda broj 24 prelazi preko pruge u nivou, što otežava brži tranzitni saobraćaj. Izgradnjom obilaznice na severnoj strani naselja i nadvožnjaka kod Žitoprometa tranzitni saobraćaj bi se ubrzao na putnom pravcu Beograd – Zrenjanin – Kikinda – Senta – Subotica. Za ovu obilaznicu postoji Glavni projekat iz 1991. godine. Izgradnjom obilaznice na zapadnoj strani naselja povećavao bi se bezbednost saobraćaja (naročito biciklista i pešaka) u ulicama kojima se sad odvija tranzitni saobraćaj (Novi šor, JNA, Novosadski put, Tornjoški put, Dr Jovan Cvijić, General Janka Vukotića).

Na teritoriji opštine Senta je registrovano jedno preduzeće za prevoz putnika "Severtrans" d.o.o. Preduzeće ima 17 autobusa (15 većih i 2 manja).

Redovne linije imaju prema Segedinu (međunarodna), Arandelovcu, Beogradu, Novom Sadu, Bečeju, Bačkoj Topoli, Kanjiži, Novom Kneževcu i Čoki.

Jedinu prigradsku liniju Senta – Gornji Breg – Bogaraš – Kevi – Tornjoš obavlja preduzeće "Severtrans".

Planira se otvaranje jedne gradske linije još ove godine (oktobar 2006. godine).

Na teritoriji opštine Senta je registrovano 34 privatnih prevoznika koji obavljaju prevoz robe kamionima i tegljačima sa poluprikolicom. Ne postoje tačni podaci o broju vozila, koje prevoznici poseduju.

Na teritoriji opštine Senta su registrovana tri taksi vozila, koji obavljaju prevoz putnika. Oni su članovi Udruženja građana "Vojvođanski taksi" iz Subotice.

Veliki problem predstavlja parkiranje vozila u užem centru naselja Senta. Treba formirati nova parking mesta za putnička vozila (100 mesta) u blizini centra naselja.

U opštini Senta nije rešeno ni parkiranje teretnih vozila. Najveći problem je u sezoni žetve šećerne repe, kada se dovozi repa u fabriku za preradu u Senti. Parkiranje teretnih vozila trebalo bi rešiti u industrijskoj zoni ili u blizini industrijske zone.

4.1.2. Železnički saobraćaj

Na teritoriji opštine Senta nalaze se pruge:

1. regionalna pruga Subotica - Senta - Čoka
2. lokalne pruge Senta - Ada - Bečej (nije u funkciji, tako da se koristi povremeno)
3. lokalna pruga Senta - Kanjiža (pruga nije duže vreme u upotrebi)

Tehničko stanje pruga ima sledeće karakteristike:

1. Regionalna pruga: Subotica - Senta - Čoka - Novo Miloševo ima dužinu od 84 kilometara s tim što je osovinski pritisak na deonici Novo Miloševo - Senta 20 tona, a na deonici Senta - Subotica 16 tona. Ovi osovinski pritisci su nedovoljni i potrebna je rekonstrukcija pruge. Takođe je poželjno da se osovinski pritisak poveća na standard od 22,5 tone.

2. Lokalna pruga: Senta - Ada - Bečej, koja nije u funkciji, ima osovinski pritisak od 12 i 16 tona i može se rekonstruisati sa kolosečnim repariranim materijalom sa drugih pruga.

3. Lokalna pruga: Senta - Kanjiža nije duže vreme u upotrebi i potrebno je uraditi posebnu studiju za njenu mogućnu revitalizaciju.

Opština Senta može se nalaziti na raskrsnici vrlo važnih železničkih pravaca i to:

1. Sadašnji tranzitni položaj na pruzi Subotica-Senta-Novo Miloševo-Kikinda-Temišvar. Ovaj pravac obuhvaćen je prostorom Evroregije Dunav-Kriš-Moriš-Tisa. Ukoliko se rekonstruišu pruge Senta - Kanjiža i Senta - Bečej aktivirala bi se tzv. potiska železnička magistrala.

A) Regionalni status pruga na teritoriji opština Senta i planovi JP železnice Srbije.

U svom Poslovnom i Strateškom planu JP Železnice Srbije za period 2007. – 2012. predviđena je rekonstrukcija pruge Subotica - Senta. Izvori sredstava za rekonstrukciju definišuće se naknadno. S druge strane, lokalne pruge Senta - Kanjiža i Senta - Ada - Bečej nisu predviđene za rekonstrukciju.

Prilagođavanje stanja železničkog saobraćaja potrebama opštine Senta, može biti regulisano aktiviranjem svrsishodnim odlukama lokalne samouprave, jer na osnovu Zakona o železnici, čl. 9 «pravo korišćenja i poslovi upravljanja na delu železničke infrastrukture za koju JP nema ekonomski interes mogu biti dati jedinici lokalne samouprave. Odluku o prenosu prava i poslova donosi JP na zahtev jedinice lokalne samouprave u skladu sa Zakonom.»

B) Regionalni i magistralni status pruga na teritoriji opštine Senta u kontekstu moguće saobraćajne i strategije regiona.

Nekoliko mogućih strategija razvoja železničke infrastrukture su verovatne za pruge na teritoriji opštine Senta:

1. Veza sa Koridorom X i sa Koridorom IV

Koridor X prolazi pravcem Beograd - Subotica - Budimpešta (krak B), dok Koridor IV prolazi teritorijom Mađarske, Rumunije i Bugarske. Senta kao tranzitni pravac između Subotice i Temišvara može imati vrlo jak strateški položaj.

2. Saobraćajna strategija Evroregije Dunav-Kriš-Moriš-Tisa

Usvojena strategija razvoja železnice predviđa rekonstrukciju pruga Segedin -Kikinda - Temišvar i Subotica - Čikerija - Bačalmaš, što opet dovodi Sentu u tranzitni položaj posebne važnosti sa stanovišta železničkog prevoza.

3. Mogući razvoj potiske magistrale Novi Sad - Bečej- Senta - Kanjiža - Horgoš -*Segedin*

Ovaj pravac zavisi pre svega od planova jedinica lokalne samouprave, odnosno od njihove zainteresovanosti, pošto po Zakonu o železnici, kako je pomenuto, inicijativa mora polaziti od lokalne samouprave.

Neophodno je da opštine sarađuju, da u prostornim planovima unesu razvoj železničkih trasa, a zatim je potrebno da izrade Studiju izvodljivosti razvoja železničke infrastrukture u regionu. Ova Studija treba da iskaže tokove prevoza putnika i roba, da ukaže na prednosti železnice kao jeftinog, racionalnog, masovnog i ekološki prihvatljivog transporta. Na osnovu rezultata Studije može se konkurisati kod različitih fondova, a takođe se može konkurisati i u drugim oblastima, npr. susedska saradnja itd. Ove činjenice ukazuju na mogućnost dobijanja finansijskih sredstava iz više izvora.

Navedeni podaci su za sada konsultantskog tipa, nisu predstavljeni od strane železnice, ali se većinom nalaze u železničkim dokumentima.

4.1.3. Vodene saobraćajnice - Tisa

Reka Tisa je ukupne dužine 966 km. Svojim tokom prolazi Ukrajinu, Slovačku, Mađarsku i Srbiju i uliva se u reku Dunav na 1.214 km.

Od svoje ukupne dužine, plovna je u dužini od 650 km. Sa sistemom kanala Dunav-Tisa-Dunav, čini ozbiljan potencijal u vodnom saobraćaju Vojvodine, te je u mogućnosti da usmeravanjem roba na vodni saobraćaj obrađuje veoma ozbiljne količine robe, kako u izvozu, tako i u uvozu, uvažavajući da je ovo pretežno poljoprivredni kraj.

Na svom plovnom toku, a radi poboljšanja plovidbenih uslova izgrađeno je tri prevodnice i to: TISALEK u km 518, KIŠKEREŠ u km 403 i NOVI BEČEJ u km 63.

Prevodnice su minimalnih dimenzija 84x12 m i dubina praga 3,00 m, koje omogućavaju prevođenje plovnih objekata datih dimenzija i nosivosti do 1.800 tona.

Od ušće reke Tise u Dunav do Tokaja (km 544) i režim plovidbe je regulisan Sporazumom između Mađarske i Jugoslavije 1955. godine, a uzvodno od Tokaja se tretira kao unutrašnji plovni put Mađarske.

Ovim sporazumom reka Tisa dobila je međudržavni status, koju pod jednakim uslovima koriste Mađarska s našom zastavom, s tim da mađarska zastava ne plaća prevođenje na brani Novi Bečej.

Na teritoriji naše države, reka je označena i regulisana i prostire se po desnoj obali u dužini od 160 km, a po levoj u dužini od 164 m.

Pritoka Tise kod Tokaja u Mađarskoj je reka Bodrog, koja je međudržavna između Slovačka i Mađarska, može da primi ozbiljne količine robe iz Košica za Bliski Istok. Do međunarodnog pristaništa u Senti plove i obrađuju se plovni objekti do 1.800 tona nosivosti, do Tokaja od 800 tona, do Kiškereša do 1.200 tona i do Segedina 1.800 tona.

Reka Tisa je prosečno godišnje plovna u sadašnjim uslovima oko 250 dana godišnje, s tim što je zbog neobeležavanja reke van naših granica dozvoljena plovidba samo po danu.

Kako reka Tisa prolazi kroz četiri države, samim tim se i nameće potreba da se ovaj put koristi kao međunarodni plovni put, posebno iz ugla - vizije transportnog sistema, uključujući se na koridor VII, a u sferi multimodalnog transporta i koridor X. Sa oba ova koridora, postoji saobraćajna veza i opravdanje za uključivanjem u isti.

Na 121 km desne obale reke Tise je izgrađeno i opremljeno rečno međunarodno pristanište, koje ovaj status poseduje od 1984. godine. Ono je osposobljeno za pretovar svih vrsta generalnog tereta uključujući i kontejnerski terminal, terminal građevinskog materijala i tečnih goriva, zatvorenim i otvorenim carinskim i javnim skladištima, dva istovarno - utovarna mesta za manipulaciju sa plovnim objektima, železničke i drumske saobraćajnice kao i potrebnu opremu i kadrove.

Svi navedeni pokazatelji se koriste sa smanjenim kapacitetom u većini slučajeva zbog ambijenta zakonske regulative, jer se kao potencijalni prevoznici u rečnom prevozu, pojavljuju uglavnom navedene zastave, koje se uglavnom ponašaju monopolski sa aspekta cena prevoza, jer nema konkurencije.

Postoji mogućnost i uplovljavanje i ostalih zastava, ali pod uslovom traženja saglasnosti Ministarstva za kapitalne investicije, gde se plaća taksa, kao i angažovanje gurača i tegljača domaće zastave, što čini dodatni trošak i nekonkurentnost prevoznika. Sa druge strane, ovakvi prevoznici izbegavaju reku Tisu, jer za vreme dovlačenje do Sente, manipulacija i ponovnog povratka njihovi objekti čekaju na ušću.

Promena statusa reke Tise u međunarodni omogućilo bi se:

a) Rad međunarodnog pristaništa u Senti pod istim ili sličnim međunarodnim pristaništima i lukama, ravnopravno uključivanje u međunarodne robne tokove roba, koje prirodno i ekonomski gravitiraju ovoj regiji, koristeći komparativne prednosti prevoza u vodnom transportu, samim tim

smanjuje transportnih troškova i povoljnijem startnom pregovaračkom položaju oko obavljanja poslova izvoza i uvoza, posebno gde postoje izgrađeni kapaciteti.

b) Otvorio bi se novi vodni transportni put, koji bi bio izuzetno interesantan za tokove roba sever-severoistok-jug (na primer put od severozapadne Ukrajine prema crnomorskim lukama bi bio kraće za oko 1000 km, izbegao bi se dug transportni put železnicom, a ovo je većinom vodni put).

Prema tome, potrebno je proglasiti Tisu za međunarodni plovni put od Ukrajine do ušća; omogućiti uredbom Vlade međunarodni plovni put do granice sa Mađarskom ili omogućiti Uredbom Vlade međunarodni status (Uredba o uslovima pod kojim strani brodovi mogu da love i drugim unutrašnjim i međudržavnim putevima) status bar 122 km reke Tise tj. do Sente.

4.2. ELEKTRIČNA I TOPLLOTNA ENERGIJA

U pogledu pokrivenosti domaćinstava **električnom energijom** u senčanskoj opštini, kao i u ostalim delovima regiona, ona je relativno visoka i kreće se na nivou od 99 %. To se može smatrati zadovoljavajućim, a posledica je činjenice da je elektrifikacija Sente obavljena sredinom prošlog veka, u okviru kampanje u socijalističkoj Jugoslaviji da se ona potpuno elektrifikuje i industrijalizuje. Slična je situacija i na nivou Severnobanatskog okruga i Vojvodine u celini. Kada je u pitanju kvalitet električne energije kod potrošača, može se izraziti manje zadovoljstvo, jer je struja nestabilna u pogledu napona, često su se pojavljivale nestašice, što utiče na kvalitet života i pouzdanost u odnosu na stabilnosti napona. Danas se ovaj problem intenzivno prevazilazi.

Isporučena električna energija u 2005. godini je 244.992.620 kWh. U odnosu na prethodnu godinu zabeležen je rast od 3,3%. Stopa rasta od 2001. do 2005. godine je 0,00. Od ukupnog utroška oko 50% se odnosi na domaćinstva.

Dužina električne mreže iznosi oko 400 km i to pretežno vazdušnom linijom. Gubici u mreži iznosi oko 10% što se smatra sasvim prihvatljivim.

Zbog slabe investicione moći Elektroprivrede, ne vrši se rekonstrukcija i razvoj mreže u meri u kojoj je potrebno. Na salašarskom području ima dugačkih niskonaponskih izvoda gde su naponske prilike slabe. Elektroenergetika sprečava razvoj sela. Pored ostalog, slabe su mogućnosti polivanje sa električnom pumpom što nije dobro za poljoprivredu, pogotovo povrtarstvo.

Nije dobro rešenje napajanja rekreacionog centra na Tisi, budući da nema ni vlasnika niti urbanističkih rešenja. Gradski štrand nema uopšte struju, a Makoš-vikend zona je samo delimično pokrivena sa niskonaponskom mrežom.

Niskonaponska mreža u užem centru je delom kablirano ali to bi trebalo proširiti. Zbog drvoreda poželjno bi bilo što veći deo niskonaponske mreže preraditi sa samonosećim snopom.

U narednom periodu na području grada mrežu 20 kV bi trebalo potpuno kablirati. Sa time bi se postigla veća pogonska sigurnost. Iz istog razloga bi trebalo 20 kV izvod "Bogaraš" povezati u prsten sa dalekovodom "Halas Jožef" iz pravca Utrine.

Što se tiče statističkih podataka o isporuci električne energije, raspolaže se podacima za 2000. godinu kada je Senti isporučena električna energija od ukupno 392.000 MWh, od čega visokog napona 84.000 MWh, a niskonaponske električne energije 308.000 MWh. Snabdevanje opštine Sente električnom energijom obavlja se inače iz jedinstvenog elektroenergetskog sistema i ne postoji mogućnost drukčijeg snabdevanja opštine električnom energijom.

Opština Senta se snabdeva **toplotnom energijom** iz centralizovanih sistema (toplifikacionog i gasifikacionog) i lokalnih ložišta. Kotlarnica je kapaciteta 146 MW, a osnovni energent je prirodni gas, a može se koristiti i mazut. Magistralna toplovodna mreža dužine je 2250 metara.

4.3. TELEKOMUNIKACIONA INFRASTRUKTURA

Na teritoriji opštine Senta, po nekim slobodnim procenama ima oko 8.000-9.000 **telefonskih** priključaka. Poslednjih 3 godine je rekonstruisana telefonska centrala i postavljeno je oko 40 km

podzemnih TT kablova, kako optičkih tako i bakarnih. Ove godine se planira uvođenje ADSL tehnologije sa strane Telekom-Srbija-e.

U oblasti telefonije veliki problem predstavlja nedovoljni kapacitet prenosnog puta između čvrne centrale u Senti i Subotici. U Senti broj telefonskih priključaka je manji u odnosu na prosek Vojvodine. Razvoj telekomunikacionog sistema je uslovljen proširenjem prenosnog puta, tj. nastavkom izgradnje optičkog prenosnog kabla, ugradnjom digitalnih telefonskih centara u svim naseljima opštine.

Tabelarni pregled tehničke informacije u vezi telefonskih priključaka

Lokacija	Broj instaliranih priključaka	ISDN priključci	Broj efektivnih priključaka na 100 stanovnika	Tip centrale
Senta 1	5.976	176	31	digitalna
Senta 2	1.800	48		digitalna
Gornji Breg	334	-	18	digitalna
Kevi	214	-	24	digitalna
Tornjoš	334	-	19	digitalna
Bogaraš	14	-		Nema centralu - vezan za Gornji Breg

U ovoj godini planira se da se proširi komutacioni kapacitet u Senti 1 za još 448, a u Senti 2 za još 192 broja. Ako vremenski uslovi dozvole, u Senti je u planu uključanje oko 150 novih pretplatnika. Za 2007. godinu se planira proširenje telekomunikacionih kapaciteta u Gornjem Bregu i Bogarašu, a u 2008. godini u Tornjošu i Keviju. Ciljna gustina telefonskih priključaka je 40 priključaka na 100 stanovnika.

Tempo realizacije gore navedenih planova zavisice od brzine dobijanja potrebnih dozvola i saglasnosti, obezbeđenja finansijskih sredstava, kao i od mogućnosti nabavke materijala na tržištu.

Kada se razmatra stanje **mobilne telefonije**, kompetentni izvori ne raspolažu apsolutno tačnim podacima, ali je pretpostavka da je oko 8.000 građana priključen na ovaj servis, kako kod Telenor-a, tako i kod Mobilne telefonije Srbije (MTS-a).

Što se tiče **radio usluga**, oni su na veoma početničkim osnovama građene i nažalost tako i funkcionišu. "Fox-radio" je radio stanica koja je počela sa emitovanjem u decembru mesecu 1997 godine. Ona je u privatnom vlasništvu. Stanica je komercijalnog karaktera, te je samofinansirajuća. Oko 90% programa se emituje na mađarskom jeziku, i nema informativni niti servisni karakter. U poslednjih mesec dana je počela sa radom još jedna privatna radio stanica ITM-radio. Na osnovu prvih utisaka programska šema radio stanice je više usmerena ka emitovanju servisnih informacija. Polovina vremena emitovanja programa realizuje se na srpskom i polovina na mađarskom jeziku.

Kablovska televizija u Senti je počela sa radom još 1990. godine, i bila je među prvim KBTV u tadašnjoj SFRJ. KBTV-Senta je u privatnom vlasništvu. Verovatan broj korisnika KBTV SENTA je oko 5.000. Vrlo dobro osmišljen projekat je međutim, zbog neulaganja i neprofesionalnog odnosa prema korisnicima, i neadekvatnog održavanja, vidno izgubio na kvalitetu. Velika su nezadovoljstva korisnika, ali zbog neadekvatnog odnosa vlasnika sa korisnicima, komunikacija između korisnika i operatera KBTV su jako narušena. Ovakvo stanje se nepovoljno odrazilo na narušavanja kvaliteta programa. Programska šema TV kanala je oko 60% na mađarskom i 40% na srpskom jeziku.

Ove godine je u planu pokretanje nove KBTV "CableNet". Planira se postavljanje najsavremenije svetske opreme. CableNet je u privatnom vlasništvu. Prednost nove stanice je u tome što se 90% informacija prenosi putem optičkih kablova, što očigledno govori o tome da je kvalitet novog operatera neosporan.

Od samih početaka novi operater insistira na legalnosti celog sistema. Znači od samog početka je u kontaktu sa lokalnom upravom, koja je ovoga puta izašla u susret, i pomogla u ostvarivanju projekta. Nova KBTV planira pružanje više usluga sem klasičnog TV reemitovanja.

U planu su joj od početka sledeće godina da počne sa pružanjima internet usluga svim korisnicima, preko kablovskih modema. U pregovorima je, korišćenje postojećih optičkih vodova

za daljinska očitavanja toplovoda. Planira se puštanje u rad jakog informativnog kanala, koji će emitovati 24 časa dnevno, aktuelnosti iz sveta, zemlje, i informacije lokalnog karaktera, i na srpskom i na mađarskom jeziku (50-50%).

Planira se da do 2009. godine pokrivenost ovog sistema bude 80% teritorije grada Sente. Međutim problemi oko finansiranja ovog projekta su karakteristični i isti kao u bližoj okolini. Bilo kakva finansijska sredstva za realizaciju projekta su velika. Planirano je da uz određena finansijska sredstva koja bi bila povoljna, pojeftinila bi korisnicima priključak na ovaj sistem, ili možda dovela do manjih mesečnih troškova po domaćinstvu koja bi koristila ove servise. Interesantno je i to da su sva veća multinacionalna preduzeća u Senti (ALLTECH-FERMIN, USA, FABRIKA ŠEĆERA TE-TO, Italy), izrazila želju na priključenje na ovaj sistem i oni će u najskorije vreme biti na novom sistemu (Novembar 2006). Planirano je emitovanje oko 80 TV kanala, što satelitskih što zemaljskih. Broj korisnika internet usluga se planira da do 2010 godine bude oko 1500-2000. Što se tiče pretplatnika za KBTV usluge planirano je da do 2010. godine njihov broj bude oko 5000. Ostale usluge namenjene pravnim licima (mala i srednja preduzeća), su veoma realne i očekuje se da će do 2008. godine, kako na internetu, tako i na intranetu biti oko 2/3 preduzeća na teritoriji grada Sente.

U toku su dogovori sa lokalnom upravom da se sve predškolske i obrazovane ustanove, kao i kulturne i slične ustanove povežu na sistem "CableNet"-a, bez ikakvih finansijskih nadoknada.

Relativno brze promene i opšta tendencija praćenja standardna infrastrukture u zemljama Evropske Unije, doprinose sticanju utiska da i pored relativnog zaostajanja u odnosu na susedne zemlje o ohrabrujućim tendencijama uzlaznog kvantitativno-kvalitativnog kretanja infrastrukturne mreže u opštini Senta. Na to će, verujemo, pozitivno uticati ulazak Mađarske i skori ulazak Rumunije u Evropsku uniju.

4.4. KOMUNALNA INFRASTRUKTURA KAO FAKTOR STANJA ŽIVOTNE SREDINE

4.4.1. Vodovod i kanalizacija

Snabdevanje pijaćom vodom u Senti se vrši iz gradskog vodovoda i iz mikrovodovoda. Izvestan broj preduzeća ima sopstveni mikrovodovod (A.D. „Fermin“, A.D. „Žitopromet“, Fabrika šećera TE-TO, Duvanska industrija, Mlekara, „Temporex“, kao i A.D. „Poljoprivreda“ na sopstvenim gazdinstvima – S.Z.P. Bogaraš, R.J. Tornjoš, R.J. Buranjšor, Kompostarnik, Govedarska farma, Krstak).

U naseljenim mestima seoskog tipa stanovništvo se snabdeva vodom isključivo iz mikrovodovoda:

Tabela br.1. Broj mikrovodovoda u seoskim naseljima

Mesto	Broj mikrovodovoda
Tornjoš	7
Gornji Breg	10
Kevi-Buranjšor	5
Bogaraš	1

U Senti ukupan broj potrošača je 20.970 stanovnika, od kojih je 19.570 priključeno na gradsku vodovodnu mrežu, a oko 1.400 stanovnika koristi vodu iz 5 mikrovodovodnih mreža kojima upravlja grupa građana.

U Senti se otpadne vode uklanjaju *gradskom kanalizacijom* (u 2006. godini izgrađen je i stavljen u pogon prečistač otpadnih voda) i septičkim jamama; često upojnim bunarima ili putem starih, kopanih bunara. Na teritoriji grada Sente 40% domaćinstava su obuhvaćeni kanalizacijom (Tab. Br. 2.).

Tabela br.2. Broj priključaka na kanalizaciju prema vrsti objekata

Vrsta objekta	Broj priključaka na kanalizaciju
Domaćinstva	4.914
Ustanove	16
Industrijski i zanatski objekti	181

Fabrika Šećera TE-TO nije priključena na gradsku kanalizaciju; poseduje sopstvene taložnike za tehnološke vode koji ne daju željeni efekat, i tako minimalno prečišćene vode se puštaju direktno u reku Tisu. Mulj iz taložnika se odlaže na otvorenom prostoru u blizini fabrike i reke Tise. Šećerana je pristupila izradi projekta za odlaganje viška vode iz tehnološkog procesa. Količina vode koja se ispušta u recipijent (reku Tisu) u jednoj kampanji je oko 600.000 m³ prečišćene vode. Količina mulja koji se istaloži i zadrži u laguni po jednoj kampanji je 130.000 m³.

Fermentaciona industrija „**Alltech-Fermin**“ poseduje sopstveno postrojenje za biološko prečišćavanje otpadnih voda. Planirano je da se prečišćene otpadne puštaju u gradsku kanalizaciju. Međutim, prečištač nije dovoljnog kapaciteta, višak vode koji postrojenje ne može da primi preliva se direktno u javnu kanalizaciju, bez prečišćavanja. Otpadne vode su opterećene neorganskim i organskim materijama. Organsko i neorgansko opterećenje je visoko i pored toga što je voda prošla kroz postrojenje. Sadržaj amonijaka, ukupnog azota i fosfora prelazi dozvoljene granice. Rezultati toksikoloških analiza pokazuju da je otpadna voda mezotoksična – V stepena. „Alltech-Fermin“ planira izgradnju novog prečištača otpadnih voda i već se pristupilo izradi projekta.

Da bi se omogućilo gravitaciono točenje vode kroz postrojenje, na početku uređaja projektovana je crpna stanica sa pužnim crpnim agregatima. Nakon podizanja, vrši se mehaničko izdvajanje na rešetki sa svetlim otvorom rešetke od 25 mm i na situ sa otvorima 5 mm. Izdvojene nečistoće se automatski skidaju i preko jednog kanala automatski odvođe do kontejnera za smeće, koji se nalazi na kraju transportne trake. Voda se zatim otvorenim kanalom odvođi do peskolovaga gde se vrši aeracija uduvavanjem komprimovanog vazduha kroz sistem perforiranih cevi. Nakon izdvajanja peska, ulja i masti, voda preko preliva dospeva u izlivni deo peskolova, da bi se zatim cevovodom odvela u razdelnu građevinu 1. Ovom građevinom dotok se deli na dva jednaka dela. U razdelnu građevinu se uliva i mulj za recirkulaciju, te se tu vrši mešanje sa sirovom otpadnom vodom i mešavina se uvodi u aeracione bazene – biološko prečišćavanje. Za način aeracije je predviđen tip dubinske aeracije, primenom komprimovanog vazduha i unošenjem kroz ravnomerno raspoređene difuzore na dnu. Cilj sistema za aeraciju je da obezbeđuje mikroorganizmima u aktivnom mulju potrebnu koncentraciju kiseonika i uvedenog kiseonika. Nivo vode u aeracionim bazenima je konstanta, unos kiseonika se reguliše putem regulatora frekvencije uključenih kompresora. Voda se preko prelivne ivice odvođi u izlivni deo aeracionih bazena, a odatle u naknadni taložnik. Naknadni taložnik je radijalnog tipa. U njemu se stvaranjem ulaznog i radijalnog strujanja vrši razdvajanje faza. Mulj pada na dno i vraća se nazad u razdelnu građevinu, a prečišćena voda se preko preliva odvođi kanalom u recipijent (reku Tisu). Višak mulja iz naknadnog taložnika se prepumpava muljnom pumpom u silos za mulj. Nakon stabilizacije i zgušnjavanja, mulj se potiskuje crpkom na dehidraciju, a nadmuljna voda se ispumpava u kanalizaciju prečištača. Predviđena je mehanička dehidracija sa trakastim filter-presama. Finalni produkt prečišćavanja predstavlja presovan mulj u obliku čvrste otpadne materije, koja se odlaže na deponiju naselja.

Očekivani efekti prečišćavanja

Polazi se od pretpostavke da će se odredbe Odluke o kanalizaciji grada Sente i Pravilnik o maksimalno dozvoljenim koncentracijama štetnih i opasnih materija dosledno sprovoditi i da će kvalitet otpadne vode na lokaciji postrojenja iznositi prema sledećim glavnim pokazateljima:

Tabela br.3. Karakter sirove otpadne vode

RB	Parametar	I etapa
1.	Q_{dan}	3.000 m ³ /d
2.	$Q_{max.čas}$ (otpadne vode)	250 m ³ /čas
3.	$Q_{max.čas}$ (razr. sa kišom)	350 m ³ /čas
4.	BPK ₅	1.000 kg/d
5.	Ekv.st.	16.667 ES
6.	HPK _b	600 mgO ₂ /lit
7.	BPK ₅	333 mgO ₂ /lit
8.	Suspendovane materije	350 mg/lit
9.	Ukupan N	60 mg/lit
10.	Ukupan P	12 mg/lit

Izvor: Projekat PPOV grada Senta I etapa I faza izgradnje

Pod pretpostavkama iz prethodne tačke, postrojenje iz ovog elaborata daje sledeći kvalitet prečišćene vode:

Tabela br.4.

1.	HPK _b	1 100 mgO ₂ /lit
2.	BPK ₅	20 mgO ₂ /lit
3.	Suspendovane materije	30 mg/lit
4.	Ukupan N	15 mg/lit
5.	Ukupan P	10 mg/lit

Izvor: Projekat PPOV grad Senta I etapa I faza

Prednji rezultati se utvrđuju u dnevnim, protoku proporcionalnim kompozitnim uzorcima, sa 85 procentnom verovatnoćom ispunjavanja prednjih koncentracija u analiziranim uzorcima u godišnjem proseku.

4.4.2. Toplovod – Centralno grejanje

Kotlarnica koja snabdeva domaćinstva toplom vodom za grejanje se nalazi u Šećerani. Kao energent se koristi zemni gas. Ukupan broj priključaka je 2100 što je 26,15 % od ukupnih domaćinstava u odnosu na grad Senta . Centralno grejanje je obezbeđeno u Senti u užem centru grada gde su svi objekti priključeni, a u širem centru veliki broj stambenih objekata, kao i sve javne institucije. U Mesnoj zajednici „Kertek“ nije obezbeđeno gradsko centralno grejanje.

4.4.3. Gasovod

Distributer prirodnog gasa, J.P. „Elgas“, trenutno ima 1.529 priključaka (19,04% domaćinstava) na teritoriji grada Sente. Veće teritorijalne jedinice gde nema priključaka na gas su sledeće:

- Predgradski venac (od ulice Vojislava Ilića do mosta)
- Okolina Glavnog trga (od Gradske kuće prema Tisi, ulica Zlatne grede, ulica Vuka Karadžića, ulica Stevana Sremca, Kej Tisinog cveta)
- Teritorija između ulice Nemanjine do ulice Donja Tisina obala i naselja „Pesak“
- Okolina bolnice i fabrike „Tamp“ (ulice Karađorđeva i Eugena Savojskog)
- Deo Mesne zajednice „Kertek“ između ulica Tornjoški put i Ese Tamaša u pravcu juga, i od ulice Karjadski put-ulica Feješ Klare prema jugu.

U naseljenim mestima seoskog tipa (Tornjoš, Gornji Breg, Kevi, Tornjoš), gasovod nije obezbeđen.

4.4.4. Izgrađenost ulica

Uticaj neizgrađenih kolovoza kao i bankina u znatnoj meri utiče na povećanje količina aerosedimenata u vazduhu. Vrlo često se za vreme kišnog perioda desi da automobili, teretnjaci parkiraju pored puta formirajući blatnjave jaruge pored puta. U sušnom periodu te površine polako se suše, drobe se i pod uticajem vetra u vidu prašine se raznose zagađujući vazduh. Zato je neophodna izgradnja bankina pošto se na taj način ograničava parkiranje pored puteva na onim površinama gde bi bilo neophodno održavati travne površine. U Senti je 49,9 % kolovoza izgrađeno sa tvrdom podlogom (asfaltiranom i izbetoniranom) što je izuzetno slaba izgrađenost². To znači da polovina ulične mreže cele godine predstavlja površinu sa koje se vrši pokretanje prašine.

4.4.5. Stanje zelene površine

Na teritoriji opštine Senta se nalazi ukupno 672.295 m² zelene površine, 0,3% u odnosu na celu opštinu, a u odnosu na grad iznosi 5,6%.

Tabela br.5. Struktura javnih zelenih površina unutar grada:

Parkovi i park-šume:	
- park na Glavnom trgu	17.720 m ²
- Narodna bašta	120.000 m ²
Trgovi i šetališta	19.900 m ²
Zelenilo i uređene zelene površine u bloku stambenih zgrada i između blokova stambenih zgrada	47.000 m ²
Spomen-parkovi i spomen-groblja	5.000 m ²
Zelene površine oko javnih zgrada	45.000 m ²
Površine duž saobraćajnica ³	
Zelene površine specijalne namene	
- zelene površine oko školskih i predškolskih ustanova	
- zelene površine u krugu fabrika i drugih privrednih i poslovnih objekata	11.900 m ²
-zelene površine u krugu zdravstvenih i naučnih ustanova	
- zelene površine oko sportskih i rekreacionih terena i javnih dečjih igrališta ⁴	29.500 m ²
- zelenila na groblju	3.600 m ²
- pojedinačni zaštićeni rasad ili stabla sa pripadajućom površinom	
- zelene površine duž obala reka, jezera i obuhvaćene	

² Lokalni putevi sa tvrdom podlogom (asfaltiranom i izbetoniranom) .... 78.152 m
Lokalni putevi bez tvrde podloge (asfalt i beton) ..... 78.301 m

- ³ ulica *Karađorđeva*, dužine 1520 m, sa neparne strane zasađena katalpa bignonoides pre 50 godina, od tada su redovno orezivane zbog električnih vazdušnih vodova, drvodred je u zdravstveno lošem stanju. Sa parne strane zasađene su lipe pre 40 godina
- ulica *Adanska*, dužine 245 m, obostrano zasađena lipom pre 50 godina
- ulica *Poštanska*, dužine 450 m, obostrano zasađena celtisom pre 50 godina
- ulica *Glavna*, dužine 510 m, obostrano zasađena celtisom pre 45 godina
- ulica *Kej Tisin cvet*, dužine 950 m, duž obale reke Tise, zasađena divljim kestenovima starosti od 6-60 godina. Stabla su u lošem stanju i neophodna je njihova nega
- ulica *Donja Tisina Obala*, dužine 690 m, sa neparne strane zasađena turskim lešnikom
- ulica *Arpadova*, dužine 1730 m, obostrano zasađena platanima pre 50 godina. Od tada, sa neparne strane, zbog vazdušnog električnog voda, krošnja drvoreda je svake godine radikalno orezana. Drvodred je nepotpun.

⁴ Javna igrališta i ostali sportski tereni uračunati su u površine u kojima se nalaze

urbanističkim planom	180.300 m ²
- donji plato KEK	
- Halas-čarda	
- šuma pored reke Tise	120.000 m ²

Izvor: podaci SO Senta

Javne zelene površine van grada su:

- poljozaštitni pojasevi, izolacione i zaštitne trake, usamljena stabla obuhvaćeni urbanističkim planom

- zelene površine:

- Gornji Breg 18.750 m²

- Tornjoš 7.125 m²

- Bogaraš

- Kevi

Opština Senta godinama učestvuje u akcijama pošumljavanja Pokrajinskog sekretarijata za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo na polju podizanja vetrozaštitnih pojaseva, a u cilju ostvarivanja Prostornog plana Republike Srbije u pogledu povećanja šumovitosti na teritoriji AP Vojvodine. Iz programa održavanja sadnica vetrozaštitnih pojaseva za 2006. godinu, mogu se konstatovati lokacije na kojima je u proteklom periodu izvršena sadnja, kao i vrsta i broj sadnica. U opštini Senta je u toku izrada Programa podizanja vetrozaštitnih pojaseva i lovnih remiza⁵.

4.4.6. Vazдушna sredina – aerozagađenje

Grad Senta kao i opština ne pripadaju gradovima koji su tipični po emisijama aerozagađivača, mada agrarna okolina, neki vidovi industrije, kao i vidovi unutrašnjeg i tranzitnog saobraćaja dovode do periodičnih zagađenja vazduha. Stanje aerozagađenosti je potpomognut time što neke ulice nisu asfaltirane odnosno nemaju tvrdu podlogu, kao i nesrazmernom zastupljenošću gradskog zelenila koja bi mogla značajno da razblaži aerozagađenost unutar grada.

U vangradskim sredinama, kao i u seoskim naseljima nedostatak vetrozaštitnih pojaseva utiče na povećanje nivoa eolske erozije a samim tim i na povećanje količina aerosedimenata u vazduhu.

4.4.7. Izvori zagađenja – zagađivači

4.4.7.1. Industrija

Šećerana poseduje kotlarnicu sa dva aktivna kotla i još dva kotla van pogona. Kotlovi van pogona su snage 20+20 MW. Aktivni kotlovi su snage 27 MW i 70 MW, kapacitet je 2800 m³/h i 6600 m³/h, a godišnja potrošnja energenata je 30 miliona m³ gasa⁶. Merno mesto nije ugrađeno. Kotlovi služe za proizvodnju toplotne i električne energije za potrebe proizvodnje u sektoru, a u grejnoj sezoni obezbeđuju toplotnu energiju u sistemu centralnog grejanja dela grada Sente. Kao energent može da se koristi ugalj, gde je godišnja potrošnja 10.000 tona.

U sastavu „Alltech-Fermin“-a u industrijskoj zoni su i dva aktivna kotla snage 10,4 MW i 4 MW sa godišnjom potrošnjom gasa od 630 000 m³. Industrija zagađuje vazduh neprijatnim mirisima koji potiču iz uređaja za prečišćavanje otpadnih voda. O emisiji zagađujućih materija u vazduh nemamo podataka.

⁵ Program održavanja sadnica vetrozaštitnih pojaseva u 2006. godini

⁶ Izveštaj o izvršenom merenju emisije štetnih i opasnih materija u A.D. Fabrika Šećera TE-TO

A.D. „Ciglana“ se nalazi u industrijskoj zoni. U pećima za proizvodnju opeke kao energent se koristi ugalj, a za potpalu peći, umesto drva, često se koriste stare gume. Emisija zagađujućih materija u vazduh je značajna, ali o količini nemamo bliže podatke.

A.D. „Žitopromet“ (Arpadova br. 104) u čijem su sastavu silosi za žitarice, mlin na valjke, proizvodnja testenina i pekara, značajno zagađuje vazduh organskom prašinom u krugu fabrike i okolini, a zagađenje pogađa i stambenu zonu.

Industrija kudelje i pozderita u industrijska zoni proizvodila je kudeljno vlakno i pozderploče. Zastarela tehnologija je prouzrokovala zagađenje vazduha organskom prašinom. Čvrsti otpad iz tehnologije je korišćen kao energent u sopstvenoj kotlarnici, koja je takođe ispuštao štetne emisije. Močiona se nalazi na kraju puta Batka na obali Tise.

U A.D. „Mlekara“ se nalazi u industrijskoj zoni. Nakon privatizacije se ne vrši proizvodnja. Mlekara poseduje svoju kotlarnicu od 4 MW, gde je godišnja potrošnja gasa 650000 m³.

U Ciglani „Sigurnost“, Gornji Breg se kao energent u peći za proizvodnju koristi ugalj, a potpala se vrši, umesto drvima, starim gumama. Emisijom zagađujućih materija u vazduh pogođeni su stanovnici salaša koji je od peći udaljen 24 metara, i građani oko 40 kuća seoskog tipa u naselju „Kolonija“, gde je prva stambena zgrada na oko 73 metra udaljenosti od dimnjaka. Nije obezbeđen odgovarajući dimnjak.

4.4.7.2. Saobraćaj

Magistralni put M-24 i regionalni putevi prostiru se preko Sente. Regionalni put se prostire preko Tornjoša. Zagađivanje vazdu koje potiče od odvijanja saobraćaja na tim putevima po procenama je značajno. Merenje (monitoring) emisija od saobraćaja nisu vršena.

4.4.7.3. Upotreba čvrstog goriva u domaćim ložištima

Na teritoriji Sente, u Mesnoj zajednici „Kertek“, većina domaćinstava nije priključena ni na gasovod, ni na centralno grejanje a situacija je slična i u naseljenim mestima seoskog tipa (Tornjoš, Gornji Breg, Kevi i Bogaraš), gde se za zagrevanje stambenih zgrada koristi čvrsto gorivo.

4.4.7.4. Zagađenost vazduha

Na osnovu prostorne strukture grada (mreže puteva i stambenih blokova) može se prognozirati da se u okolini saobraćajnih raskrsnica količine aerosedimenta kreću iznad dozvoljenih granica. Količine sumpor-dioksida su poreklom od industrije i od loženja u onim delovima grada (u naseljima seoskog tipa), gde dosad domaćinstva nisu bila priključena na gasovod niti centralno grejanje iz toplovoda.

Kontrola kvaliteta vazduha je otpočeta 2003. godine. Lokacija mernog mesta sumpor-dioksida (u daljem tekstu SO₂) je u bolnici, a aerosediment je meren na NJegoševom trgu. U 2003. godini, od ukupno 153 merenja, u 4 slučajeva je došlo do prekoračenja vrednosti kiselih oksida (SO₂), što verovatno potiče od ciglane. Ukupne taložne materije su merene na Trgu mira, gde tokom septembra i oktobra meseca dolazi do prekoračenja dozvoljenih granica.

Na osnovu izvršenih merenja 2004. i 2005. godine, da se videti da u toku grejne sezone na teritoriji Mesne zajednice „Kertek“ dolazi do povećanja koncentracije sumpor-dioksida iznad dozvoljenih vrednosti, kao i do blagog povećanja čađi iznad dozvoljenih vrednosti. Zatim, tokom jula i avgusta meseca 2005 godine, došlo je do prekoračenja koncentracije kadmijuma u aerosedimentu; u ostalim periodima vrednosti kadmijuma su u okvirima zakonom propisanih vrednosti.

Na drugom mernom mestu, „Centar-Topart“, jula meseca dolazi do prekoračenja cinka u aerosedimentu.

Merno mesto u Mesnoj zajednici „Kertek“ je udaljeno od industrijske zone, na pretežno dominantnom mestu vetrova.

Podaci o prijavama građana u vezi aerozagađenosti

Za utvrđivanje stanja neophodno je analizirati prijave građana o aerozagađenju na osnovu kojih je realnije početi sistematski monitoring. Kao što je već spomenuto jugoistočnim vetrom stižu vrlo neprijatni mirisi iz uređaja za prečišćavanje otpadnih voda fermentacione industrije „Alltech-Fermin“ (miris vodonik-sulfida), kao i neprijatni mirisi iz proizvodnog procesa Šećerane za vreme kampanje. Ovim neprijatnim mirisima je najviše pogođen centar grada.

Prijava je bilo i protiv Ciglane u Senti, kada su prilikom potpale peći korišćene stare gume. Ciglana na Gornjem Bregu predstavlja poseban problem zbog blizine stambenih zgrada seoskog tipa, zbog neadekvatnog dimnjaka i zbog neadekvatnog energenata. U toku je kontrola kvaliteta vazduha u dvorištima pomenutih stambenih zgrada, a pokrajinski inspektor zaštite životne sredine izvršio je kontrolu u Ciglani i očekuju se rezultati. Prijave su stizale i protiv građana koji u domaćim ložištima koriste stare gume i druge otpatke, ili je dimnjak nedovoljno visok u odnosu na susedne stambene zgrade.

Česte su prijave zbog neugodnih mirisa koji potiču iz objekata za držanje domaćih životinja, naročito krupne stoke, zbog neodržavanja objekata (svinjac, štala), zatim zbog ne higijenskih đubrišnih jama i zbog držanja velikog broja stoke na malom prostoru.

4.4.8. Buka i vibracije

Nivo buke je meren jula i septembra meseca 2005. godine, na tri merna mesta u Senti. Merenjima su utvrđene povišene vrednosti nivoa dnevne, a pogotovo noćne buke, koja može dovesti do subjektivnog neprijatnog osećaja zvuka i narušavanja zdravlja tokom dugogodišnje izloženosti. Buka u Senti potiče od saobraćaja i od raznih ljudskih aktivnosti. Zanatskih radnji za obradu metala u stambenoj zoni ima sve više i više (prilikom pribavljanja dozvole za rad, po važećim propisima nije potrebno priložiti nikakve uslove ili saglasnosti). Visokim nivoima buke iz zanatskih radnji, prilikom obrade metala, pogođeni su građani iz bliže, a i šire okoline⁷. Značajna buka potiče iz mlina na valjke u sastavu A.D. „Žitopromet“, a koji se nalazi na rubu stambene zone.

Prema propisima EU svako naselje će morati izraditi kartu buke za naselje.

Vibracije u stambenoj zoni potiču od saobraćaja, naročito teretnih motornih vozila koja prolaze magistralnim i regionalnim putevima. Pogođeni su stanovnici Sente i stanovnici Tornjoša.

4.4.9. Kvalitet površinskih i podzemnih voda

4.4.9.1. Podzemne vode – vodosnabdevanje stanovništva i kvalitet pijaće vode

Prosečna dubina *freatske izdani* se nalazi na 2,23 m ispod topografske površine. Najplića je u maju (1,52m) i u aprilu (1,62) a nakon toga se povećava do oktobra kada su vrednosti dubina najveći 2,85m. Posle toga izdan raste do maja.

Izdanska voda je ekstremno zagađena od izlivnih nekanalisanih zagađenih voda, zagađivanja malih preduzeća, zagađenja iz poljoprivrednih delatnosti. Kvalitet voda freatske izdani je prikazan u tabeli 4.

Tabela br. 6. Hemijska analiza vode u bunaru br. 44 u Pani (dubina 9m)

pH vrednost	7,62	6,8–8,5
Utrošak KMnO ₄ (mg/l)	17,30	0,03
NO ₂ ⁻ (mg/l)	0,39	-
NO ₃ ⁻ (mg/l)	9,70	50
NH ₄ ⁺ (mg/l)	1,80	0,1
Fe ⁺⁺⁺ (mg/l)	91	0,50

Izvor: Jokić I., 2004

⁷ Izveštaj o merenju buke (jul i septembar) 2005. godine

Arteška izdan leži ispod freatske izdani, većih je dubina i nalazi se ispod dva vodonepropusna sloja. Prvi horizont se nalazi na dubini od oko 90 m, dok drugi na dubini od oko 180 m. Sledeća dublja zona je na dubini između 240–250 m i ima nekoliko vodonosnih horizonata. Izdašnost bunara se kreće između 20–600l/min.

Hemijske i fizičke karakteristike arteških voda redovno se kontrolišu u dva bunara kod gradske kuće i kod šećerane. Rezultati ispitivanja (Tabela 5) pokazuju da vode ne odgovaraju *Pravilniku o higijenskoj ispravnosti voda za piće* zbog povećane mutnoće, usled povećane količine $KMnO_4$ i povećane koncentracije amonijaka.

Tabela br.7. Fizička i hemijska analiza vode arteškog bunara Pijaca
(javna česma u Senti uzorak od 22. 02. 2002 g.)

Temperatura	13°C
Slobodni rezidualni hlor	0,1 (mgCl ₂ /l)
Boja	Sl. žućkasta
Mutnoća nefelometrijski	1,68 (NTU)
pH	7,87
Utrošak $KMnO_4$	7,60 mg/l
Ostatak isparenja	467,00 mg/l
El. provodljivost	792,00 (mik.S/cm)
Amonijak	0,54 (mgNH ₃ /l)
Hloridi	20,50 (mgCl/l)
Nitrati	0 (mgNO ₂ /l)
Nitrati (spektrofotometar)	1,42 (mgNO ₃ /l)
Gvožđe	0,29(mg/Fe/l)

Izvor: Jokić. I. 2004

Za snabdevanje gradskog vodovoda koristi se podzemna voda iz drugog vodonosnog sloja, gde za Sentu postoje dva izvorišta:

- izvorište Sever sa dva bunara
- izvorište Jug sa šest bunara

Dubine bunara iznose između 90–100 metara, a ukupni kapacitet istih kreće se između 109–115 l/sec. Starost crpnih agregata je između 5–15 godina; različitih su vrsta i kapaciteta, od proizvođača: EMU, KSB, Jastrebac.

Na vodozahvatima se vrši dezinfekcija vode gasnim hlorom. Ne vrši se prečišćavanje vode. Po aspektu mikrobiološke ispravnosti, voda za piće odgovara kvalitetu propisanim *Pravilnikom*, međutim, hemijski sastav ne odgovara *Pravilniku*, jer neki parametri prekoračuju MDK, a to su organske materije, amonijak, gvožđe i arsen. Hemijski sastav odgovara geološkom sastavu vode u vodonosnom sloju od 90–100 m. Na hemijski sastav vode može se uticati izgradnjom fabrike vode.

Na izvorištima ne postoje rezervoari, tako da se voda direktno upumpava u sistem. Objekti na vodozahvatima se redovno održavaju i oprema je u ispravnom, zadovoljavajućem stanju. Vodovodna mreža je starosti do 60 godina, a dužina iznosi oko 92 km, prečnika od 1/2" do ø 500 mm. Materijali zastupljeni u mreži su: sivi liv 2%, čelik 18%, azbest-cement 29% i polietilen 33%. Mreža pokriva celu teritoriju grada sa 6.989 kućnih priključaka pod uglom od 90°.

Mikrovodovodi u Senti, kao i u naseljenim mestima seoskog tipa, sastoje se od: bušenog bunara dubine između 90–110 metara, hidrofora, pumpe i vodovodne mreže. Hlorinator ne postoji, dezinfekcija se vrši povremeno, po potrebi, ručno, sa natrijum-hipohloritom. Bunari se nalaze često u dvorištima stambenih zgrada, gde je teško obezbediti zonu sanitarne zaštite zbog postojećih septičkih jama, često zbog upojnih bunara, zbog držanja domaćih životinja, lagerovanja đubriva i sl.

Mikrobiološka ispitivanja ukazuju na ispravnost; retko se javljaju mikrobiološki neispravni rezultati analiza uzoraka vode. U proteklom periodu od 5 godina neispravnost se javlja isključivo zbog povećanog broja saprofitnih bakterija. Indikatori fekalnog zagađenja (koliformne klice), kao i drugi patogeni mikroorganizmi nisu ustanovljeni.

4.4.9.2. Kvalitet otpadnih voda

Do izgradnje kompletne mreže, otpadnim vodama se zagađuju zemljište i prvi vodonosni sloj.

Tabela br. 8: Količine otpadnih voda u gradskoj kanalizaciji

Godina	Ukupno	Iz domaćinstava	Iz industrije i zanatskih radionica i ustanova
2001.	852.315 m ³	445.522 m ³	406.793 m ³
2002.	787.272 m ³	395.352 m ³	391.920 m ³
2003.	741.133 m ³	530.348 m ³	210.785 m ³
2004.	771.707 m ³	350.370 m ³	257.007 m ³
2005.	1.010.435 m ³	637.921 m ³	372.514 m ³

Izvor: podaci od JKSP Senta

4.4.9.3. Kvalitet površinskih voda

Kvalitet površinskih voda u opštini može se pratiti samo na reci Tisi. Za ostale površinske vodene površine (melioracioni kanali, mrtvaje, jezera)⁸ nema pouzdanih podataka uprkos tome što bi njihov kvalitet mogao da ukaže na prisustvo hemikalija na poljoprivrednim površinama, odnosno na ostale zagađenosti.

Kvalitet vode Tise kod Martonoša uzvodno od Sente je nešto bolji nego što je to slučaj nizvodno od ušća Moriša kod Segedina. Po kiseoničkom režimu količine rastvorenog kiseonika, BPK₅, kao i HPK vode pripadaju III kategoriji voda. Količine amonijaka nekoliko puta su veće od MDK. Vrlo često se vide naftne mrlje na površini vode koji su poreklom od brodova različitih veličina. Najverovatniji broj koliformnih klica je veći od 240.000, a u toku jedne godine *Clostridium prefrigens* može se pojaviti nekoliko puta. Pesticidi i koncentracije teških metala su u granicama MDK. Količine suspendovanog materijala su se nalazile u granicama II kategorije.

Merenja koja su vršena u toku 2005. godine na Tisi ukazuju da kvalitet vode odgovara *Pravilniku*.

4.4.10. Rukovanje otpadom

Organizovano zbrinjavanje otpadnih materija u Senti počelo je pre više od 40 godina. Danas je obaveznim organizovanim odvozom otpadnih materija obuhvaćena praktično celokupna teritorija grada, tj. celokupno stanovništvo i svi privredni i infrastrukturni objekti u gradu, a zadnjih nekoliko godina delimično su obuhvaćena i naseljena mesta seoskog tipa (Tornjoš, Gornji Breg).

Otpad na mestu nastanka sakuplja se:

- iz individualnih stambenih zgrada u tipiziranim kantama i netipiziranim posudama i vrećama;
- iz stanova višespratnica u tipiziranim kontejnerima ili tipiziranim kantama;
- u industriji u tipiziranim kontejnerima (posebno se sakupljaju otpaci slični komunalnim otpacima, koji se odlažu na deponiju), a otpaci koji se mogu koristiti kao sekundarne sirovine sakupljaju se u posebno tipizirane kontejnere ili na posebnom prostoru.

Odvoz se vrši organizovano, putem Javnog komunalno-stambenog preduzeća iz Sente, specijalnim vozilima.

Osnovna koncepcija rešenja zbrinjavanja otpadnih materija u Senti sastoji se od: organizovanog prikupljanja, odvoza i odlaganja otpadnih materija na odgovarajuću sanitarnu

⁸ Rečica Čik; povremena rečica Kaloča, Čanal; močvare Kerekszék, Vakszék i Feketeszék; kao i melioracioni kanali čija dužina iznosi 114 km i 71% se nalazi u donjem ritu na aluvijalnoj ravni Tise.

deponiju. Sanitarna deponija je formirana na mestu pozajmišta zemlje (ciglarske jame) industrije građevinske opeke, koje se nalazi nedaleko od grada, na južnoj strani, na parceli broj 19984. Svi objekti sanitarne deponije ni danas nisu izgrađeni, već su osposobljeni izvesni delovi za prihvatanje čvrstih otpadaka. Odlaganje otpadaka na ovoj lokaciji se vrši od 2001. godine stoga što je bivša, obična deponija postala ruglo grada i u znatnoj meri doprinela degradaciji sredine. Stara deponija nije rekultivirana, za to prvo treba izraditi projekat .

Veći deo otpadnih materija Sente ima karakter takozvanog komunalnog otpada, i iz tih razloga je usvojena koncepcija zajedničkog odlaganja svih vrsta otpadaka na deponiju. Izuzetak čine otpadne materije šećerane, čije se zbrinjavanje zbog njihove specifičnosti rešava samostalno, mimo gradske deponije, a tu su i patološki otpaci od hirurških zahvata koji se uništavaju na posebnim uređajima.

Mada je ocenjeno da u Senti nema značajnijeg izvora opasnih materija u čvrstom stanju, i one su zanemarljive u odnosu na ukupnu količinu otpadnih materija i nisu opasne za procese koji se odvijaju na deponiji (nitritne soli za obradu metala), treba spomenuti da komunalna otpad sadrži određene količine opasnih otpadaka, te je neophodno obratiti pažnju i na ovaj detalj pri rešavanju problema sakupljanja i odlaganja otpadaka.

Projektom deponije predviđeno je da se na deponiju odlažu *kućni otpaci, ulični otpaci (od čišćenja javnih površina) i otpaci iz industrije* koji su slični kućnom otpadu. Ostali bezopasni otpaci iz industrije se koriste kao sekundarne sirovine.

Građevinski šut(inertna otpad) se odlaže na deponiju prvenstveno za formiranje pristupnih puteva, a ostatak je namenjen za pokrivni materijal.

Na deponiji se ne računa na značajniju količinu *glomaznog otpada*. Metalne predmete treba uključiti u reciklažu, što znači da se isti ne prihvataju i ne odlažu na deponiju.

Izgradnjom prečištača otpadnih voda pojavljuje se *mulj* koji će se odlagati na izdvojeni deo gradske deponije. Isto tako predviđeno je odlaganje mulja iz postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda iz industrije „Alltech-Fermin“.

Moguće je deponiranje *nepatološkog otpada iz zdravstvenih ustanova* pod uslovom da su tako zapakovani da je onemogućen kontakt ljudi sa njima.

Potrebno je težiti tome da *stare gume* u što većem obimu budu obuhvaćene reciklažom. S obzirom da predviđena deponija nakon iskorišćenja nema neku posebnu namenu, izvesna količina guma se može odlagati na nju.

Projektom je predviđeno prikupljanje *veterinarskih i sanitarnih otpadaka* u krugu gradske deponije. Za tu svrhu tamo se predviđaju rashladni kontejneri, odakle se odvoze na dalju preradu.

Prilikom izrade projekta, a ni sada, grad nije u stanju da usvoji savremeni pristup za zbrinjavanje otpadnih materija, što predstavlja kompletnu reciklažu otpadnih materija. I u narednom periodu će se vršiti delimična reciklaža, što obuhvata selektiranje otpada na izvoru, pre svega korisnih metala, tekstila i papira od strane određenih industrija.

Prema našem saznanju, planira se selektiranje kućnog otpada na mestu sakupljanja postavljanjem posebnih kontejnera i obezbeđivanjem vreća za PET ambalažu.

Projektom deponije predviđene su odgovarajuće mere zaštite kako bi se isključili negativni uticaji na bližu i širu životnu sredinu, što prvenstveno podrazumeva zaštitu površinskih i podzemnih voda, zaštitu zemljišta i vazduha.

Kapacitet sadašnje deponije komunalnog otpada koja se nalazi na parceli broj 19.984 zadovoljavaće potrebe grada Sente, a i potrebe seoskih naselja opštine do realizacije regionalne deponije komunalnog otpada. Opština Senta je sa susednim opštinama pristupila planiranju regionalne deponije komunalnog otpada. Ova deponija će se koristiti kao transfer-stanica. Deponija je opremljena električnom energijom, vodovodom (delimično), kanalizacijom, uređeni su unutrašnji putevi (delimično), postoji priključak na javni put, protivpožarna oprema i platforma za pranje vozila. Ograda je obezbeđena samo ispred deponije, na ostalim delovima nalazi se u fazi izgradnje. Zaštitni zeleni pojas je podignut ispred ograde. Sistem za sakupljanje procesnih voda na deponiji – drenažni sistem – obezbeđen je samo za jednu ciglarsku jamu, gde se u ovom momentu odlaže komunalni otpad. Pre korišćenja ostalih jama, obezbediće se drenažni sistem prema projektu

deponije. Ukupna godišnja količina otpada koja se odlaže na deponiji: 46.760 m³ ili 15.827 tona. Obrada otpadaka do sada nije vršena. Na samoj deponiji se vrši ravnanje, zbijanje i prekrivanje otpada.

4.4.11. Prirodne vrednosti i retkosti

Na teritoriji opštine Senta nisu obavljena sistematska istraživanja u cilju evidencije i valorizacije posebnih prirodnih vrednosti i znamenitosti. Zato na teritoriji opštine Senta i nema nijednog objekta posebne prirodne vrednosti i znamenitosti koji je stavljen pod posebnu društvenu zaštitu. Na teritoriji opštine nalaze se pojedine proređene i ugrožene biljne i životinjske vrste, koje su kao prirodne retkosti zaštićene na celoj teritoriji Vojvodine.

U materijalu „Valorizacija posebnih prirodnih vrednosti, prirodnih znamenitosti i retkosti na području opštine Senta⁹“, opisane su botaničke i šumske vrste koje treba potencijalno zaštititi, kao i prirodne vrednosti i lokaliteti koje treba staviti pod urbanističku zaštitu. Registrovani lokaliteti su predviđeni za valorizaciju od strane Zavoda za zaštitu prirode Srbije. Po tome reka Tisa je ekološki koridor međunarodnog značaja, koja omogućuje odvijanje sezonskih migracija i razmenu genetskog materijala između prostorno udaljenih staništa, između Karpatske, Panonske i Balkanske regije. Obalski pojas reke predstavlja i stanište naseljena vodozemcima, gmizavcima i pticama među kojima su i zaštićene, kao i prirodne retkosti. Za staništa u obalskom pojasu Tise propisan je 1. stepen režima zaštite („Sl. glasnik RS“, br. 50/93). Staništa prirodnih retkosti se nalaze u dolini vodotoka Čiker, kod akumulacije Svetičevo, na lokalitetima Kereksek, Feketesek, Juhas-bara i Zaric-bara, u okolini bivšeg ribnjaka Keresteš, i mrtvaje Pana i Batka.

Deo opštine koji se nalazi na lesnoj terasi i na lesnoj zaravni siromašna je šumama i vanšumskim zelenilom, zato će u narednom periodu biti neophodno postići veću pošunkljenost bar što se tiče vetrozaštitnih pojaseva.

4.4.12. Uloga Skupštine Opštine u rešavanju problema životne sredine

Na osnovu Ustava Republike Srbije svako ima pravo na zdravu životnu sredinu i na blagovremeno i potpuno obaveštavanje o njenom stanju.

Svako, tako i lokalna samouprava, odgovoran je za zaštitu životne sredine, a i dužan je da čuva i poboljšava životnu sredinu.

Na osnovu odredba Zakona o lokalnoj samoupravi, opština je odgovorna da se preko svojih organa u skladu sa Ustavom i zakonom stara o zaštiti životne sredine, donosi programe korišćenja i zaštite prirodnih vrednosti i programe zaštite životne sredine, odnosno lokalne akcione i sanacione planove, u skladu sa strateškim dokumentima i svojim interesima i specifičnostima.

Na osnovu Zakona o zaštiti životne sredine, opština, odnosno lokalna samouprava kao subjekat sistema zaštite životne sredine, u okviru svog ovlašćenja obezbeđuje sistem zaštite životne sredine i dužna je da čuva i unapređuje životnu sredinu. Odgovorna je za svaku aktivnost kojom menjaju ili mogu promeniti stanje i uslove u životnoj sredini, odnosno za nepreduzimanje mera zaštite životne sredine, u skladu sa zakonom. Lokalna samouprava donosi svoje planove i programe upravljanja prirodnim resursima i dobrima u skladu sa strateškim dokumentima i svojim specifičnostima. U skladu sa Zakonom o zaštiti životne sredine obezbeđuje kontrolu korišćenja i zaštitu prirodnih resursa i dobara. Razvojnim i prostornim planom utvrđuje zone izgradnje na određenim lokacijama zavisno od kapaciteta životne sredine i stepena opterećenja, kao i ciljeva izgradnje unutar određenih delova na tim lokacijama. Lokalna samouprava podiže i održava javne

---

⁹ Valorizacija posebnih prirodnih vrednosti, prirodnih znamenitosti i retkosti na području opštine Senta, 1985.

Karta opštine sa zabeleženim staništima prirodnih retkosti Republike Srbije.

zelene površine u naseljenim mestima i predelima obuhvaćenim prostornim i urbanističkim planovima na način koji omogućava očuvanje i unapređivanje prirodnih i stvarnih vrednosti.

Lokalna samouprava učestvuje u postupku pripreme i donošenja prostornih i urbanističkih planova uz obaveze da se: prirodni resursi i dobra očuvaju i unapređuju i u najvećoj meri obnavljaju; obezbedi zaštita i nesmetano ostvarivanje funkcija zaštićenih prirodnih dobara i u najvećoj meri očuvaju staništa divljih biljnih i životinjskih vrsta i njihove zajednice i obezbedi očuvanje izgrađenog prostora; obezbede uslovi za odmor i rekreaciju čoveka, odrede mere zaštite životne sredine. U prostornim i urbanističkim planovima obezbeđuju se mere i uslovi zaštite životne sredine.

Lokalna samouprava određuje vrste planova i programa za koje se izrađuje strateška procena uticaja na životnu sredinu koja mora biti usklađena sa drugim procenama uticaja na životnu sredinu.

Lokalna samouprava obezbeđuje sprovođenje postupaka procene uticaja raznih projekata na životnu sredinu iz svoje nadležnosti koja je procena sastavni deo tehničke dokumentacije bez koje se ne može pristupiti izvođenju projekta.

Organ jedinice lokalne samouprave donosi akt o uvođenju posebnih mera u slučajevima neposredne opasnosti ili prekoračenja propisanih graničnih vrednosti zagađenja.

Jedinica lokalne samouprave donosi planove zaštita od udesa, i zavisno od njihovog obima, proglašava stanje ugroženosti životne sredine.

Lokalna samouprava donosi program zaštite životne sredine na svojoj teritoriji, odnosno lokalne akcije i sanacione planove u skladu sa Nacionalnim programom i planovima.

Jedinica lokalne samouprave obezbeđuje kontinualnu kontrolu i praćenje stanja životne sredine (monitoring) i obezbeđuje finansijska sredstva za obavljanje monitoringa (sistematsko merenje, ispitivanje i ocenjivanje indikatora stanja i zagađenja životne sredine, koja obuhvata praćenje prirodnih faktora, odnosno promena stanja i karakteristika životne sredine, i to: vazduha, vode, zemljišta, šuma, biodiverziteta, ozonskog omotača, buke, otpada i dr.)

Lokalna samouprava redovno, blagovremeno i potpuno objektivno obaveštava javnost o stanju životne sredine, odnosno o pojavama koje se prate u okviru monitoringa imisije i emisije, kao i merama upozorenja ili razvoju zagađenja koja mogu predstavljati opasnost za život i zdravlje ljudi.

4.4.13. Nevladine organizacije u funkciji organizovanja zaštite životne sredine

Aktivnost nevladinih organizacija se ispoljava uglavnom u vidu aktivnosti udruženja građana „Locator”. Aktivnost ove organizacije se ispoljavalo u vršenje ankete prema kojem je utvrđeno da stanovnici opštine u najvećem broju kao najznačajnije probleme istakli su pored ekonomskih, kao najgore komunalne i ekološke. Na osnovu tih rezultata su započete inicijative i akcije u gradu, kao rezultat saradnje nevladinog sektora i opštinske uprave.

Aktivnosti udruženja usmerene su i na osveščivanje i na saniranje problema plastičnih otpadaka. U okviru projekta, podržanog od strane Pokrajinskog fonda za razvoj neprofitnog sektora u školskoj 2005/2006 godini uključili smo i najmlađe, osnovnoškolce, koje smo kroz predavanja/edukaciju i igre o štetnosti plastičnog otpada naučili kako se savesno skuplja i odlaže ta materija, koja se istovremeno koristi i kao sekundarna sirovina¹⁰.

Veoma važna akcija udruženja je bila i čišćenje okoline grada od ambrozije. Posle organizovanja predavanja o tom problemu od strane stručnjaka uspeli su organizovati sugrađane, nevladine organizacije i opštinska preduzeća, koji su tokom dvodnevne akcije sakupili približno 1050kg ambrozije iz neposredne okoline grada.

Pored ovih akcija redovno, dvomesečno, se organizuje čišćenje grada od starih plakata i oglasa. Prilikom koje se građani i uglavnom mlade iz lokalnih nevladinih organizacija.

---

¹⁰ Tokom akcije je skupljeno više od 2 tone PET plastike (cca 60.000 boca).

5. POKAZATELJI DRUŠTVENOG RAZVOJA

5.1. OBRAZOVANJE

Opšte karakteristike obrazovne strukture stanovništva opštine Senta analizirane se na osnovu školske spreme i pismenosti. Podaci o stanovništvu starom 15 i više godina pokazuju da najveći broj stanovnika, više od 2/5 (41,3 %) poseduje srednje obrazovanje, 26,2 % ima završenu osnovnu školu, a 18,9 % stanovnika je završilo od 4-7 razreda osnovne škole. Više obrazovanje ima 4,8 % stanovnika, a visoko 4,5 % (Aneks 5.1. Tabela 1.). Bez školske spreme je 2,3 % stanovnika što je ispod vrednosti za Severno-banatski okrug (3,5 %) i za Vojvodinu (4,4 %).

Struktura prema pismenosti pokazuje da je 1,6 % stanovnika starih 10 i više godina nepismeno (Aneks 5.1. Tabela 2.). Na nivou Severno-banatskog okruga udeo nepismenih je viši i iznosi 1,9 %. Za Vojvodinu njegova vrednost je 2,4 %. Među nepismenima više je žena nego muškaraca. Razlika naročito dolazi do izražaja posle 50-te godine života .

5.1.1. Dečiji vrtić "Snežana – Hófehérke"

Prema poslednjim raspoloživim podacima, školske 2006/2007 godine u dečijem vrtiću radi 101 radnik, 4 muškarca i 97 žena. U periodu od 2000/2001 do 2006/2007 godine broj zaposlenih uvećan je sa 98 na 101. Tokom posmatranog perioda uočavaju se neznatne oscilacije u ukupnom broju radnika. Broj vaspitača na vaspitnom odeljenju uvećan je sa 45 na 49. Vaspitači su žene, što ukazuje na potpunu feminizaciju ovog poziva. Analiza kretanja ukupnog broja dece pokazuje njegovo značajno opadanje, sa 937 u 2000/2001 na 729 u 2006/2007 školskoj godini. Objašnjenje treba potražiti u niskim stopama nataliteta (Aneks 5.1.1.).

5.1.2. Osnovne škole

5.1.2.1. Škola Stevan Sremac, radna jedinica "Spomen - škola" Senta

Prema podacima za 2005/2006 školsku godinu, "Spomen školu" čine 24 odeljenja sa 520 učenika. Od 2000/2001 do 2005/2006 školske godine broj učenika opao je sa 584 na 520 (Aneks 5.1.2.5. tabela 1.). U istom periodu, broj učenika po odeljenju umanjen je sa 24,3 na 21,7.

U osnovnoj školi "Spomen - škola" radi 39 nastavnika, 6 muškarca i 33 žene. Starosna struktura nastavnika je veoma razučena, tj. kreće se u rasponu od 24 do 60 i više godina starosti (Aneks 5.1.2.5 tabela 2.). Nešto manje od 1/5 (23,1 %) nastavnika staro je od 50 - 59 godina. U starosnoj grupi od 60 i više godina nalaze se dva nastavnika. U narednih deset godina može se očekivati smena nastavnog osoblja, odnosno izražavanje potrebe za kadrovima određenog profila.

Ako se isključe učitelji, 12 učitelja, koji predaju sve predmete u nižim razredima škole, samo 4 nastavnika predaju više od jednog predmeta tj. predaju 2 predmeta (Aneks 5.1.2.5 tabela 3.). Međutim, značajan je udeo nastavnika koji nemaju pun fond časova, čak 30,8 % (Aneks 5.1.2.5 tabela 4.).

U osnovnoj školi "Spomen - škola" uočavaju se sledeće prednosti i nedostaci u pogledu karakteristika kadra i broja učenika:

prednosti:

- nastava se održava na mađarskom i srpskom jeziku;
- optimalan broj učenika po odeljenju;
- ravnomerna opterećenost nastavnika; većina nastavnika u višim razredima predaje samo jedan predmet;

nedostaci:

- kontinuirano opadanje broja učenika koje, tokom vremena, može dovesti do smanjenja broja odeljenja tj. pojave viška zaposlenih;
- 30,8 % nastavnika nema pun fond časova.

5.1.2.2. Škola Stevan Sremac, radna jedinica "Turzo Lajoš"

U radnoj jedinici "Turzo Lajoš" radi 51 nastavnik, 7 muškaraca i 44 žene. Od ukupnog broja nastavnika, samo dvoje dopunjuje normu radom u dve škole. Svi zaposleni imaju VI ili VII stepen stručne spreme¹¹. Nastava se održava samo na mađarskom jeziku.

U periodu od 2000/2001 do 2005/2006 školske godine broj odeljenja uvećan je sa 22 na 23 (Aneks 5.1.2.2, tabela 1.). U istom razdoblju, uočava se kontinuirano opadanje broja učenika, sa 547 na 506. Do blagog uvećanja broja učenika došlo je jedino u periodu od 2004/2005 do 2005/2006 školske godine, sa 494 na 506. Negativne tendencije u kretanju ukupnog broja učenika uslovile su smanjenje broja učenika po odeljenju, sa 24,8 na 22.

U radnoj jedinici "Turzo Lajoš" osnovne škole "Stevan Sremac" nalazi se i značajan broj specijalnih odeljenja (Aneks 5.1.2.2, tabela 2.). Od 10 koliko ih je bilo 2000/2001 godine, njihov broj je uvećan na 11. Broj učenika koji pohađaju specijalna odeljenja uvećan je sa 57 na 79. U posmatranom vremenskom razdoblju, broj učenika po odeljenju kreće se u intervalu od 5,7 do 7,4. Prema poslednjim raspoloživim podacima, broj učenika po odeljenju iznosi 7,2.

Na osnovu analize starosne strukture možemo zaključiti da će se veća potreba za nastavnicim kadrom u ovoj školi, pod uslovom da ne dođe do naglog opadanja nataliteta i smanjenja broja dece osnovnoškolskog uzrasta, javiti tek u narednih 10 do 20 godina (Aneks 5.1.2.2 tabela 3.). Podaci o starosnoj strukturi pokazuju da je skoro 1/4 (23,5 %) nastavnika stara od 50-59 godina. Treba istaći da je većina bliža donjoj starosnoj granici. Druga, prema brojnosti, je starosna grupa od 40-49 godina. U ovoj starosnoj grupi nalazi se 37,2 % nastavnika. Više od 60 % nastavnika ima 40 ili više godina starosti. Većina nastavnika ima punu normu časova (72,5 %), ili više od norme, 19,6 % nastavnika (Aneks 5.1.2.2, tabela 4.). Četiri nastavnika nemaju pun fond časova. Njihova angažovanost kreće se u rasponu od 75 - 99 %.

U osnovnoj školi "Stevan Sremac", radna jedinica "Turzo Lajoš", uočavaju se sledeće prednosti i nedostaci u pogledu karakteristika kadra i broja učenika:

prednosti:

- optimalan broj učenika po odeljenju;
- povoljna starosna struktura nastavnika;
- povoljna kvalifikaciona struktura nastavnika.

Nedostaci:

- smanjenje broja učenika;
- nastava se održava samo na mađarskom jeziku;
- visok broj učenika koji zahtevaju pohađanje nastave u specijalnim odeljenjima;
- potreba za obučenicim kadrom za rad sa učenicima u specijalnim odeljenjima.

5.1.2.3. Osnovna škola Stevan Sremac, radna jedinica "11 novembar", Senta

U osnovnoj školi "11. novembar" zaposleno je 44 nastavnika, od kojih su 38 žene. Puno radno vreme radi 37 nastavnika, a kraće od punog radnog vremena 7. Zaposleni nastavnici imaju V, VI ili VII stepen stručne spreme. Nastava se održava na srpskom i mađarskom jeziku.

U periodu od 2000/2001 do 2005/2006 školske godine broj odeljenja u osnovnoj školi "11 novembar" uvećan je sa 25 na 27 (Aneks 5.1.2.3. Tabela 1.). U isto vreme, broj učenika kontinuirano opada, sa 621 u 200/2001 godini na 568 u 2005/2006 godini.

---

¹¹ Razlikuju se 8 stepena stručne spreme: I – nekvalifikovani; II – polukvalifikovani i niža stručna sprema; III – kvalifikovani; IV – kvalifikovani i srednja stručna sprema; V – visokokvalifikovani; VI – 1 više obrazovanje; VI – 2 više obrazovanje, prvi stepen fakulteta; VII – 1 visokoobrazovanje; VII – 2 visokoobrazovanje i završene posle diplomne studije; VIII – visokoobrazovanje, doktori nauka. Tabela prikaz zaposlenosti, zapošljavanja i nezaposlenosti na području AP Vojvodine u oktobru 2002. godine, Republički zavod za tržište rada – Filijala Novi Sad, Novi Sad, novembar 2002. godine, tabela 5.

Od ukupnog broja nastavnika, 3/4 (73,4 %) staro je 40 i više godina (Aneks 5.1.2.3 tabela 2.). Čak 1/4 (25,0 %) ima 50 ili više godina. Podaci o starosnoj strukturi pokazuju da će u narednih 10 do 20 godina doći do značajnije smene nastavnog osoblja.

Ako se isključe učitelji koji, po prirodi profesije, predaju različite predmete, vidi se da nastavnici u višim razredima osnovne škole predaju samo jedan predmet, 93,3 % nastavnika, ili najviše dva predmeta, 6,7 % nastavnika (Aneks 5.1.2.3, tabela 3.).

Raspodela nastavnika prema broju časova (Aneks 5.1.2.3, tabela 4.) pokazuje da značajan broj nastavnika, u odnosu na druge osnovne škole, nema punu normu časova. Čak 17 nastavnika (38,6 %) nema pun fond časova. U isto vreme, više od predviđenog broja časova ima 8 (18,2 %) nastavnika.

U osnovnoj školi "11 novembar" uočavaju se sledeće prednosti i nedostaci u pogledu karakteristika kadra i broja učenika:

prednosti:

- povoljna starosna struktura nastavnika;
- u većini, povoljna kvalifikaciona struktura nastavnika;
- nastava se održava na srpskom i mađarskom jeziku;
- optimalan broj učenika po odeljenju.

nedostaci:

- jedan broj nastavnika nema pun fond časova;
- kontinuirano smanjenje broja učenika.

5.1.2.4 . Škola Stevana Sremac, radna jedinica "Čokonai Vitez Mihalj" Gornji Breg

U osnovnoj školi "Čokonai Vitez Mihalj" radi 17 nastavnika, 6 muškaraca i 11 žena. Od ukupnog broja nastavnika, 4 dopunjuje normu radom u drugim školama. Stručna sprema nastavnika kreće se u intervalu od III do VII stepena stručne spreme. Angažovanje osoba sa neodgovarajućim stepenom stručne spreme je, verovatno, posledica nemogućnosti da se zaposle osobe sa odgovarajućim kvalifikacijama. Nastava se održava samo na mađarskom jeziku. Broj učenika po odeljenju je još uvek zadovoljavajući, iako je od 2000/2001 do 2005/2006 školske godine opao sa 22 na 20,4 (Aneks 5.2.1.4. tabela 1.). U okviru škole održava se i nastava za decu ometenu u razvoju.

Podaci o starosti nastavnika ukazuju na veoma povoljno starosnu strukturu. Starost najvećeg broja nastavnika (41,2 %) kreće se u intervalu od 40 - 49 godina (Aneks 5.2.1.4. tabela 2.)

I pored toga što većina nastavnika predaje samo po jedan predmet (63,6 %), ne treba zanemariti ni udeo onih koji predaju dva ili čak više od dva predmeta (Aneks 5.2.1.4. tabela 3.). Prilikom raspodele predmeta treba voditi računa o kvalifikacionoj strukturi nastavnika.

U osnovnoj školi "Čokonai Vitez Mihalj" uočavaju se sledeće prednosti i nedostaci u pogledu karakteristika kadra i broja učenika:

prednosti:

- povoljna starosna struktura nastavnika;
- optimalan broj učenika po odeljenju.

nedostaci:

- nepovoljna kvalifikaciona struktura nastavnika;
- jedan broj nastavnika predaje više od dva predmeta;
- jedan broj nastavnika nema pun fond časova;

5.1.2.5. Stevan Sremac, radna jedinica "Temerkenj Ištvan", Tornjoš

Analiza broja odeljenja i broja učenika u osnovnoj školi "Stevan Sremac", radna jedinica "Temerkenj Ištvan", pokazuje da u periodu od 2000/2001 do 2005/2006 godine dolazi do kontinuiranog uvećanja broja odeljenja, sa 15 na 24 (Aneks 5.1.2.5., Tabela 1.). Uvećanje broja odeljenja praćeno je blagim uvećanjem broja učenika, sa 253 na 285. Najveći broj učenika zabeležen je školske 2002/2003 godine, 300 učenika. Nesrazmera između broja učenika i broja odeljenja

dovela je do opadanja broja učenika po odeljenju, sa 16,9 na 11,9. U slučaju smanjenja broja dece javiće se višak nastavnog kadra. Analiza starosne strukture nastavnika pokazuje da je više od 4/5 (80,6 %) nastavnika staro od 25 - 39 godina (Aneks 5.1.2.5., Tabela 2.). U situaciji da se smanji ponuda radnih mesta u samoj školi, kao višak radne snage javiće se lica na vrhuncu radnih sposobnosti.

Podaci o nastavnicima prema broju predmeta koje predaju pokazuju da 1/3 nastavnika u višim razredima osnovne škole, od V do VIII razreda, predaje više od jednog predmeta (Aneks 5.1.2.5., tabela 3.). Pored toga, dva nastavnika dopunjuju normu predavanjem u još jednoj školi (Aneks 5.1.2.5., Tabela 4.). Od ukupnog broja nastavnika, 83,8 % ima punu normu časova (Aneks 5.1.2.5., Tabela 5.).

Nastava se odvija na srpskom i mađarskom jeziku čime je omogućeno da deca iz obe etničke grupe, ukoliko to roditelji žele, prate nastavu na maternjem jeziku.

U osnovnoj školi "Stevan Sremac", radna jedinica "Temerkenj Ištvan" Tornjoš, uočavaju se sledeće prednosti i nedostaci u pogledu karakteristika kadra i broja učenika:

prednosti:

- povoljna starosna struktura nastavnika;
- nastava se održava na dva nastavna jezika;

nedostaci:

- mali broj učenika u odnosu na nastavni kadar (smanjenje broja učenika prema odeljenju);
- jedan broj nastavnika ima manji od propisanog fonda časova. (Aneks 5.1.2.1.).

5.1.2.6. Osnovna muzička škola – „Stevan Mokranjac“ Senta

Osnovna muzička škola je osnovana 1946. godine u Senti. Od 2002/2003 školske godine đaci mogu da se opredele za sledeće odseke: violina, violončelo, klavir, harmonika, klarinet, flauta, truba, trombon, gitara, solfeđo sa teorijom muzike i solo pevanje. Od postojanja muzičke škole, škola je opravdala svoju misiju u smislu: obrazovanja muzičkog kadra, podsticanja na dalje školovanje i obrazovanje ljubitelja muzike sa ciljem da se oni uključe u muzički život Opštine Senta. U školskoj godini 2006/2007 u muzičku školu se upisalo 385 učenika. Nastava se odvija u Senti, u izdvojenom odeljenju u Čoki, Tornjošu i Gornjem Bregu. (Aneks 5.1.2.6.)

Od 2006/2007 školske godine počeo je sa radom Majstorska Škola gudača muzičke akademije Novi Sad. Navedena škola je zamišljena kao centar gudača Vojvodine i kao mesto koje će okupljati vrsne muzičke pedagoge iz zemlje i inostranstva.

5.1.3. Srednje škole

5.1.3.1. Srednja medicinska škola

Osnovana je 1959. godine. Te godine formirano je samo jedno odeljenje koje je nastavu pratilo u zgradi Gimnazije. Na sednici od 22. 04. 2003. godine, Skupština Vojvodine je donela odluku o osnivanju Srednje medicinske škole u Senti sa samostalnim radom od 01. 09. 2003. godine. Škola je dobila verifikaciju za obrazovanje sledećih profila medicinskih radnika: medicinska sestra - tehničar, fizioterapeutski tehničar, farmaceutski tehničar, ginekološko - akušerska sestra.

Od 2003/2004 do 2006/2007 školske godine broj odeljenja u medicinskoj školi uvećan je sa 11 na 13, a broj učenika sa 343 na 400 (Aneks 5.1.3.1. Tabela 1.). Obzirom na veliki broj učenika koji upisuju ovu školu, treba voditi računa da se na tržištu rada ne pojavi velika ponuda pojedinih profila. Treba razmisliti i o uvođenju novih smerova, pored već postojećih ili umesto onih kod kojih je primećeno otežano zapošljavanje svršenih učenika, a u skladu sa potrebama sredine.

Prema raspoloživim podacima (Aneks 5.1.3.1. tabela 2), školske 2006/2007 godine u medicinskoj školi predaje 68 nastavnika. U ukupnom broju nastavnika žene učestvuju sa 45,6 %. Od osnivanja škole, školska 2003/2004 godina, broj nastavnika uvećan je sa 62 na 68. U istom

periodu, uvećava se i broj nastavnika sa neodređenim radnim vremenom. Školske 2003/2004 godine oni čine 22,6 % od ukupnog broja nastavnika, a 2006/2007 godine 41,2 %. Učešće radnika na određeno radno vreme opada sa 77,4 % na 58,8 % u odnosu na ukupan broj zaposlenih. Obzirom da profil škole zahteva angažovanje i medicinskih radnika, radnici zaposleni na određeno vreme, delom, predstavljaju neminovnost obrazovnog profila škole.

Analiza starosne strukture (Aneks 5.1.3.1. Tabela 3.) ukazuje na povoljnu starosnu strukturu nastavnika ove škole. Starost 2/3 (67,6 %) nastavnika kreće se u rasponu od 30 - 49 godina. Značajan udeo starih od 25 - 29 godina, 10,3 %, ukazuje na podmlađivanje nastavnog osoblja škole.

Medicinsku školu karakteriše i veliki broj nastavnika koji, osim u medicinskoj, rade i u drugim školama (Aneks 5.1.3.1. tabela 4.). Više od 1/3 (35,3 %) nastavnika radi u dve, odnosno tri škole.

Više od polovine (58,8 %) nastavnika predaje dva ili više predmeta (Aneks 5.1.3.1. Tabela 5.). Tri predmeta predaje čak 17,6 % nastavnika. Punu normu časova ima svega 22,1 % nastavnika (Aneks 5.3.1.3. Tabela 6.). Zbog potrebe angažovanja medicinskih radnika zaposlenih u zdravstvenim institucijama, ovaj podatak ne govori, u celini, o nedovoljnoj uposlenosti.

U Srednjoj medicinskoj školi uočavaju se sledeće prednosti i nedostaci u pogledu karakteristika kadra i broja učenika:

Prednosti:

- povoljna starosna struktura nastavnika;
- povoljna kvalifikaciona struktura nastavnika;
- nastava se organizuje na mađarskom i srpskom jeziku čime je omogućeno da deca iz dve najbrojnije etničke grupe prate nastavu na maternjem jeziku.

Nedostaci:

- Škola nema svoje prostorije već se nastava održava u prostorijama Gimnazije. Imajući u vidu broj odeljenja i učenika, kao i potrebe za medicinskim kadrom, treba preispitati da li je neophodno obezbediti zaseban prostor za potrebe Medicinske škole. Trenutno, nastava se održava u zgradi Gimnazije u kojoj je, pored Medicinske škole, locirana i Ekonomsko - trgovinska škola.
- Nedostaje internat za učenike srednjih škola. Samo iz medicinske škole, oko 70 učenika iznajmljuje privatan smeštaj, dok oko 250 putuje.
- 35,3% nastavnika radi u dve ili tri škole.
- 58,8 % nastavnika predaje dva ili više predmeta.
- Većina nastavnika nema punu normu časova.

5.1.3.2. Ekonomsko - trgovinska škola

Tokom celog posmatranog perioda, od 2001/2002 do 2005/2006 školske godine, škola ima 18 odeljenja, iako je broj učenika u opadanju, sa 545 do 504 (Aneks 5.1.3.2. tabela 1.). Nastava se organizuje na mađarskom i srpskom jeziku.

U Ekonomskoj-trgovinskoj školi radi 37 nastavnika (Aneks 5.1.3.2. tabela 2.). Žene čine 3/4 (75,7 %) nastavnog kadra. Skoro 1/3 (32,4 %) zaposlenih primljena je na određeno radno vreme. U posmatranom vremenskom periodu njihov udeo opada, a raste broj lica sa neodređenim radnim vremenom.

Od 2001/2002 do 2005/2006 školske godine broj nastavnika umanjeno je sa 39 na 37 (Aneks 5.1.3.2. tabela 3.). Starosna struktura nastavnika pokazuje znatno veći udeo lica starih 40 i više godina, čak 64,8 %. U starosnoj grupi od 50 - 59 godina nalazi se 32,4 % nastavnika, skoro 1/3, što znači da se u narednih deset godina može očekivati početak dinamičnije smene nastavnog osoblja.

Svi nastavnici rade u jednoj (59,5 %) ili najviše dve (40,5 %) škole (Aneks 5.1.3.2. tabela 4.). Prema raspoloživim podacima, niko od nastavnika ne dopunjuje normu radom u tri škole. Međutim, značajan je udeo onih koji do punog fonda, ili većeg broja časova, dolaze predavanjem

dva ili tri predmeta (Aneks 5.1.3.2. tabela 5). Udeo nastavnika koji predaju tri predmeta uvećan je sa 15,4 % na 24,3 % u odnosu na ukupan broj nastavnika.

Od 37 nastavnika, nešto više od polovine (51,3 %) ima punu normu časova (Aneks 5.1.3.2. tabela 6.). Među nastavnicima sa manjim brojem časova dominiraju oni sa 24 % norme ili manje. Ovoj grupi pripada skoro 1/5 (19,0 %) nastavnika.

Obzirom na veliki broj učenika koji upisuju ovu školu, treba obratiti pažnju na broj učenika prema smerovima kako ne bi došlo do prezasićenja tržišta i uvećanja broja nezaposlenih istog obrazovnog profila.

U Ekonomsko-trgovinskoj školi (Aneks 5.1.3.2.) uočavaju se sledeće prednosti i nedostaci u pogledu karakteristika kadra i broja učenika:

prednosti:

- nastava se organizuje na srpskom i mađarskom jeziku;

nedostaci:

- 51,4 % nastavnika nema punu normu časova;
- smanjuje se broj učenika;

5.1.3.3. Gimnazija

Gimnazija u Senti postoji od 1876. godine. Od 1963. kada je formirana Zajednica srednjih škola, srednja škola tokom niza godina menja svoj naziv i prolazi kroz razne transformacije, sve do 1990. kada je odlukom Skupštine Vojvodine o mreži srednjih škola i odlukom Skupštine opštine Senta formirana Gimnazija društveno – jezičkog i prirodno – matematičkog smera i verifikovana od strane Pokrajinskog sekretarijata za obrazovanje. Školske 2006/2007. godine otvorena su 4 odeljenja u Gimnaziji (1 na srpskom nastavnom jeziku i 3 na mađarskom nastavnom jeziku). Svi podaci o Gimnaziji nalaze se u Aneksu 5.1.3.3.

5.1.3.4. Gimnazija za talentovane učenike prirodno-matematičkog usmerenja

Podaci za Gimnaziju za talentovane učenike prirodnog-matematičkog usmerenja odnose se samo na 2005/2006 školsku godinu. Te godine, Gimnaziju čine 4 odeljenja, 71 učenik i 24 nastavnika (tabele 1. i 2.). Prosečan broj učenika po odeljenju je 17,7. (Aneks 5.1.3.4.)

U Gimnaziji za talentovane učenike prirodno-matematičkog usmerenja se uočavaju sledeći nedostaci u pogledu karakteristika kadra i broja učenika:

prednosti:

- podmlađivanje nastavnog kadra;

nedostaci:

- nesrazmera u broju odeljenja/učenika i nastavnika.

5.1.4. Više i visoke škole

5.1.4.1. Fakultet za hortikulturu

Na području opštine Senta nalazi se i Fakultet za hortikulturu kao odeljenje Budimpeštanskog "CORVINUS". Profil je hortikultura a smer-inženjer baštovanstva.

Školske 2005/2006 godine upisano je 198 studenata (Aneks 5.1.4.1.). Nastava se organizuje na mađarskom jeziku.

5.1.4.2. Viša tehnička škola za industrijski menadžment

Viša tehnička škola za industrijski menadžment iz Kruševca, kao prva i jedina visokoškolska ustanova u društvenoj svojini koja se samofinansira poslujući po tržišnim principima.

Škola je programski transformisana u skladu sa Bolonjskom deklaracijom, u višu Školu sa trogodišnjem trajanjem.

1997. godine, na poziv lokalne samouprave opštine Senta i preduzetnika iz regiona, Škola je otvorila edukacioni centar za školovanje inženjera industrijskog menadžmenta. Školu je do sada upisalo oko 500 studenata od kojih je 260 diplomiralo i steklo stručni naziv INŽENJER INDUSTRIJSKOG MENADŽMENTA. Trenutno konsultativnu nastavu pohađa oko 150 studenata, od kojih je oko 20% iz drugih mesta koja gravitiraju Senti.

Od ove školske godine 2006/2007. studentima su ponuđena tri usmerenja i to:

- Inženjersko, Industrijski marketing i Elektronsko poslovanje.

5.2. KULTURA

Kretanja u oblasti kulture prate se preko godišnjih, dvogodišnjih i trogodišnjih izveštaja. Godišnjim izveštajima obuhvaćeni su: bioskopi, pozorišta, radio-stanice, TV centri i proizvodnja, izvoz, uvoz i promet filmova. Dvogodišnji izveštaji obuhvataju filharmonije i profesionalne orkestre, a trogodišnji: biblioteke, muzeje i umetničke galerije, arhive.

Obzirom da se podaci iz oblasti kulture prikupljaju u širem vremenskom intervalu, onemogućeno je formiranje vremenske serije za razdoblje od 2000. do 2005. godine te se, usled toga, može ukazati na trenutno stanje.

Biblioteke

Prema metodologiji Statističkog zavoda Republike Srbije "Biblioteku čini sređena zbirka štampanog, pisanog ili drugim sredstvima umnoženog materijala (knjige i brošure) i drugih dokumenata, uključujući i grafike i audio-vizuelne, koji su pristupačni stanovništvu u cilju njegovog informisanja, istraživanja, obrazovanja i kulturnog uzdizanja uopšte"¹². Raspoloživi podaci, prema istom izvoru, odnose se na: nacionalne biblioteke, biblioteke visokoškolskih ustanova, specijalne biblioteke, opšte naučne biblioteke i narodne biblioteke koje imaju najmanje 250 primeraka knjiga i brošura, listova (novina) i časopisa, bez obzira na to da li su samostalne ili su u sastavu druge biblioteke ili druge ustanove preduzeća. Školske biblioteke odnose se na biblioteke osnovnih i srednjih škola. U opštini Senta, pored školskih biblioteka postoji i Gradska biblioteka.

Arhivi

Arhiv je "ustanova u kojoj se arhivska građa trajno čuva, stručno obrađuje i daje na korišćenje"¹³. U Senti se nalazi istorijski arhiv.

Muzeji

Muzej je "ustanova koja sistematski prikuplja, naučno obrađuje, čuva i izlaže predmete iz oblasti prirode, duhovne i materijalne kulture"¹⁴. U okviru Kulturno-obrazovnog centra u Senti nalazi se muzej. U sklopu istog centra je i pozorište.

Listovi i časopisi

Opština Senta nema svoje štampano glasilo, osim časopisa **Human** koji izdaje mesna organizacija Crvenog krsta. Časopis se publikuje na mađarskom i srpskom jeziku, a u njegovoj pripremi učestvuju volonteri mesne organizacije Crvenog krsta kojima pomažu profesionalni novinari. U Senti radi regionalna, potiska redakcija **Mađar Soa**, jedinog dnevnog lista na

¹² SGS 2005, Republički zavod za statistiku Srbije, Beograd, str. 388.

¹³ SGS 2005, Republički zavod za statistiku Srbije, Beograd, 388.

¹⁴ SGS 2005, Republički zavod za statistiku Srbije, Beograd, str. 388

mađarskom jeziku. Redakciju čine 12 novinara i jedan urednik koji ne raspolažu zadovoljavajućom tehničkom opremom. O dešavanjima u opštini, stanovništvo srpske nacionalnosti informiše se preko dnevnih listova pokrajinskog i republičkog nivoa. I pored toga što ovi listovi imaju svoje dopisnike u regionu, nesumnjivo je da oni ne mogu da pokriju sve sadržaje zanimljive za lokalno stanovništvo. Internetsku periodiku čini ZETNA koja se bavi savremenom literaturom. Ovaj vid komunikacije sigurno nije dostupan svim slojevima stanovništva i svim starosnim grupama. Pored toga, tematski sadržaj ne pokriva interesovanja celokupnog stanovništva. U okviru ZETNE ostvaruje se i izdavačka delatnost, izdavanje knjiga savremenih pisaca, kao i organizovanje kulturnih manifestacija.

Analiza rasprostranjenosti listova, časopisa i elektronskih medija pokazuje da se, uglavnom, rad u ovim oblastima zasniva na entuzijazmu stanovnika Sente. Kvalitet informisanosti uslovljava spremnost na volonterski rad. Usled toga, neophodno je:

- poboljšati tehničke uslove za rad već postojeće redakcije Mađar Soa;
- pokrenuti štampano glasilo na nivou opštine Senta, na srpskom i mađarskom jeziku; isti sadržaj publikovati na oba jezika; pokretanjem ovog glasila poboljšala bi se opšta informisanost stanovnika Sente i omogućilo otvaranje novih radnih mesta.

Bioskopi

Godine 2004. na teritoriji opštine Senta radio je jedan bioskop. U toku godine organizovano je 105 projekcija koje je videlo 3 hiljade stanovnika. Na 100 stanovnika 13 je išlo u bioskop. Podaci Republičkog zavoda za statistiku pokazuju da je prosečna cena ulaznice, 100 dinara, viša u odnosu na prosečnu cenu ulaznice u Severno-banatskom okrugu (96 dinara) i u odnosu na prosečnu cenu ulaznice na nivou Vojvodine, 92 dinara (Aneks 5.2.).

Radio i TV stanice

U Senti postoji jedna privatna radio stanica čiji program je ograničen na emitovanje reklama, malih oglasa, muzičkih želja. Senta nema svoju televizijsku i radio stanicu koje bi emitovale različite informativne sadržaje.

Na teritoriji opštine Senta nalazi se i kablovska TV koja je u privatnom vlasništvu. Informativni program, naročito kada se radi o informacijama na nivou opštine, zastupljen je u veoma malom obimu. Trenutno, privatno preduzeće Sabotronic gradi savremeni kablovski sistem koji će, pored korišćenja kablovske televizije, omogućiti i upotrebu kablovskog interneta.

U opštini Senta informacije se mogu dobiti preko tri internet adrese: tzv. zvanične prezentacije Sente, adrese Kulturnog centra Thurzo Lajoš i nezvaničnog portala Sente. Na prvoj adresi mogu se dobiti iscrpne informacije o dešavanjima u Senti, ali se one, uglavnom, prezentuju na mađarskom jeziku.

U oblasti kulture izdvajaju se sledeće pogodnosti i nepogodnosti:

Pogodnosti:

- spremnost stanovnika na volonterski rad u oblasti kulture;
- opština Senta ima svoj muzej, pozorište, arhiv, gradsku biblioteku koji mogu biti od značaja u okviru razvoja kulturnog turizma;

Nepogodnosti:

- ne postoji štampano glasilo u kome bi se isti sadržaj, od značaja za život i rad u Senti, publikovao na srpskom i mađarskom jeziku;
- loša tehnička opremljenost redakcije Mađar Soa;
- nedostaje kvalitetna kablovska TV;
- nedostaje radio stanica koja bi omogućila kvalitetnije informisanje stanovništva;

5.3. ZDRAVSTVENA I SOCIJALNA ZAŠTITA

Stanje u oblasti zdravstva analizirano je na osnovu karakteristika mreže zdravstvenih ustanova, broja zdravstvenih radnika i rasprostranjenosti zaraznih bolesti.

Zdravstvene ustanove i radnici

Na području Vojvodine nalazi se 87 zdravstvenih ustanova: 35 domova zdravlja, 13 instituta, 11 zavoda, 10 zdravstvenih centara, 9 specijalnih bolnica, 7 klinika, 1 poliklinika i 1 opšta bolnica. Prema raspoloživim podacima, a koji se odnose na period od 2002. do 2004. godine, nije došlo do značajne promene u broju ustanova. Promene se uočavaju u kretanju broja radnika. Ukupan broj radnika u zdravstvu uvećan je sa 28.601 u 2002. godini na 29.310 u 2004. godini. Značajno je da se, pored nemedicinskih radnika, uvećava i broj zdravstvenih radnika svih stepena školske spreme. Do odstupanja od kretanja na nivou Vojvodine došlo je jedino u Severno-banatskom okrugu gde je broj zdravstvenih radnika u opadanju.

U opštini Senta u periodu od 2002. do 2004. godine ukupan broj radnika u zdravstvu ostao je nepromenjen, iznosi 551, što je suprotno kretanje u odnosu na Severno-banatski okrug (Aneks br. 5.3, Tabela br.1.). Promene se uočavaju kako u kretanju medicinskih tako i u kretanju nemedicinskih radnika. Broj zdravstvenih radnika uvećan je sa 399 na 406, dok je broj nemedicinskih radnika umanjen sa 152 na 145. Podaci od 31. 12. 2005. godine ukazuju na značajne promene u kretanju i medicinskih i nemedicinskih radnika. Prema poslednjim raspoloživim podacima, broj zdravstvenih radnika opao je na 381, a broj nemedicinskih radnika uvećan je na 184.

Na jednog lekara opšte medicine dolazi 1.967 stanovnika. Iste godine, na jednu bolničku postelju bolnice u Senti dolazi 377 stanovnika¹⁵.

Analiza zdravstvenih radnika prema školskoj spreml pokazuje da od 381 zdravstvenog radnika: 27 ima visoku školsku spreml¹⁶, 23 višu, 275 srednju školsku spreml i 56 su specijalisti.

U opštini Senta zdravstvene ustanove čine: bolnica, dom zdravlja i apoteka. U okviru bolnice nalaze se sledeća odeljenja: interno, hirurgija, rehabilitacija, neuropsihijatrija, dečije odeljenje, grudno odeljenje, ginekologija i akušerstvo i ORL. Službe i ambulante u bolnici su: RTG služba, očna ambulanta, laboratorija, transfuzija, mikrobiologija, ultrazvučna dijagnostika i patologija.

Dom zdravlja Senta obuhvata: I zdravstvenu stanicu, II zdravstvenu stanicu, Zdravstvenu stanicu Gornji Breg, Zdravstvenu stanicu Tornjoš, Zdravstvenu stanicu Kevi, Zdravstvenu stanicu Bogaraš.

Analiza oboljenja, stanja i povreda utvrđenih u vanbolničkim službama u Vojvodini za 2004. godinu¹⁷ pokazuje da se, prema rasprostranjenosti, na prvom mestu nalaze bolesti sistema za disanje, 23,2%. Na drugom mestu su bolesti sistema krvotoka (16,4%), zatim slede bolesti mišićno-koštanog sistema i vezivnog tkiva (10,1%), bolesti mokraćno-polnog sistema (5,6%). Na petom mestu, prema učestalosti, nalaze se duševni poremećaji i poremećaji ponašanja, 5,5 % od ukupnog broja registrovanih oboljenja.

U opštini Senta, analiza obolelih prema vrsti oboljenja pokazuje da se prema rasprostranjenosti, kao i na području cele Vojvodine, na prvom mestu nalaze bolesti sistema za disanje, 21,2 % (Aneks 5.3., Tabela 2.). Druge, prema učestalosti, su bolesti sistema za varenje (20,0 %), zatim slede bolesti sistema krvotoka (7,0 %), bolesti mokraćno-polnog sistema itd.

¹⁵ Pored stanovništva iz opštine Senta, uključeno je i stanovništvo iz opština Kanjiža, Senta, Ada, Čoka i Novi Kneževac.

¹⁶ Zdravstvene radnike sa visokom školskom spremom čine: lekari opšte medicine-13; lekari na specijalizaciji-4; zubni lekari -6; farmaceuti -2; inženjeri u laboratoriji -2.

¹⁷ SGS 2005, Republički zavod za statistiku Srbije, Beograd, str. 411, tabela 25.8.

Tuberkuloza

Ispitivanje rasprostranjenosti zaraznih bolesti ograničiće se na tuberkulozu i HIV¹⁸. Poslednji raspoloživi podaci o novoregistrovanim bolesnicima na području Vojvodine odnose se na 2003. godinu kada je evidentirano 614 lica obolelih od tuberkuloze i 7 lica obolelih od AIDS-a. U opštini Senta, prema podacima za 2005. godinu, registrovano je 5 slučajeva aktivne tuberkuloze. Do sada, nije zabeleženo prisustvo HIV-a.

Prekidi trudnoće

Naglašeno demografsko starenje stanovništva Vojvodine, kao i niske stope nataliteta, zahtevaju da se posebna pažnja posveti ispitivanju činilaca koji dovode do prekida trudnoće¹⁹. Tokom 2003. godine izvršeno je 7.888 prekida trudnoće. Od 100.000 žena starih od 15 - 49 godina 1.570 je prekinulo trudnoću. Najviša stopa prekida zabeležena je u uzrastu od 30 - 34 godine, 2.920 na 100.000 žena ove starosti. Značajan broj prekida trudnoća, obzirom na starost, uočen je i u starosnim grupama od 15 - 19 (356 prekida) i 20 - 24 godine (1.221 prekid). Ako imamo u vidu da se značajan broj prekida obavi u privatnim zdravstvenim ustanovama, opravdano je pretpostaviti da su ovi brojevi znatno veći.

U opštini Senta prekidi trudnoće su, prema podacima za 2005. godinu, najviše rasprostranjeni u uzrastima od 25 - 34 godine (41,9 %) i od 35 - 44 godine, 37,0 % u odnosu na ukupan broj prekida (Aneks 5.3., Tabela 3.). Približno 1/5 (19,0 %) prekida trudnoće odnosi se na žene stare 19 - 24 godine. U najmlađoj starosnoj grupi, od 14 - 18 godina, trudnoću su prekinule 3 osobe.

Socijalna zaštita ostvaruje se kroz: 1) ustanove za rad sa vaspitno zapuštenom decom i omladinom; 2) ustanove za odrasle; 3) preduzeća za profesionalnu rehabilitaciju. Prva kategorija, ustanove za rad sa vaspitno zapuštenom decom i omladinom, odnosi se na prihvatne stanice i zavode - domove u kojima se obezbeđuje privremeni smeštaj vaspitno zapuštene dece i omladine zatečene u skitnji i prosjačenju. Pored smeštaja, ove ustanove obezbeđuju vaspitanje, obrazovanje i stručno osposobljavanje. Drugu kategoriju, ustanove za odrasle, čine prihvatilišta, domovi za stare i iznemogle, domovi za zbrinjavanje odraslih invalida, kombinovani domovi. Ove ustanove "obezbeđuju privremeni ili trajni smeštaj, ishranu, negu i zdravstvenu zaštitu odraslim i ostarelim licima koja su bez sredstava za život, bez porodičnog staranja, ometena u psihičkom ili fizičkom razvoju, i usled toga nesposobna za samostalan život, a i bez uslova da im se odgovarajuća nega i pomoć obezbede u sopstvenoj porodici"²⁰. Pored navedenih, socijalna zaštita ostvaruje se i u preduzećima za profesionalnu rehabilitaciju (zaštitne radionice, zavodi - centri i preduzeća) koja su od posebnog društvenog značaja jer se u njima vrši stručno osposobljavanje i zapošljavanje lica sa umanjnim radnim sposobnostima.

Na teritoriji opštine Senta nalazi se, u odnosu na ukupno stanovništvo, značajan broj korisnika socijalne zaštite (9,3 %) i to kako u kategoriji maloletnih lica, tako i u kategoriji punoletnih lica. Prema poslednjim raspoloživim podacima, 2004. godine 918 maloletnih lica je u stanju socijalne potrebe (Aneks 5.3., Tabela 4.). Među maloletnim korisnicima socijalne zaštite najviše je dece ugrožene porodičnom situacijom (68,4 %), zatim slede deca sa poremećajima u ponašanju (18,1 %), mentalno zaostali (10,3 %) itd.

Godine 2004. registrovano je 1433 punoletnih korisnika socijalne zaštite. Najbrojniju grupu punoletnih korisnika čine materijalno neobezbeđena lica (43,6 %), zatim ostarela lica (17,0 %), psihički i fizički ometena lica (10,5 %) itd. (Aneks 5.3. Tabela br.5.).

U oblasti socijalne i zdravstvene zaštite izdvajaju se sledeće pogodnosti i nepogodnosti:

Pogodnosti:

- adekvatna mreža zdravstvenih ustanova;

¹⁸ SGS 2005, Republički zavod za statistiku Srbije, Beograd, str. 413, tabela 25.11.

¹⁹ SGS 2005, Republički zavod za statistiku Srbije, Beograd, str. 414, tabela 25.12.

²⁰ SGS 2005, Republički zavod za statistiku Srbije, Beograd, str. 422

Nepogodnosti:

- opadanje broja zdravstvenih radnika;
- veliki broj stanovnika na jednog lekara opšte prakse;
- ne proističu direktno iz broja i vrste zdravstvenih ustanova, kao i raspoloživog kadra, već iz materijalnih mogućnosti stanovništva da koriste raspoložive potencijale.

5.4. SPORT

Godine 2005. Sportski savez opštine Senta ima 28 klubova koji pokrivaju 20 sportskih grana sa ukupno 1377 članova (1193 takmičara, 52 trenera, 132 sudija). 2005, u odnosu na 2001. godinu, uočava se porast broja članova u sportskim klubovima, sa 1.260 na 1.377. Posebnu pažnju treba usmeriti na kretanje broja pionira, članova sportskih klubova. Od 2001. do 2002. godine njihov broj je uvećan sa 639 na 741. Međutim, posle 2002. godine dolazi do kontinuiranog opadanja broja ove kategorije članova. Sportisti Sente postižu značajne rezultate na takmičenjima u zemlji i inostranstvu. (Aneks 5.3.)

U cilju održavanja postojećeg kvaliteta sporta u opštini Senta i poboljšanje uslova za bavljenje profesionalnim, amaterskim i školskim sportom bitno je da se izgradi adekvatna sportska hala u periodu od 2007-2013 godine.

5.5. CIVILNE ORGANIZACIJE

Prema podacima Civilnog centra "Ci-Fi"²¹ na području opštine Senta nalazi se 40 organizacija koje se, na osnovu primarne aktivnosti, mogu razvrstati u pet grupa:

- kulturne (književne organizacije i organizacije za očuvanje tradicije);
- socijalne (pomoć mladima);
- obrazovanje, vaspitanje;
- zaštita zdravlja i životne sredine;
- organizacije koje se bave ostalim aktivnostima.

Aktiviste civilnih organizacija čine lica različitog uzrasta. Od posebnog je značaja angažovanje mladih koji u okviru postojećih civilnih organizacija zadovoljavaju različita interesovanja koja pozitivno utiču na njihov razvoj. Prema informacijama Civilnog centra, pomoć institucija lokalne samouprave je nedovoljna. Organizacije ne raspolazu materijalnim sredstvima te, i pored naglašene potrebe, ne mogu da angažuju zaposlene.

---

²¹ Civilni centar je otvoren 31. 03. 2005. godine, a sa ciljem da olakša komunikaciju između civilnih organizacija.

***IV. SEKTORSKE I ZAJEDNIČKA SWOT ANALIZA OPŠTINE
SENTA***

SEKTOR:	DEMOGRAFIJA	
PRIORITETI		
PRIORITETI: - Zaustavljanje odseljavanja - Osnivanje komisije za populacionu politiku - Lokalni programi planiranja porodice	SNAGE	SLABOSTI
	- multikulturalnost - iskorenjena nepismenost - male rodne razlike u obrazovanju - kvalifikovana radna snaga	- po strani od evropskih koridora - ubrzana depopulacija - starenje stanovništva - kumulacija rodnih i generacijskih razlika, tj. slabosti u selima - nedostatak komisije za populacionu politiku na nivou opštine
	MOGUĆNOSTI	PRETNJE
	- jeftina radna snaga - primena mera populacione politike	- dalji rast nezaposlenosti - eksodus mladih

SEKTOR: PRIORITETI	PRIVREDA I MALA I SREDNJA PREDUZEĆA	
PRIORITETI: <ul style="list-style-type: none"> - Kreiranje baze podataka o raspoloživim resursima za potencijalne investitore - Stimulisanje razvoja sektora MSPP - Povećanje konkurentnosti i izvoznih sposobnosti malih i srednjih preduzeća u Senti kroz uvođenje standarda - Podizanje preduzetničke svesti - Promena industrijske tehnologije radi dostizanja održivosti tokom proizvodnje (štednja energijom, reciklaža vode i korisnih sekundarnih sirovina) 	SNAGE	SLABOSTI
	<ul style="list-style-type: none"> - industrijske zone za greenfield investicije - dostupnost kvalitetnih ljudskih resursa sa konkurentnom cenom rada - tradicija i iskustvo u industrijskoj proizvodnji - povoljan geostrateški položaj na reci Tisi, uz blizinu dve granice 	<ul style="list-style-type: none"> - nizak nivo infrastrukturne opremljenosti industrijskih zona i objekata za potencijalne investitore - slaba povezanost sektora postojećih preduzeća - zaostajanje u tehnološkom razvoju i zastarela oprema u postojećim preduzećima - nepovoljna starosna i kadrovska struktura zaposlenih - loša putna mreža i infrastrukturna opremljenost opštine - Nedovoljno korišćenje ekspertskih znanja, naročito u područjima inovacija
	MOGUĆNOSTI	PRETNJE
	<ul style="list-style-type: none"> - mogućnost korišćenja fondova EU preko javnih poziva u prekograničnoj saradnji sa Narodnom Republikom Mađarskom - registrovane kvalitetne industrijske lokacija i objekti za brownfield investicije - potencijalno veliki broj direktnih stranih ulaganja kroz greenfield investicije - primena novih tehnologija u MSPP - diverzifikovana poljoprivredna proizvodnja - uvođenje i primena inovacije u MSPP - velika količina sirovina iz sektora poljoprivrede pogodne za preradu u finalne proizvode za strano i domaće tržište 	<ul style="list-style-type: none"> - nestabilno političko i ekonomsko okruženje - tržišna konkurencija poljoprivrednih proizvoda iz susednih regiona Vojvodine i Republike Mađarske - nedovoljno prilagođenost obrazovnog sistema potrebama privrede - visok nivo fiksnih troškova u proizvodnji zbog sistemskih mera države - nedovoljna finansijska sredstva za START-UP projekte i za obrtna sredstva u proizvodnji - Sporost integrativnih procesa u postupku pridruživanju porodici EU zemalja

SEKTOR: PRIORITETI:	AGROINDUSTRIJSKI KOMPLEKS	
PRIORITETI: <ul style="list-style-type: none"> - Razvoj MSPP u oblasti zanatske prerade poljoprivrednih proizvoda - Intenziviranje stočarske proizvodnje proizvodnim povezivanjem prerađivača i proizvođača stoke - Razvoj agro-eko turizma - Unapređenje proizvodnje alternativnih biljnih vrsta (lekovitog i aromatičnog bilja, uljane repice,...) i biodizela - Izrada programa unapređenja položaja i uslova rada mladih preduzetnika - Razvoj seoskog turizma kroz oživljavanje autentične arhitekture i salaša kao i kroz upoznavanje turista sa tradicionalnom gastronomskom ponudom 	SNAGE	SLABOSTI
	<ul style="list-style-type: none"> - Dobri prirodni uslovi za proizvodnju (zemljište, stanovništvo, klima, vodni resursi) - Tradicija proizvodnje - Kvalifikovana radna snaga - Relativno intenzivna struktura ratarske proizvodnje - Relativno visoka zastupljenost stočarstva, - Razvijena prehrambena industrija u Opštini i neposrednom okruženju - Postojanje poljoprivredne savetodavne službe - Težnja rukovodstva Opštine da unapredi poljoprivredu 	<ul style="list-style-type: none"> - Neuređeni zemljišni resursi - Sitni posedi seljačkih gazdinstava - Veliki broj mešovitih gazdinstava - Slaba organizovanost proizvođača - Nepovoljni ekonomski uslovi za korišćenje i nedovoljno korišćenje vodnih resursa - Ekstenzivna proizvodnja (po ostvarenim prinosima)
	MOGUĆNOSTI	PRETNJE
	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje intenzivnosti kroz prestrukturiranje proizvodnje i naročito, povećanje prinosa - Dalje povećanje stočarske proizvodnje - Povećanje efikasnosti i konkurentnosti kroz: bolje korišćenje vodnih i zemljišnih resursa, integrisanje proizvodnje, prerade i prometa putem zadrugarstva, i proizvodnim povezivanjem primarne proizvodnje i prerade - Brži razvoj poljoprivrede kroz razvoj poljoprivrednog savetodavstva - Veći stepen finalizacije proizvodnje u postojećim i izgradnja novih kapaciteta 	<ul style="list-style-type: none"> - Plasmana, zbog certifikacije proizvoda i kvaliteta, i gašenja preradnih kapaciteta u Opštini - Nedovoljna pomoć države razvoju poljoprivrede (premije, izvozne stimulacije, povoljni krediti) - Nepostojanje ili neadekvatnost zakonske regulative (zadrugarstvo, denacionalizacija, nasleđivanje, korišćenje zemljišta, status državnog zemljišta) - Spor obrt kapitala u poljoprivredi - Nedovoljan uticaj institucija na razvoj (poljoprivredno savetodavstvo, obrazovanje u domenu farm menadžmenta)

SEKTOR: PRIORITETI	TURIZAM	
PRIORITETI: <ul style="list-style-type: none"> - Izrada strategije razvoja turizma u opštini Senta - Izrada trojezičnog kataloga turističke ponude Senta - Edukacija turističkih vodiča i menadžera - Izgradnja jedinstvene marketinške prezentacije na domaćem i stranom tržištu - Razvoj nautičkog turizma kroz realizaciju projekta izgradnje marine 	SNAGE	SLABOSTI
	<ul style="list-style-type: none"> - Tradicionalno korišćene prednosti položaja uz reku Tisu - Relativno blizina Koridora 10 - Dobra lovno turistička osnova i tradicija organizovanja lovnog turizma - Kulturno-istorijsko nasleđe sa jakim uticajem multietničke osnove - Predeli koje čine kontakti i prožimanje raznovrsnih prirodnih celina - Manifestacije - Senta kao multietnički i multikulturni centar - Visok kulturni nivo stanovništva, - Neposrednost, otvorenost i - Gostoljubivost lokalnog stanovništva - Duga kulinarsko-ugostiteljska tradicija - Sportski turizam – duga sportska tradicija - 	<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak strategije i GUP - Slabo održavanje kulturno-istorijskih objekata - Nedostatak smeštajnih kapaciteta - Nedostatak privatnog smeštaja - Nepostojanje domaćih jakih turističkih agenata - Loša saobraćajna infrastruktura - Nepostojanje jedinstvene - Marketinške prezentacije na - Domaćem i inostranom tržištu - Nema bitnih ulaganja u turistički - Sektor - Nema interesnog povezivanja na - Lokalnom i regionalnom nivou (udruženja, povezivanje kroz turističke proizvode)
	MOGUĆNOSTI	PRETNJE
	<ul style="list-style-type: none"> - Izletnički turizam - Nautički turizam - Manifestacioni turizam - Poslovni turizam - Kulturni i gradski turizam - Seoski turizam (salaši) - Eko turizam - Sportski - Lovni i ribolovni - Kupališno rekreativni turizam - Tranzitni turizam - Investicije – novi objekti 	<ul style="list-style-type: none"> - Političko ekonomska nestabilnost - Ljudski resursi - Nedostatak finansija - Nepostojanje strategije - Neizdiferenciranost u odnosu na konkurenciju, blizina top evropskih - Atrakcija - Ekološki problemi

SEKTOR: PRIORITETI	INFRASTRUKTURA	
PRIORITETI: - Kontinuelno unapređenje saobraćajne infrastrukture u opštini Sena kroz izgradnju strategije rekonstrukcije infrastrukture, zajedničke regionalne inicijative, integraciju lokalnih puteva u ostale putne mreže - Modernizacija komunalne infrastrukture u opštini Senta kroz dalju izgradnju komunalne mreže, monitoring buke, zagađenja vazduha, vode i sl. - Izgradnja institucionalne infrastrukture - Izgradnja i rekonstrukcija komunikacione infrastrukture	SNAGE	SLABOSTI
	<ul style="list-style-type: none"> - Privredna aktivnost - Edukovana radna snaga - Solidna infrastruktura (putevi i sl) - Solidna mehanizacija za pružanje usluga - Lokalna putna mreža, telefonska mreža - Blizina vodenih puteva - Dobra povezanost sa naukom - Saobraćajne komunikacije - Multinacionalna sredina - Proevropski mentalitet - Započeta je izgradnja krupne komunalne infrastrukture (kanalizacija i prečistač), - Reka Tisa predstavlja prirodni i kontinuirani ekološki koridor, ujedno i turistički i vodoprivredni koridor; 	<ul style="list-style-type: none"> - Nedovoljno razvijena putna mreža ka Rumuniji- Mađarskoj – Srbiji –Hrvatskoj - Preopterećena infrastruktura - Nepostojanje ozbiljne transportne firme u okruženju - Nizak kapacitet javnog skladišta - Loša infrastruktura na nekadašnjim železničkim pravcima - Nerazvijena infrastruktura za kombinovani transport - Zastarelost železničkog voznog parka - Ne vodi se računa o potrebama korisnika - Sporost u dobijanju potrebnih dozvola za otvaranje robnodistributivnih centara i visoka cena dozvola - Slaba saradnja srodnih firmi - Nedostatak finansijskih sredstava za nove ideje i projekte - Neplanirana koncentracija usluga - Tranzit teretnog saobraćaja - Javno skladište je na lošem mestu (i u ekološkom smislu) - Telekom, protočnost interneta, putevi - Ne postoji kontinuirani, i prostorno adekvatni monitoring za praćenje kvaliteta vazduha; - Neizgrađenost komunalne infrastrukture u naseljima seoskog tipa;
	MOGUĆNOSTI	PRETNJE
	<ul style="list-style-type: none"> - Geografski položaj, vrata EU, blizina granice, autoputa i evropskih koridora - Multi-etnička i multijezička struktura - Relativno visok stepen zainteresovanosti za savremenu tehniku i tehnologiju - uz organizovane aktivnosti i uz finansijsku pomoć moguće je da između obala Tise, unutrašnjosti grada i ostala naselja počinje sistemsko formiranje zelenih površina odn. povezivanje zelenih površina što treba da bude praćen asfaltiranjem ulica. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tenzije između političkih stranaka - Zakonska regulativa - U slučaju zapostavljanja rešenja problema industrijskih otpadnih voda može doći do većeg opterećenja podzemni voda, zemljišta, akvatorije Tise i njene okoline.

SEKTOR: PRIORITETI	OBRAZOVANJE	
PRIORITET: - Izgradnja novih i/ili održavanje postojećih objekata za nesmetano sprovođenje obrazovnog procesa - Promocija principa «life-long-learning» - Izrada projekcije potrebnih kadrova do 2013. po delatnostima i zanimanjima - Osposobljavanje stručnog kadra za izradu, implementaciju, monitoring i evaluaciju projekata	SNAGE	SLABOSTI
	- u većini škola, povoljna starosna struktura nastavnika; - u većini škola, povoljna kvalifikaciona struktura nastavnika; - organizovanje nastave na jezicima obe većinske grupe.	- opadanje broja učenika, smanjenje broja učenika prema odeljenju; - jedan broj nastavnika ima manje od zakonom propisane norme časova (usled toga rade u više škola ili predaju više predmeta); - edukovanje velikog broja učenika istog obrazovnog profila; - nedostaje dom za učenike srednjih škola koji putuju ili stanuju kao podstanari; - tri srednje škole locirane su u jednoj zgradi.
	MOGUĆNOSTI	PRETNJE
	- usklađivanje obrazovnog sistema sa potrebama tržišta (povremen prestanak upisa učenika na pojedine smerove; otvaranje novih smerova); - otvoriti odeljenja za rad sa decom sa teškoćama u učenju; - edukovanje nastavnika za rad sa decom sa teškoćama u učenju; - edukovanje nastavnika za rad sa decom sa posebnim potrebama; - razvijati opštinu Senta kao srednjoškolski centar regiona.	- usled kontinuiranog opadanja broja učenika javiće se višak radne snage u prosveti; - usled edukovanja učenika istog obrazovnog profila javlja se višak radne snage na tržištu;

SEKTOR: PRIORITETI	KULTURA	
PRIORITET: <ul style="list-style-type: none"> - Očuvanje kulturnog identiteta i promovisanje multikulturalnosti - Afirmacija kulturnog turizma u opštini Senta - Poboljšanje informisanosti o kulturnim dešavanjima radi povećanja posećenosti kulturnih institucija 	SNAGE	SLABOSTI
	<ul style="list-style-type: none"> - spremnost stanovnika na volonterski rad u oblasti kulture; - postojanje značajnih kulturnih institucija: muzej, pozorište, arhiv, gradska biblioteka; 	<ul style="list-style-type: none"> - ne postoji, na lokalnom nivou, štampano glasilo koje bi se publikovalo na srpskom i mađarskom jeziku; - loša tehnička opremljenost redakcije Mađar Soa; - nedostaje kvalitetna kablovska TV; - nedostaje radio stanica koja bi omogućila kvalitetnije informisanje stanovništva;
	MOGUĆNOSTI	PRETNJE
	<ul style="list-style-type: none"> - iskoristiti postojeće potencijale za razvoj kulturnog turizma; - otvoriti radio stanicu; uticalo bi na zapošljavanje jednog broja nezaposlenih; - pokrenuti publikovanje časopisa lokalnog karaktera na mađarskom i srpskom jeziku; uticalo bi na zapošljavanje jednog broja nezaposlenih; - kablovska TV učiniti pristupačnom najširim slojevima stanovništva; - u realizaciji postavljenih ciljeva osloniti se, pored državnih institucija i organizacija, i na nevladine organizacije. 	<ul style="list-style-type: none"> - informativna izolovanost koja će usloviti izolovanost u različitim sferama društvenog života.

SEKTOR: PRIORITETI	ZDRAVSTVENA I SOCIJALNA ZAŠTITA	
PRIORITET: - Donošenje planova za razvoj pojedinih oblasti društvenog razvoja - Promocija socijalnog uključivanja ugroženih društvenih grupa (Roma, žena, starih lica, invalida...) - Održavanje postojećeg kvaliteta sporta u Senti i poboljšanje uslova za bavljenje amaterskim i školskim sportom izgradnjom adekvatne sportske hale. - Promocija zdravlja i sprovođenje edukacija o prevenciji za sve kategorije stanovništva	SNAGE	SLABOSTI
	- adekvatna mreža zdravstvenih ustanova; - relativno povoljna kvalifikaciona struktura zaposlenih; - pristupačnost različitih specijalističkih službi u samoj opštini;	- opadanje broja zdravstvenih radnika u zdravstvenim institucijama; - veliki broj stanovnika na jednog lekara opšte prakse; - ne proističu direktno iz broja i vrste zdravstvenih ustanova, kao i raspoloživog kadra, već iz materijalnih mogućnosti stanovništva da koriste raspoložive potencijale. - delimična neusklađenost potreba zdravstvenih institucija i srednje medicinske škole;
	MOGUĆNOSTI	PRETNJE
	- uvećanje broja lekara opšte prakse; - podsticanje organizovane brige o starima; - edukovanje stanovništva, posebno mlađeg, u pogledu korišćenja usluga institucija za zdravstvenu zaštitu; - edukovanje mlađeg ženskog stanovništva sa ciljem da se spreče namerni prekidi trudnoće.	- uvećanje broja starih u stanju socijalne potrebe; - uvećanje broja namernih prekida trudnoće kod mlađih starosnih grupa;

SEKTOR:	SPORT	
PRIORITETI		
PRIORITET: - Održavanje postojećeg kvaliteta sporta u Senti i poboljšanje uslova za bavljenje amaterskim i školskim sportom izgradnjom adekvatne sportske hale.	SNAGE	SLABOSTI
	- tradicija bavljenja sportom; - zainteresovanost, u svim starosnim grupama, za bavljenje sportom; - zapaženi sportski uspjesi u zemlji i van nje.	- ne postoji sportska hala;
	MOGUĆNOSTI	PRETNJE
	- poznavanje različitih sportskih veština, kao i uspešnu sportsku istoriju, iskoristiti u cilju razvijanja sportskog turizma; - realizacija predloženog omogućila bi i otvaranje novih radnih mesta.	- u dugotrajnijim otežanim uslovima za bavljenje sportom može doći do opadanja interesovanja kod mladih generacija.

SEKTOR:	CIVILNE ORGANIZACIJE	
PRIORITETI		
PRIORITET: - Unapređenje partnerstva i saradnje između svih službi i institucija vladinog, civilnog i privatnog sektora.	SNAGE	SLABOSTI
	- veliki broj civilnih organizacija; - kontakti sa institucijama i organizacijama koje su u mogućnosti da putem odgovarajućeg kadra i finansija pomognu određene programe;	- nedovoljna saradnja sa lokalnom samoupravom; - neke organizacije nemaju adekvatan prostor za rad, što je od posebnog značaja ako se radi o organizacijama čija je delatnost usmerena na decu; - i pored naglašene potrebe, neke organizacije nemaju stalno zaposlene;
	MOGUĆNOSTI	PRETNJE
	- izrada programa obuke za ona zanimanja koja su neophodna za komunikaciju sa zemljama EU; - izrada i sprovođenje programa za prekvalifikaciju nezaposlenih, u saradnji sa državnim institucijama; - podsticanje kulturnih manifestacija po kojima bi Senta bila prepoznatljiva i koje se mogu iskoristiti u sferi kulturnog turizma;	- usled nepovoljnih odnosa, ili potpunog izostajanja saradnje sa institucijama lokalne samouprave, može doći do prestanka njihovog rada i neiskorišćenosti potencijala koje nude;

ZAJEDNIČKA SWOT ANALIZA OPŠTINE SENTA

<i>Snage:</i>	<i>Slabosti:</i>
<ul style="list-style-type: none"> - povoljan geostrateški položaj na reci Tisi, uz blizinu dve granice, - relativno blizina Koridora 10, - reka Tisa kao turistički, vodoprivredni i prirodni i kontinuirani ekološki koridor, - blizina vodenih puteva, - dobra lovno turistička osnova, - dobri prirodni uslovi za proizvodnju (zemljište, stanovništvo, klima, vodni resursi), - tradicija i iskustvo u industrijskoj i poljoprivrednoj proizvodnji, - proevropski mentalitet, - dostupnost kvalitetnih ljudskih resursa sa konkurentnom cenom rada, - postojanje značajnih kulturnih institucija: muzej, pozorište, arhiv, gradska biblioteka; - adekvatna mreža zdravstvenih ustanova; - u većini škola, povoljna starosna i kvalifikaciona struktura nastavnika - zapaženi sportski uspjesi u zemlji i van nje, - kontakti sa međunarodnim institucijama i organizacijama koje su u mogućnosti da putem odgovarajućeg kadra i finansija pomognu određene programe, - multikulturalnost - iskorenjena nepismenost - male rodne razlike u obrazovanju - kvalifikovana radna snaga 	<ul style="list-style-type: none"> - nedovoljno razvijena putna mreža ka Rumuniji – Mađarskoj – Srbiji –Hrvatskoj, - nizak nivo infrastrukturne opremljenosti industrijskih zona i objekata za potencijalne investitore, - loša putna mreža i infrastrukturna opremljenost opštine, - neizgrađenost komunalne infrastrukture u naseljima seoskog tipa; - nerazvijena infrastruktura za kombinovani transport, - sitni posedi seljačkih gazdinstava, - veliki broj mešovitih gazdinstava, - ekstenzivna proizvodnja, - nepovoljna starosna i kadrovska struktura zaposlenih, - nema interesnog povezivanja na lokalnom i regionalnom nivou u oblasti turizma (udruženja, povezivanje kroz turističke proizvode), - opadanje broja zdravstvenih radnika u zdravstvenim institucijama, - nedostaje kvalitetna kablovska TV, - nedostaje dom za učenike srednjih škola koji putuju ili stanuju kao podstanar, - ne postoji sportska hala; - nedovoljna saradnja NVO sa državnim institucijama, - po strani od evropskih koridora - ubrzana depopulacija - starenje stanovništva - kumulacija rodnih i generacijskih razlika, tj. slabosti u selima - nedostatak komisije za populacionu politiku na nivou opštine
<i>Mogućnosti:</i>	<i>Pretnje:</i>
<ul style="list-style-type: none"> - mogućnost korišćenja fondova EU preko javnih poziva u prekograničnoj saradnji sa Narodnom Republikom Mađarskom, - mogućnost korišćenja sredstava IPA fonda za period 2007.-2013. koja iznose preko 12 miliona evra, - velika količina sirovina iz sektora poljoprivrede pogodne za preradu u finalne proizvode za strano i domaće tržište, - proglašenje reke Tise međunarodnom rekom, - povećanje efikasnosti i konkurentnosti kroz bolje korišćenje vodnih i zemljišnih resursa, integrisanje proizvodnje..., - nautički turizam, - manifestacioni turizam, - seoski i eko turizam, - uvećanje broja lekara opšte prakse, - iskoristiti postojeće potencijale za razvoj kulturnog turizma, - usklađivanje obrazovnog sistema sa potrebama tržišta (povremen prestanak upisa učenika na pojedine smerove; otvaranje novih smerova), - razvijanja sportskog turizma - izrada programa obuke u NVO za ona zanimanja koja su neophodna za komunikaciju sa zemljama EU; - jeftina radna snaga - primena mera populacione politike 	<ul style="list-style-type: none"> - nestabilno političko i ekonomsko okruženje, - sporost integrativnih procesa u postupku pridruživanju porodici EU zemalja, - tržišna konkurencija poljoprivrednih proizvoda iz susednih regiona Vojvodine i Republike Mađarske, - nedovoljno prilagođenost obrazovnog sistema potrebama privrede, - visok nivo fiksnih troškova u proizvodnji zbog sistemskih mera države, - nedovoljna finansijska sredstva za start-up projekte i za obrtna sredstva u proizvodnji, - problem industrijskih otpadnih voda, - nedovoljan uticaj savetodavnih i obrazovnih institucija na razvoj poljoprivrede, - informativna izolovanost koja će usloviti izolovanost u različitim sferama društvenog života. - uvećanje broja namernih prekida trudnoće kod mladih starosnih grupa, - višak radne snage na tržištu, - u dugotrajnijim otežanim uslovima za bavljenje sportom može doći do opadanja interesovanja kod mladih generacija. - dalji rast nezaposlenosti - eksodus mladih

V. VIZIJA, STRATEŠKI I PRIORITETNI CILJEVI I MERE

1. VIZIJA OPŠTINE SENTA

BALANSIRANI ODRŽIVI RAZVOJ OPŠTINE SENTA KAO POLJOPRIVREDNOG I TURISTIČKOG CENTRA SEVERNOG POTISJA

Opština Senta sa razvijenim preduzetništvom, poljoprivredom, industrijom i turizmom bazirana na principima zaštite životne sredine i održivog razvoja. To je zajednica koju vodi stručna lokalna uprava, područje sa razvijenom privredom, atraktivna destinacija za nove investicije, gde se racionalno upravlja raspoloživim resursima. Opština Senta treba da bude bezbedna i održiva zajednica i udobno mesto za život svih generacija. Senta kao regionalni centar jača konkurentnost i održivost svoje privrede i beleži stabilan rast, bazirajući ga na znanju i inovativnosti.

2. STRATEŠKI I PRIORITETNI CILJEVI I MERE

Strateški i prioritetni ciljevi i mere kao instrumenti za realizaciju definisanih ciljeva, definisani na osnovu situacionih i SWOT analiza. Dobro poznavanje postojeće situacije, kao i identifikacija slabosti i snaga neke zajednice su pretpostavka za jasno definisanje ostvarivih ciljeva. Strateški ciljevi predstavljaju razvojni okvir čija realizacija doprinosi ostvarivanju vizije opštine. Za opštinu Senta definisani su sledeći strateški ciljevi:

Strateški cilj I	KONKURENTNI I PRILAGODLJIVI HUMANI RESURSI
Strateški cilj II	KOMPETITIVNA PRIVREDA ZASNOVANA NA INOVACIJAMA I RAZVOJU PRIORITETNIH SEKTORA
Strateški cilj III	RAZVIJENA I ATRAKTIVNA INFRASTRUKTURA KAO PODRŠKA UKUPNOM RAZVOJU OPŠTINE

Vremenski okvir za realizaciju definisanih strateških ciljeva je 2007-2013 godina. Zbog toga je najvažniji korak kreiranje razvojnog plana.

Naredna tabela predstavlja tzv. Stablo ciljeva i sadrži pregled svih postavljenih ciljeva (strateških i prioritetnih) i mera.

STRATEŠKI CILJ	PRIORITETNI CILJ	MERE
<p style="text-align: center;">I</p> <p style="text-align: center;">KONKURENTNI I PRILAGODLJIVI HUMANI RESURSI</p>	<p style="text-align: center;">1.1. DEMOGRAFSKI RAZVOJ</p>	<p>1.1.1. Zaustavljane odseljavanja</p> <p>1.1.2. Osnivanje komisije za populacionu politiku.</p> <p>1.1.3. Izrada lokalnih programa planiranja porodice</p>
	<p style="text-align: center;">1.2. UNAPREĐENJE FIZIČKIH I KADROVSKIH USLOVA OBRAZOVANJA</p>	<p>1.2.1. Izgradnja novih i/ili održavanje postojećih objekata za nesmetano sprovođenje obrazovnog procesa</p> <p>1.2.2. Usaglašavanje programa osposobljava u školama sa potrebama privrede</p> <p>1.2.3. Osposobljavanje nastavnog kadra za rad sa decom sa posebnim potrebama</p> <p>1.2.4. Osposobljavanje stručnog kadra za izradu, implementaciju, monitoring i evaluaciju projekata</p> <p>1.2.5. Promocija principa "life-long learning" (doživotnog usavršavanja)</p> <p>1.2.6. Izrada analize o potrebama za određenom vrstom edukacije na tržištu rada</p> <p>1.2.7. Kreiranje i sprovođenje programa obuke za razvoj i unapređenje znanja i veština nezaposlenih</p>
	<p style="text-align: center;">1.3. UNAPREĐENJE DRUŠTVENIH DELATNOSTI</p>	<p>1.3.1. Donošenje planova za razvoj pojedinih oblasti društvenog razvoja (kultura, sport ...)</p> <p>1.3.2. Očuvanje kulturnog identiteta i promovisanje multikulturalnosti</p> <p>1.3.3. Održavanje postojećeg kvaliteta sporta u Opštini Senta i poboljšanje uslova za bavljenje amaterskim i školskim sportom izgradnjom adekvatne sportske hale</p> <p>1.3.4. Promocija socijalnog uključivanja ugroženih društvenih grupa (Roma, starih i invalidnih lica...)</p>

II KOMPETITIVNA PRIVREDA ZASNOVANA NA INOVACIJAMA I RAZVOJU PRIORITETNIH SEKTORA	2.1. RAZVOJ AGROINDUSTRIJSKOG KOMPLEKSA, OBNOVA I OŽIVLJAVANJE SELA	2.1.1. Razvoj malih i srednjih preduzeća u oblasti zanatske prerade poljoprivrednih proizvoda 2.1.2. Intenziviranje stočarske proizvodnje proizvodnim povezivanjem prerađivača i proizvođača stoke 2.1.3. Mogućnosti boljeg korišćenja zemljišta kroz postranu i naknadnu setvu 2.1.4. Razvoj agro-eko turizma 2.1.5. Unapređenje proizvodnje specifičnih poljoprivrednih proizvoda 2.1.6.: Izrada programa unapređenja položaja i uslova rada mladih poljoprivrednika
	2.2. PROMOCIJA RAZVOJA TURIZMA ZASNOVANOG NA KONCEPTU ODRŽIVOSTI I NA MEĐUNARODNIM STANDARDIMA	2.2.1. Izrada opštinske strategije razvoja turizma 2.2.2. Izrada trojezičnog kataloga turističke ponude Sente 2.2.3. Edukacija turističkih vodiča i menadžera 2.2.4. Razvoj nautičkog turizma kroz realizaciju projekata izgradnje marine 2.2.5. Razvoj seoskog turizma kroz oživljavanje autentične arhitekture i salaša kao i kroz upoznavanje turista sa tradicionalnom gastronomskom ponudom
	2.3. RAZVOJ KONKURENTNE IZVOZNO ORIJENTISANE LOKALNE EKONOMIJE	2.3.1. Privlačenje direktnih stranih investicija 2.3.2. Lokalno partnerstvo za stimulisanje razvoja preduzetništva i sektora MSPP 2.3.3. Povećanje konkurentnosti i izvoznih sposobnosti MSPP 2.3.4. Jačanje preduzetništva i podizanje preduzetničke svesti 2.3.5. Jačanje inovacionog potencijala privrede uz angažovanje održive tehnologije

<p style="text-align: center;">III</p> <p style="text-align: center;">RAZVIJENA I ATRAKTIVNA INFRASTRUKTURA KAO PODRŠKA UKUPNOM RAZVOJU OPŠTINE</p>	<p style="text-align: center;">3.1. KONTINUALNO UNAPREĐIVANJE SAOBRAĆANJE INFRASTRUKTURE</p>	<p>3.1.1. Izrada strategije rekonstrukcije opštinske infrastrukture</p> <p>3.1.2. Regionalno povezivanje opština radi rešavanja zajedničkih saobraćajnih, infrastrukturnih problema</p> <p>3.1.3. Izgradnja biciklističke staze na Tornjoškom putu i pored Tise</p> <p>3.1.4. Izmeštanje transportnih koridora iz centralnog gradskog jezgra i gradnja obilaznica</p> <p>3.1.5. Integracija lokalnih puteva u regionalne i magistralne putne mreže</p> <p>3.1.6. Izgradnja puteva koja vode do privrednih objekata u salaškom području.</p>
	<p style="text-align: center;">3.2.: MODERNIZACIJA KOMUNALNE INFRASTRUKTURE U OPŠTINI SENTA</p>	<p>3.2.1. Sprovođenje sistemskog monitoringa aero zagađenja i izrada karte za buku</p> <p>3.2.2. Završetak kanalizacije i gasifikacije u opštini</p> <p>3.2.3. Organizovanje sistema bezopasnog rukovanja otpadom</p> <p>3.2.4. Formiranje zelene mreže i zaštita prirodne sredine</p> <p>3.2.5.: Rekonstrukcija i izgradnja elektromreže u salaškom području, i poboljšanje javne rasvete u selima.</p>
	<p style="text-align: center;">3.3. IZGRADNJA I REKONSTRUKCIJA KOMUNIKACIONE INFRASTRUKTURE</p>	<p>3.3.1. Unapređenje telekomunikacionih kapaciteta i njihova digitalizacija</p>

Strateški cilj I : KONKURENTNI I PRILAGODLJIVI HUMANI RESURSI

Poslednja tri međupopisna perioda pokazuju da se tendencija depopulacije ubrzava i da će se ako se ovakva tendencija nastavi stanovništvo Sente prepoloviti u naredne 64 godine. To će značiti sve ozbiljnije pogoršavanje kvaliteta stanovništva i niz problema u vezi sa zbrinjavanjem ostarelog stanovništva i održavanjem postojeće infrastrukture. Već sada možemo reći da će demografski faktor ozbiljno limitirati socio-ekonomski razvoj Sente.

Opšte karakteristike obrazovne strukture stanovništva, analizirane na osnovu školske spreme i pismenosti, ukazuju na mogućnost razvoja konkurentnog i prilagodljivog ljudskog potencijala. Podaci o stanovništvu starom 15 i više godina pokazuju da najveći broj stanovnika, više od 2/5 (41,3 %) poseduje srednje obrazovanje, 26,2 % ima završenu osnovnu školu, a 18,9 % stanovnika je završilo od 4-7 razreda osnovne škole. Više obrazovanje ima 4,8 % stanovnika, a visoko 4,5 %. Bez školske spreme je 2,3 % stanovnika što je ispod vrednosti za Severno-banatski okrug (3,5 %) i za Vojvodinu (4,4 %). Struktura prema pismenosti je, takođe, povoljnija u odnosu na Severno - banatski okrug i Vojvodinu.

Analiza podataka iz oblasti kulture, civilnih organizacija, sporta pokazuje da se, u većini, rad ovih institucijama zasniva na volonterskom radu i inicijativi različitih kategorija stanovnika. Njihovo nastojanje da se, čak i preko dobrovoljnog angažovanja, realizuju određeni projekti i poboljša kvalitet života u zajednici ukazuje na spremnost i sposobnost za prilagođavanje društveno-ekonomskim transformacijama. Uz precizno definisanje prioriternih mera i angažovanje predstavnika lokalne samouprave i nadležnih institucija na pripremi programa za njihovu realizaciju, kao i za obezbeđenje neophodne finansijske podrške, stvoriće se uslovi za razvoj konkurentnog i prilagodljivog ljudskog resursa.

Prioritetni cilj 1.1.: DEMOGRAFSKI RAZVOJ

Mera 1.1.1.: Zaustavljane odseljavanja

Stabilizaciji demografskog stanja najviše bi doprinelo zaustavljanje odseljavanja sa teritorije opštine. Ostvarenje ovog cilja prvenstveno će zavistiti od privrednog razvoja grada Sente, odnosno od mogućnosti da se mladom, školovanom stanovništvu ponude odgovarajuća radna mesta. Od brojnih studenata koji se nalaze na školovanju u drugim razvijenijim centrima jedan deo se sigurno neće vratiti u opštinu, prvenstveno zbog raskoraka između njihovih opredeljenja i opštinskih potreba za tim profilima stručnjaka. Na ovu vrstu migracionih procesa može se efikasno uticati putem blagovremene profesionalne orijentacije i usmeravanja budućih srednjoškolaca i studenata ka zanimanjima koja su u opštini potrebna. U tom procesu potrebno je i povezivanje sa prostorno bliskim gradskim naseljima, pre svega sa Čokom, što bi u demografskom smislu smanjilo odseljavanja, a povećalo dnevne migracije u okvirima dvojnog grada.

Mera 1.1.2.: Osnivanje komisije za populacionu politiku.

Komisija za populacionu politiku bi imala predsednika, koordinatora (koji je po pravilu šef odseka ili načelnik odeljenja za društvene delatnosti) i 5-9 članova.

Iako je nepovoljna demografska situacija, Senta je jedna od retkih vojvođanskih opština (samo 11 njih) u kojoj još nije osnovana Komisija za populacionu politiku niti postoje bilo kakve mere populacione politike. Populaciona politika lokalne samouprave treba da bude komplementarna

sa usvojenim Programom demografskog razvitka AP Vojvodine i da, odgovarajući na specifične potrebe lokalne zajednice, deluje u sadejstvu sa njim.

Definisanje mera populacione politike lokalne samouprave zavisi od brojnih okolnosti. Osnovni pristup u definisanju populacione politike lokalne samouprave treba da obuhvata i mere nematerijalne prirode (menjanje stanja u delovanju postojećih institucionalnih kapaciteta u oblastima zdravstva, obrazovanja, informisanja, društvene brige o deci, socijalnoj zaštiti i kulturi, širenje znanja i informacija o demografskoj situaciji, planiranju porodice, rađanju, porodici, deci, porodičnom životu itd. i mere materijalne prirode) i mere materijalne prirode (obavezno izdvajanje određenih sredstava u budžetu opštine za populacionu politiku lokalne samouprave i stvaranje odgovarajućih organizacionih pretpostavki za prikupljanje sredstava iz drugih izvora). Nakon toga, treba da usledi izbor prioriteta, obezbeđenje uslova za sprovođenje prioriternih mera, njihova evaluacija, koja podrazumeva i reviziju utvrđenih mera.

Mera 1.1.3.: Izrada lokalnih programa planiranja porodice

Ovi programi podrazumevaju prethodno izračunavanje potrebnog broj dece za obezbeđivanje dugoročne zamene generacija, a zatim i stvaranje potrebnih fondova za 'kupovinu' potrebnog broja dece. U situaciji kada nedovoljan fertilitet karakteriše čitavu pokrajinu, nužno je zalaganje za uvođenje pronatalitetnih mera populacione politike i na pokrajinskom i na opštinskom nivou i stimulisanje rađanja ekonomskim pogodnostima za dobrostojeće porodice sa većim brojem dece.

Prioritetni cilj 1.2.: UNAPREĐENJE FIZIČKIH I KADROVSKIH USLOVA OBRAZOVANJA

Mera 1.2.1.: Izgradnja novih i/ili održavanje postojećih objekata za nesmetano sprovođenje obrazovnog procesa

Medicinska škola nema svoje prostorije već se nastava održava u prostorijama Gimnazije. Imajući u vidu broj odeljenja i učenika, kao i potrebe za medicinskim kadrom, treba preispitati da li je neophodno obezbediti zaseban prostor za potrebe Medicinske škole. Trenutno, nastava se održava u zgradi Gimnazije u kojoj je, pored Medicinske škole, locirana i Ekonomsko - trgovinska škola.

Nedostaje internat za učenike srednjih škola. Samo iz medicinske škole, oko 70 učenika iznajmljuje privatan smeštaj, dok oko 250 putuje.

Mera 1.2.2.: Usaglašavanje programa osposobljava u školama sa potrebama privrede

Na području opštine Senta nalaze se tri srednje škole: Gimnazija, Medicinska škola i Ekonomsko-trgovinska škola.

U Srednjoj medicinskoj školi obrazuju se sledeći profili medicinskih radnika: medicinska sestra - tehničar, fizioterapeutski tehničar, farmaceutske tehničar, ginekološko - akušerska sestra. Od 2003/2004 do 2006/2007 školske godine broj odeljenja u medicinskoj školi uvećan je sa 11 na 13, a broj učenika sa 343 na 400. Obzirom na veliki broj učenika koji upisuju ovu školu, treba voditi računa da se na tržištu rada ne pojavi velika ponuda pojedinih profila. Treba razmisliti i o uvođenju novih smerova, pored već postojećih ili umesto onih kod kojih je primećeno otežano zapošljavanje svršenih učenika, a u skladu sa potrebama sredine.

Obzirom na veliki broj učenika koji upisuju Ekonomsku - trgovinsku školu, preko 500, treba obratiti pažnju na broj učenika prema smerovima kako ne bi došlo do prezasićenja tržišta i uvećanja broja nezaposlenih istog obrazovnog profila.

Mera 1.2.3.: Osposobljavanje nastavnog kadra za rad sa decom sa posebnim potrebama

U radnoj jedinici "Turzo Lajoš" osnovne škole "Stevan Sremac" nalazi se i značajan broj specijalnih odeljenja. Od 10, koliko ih je bilo 2000/2001 godine, njihov broj je uvećan na 11. Broj učenika koji pohađaju specijalna odeljenja uvećan je sa 57 na 79.

Usled visokog broja učenika sa posebnim potrebama, neophodno je da se kontinuirano obučava nastavni kadar za rad u specijalnim odeljenjima, kao i da se obezbedi dovoljan broj stručnog kadra.

Mera 1.2.4.: Osposobljavanje stručnog kadra za izradu, implementaciju, monitoring i evaluaciju projekata

Kvalitetna izrada, implementacija, monitoring i evaluacija projekata koji bi se izvodili iz različitih razvojnih planova i programa zahteva postojanje za te potrebe dobro osposobljenog, informisanog i permanentno edukovanog kadra. U cilju realizacije ove mere posebnu pažnju treba posvetiti edukovanju stanovništva koje preko brojnih civilnih organizacija, u svojstvu volontera, radi na realizovanju sličnih projekata. Treba razmotriti mogućnosti otvaranja radnih mesta za one koji bi se na ovim aktivnostima angažovali.

Mera 1.2.5.: Promocija principa "life-long learning" (doživotnog usavršavanja)

U saradnji sa postojećim obrazovnim institucijama i civilnim organizacijama organizovati predavanja i kurseve koji bi doprineli razvoju ideje permanentnog obrazovanja. Prioritet treba dati obrazovnim sadržajima koji će doprineti kvalitetnijem obavljanju postojećih poslova, kao i prekvalifikaciji i osposobljavanju za potrebe tržišta. Promocija principa "life-long learning" (doživotnog usavršavanja) može, s jedne strane, doprineti prevazilaženju aktuelnih problema između obrazovne strukture stanovništva i potreba tržišta i, s druge strane, može doprineti kvalitetnijem životu starije populacije stanovništva. Putem precizno definisanih ciljnih grupa, mogu se, na primer, organizovati predavanja putem kojih bi se stanovništvo osposobilo za neka znanja i veštine prema kojima ima sklonosti, a kojima se može baviti i u poznijim godinama. Obzirom da se jedan deo starog stanovništva nalazi u stanju socijalne potrebe, nova znanja, kao i stara koja nisu usmeravana u pravcu zarade, mogu predstavljati osnovu za uvećanje prihoda. Različite aktivnosti iz domena domaće radinosti mogu se iskoristiti u tom cilju.

Mera 1.2.6.: Izrada analize o potrebama za određenom vrstom edukacije na tržištu rada

Na osnovu podataka o kretanju broja nezaposlenih i njihovim osnovnim demografskim obeležjima, kao i na osnovu iskazanih potreba na tržištu rada o određenim obrazovnim profilima, neophodno je za određene vremenske periode, npr. od godinu dana i pet godina, izraziti potrebe za određenim obrazovnim profilima. U cilju realizacije ove mere, potrebno je od svih preduzeća i institucija, nezavisno od oblika svojine koji u njima dominira, zahtevati da iskažu potrebe za određenim obrazovnim profilima u precizno određenom periodu.

Mera 1.2.7.: Kreiranje i sprovođenje programa obuke za razvoj i unapređenje znanja i veština nezaposlenih

Na osnovu iskazanih potreba o određenim obrazovnim profilima, neophodno je pripremiti programe obuke za razvoj i unapređenje znanja i veština nezaposlenih. Posebnim programima treba obuhvatiti mlađu populaciju čija se znanja moraju obogatiti poznavanjem stranih jezika i informatičkim veštinama, a u cilju lakšeg povezivanja sa zemljama EU.

Kod nezaposlenih koji raspolažu preduslovima (poljoprivredno zemljište, prostor za izgradnju poljoprivrednih objekata) za bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom treba podsticati, u saradnji sa stručnjacima iz oblasti poljoprivrede, bavljenje poljoprivredom. Predstavnici lokalne samouprave, u saradnji sa naučnim institucijama i postojećim civilnim organizacijama, treba da pripreme programe na osnovu kojih će se vršiti edukacija nezaposlenih i odgovarajući izbor aktivnosti, u skladu sa ličnim potencijalima, potencijalima domaćinstva i društvenim potrebama. Predstavnici lokalne samouprave treba da usmeravaju zainteresovane prema institucijama i organizacijama koje mogu da obezbede neophodnu finansijsku podršku.

Prioritetni cilj 1.3.: UNAPREĐENJE DRUŠTVENIH DELATNOSTI

Mera 1.3.1.: Donošenje planova za razvoj pojedinih oblasti društvenog razvoja

Donošenje planova za razvoj pojedinih oblasti društvenog života predstavlja osnovu za prevazilaženje uočenih nedostataka. U njihovoj pripremi, pored predstavnika lokalne samouprave i nadležnih institucija, treba angažovati i eksperte iz odgovarajućih oblasti. Njihovu realizaciju treba kontinuirano pratiti kako bi se na vreme otklonili uočeni propusti, ili izvršilo prilagođavanje nastalim promenama.

Mera 1.3.2.: Očuvanje kulturnog identiteta i promovisanje multikulturalnosti

Aktivnostima čiji se cilj očuvanje kulturnog identiteta i promovisanje multikulturalnosti treba obuhvatiti sve slojeve stanovništva, nezavisno od njihove starosti. Realizovanje ove mere može se ostvariti preko postojećih obrazovnih i kulturni institucijama i civilnih organizacija. Kada su u pitanju uslovi za očuvanje kulturnog identiteta i promovisanje multikulturalnosti, treba imati u vidu sledeće:

Opština Senta nema svoje štampano glasilo, osim časopisa **Human** koji izdaje mesna organizacija Crvenog krsta. Časopis se publikuje na mađarskom i srpskom jeziku, a u njegovoj pripremi učestvuju volonteri mesne organizacije Crvenog krsta kojima pomažu profesionalni novinari. U Senti radi regionalna, potiska redakcija **Mađar Soa**, jedinog dnevnog lista na mađarskom jeziku. Redakciju čine 12 novinara i jedan urednik koji ne raspolažu zadovoljavajućom tehničkom opremom. O dešavanjima u opštini, stanovništvo srpske nacionalnosti informiše se preko dnevnih listova pokrajinskog i republičkog nivoa. I pored toga što ovi listovi imaju svoje dopisnike u regionu, nesumnjivo je da oni ne mogu da pokriju sve sadržaje zanimljive za lokalno stanovništvo.

Analiza rasprostranjenosti listova, časopisa i elektronskih medija pokazuje da se, uglavnom, rad u ovim oblastima zasniva na entuzijazmu stanovnika Sente. Kvalitet informisanosti uslovljava spremnost na volonterski rad. Usled toga, neophodno je:

- poboljšati tehničke uslove za rad već postojeće redakcije Mađar Soa;

- pokrenuti štampano glasilo na nivou opštine Senta, na srpskom i mađarskom jeziku; isti sadržaj publikovati na oba jezika; pokretanjem ovog glasila poboljšala bi se opšta informisanost stanovnika Sente, omogućilo otvaranje novih radnih mesta, kao i promovisanje multikulturalnosti.

U Senti postoji jedna privatna radio stanica čiji program je ograničen na emitovanje reklama, malih oglasa, muzičkih želja. Senta nema svoju televizijsku i radio stanicu koje bi emitovale različite informativne sadržaje, ali i podstakle očuvanje kulturnog identiteta.

Na teritoriji opštine Senta nalazi se i kablovska TV koja je u privatnom vlasništvu. Informativni program, naročito kada se radi o informacijama na nivou opštine, zastupljen je u veoma malom obimu. Trenutno, privatno preduzeće Sabotronic gradi savremeni kablovski sistem koji će, pored korišćenja kablovske televizije, omogućiti i upotrebu kablovskog interneta. Kvalitetna kablovska televizija predstavlja značajan segment u procesu upoznavanja sa različitim kulturama.

Negovanje kulturnog identiteta i promovisanje multikulturalnosti ostvaruju se i preko aktivnosti civilnih organizacija, usled čega je neophodno poboljšati uslove njihovog rada.

Mera 1.3.3.: Održavanje postojećeg kvaliteta sporta u Senti i poboljšanje uslova za bavljenje amaterskim i školskim sportom izgradnjom adekvatne sportske hale

Sportski savez opštine Senta je u 2005. godini imao 28 klubova koji pokrivaju 20 sportskih grana sa ukupno 1377 članova (1193 takmičara, 52 trenera, 132 sudija). U odnosu na 2001. godinu, 2005. godine se uočava porast broja članova u sportskim klubovima, sa 1.260 na 1.377. Posebnu pažnju treba usmeriti na kretanje broja pionira, članova sportskih klubova. Od 2001. do 2002. godine njihov broj je uvećan sa 639 na 741. Međutim, posle 2002. godine dolazi do kontinuiranog opadanja broja ove kategorije članova. I pored ostvarenih značajnih rezultata na takmičenjima u zemlji i inostranstvu sportisti Sente još uvek nemaju adekvatnu sportsku halu. U dugotrajnijim otežanim uslovima za bavljenje sportom može doći do opadanja interesovanja kod mlađih generacija. Usled toga, neophodno je promovisati bavljenje sportom i obezbediti uslove za raznovrsne sportske aktivnosti.

Mera 1.3.4.: Promocija socijalnog uključivanja ugroženih društvenih grupa (Roma, starih i invalidnih lica...)

Na teritoriji opštine Senta nalazi se, u odnosu na ukupno stanovništvo, značajan broj korisnika socijalne zaštite (9,3 %) i to kako u kategoriji maloletnih lica, tako i u kategoriji punoletnih lica. Prema poslednjim raspoloživim podacima, 2004. godine 918 maloletnih lica je u stanju socijalne potrebe. Među maloletnim korisnicima socijalne zaštite najviše je dece ugrožene porodičnom situacijom (68,4 %), zatim slede deca sa poremećajima u ponašanju (18,1 %), mentalno zaostali (10,3 %) itd.

Godine 2004. registrovano je 1433 punoletnih korisnika socijalne zaštite. Najbrojniju grupu punoletnih korisnika čine materijalno neobezbeđena lica (43,6 %), zatim ostarela lica (17,0 %), psihički i fizički ometena lica (10,5 %) itd.

Najčešće, lica u stanju socijalne potrebe nalaze se na margini društvenih zbivanja. Usled toga, uz pomoć kulturnih i obrazovnih institucija, civilnih organizacija, predstavnici lokalne samouprave treba da rade na, s jedne strane, stvaranju uslova za njihovo socijalno uključivanje i, s druge strane, na podsticanju njihovog socijalnog uključivanja.

Strateški cilj II: KOMPETITIVNA PRIVREDA ZASNOVANA NA INOVACIJAMA I RAZVOJU PRIORITETNIH SEKTORA

Prioritetni cilj 2.1.: RAZVOJ AGROINDUSTRIJSKOG KOMPLEKSA, OBNOVA I OŽIVLJAVANJE SELA

Razvoj treba da bude usmeren na stvaranje uslova za bolje korišćenje prirodnih resursa (pre svega navodnjavanja), što bi podstaklo intenziviranje strukture proizvodnje (dalje povećanje učešća industrijskog bilja, povrća i krmnog bilja), intenziviranje pojedinih linija proizvodnje i bolje korišćenje zemljišta, dalji razvoj stočarstva (u čemu bi značajnu ulogu trebalo da ima poljoprivredna savetodavna služba), i viši nivo finalizacije u sopstvenim prerađivačkim kapacitetima, ili kapacitetima u neposrednom okruženju.

Stvaranje uslova za integraciju seljačkih gazdinstava i razvoj malih i srednjih preduzeća u agrokompleksu povećalo bi efikasnost i konkurentnost agrokompleksa Opštine Senta.

Stočarska proizvodnja u Opštini Senta je daleko zastupljenija i razvijenija u odnosu na svoje neposredno okruženje – Vojvodinu u celini. Međutim, navedeni indikatori intenzivnosti poljoprivrede i koncentracije stočarstva znatno zaostaju za pokazateljima u EU, tako da ima još dosta prostora za dalji razvoj stočarske proizvodnje u Opštini Senta.

Na osnovu dobijenih kvantitativnih rezultata analize proizvodnih pokazatelja stočarske proizvodnje, mogu se izvući zaključci da još uvek nisu stvoreni pozitivni i stabilni uslovi za razvoj stočarstva. Donekle pozitivni efekti u govedarstvu, u proizvodnji mleka i povećanju osnovnog stada, uslovljeni su korektnim odnosima privatnih mlekara prema proizvođačima mleka i premiranjem ove proizvodnje od strane države. U ostalim granama stočarstva toga nema, niti su proizvođači dobro organizovani, tako da ni ne iznenađuju nepovoljni i nestabilni proizvodni rezultati.

Relativno povoljni kreditni uslovi za razvoj stočarstva neće ni u budućnosti dati pozitivne proizvodne efekte, ukoliko država drugim, ekonomskim instrumentima ne utiče na regulaciju i zaštitu tržišta od neloyalne konkurencije iz inostranstva, i ako i dalje ostanu neuređeni odnosi između primarnih proizvođača i prerađivača, za šta je neophodno interesno udruživanje primarnih proizvođača.

Prerađivačka industrija i razvoj malih i srednjih preduzeća u agrobiznisu su najznačajniji zamajac razvoja primarne poljoprivredne proizvodnje. Međutim, sem prerađivačkih kapaciteta u samoj Opštini Senta, značajan uticaj na intenzivnost i strukturu primarne poljoprivredne proizvodnje imaju i kapaciteti prerađivačke industrije u neposrednom okruženju.

U onim delatnostima prehrambene industrije, koji ulažu u svoju sirovinsku osnovu (mlekare, šećerane, uljare, sojara), poslednjih godina primetan je rast poljoprivredne proizvodnje, ali i stepen korišćenja kapaciteta prerade. Prehrambena industrija treba da unapredi svoju tehnologiju prerade, primeni ISO standardizaciju i unapredi kvalitet proizvodnje i proizvoda, kao i da više investira i utiče kao integrator u svoju sirovinsku osnovu. Na taj način, povećaće stepen korišćenja svojih kapaciteta, poboljšati kvalitet proizvoda, omogućiti nesmetani izvoz u zemlje EU i značajno povećati svoju efikasnost i konkurentnost na svetskom tržištu. Razvoj prehrambene industrije pozitivno će uticati i na razvoj primarne poljoprivredne proizvodnje, kao njene sirovinske osnove.

U Opštini Senta značajno su zastupljene proizvodnje industrijske paprike, sirka metlaša i duvana, koje nisu rasprostranjene u drugim delovima Vojvodine i njih treba i dalje razvijati.

Mera 2.1.1.: Razvoj malih i srednjih preduzeća u oblasti zanatske prerade poljoprivrednih proizvoda

Veća seljačka gazdinstva trebala bi kroz razvoj preduzetništva da povećaju stepen finalizacije sopstvenih proizvoda (zimnica, sušeni proizvodi, suveniri, ugostiteljstvo). Razvoj malih i srednjih

preduzeća trebalo bi da bude kooperativan i konvergentan sa prehrambenom industrijom, ekološkom proizvodnjom i razvojem turizma u opštini Senta. Integracija proizvodnje, prerade i plasmana kroz zadrugarstvo i razvoj MSPP, sitnim proizvođačima obezbeđuje povećanje efikasnosti u domenu proizvodnje, prerade i nastupa na tržištu.

Za razvoj MSPP, neophodna je pomoć Opštine, kroz poresku i fiskalnu politiku, u aktiviranju postojećih neiskorišćenih kapaciteta za preradu. Na taj način će se kroz povećani obim korišćenja kapaciteta prerade povećati efikasnost (kroz niže troškove po jedinici proizvoda), a kroz povećanje ukupnog obima proizvodnje i efektivnost. Pozitivni efekti manifestovaće se i u razvoju primarne poljoprivredne proizvodnje i većem zapošljavanju.

Mera 2.1.2.: Intenziviranje stočarske proizvodnje proizvodnim povezivanjem prerađivača i proizvođača stoke

Povećanje broja i intenziviranje ulaganja u govedarstvo, ovčarstvo, svinjarstvo i živinarstvo, do nivoa evropskih standarda, doprineće intenziviranju ukupne poljoprivredne proizvodnje. Ovo većanje moguće je pospešiti interventnim merama države i proizvodnim povezivanjem prerađivača i proizvođača stoke, kao što je to urađeno u nekim sredinama u govedarstvu, u proizvodnji mleka.

Mera 2.1.3.: Mogućnosti boljeg korišćenja zemljišta kroz postranu i naknadnu setvu

Primenom navodnjavanja obezbeđuju se uslovi za bolje korišćenje zemljišta u više setvi i žetvi godišnje. Time se povećava obrt kapitala u poljoprivredi, povećava intenzivnost poljoprivredne proizvodnje, efikasnije koriste i raspoloživi faktori za proizvodnju (sredstva mehanizacije, radna snaga), smanjuju troškovi proizvodnje po jedinici proizvoda i povećava ekonomska efektivnost i efikasnost), čime se stvaraju uslovi za dalji razvoj stočarstva.

Mera 2.1.4.: Razvoj agro-eko turizma

Senta ima izvrsne uslove za razvoj agro-eko turizma. Razvijenu poljoprivrednu proizvodnju, kulturno nasleđe i reku Tisu. To su sve preduslovi za razvoj seoskog turizama, salaškog tipa, ribolovnog turizama, ugostiteljstva baziranog na ponudi sveže zdrave hrane i pića, originalnih suvenira, tradicionalne vojvodjanske kuhinje i odmora na salašima ili uz reku Tisu. Uspostavljanjem rečnog putničkog saobraćaja rekom Tisom, kako iz Mađarske, tako i sa Dunava, uz organizovanje turističke agencije i tur-operatera, uz adekvatni marketing, propagandu i uspostavljanje određenih manifestacija (npr. «Dani paprike»), postoji realna mogućnost da Opština Senta postane značajna turistička destinacija u Vojvodini.

Mera 2.1.5.: Unapređenje proizvodnje specifičnih poljoprivrednih proizvoda

Unapređenje proizvodnje lekovitog i aromatičnog bilja, za čiji razvoj postoje prirodni uslovi i kapaciteti za preradu i tržište, značajna je mera poboljšanja ekonomske efektivnosti i efikasnosti poljoprivrede Opštine. Takođe, značajnija proizvodnja uljane repice i investiranje u rafinerije za proizvodnju biodizela su značajan segment u budućem razvoju agrokomplesa, jer je proizvodnja obnovljive energije jedan od značajnih razvojnih ciljeva svetske poljoprivrede. Za ovo je potrebno

obezbediti investiciona sredstva iz inostranih i domaćih izvora, i potreban je jači marketinški nastup.

Mera 2.1.6.: Izrada programa unapređenja položaja i uslova rada mladih poljoprivrednika

Dalji razvoj poljoprivredne savetodavne službe, koja je prisutna u Opštini Senta, treba da bude usmeren, ne samo na implementaciju agrarne politike u praksi, uspostavljanje neposredne veze države i poljoprivrednih proizvođača i usklađivanje ciljeva seljaka i ciljeva države, već i na unapređenja položaja i uslova rada mladih poljoprivrednika. Na taj način ublažio bi se odliv mladih sa sela i dugoročno obezbedila reprodukcija potrebne radne snage u poljoprivredi. U ove programe, osim Savetodavne službe, trebala bi da se uključi i Opština, pri čemu postoje realne mogućnosti obezbeđenja donatorskih sredstava za realizaciju programa razvoja sela i unapređenje položaja seoske omladine.

Prioritetni cilj 2.2.: PROMOCIJA RAZVOJA TURIZMA ZASNOVANOG NA KONCEPTU ODRŽIVOSTI I NA MEĐUNARODNIM STANDARDIMA

Ovaj segment privrede opštine Senta podrazumeva promociju razvoja turizma (1) na konceptu održivosti i na međunarodnim standardima (2). U tom smislu opština Senta treba da uradi sledeće:

Održivi razvoj turizma udovoljava potrebama sadašnjih turista i turističkih regija uz istovremeno uvećanje šanse za buduće turiste. To je takvo upravljanje resursima koje će zadovoljiti ekonomske, društvene i estetske potrebe, uz istovremeno podržavanje kulturnog integriteta, osnovnih ekoloških procesa i biološkog diverziteta.

Svetska turistička organizacija ističe da je održivi razvoj turizma vodič i menadžment veština primenljiva za sve oblike turizma i u turističkim destinacijama svih tipova, uključujući masovni turizam, kao i raznovrsne segmente turističkog procesa. Principi održivosti se odnose na ekološke, ekonomske i socio-kulturne aspekte turističkog razvoja.

Razvoj i primena politike održivog turizma mora se bazirati na brojnim principima i pristupima. Njihovo poštovanje je garancija da će ciljevi održivog turizma biti realizovani. To se pre svega odnosi na donošenje odluka u skladu sa težnjom kontrolisanog razvoja. Kriterijumi i principi koji se načeše koriste u održivom turizmu su: ekološka održivost, društvena održivost, kulturna održivost, ekonomska održivost, obrazovni elemenat, lokalno učešće i princip zaštite.

Ekološka održivost podrazumeva izbegavanje ili minimiziranje uticaja na ekološke komponente životne sredine.

Kulturna održivost je opstajanje kulturnih navika zajednice koje pružaju turističke usluge, a koje se često pod uticajem dominantnih grupa kulturnih turista menjaju.

Ekonomska održivost označava poželjan stabilan ili rastući nivo ekonomskog prihoda lokalne zajednice realizovan od strane turističkog razvoja.

Obrazovni elemenat podrazumeva obrazovanje zaposlenih u turizmu u opštini Senta kako bi bolje razumeli posledice sopstvenih aktivnosti na životnu sredinu.

Lokalno učešće podrazumeva potpuno uključivanje lokalne zajednice u turističku privredu.

Princip zaštite se ostvaruje na način da turizam može da bude višestruko koristan za proces zaštite prirodnog i kulturnog nasleđa, a da sa druge strane, on i zavisi od takve zaštite.

Mera 2.2.1.: Izrada strategije razvoja turizma u opštini Senta

Izrada strategije razvoja turizma opštine Senta, znači da ovaj prostor treba da uradi sledeće:

- definiše viziju, ciljeve, vodeće strategije i zadatke u turizmu,
- identifikuje lokalne i inostrane subjekte u turizmu s njihovim interesima, odgovornostima i potencijalnim koristima u turizmu,
- bitno unapredi postojeću turističku ponudu i razvije nove proizvode i usluge,
- jasno se pozicionira na turističkom tržištu kao nova turistička destinacija i s novim imidžom, a u skladu s aktuelnim i očekivanim razvojem tržišta,
- izvede značajne investicije u javnom i privatnom sektoru u turizmu,
- uspostavi kreativni sistem partnerstva javnog i privatnog sektora u turizmu,
- formuliše novi upravljački sistem u turizmu kao garanciju za dugoročni i održivi rast turizma.

Mera 2.2.2.: Izrada trojezičnog kataloga turističke ponude Sente

Trojezični katalog turističke ponude Sente će kombinacijom ilustrativnog i tekstualnih sadržaja kratko, sugestivno, sa isticanjem vizuelne komponente, koja bi zajedno sa tekstom potencirala estetske, kuriozitetne, rekreativne, sazajne turističke attribute svih prvorazrednih atraktivnosti koje su u ovom tekstu istaknute.

- Sadržajno ga tako koncipirati da potencijalnom turisti bude dat jasan *razlog* da uzme i pročita katalog.
- *Ciljna grupa* mora da bude jasno identifikovana i u tom smislu potrebno je njoj se obraćati. - Potencijalni turista, posle čitanja kataloga, trebalo bi da navede *bar tri razloga* da poseti destinaciju koja je u njoj prezentirana.
- U katalogu moraju pored tekstualnog dela postojati i takve fotografije koje turista može dovesti u *relaciju* sa svojim interesovanjem.
- Fotografija, na jasan način, treba da ukazuje na *korist* od posete atrakciji.
- Neophodno je da instrukcije jasno pokazuju kako *stići* do destinacije.
- Treba dati osnovne podatke o *uslužnim servisima*, odnosno o materijalnoj bazi (receptivni, infrastrukturni i suprastrukturni faktori).
- Tekst ne *sme da bude suviše dug*, a zanimljiv i podsticajan.
- Katalog treba da bude grafički *dobro opremljen*.
- Ukupan utisak nakon čitanja kataloga treba da bude takav da je *vredno* utrošiti sredstva za boravak na destinaciji koju on promovise.

Mera 2.2.3.: Edukacija turističkih vodiča i menadžera

Opština Senta kao turistička destinacija može biti upoznata od strane turista pod uslovom da turistički vodiči poznaju sve turističke atraktivnosti, po hijerarhijskom principu, što je vrednost većeg nivoa atraktivnosti, to će se podrazumevati njegovo bolje poznavanje. Edukacija turističkih vodiča može se vršiti u saradnji sa Prirodno-matematičkim fakultetom-Departmanom za geografiju, turizam i hotelijerstvo u Novom Sadu, koje raspolaže dozvolom Ministarstva za trgovinu i turizam da može da vrši edukaciju ovih kadrova.

U tom smislu treba pogledati Pravilnik o programu i načinu polaganja stručnog ispita za turističkog vodiča, donošenog od strane Ministra trgovine, turizma i usluga na osnovu člana 72. Zakona o turizmu («Službeni glasnik RS», broj 45/05).

Mera 2.2.4.: Razvoj nautičkog turizma kroz realizaciju projekata izgradnje marine

Uključivanje Sente u nautički turizam zahteva izgradnju marine za sve tipove plovila i oblika nautičkih tura. Gradnja marine podrazumeva uporedno proglašavanje Tise za međunarodnu

reku. Funkcionalna marina je prvi, neophodan uslov, pristajanje brodova uz Sentu. Pristajanje putničkih brodova, treba posmatrati u kontekstu potrebe formiranja kompletne turističke ponude grada, a pre svega, uređenje kulturno-istorijskog nasleđa, gradskog zelenila, uvođenje informacionih obeležja, uređenje manifestacija, uređenje hotelijerskog i restoraterskog sektora, infrastrukturnih i suprastrukturnih objekata i drugih aspekata uređenja koji podrazumevaju bogatiju i raznovrsniju turističku ponudu.

Na osnovu iskustava EU, marina bi trebala da bude uključena u sledeće glavne grupe ovog proizvoda:

Individualna plovidba vlasnika brodova - mali brodovi za 2 - 4 osobe. Charter - iznajmljivanje brodova i jedrilica radi plovidbe rekama - mali i srednji brodovi za 4 - 12 osoba. Kružna putovanja rekama - organizovani paketi putovanja rekama od strane tour operatora i destinacijskih management kompanija (DMC) - veći i veliki brodovi namenjeni grupama ljudi od 20, pa čak do 300 osoba 40 . U sklopu ovog proizvoda došlo je do pojave nove podvrste plovila, tzv. "teglence" (engleski "barge"), koja ima visoke standarde uređenja i gde, osim korišćenja od strane privatnih vlasnika, jača tražnja za "cruising" ovom vrstom plovila (tzv. "barging"). Najveći deo tržišta odnosi se na kružna putovanja rekama koja sadrže višednevna putovanja plovnicama kroz više zemalja (od 7, pa sve do 21 dan). Za razliku od morskog "cruising-a", na rečnom se "cruising-u" tokom dana plovi, a noću se zaustavlja na pristaništima u tačno unapred određenim destinacijama. Obično je u paketima uključeno razgledanje mesta i destinacija, izleti u okolinu i slično, kao i aktivnosti posebnih interesa (posmatranje ptica, biciklizam, pešačenje itd.).

Komisija proverava ispunjenost propisanih uslova za razvrstavanje objekata nautičkog turizma u kategorije, sačinjava zapisnik o svome radu i daje ministru predlog za razvrstavanje objekta u odgovarajuću kategoriju. Troškove postupka snosi podnosilac zahteva. Visinu troškova utvrđuje ministar i oni se plaćaju istovremeno sa podnošenjem zahteva za određivanje kategorije objekta nautičkog turizma.

Mera 2.2.5. Razvoj seoskog turizma kroz oživljavanje autentične arhitekture i salaša kao i kroz upoznavanje turista sa tradicionalnom gastronomskom ponudom

Turističke valorizacija, adaptacija i konzervacija autentične arhitekture i salaša, predstavlja najbolji i najefikasniji način razvoja ekoruralnog turizma (salaši) koji je danas vrlo aktuelan vid turizma i imaće tendenciju razvoja kako u kontekstu domaće, tako i inostrane turističke tražnje. Autentična arhitektura može biti stavljena u funkciju razvoja ekoruralnog turizma, ali u samom gradu biće u funkciju gradskog, kao dela kulturnog turizma.

Prioritetni cilj 2.3.: RAZVOJ KONKURENTNE IZVOZNO ORIJENTISANE LOKALNE EKONOMIJE

Svaki predstavnik sektora MSPP ima određenu vrednost za opštinu Sente. Ipak, pojedini privredni sektori imaju poseban strateški značaj za razvoj lokalne zajednice, pre svega zahvaljujući sposobnosti dodavanja novih vrednosti zasnovanih na postojećim lokalnim prirodnim resursima. Obzirom da je opština Senta pre svega bogata visoko kvalitetnim obradivim zemljištem dominantne privredne grane su poljoprivredne i prerađivačka industrija. Dve navedene grane industrije uzimaju gotovo dvo-trećinisko učešće u nacionalnom dohodku opštine, što ukazuje da će razvoj lokalnih ekonomskih struktura u velikoj meri zavisiti od njih. Povećanje konkurentnosti lokalne privrede, odnosno njenih proizvoda i usluga će biti u direktnoj zavisnosti od veština i sposobnosti timova menadžera ili samostalnih menadžera u malim i srednjim preduzećima koje se može efikasno ostvariti kroz različite vidove neformalne edukacije i proučavanja najboljih primera iz prakse.

Povezivanje sektora MSPP na projektima od zajedničkog interesa za razvoj lokalne zajednice sa konkurentnim tržišnim nastupom koji se zasniva na sinergiji znanja, veština, tehnologije i sistema kvaliteta će doprineti stvaranju klastera i asocijacija, kao primera najboljih modela poslovanja u novoj ekonomiji, u skladu sa preporukama Evropske povelje o malim preduzećima.

Realizacija projekta osnivanja poslovnog inkubatora će pomoći razvoj lokalne ekonomije, otvaranje novih radnih mesta, promovisanju veza između predstavnika sektora MSPP, lokalnih vlasti i nevladinog sektora. Inkubator kao efikasan instrument razvoja MSPP obezbediće edukaciju i pomoći u radu postojećim MSPP u Senti, stvaranjem infrastrukture za podršku samozapošljavanju i smanjenju socijalnih tenzija.

Iskustva drugih regiona u Srbiji, koji su se okrenuli direktnim stranim investicijama, pokazuju da je to bez ikakve dileme, jedan od najbržih načina za uspostavljanje stabilne lokalne ekonomije. Dolazak stranog kapitala doprinosi otvaranju novih radnih mesta, stimuliše razvoj malih i srednjih preduzeća, ubrzava transfer modernih tehnologija i dinamizira privredni sistem lokalne zajednice.

Mera 2.3.1. Privlačenje direktnih stranih investicija

Pod direktnim stranim investicijama podrazumeva se ulaganja kapitala strane kompanije ili pojedinca radi obavljanja profitabilne delatnosti na određenoj teritoriji, u našem slučaju opštine Senta. Strani kapital u formi greenfield i brownfield investicija će predstavljati važan faktor smanjenja nezaposlenosti u lokalnoj zajednici. Da bi se intenzivirala realizacija ove mere komunikacija sa potencijalnim investitorom predstavlja ključno mesto u realizaciji investicionog projekta. Kvalitet komunikacije u velikoj meri određuje dinamiku ulaganja i veličine investicija, što implicira da je za realizaciju ove mere neophodno razviti posebno odeljenje opštinske uprave koje bi imalo osnovni zadatak da privlači i prati moguće strane investitore. Osnovne faze u radu za privlačenje direktnih stranih investicija uključuju: (1) Adekvatne, brze i kvalitetne odgovore na generalne upite potencijalnog investitora koji uključuje ekonomske indikatore opštine, pravne propise i olakšice za ulaganje, poreski sistem i lokalne poreske olakšice, troškove i kvalitet radne snage. (2) pružanje specifičnih informacija potencijalnom investitoru u vezi sa procedurama registracije, radnim i boravišnim dozvolama i eventualnim partnerskim odnosima za saradnju (3) iskazivanje namere opštine Senta za saradnju u svakom konkretnom projektu pisanjem pisma o namerama gde se ističu mogućnosti ulaganja sa informacijama specifičnog tipa: lokacija i površina parcela i hala, cena iznajmljivanja, odnosno kupovine zemljišta, pogona ili proizvodne hale, kao i stanje infrastrukture na konkretnoj lokaciji. (4) omogućavanje posete investitora menadžmentu opštine i konkretnoj lokaciji

Za uspešno privlačenje stranih investicija neophodno je formiranje baze podataka o raspoloživim resursima za potencijalne investitore, čime bi se ceo postupak informisanosti stranog investitora značajno ubrzao.

Mera 2.3.2. Lokalno partnerstvo za stimulisanje razvoja preduzetništva i sektora MSPP

Predstavnici sektora MSPP u velikoj meri zavise od povoljnih lokalnih uslova poslovanja. Partnerstvo javnog i privatnog sektora može da značajno stimuliše razvoj lokalnih ekonomskih prilika u sektoru MSPP na sledeće načine:

- jačanjem svih sektora MSPP kroz okupljanje oko projekata sa naglašenom intencijom za zajedničkim nastupom na domaćem i inostranom tržištu,
- stvaranjem jedinstvene baze podataka ponude i potražnje na nivou lokalne zajednice,
- podsticanje izvozno orijentisanog sektor MSPP baziranog na prehrambenoj i prerađivačkoj industriji,

- podsticanje razvoja ruralnog turizma sa posebnim akcentom na revitalizaciju područja u slivu reke Tise
- stimulisanje delatnosti koje koriste komparativne prednosti lokaliteta i regiona
- uvođenje sistema stimulativnih mera i olakšica pri otvaranju preduzeća i otvaranju novih radnih mesta

Mera 2.3.3. Povećanje konkurentnosti i izvoznih sposobnosti MSPP

Konkurentna i izvozna sposobnost sektora MSPP je u direktnoj zavisnosti od dva faktora: (1) podsticanja inovativnosti u ovom sektoru., (2) održavanju modela povezivanja i saradnje između preduzeća, naročito mikro i malih preduzeća.

Navedeni faktori se mogu realizovati kroz različite aktivnosti, ali za lokalni razvoj u opštini Senta najadekvatniji bi bili sledeći mehanizmi i instrumenti:

- formiranje poslovnog inkubatora,
- formiranje industrijske zone i industrijskog parka
- formiranje podrške domaćim i međunarodnim projektima koji u osnovi imaju inovativne aktivnosti,
- formiranje horizontalnih klastera i asocijacije zasnovano na povezivanju u proizvodnji, inovativnoj ili komercijalnoj saradnji među malim firmama u okviru istog sektora
- formiranje vertikalnih klastera i asocijacije između firmi koje učestvuju u istom lancu reproceline iz različitih sektora
- korišćenju obnovljivih izvora energija za proizvodnju bio-dizela, bio-etanola i bio-briketa.

Mera 2.3.4. Jačanje preduzetništva i podizanje preduzetničke svesti

Jedan od najvažnijih prioriteta u podršci razvoja preduzetništva je obezbeđivanje različitih vidova finansiranja MSPP. Osnovni pravci pozitivnih stimulativnih promena se odnose na promenu pravnog okruženja, uspostavljanja potrebne institucionalne infrastrukture i obezbeđivanje potrebnih sredstava, uz adekvatnu nefinansijsku podršku. Mehanizmi koji mogu adekvatno da podrže ovu meru su:

- stvaranje revolving fonda za ko-finansiranje razvojnih projekata sektora MSPP
- osposobljavanje novih lokacija za greenfield investicije
- stvaranja novih biznisa i promovisanje privatne inicijative, uz finansijsku pomoć i podršku start-up-ovima za nova mala i srednjih preduzeća baziranog na opštinskom mikro-kreditnom fondu
- formiranje lokalnih garancijskih fondova za finansijsku podršku lokalnom ekonomskom razvoju i zapošljavanju
- bolje organizacije postojećih firmi uz podizanje kapaciteta specifičnim obukama iz oblasti marketinga, finansija, upravljanja ili menadžmenta ljudskim resursima, sa ciljnom grupom menadžera MSPP, ili njihovih vlasnika

Mera 2.3.5. Jačanje inovacionog potencijala privrede uz angažovanje održive tehnologije

Radi podizanja atraktivnosti privrede u opštini neophodno je obezbediti jačanje inovativnih aktivnosti i adaptaciju istih. To je neophodno jačati na planu uvođenja održivosti i kontrole kvaliteta u procesu proizvodnje. Glavni zadaci u sprovođenju ovih mera su sledeći:

- Uvođenje i širenje kontrole kvaliteta preko sistema EU (ISO, QM, TQM, EMAS, HACCP itd.);
- Prilikom planiranja privrednih aktivnosti i lociranja preduzeća uzeti u obzir lokalne, prirodne i pejzažne potencijale sredine;
- Eko-proizvodnja: proizvodnja bio-proizvoda, zaštita plodnih poljoprivrednih površina, širenje proizvodnih tehnologija koji odgovaraju agro-ekološkim propisima; sakupljanje i privremeno deponovanje industrijskih opasnih otpadaka unutar fabrika, obezbediti rukovanje i ponovno korišćenje otpadaka u vidu sekundarnih sirovina;
- Davanje prednosti bezopasnim tzv. „čistim” tehnologijama (smanjena zagađenost i smanjene količine otpadaka) koji manje ugrožavaju elemente životne sredine;
- Angažovanje tehnologija koje rade sa manjom potrošnjom voda, odnosno sisteme koji recirkulišu tehnološke vode radi smanjenja potrošnje vode;
- Izgradnja sistema za preradu industrijskih i komunalnih otpadaka koji se stvaraju u mestu;
- Izrada koncepcije za štednju potrošnje energije, forsiranje tehnologija koje troše manje energije, korišćenje solarne energije, „solarnu arhitekturu” u prvoj fazi kod javnih institucija (škole, zdravstvene ustanove itd.).

Strateški cilj III: RAZVIJENA I ATRAKTIVNA INFRASTRUKTURA KAO PODRŠKA UKUPNOM RAZVOJU OPŠTINE

Opština Senta kao deo Potisja raspolaže izuzetnim prirodnim i pejzažnim vrednostima kao i privrednom tradicijom. Neophodno je da se inovativni razvoj privrede koja se okreće ka konkurentnosti ne ugrožava kulturne i prirodne vrednosti i da oni dalje služe za održavanje kvaliteta života stanovništva u gradskoj i ruralnoj sredini, odnosno da iskorišćavanje lokalnih prirodnih, ljudskih i kulturnih resursa bude harmonično.

Jedan od najefikasnijih sredstava za razvoj mikroregiona i za ostvarenje jednakih mogućnosti unutar teritorije može biti izgradnja informatičke mreže i unapređenje njene sadržine na nivou teritorije. Tehnička podrška – mogućnosti za broadband prenos podataka – postoji u svakom naselju. Cilj je što šire uključivanje institucija, teritorijalnih organizacija, preduzeća i stanovništva. Započeti koraci u donošenju propisa koji regulišu oblast „e-uprave” (zakon o elektronskoj slobodi informacija i dostupnosti informacija od javnog značaja; zakon o upravnom postupku) i koraci u razvoju online usluga (npr. korisnički portal), stvorili su okvire za razvoj teritorije, koji treba samo da se dopuni sadržajima specifičnih za ovu sredinu (npr. lokalne odluke, obrasci, postupci, obaveštenja, informacije). Trenutno dostupne konkurentne tehnologije (ADSL, kablovske mreže, EDGE), odnosno tehnologije koje su pred ili u toku uvođenja (WiMAX, 3G) u principu već sada pružaju mogućnosti za veći deo stanovništva da iskoriste prednosti ovakve lokalne mreže, međutim cene usluga deluju ograničavajuće za masovna priključenja.

Prioritetni cilj 3.1.: KONTINUALNO UNAPREĐIVANJE SAOBRAĆANJE INFRASTRUKTURE

Radi postizanja konkurentnosti i ključne pozicije opštine u severnom, pa i celom Potisju, neophodno je, s jedne strane, postići bolju saobraćajnu dostupnost grada i opštine modernizovanjem regionalnih puteva, železničkog saobraćaja, vodenog saobraćaja, s druge strane poboljšati poziciju opštine na regionalnom planu (npr. blizina aerodroma u Segedinu i Temišvaru nameće izgradnju brzih regionalnih veza sa graničnim prelazima prema Mađarskoj i Rumuniji).

Mera 3.1.1.: Izrada strategije rekonstrukcije opštinske infrastrukture

Izrada strategije rekonstrukcije opštinske infrastrukture zahteva konsolidovanje i usaglašavanje parcijalnih planova, budući da su strategije rekonstrukcije pojedinih segmenata infrastrukture, u celini ili većim delom urađene. Neophodno je izvršiti njihovo usaglašavanje kako ne bi došlo do sukoba prioriteta i tehničko-tehnoloških neusaglašenosti, na primer između vremena gradnje saobraćajnica, gasovodne, kanalizacione, kablovske mreže i slično.

Tako je neophodno da opština Senta sa okolnim opštinskim jedinicama saraduju, da u prostornim planovima unesu razvoj infrastrukture, a zatim je potrebno da izrade Studiju izvodljivosti razvoja infrastrukture u regionu. Ova Studija treba da iskaže tokove prevoza putnika i roba i uopšte potrebe stanovništva za uslugama pojedinih aspekata infrastrukture. Na osnovu rezultata Studije može se konkurisati kod različitih fondova, a takođe se može konkurisati i u drugim oblastima, npr. susedska saradnja itd. Ove činjenice ukazuju na mogućnost dobijanja finansijskih sredstava iz više izvora.

Pošto parcijalni planovi rekonstrukcije, kako je pomenuto, već postoje i po našoj oceni oni su realni i svrsishodni, ali ih je neophodno usaglasiti. Potrebno je doneti sinteznu strategiju koja bi se odnosila na rekonstrukciju: drumskog saobraćaja, železničkog saobraćaja, kao jedinog vida saobraćaja za čije finansiranje je zainteresovana EU, prenos i snabdevanje električne energije, fiksne telefonije, mobilne telefonije, radio i televizijskih usluga, kablovske televizije.

Mera 3.1.2.: Regionalno povezivanje opština radi rešavanja zajedničkih saobraćajnih, infrastrukturnih problema

Regionalno povezivanje opština radi rešavanja zajedničkih saobraćajnih i infrastrukturnih problema, konkretizovala bi se na sledeće granske mere i prioritete:

- Neophodno je da opštine saraduju, da u prostornim planovima unesu razvoj **železničkih trasa**, a zatim je potrebno da izrade Studiju izvodljivosti razvoja železničke infrastrukture u regionu. Ova Studija treba da iskaže tokove prevoza putnika i roba, da ukaže na prednosti železnice kao jeftinog, racionalnog, masovnog i ekološki prihvatljivog transporta. Osim toga, rekonstrukcija i modernizacija železnice otvara mogućnost lakog i sigurnog finansiranja iz međunarodnih izvora.

Regionalni i magistralni status pruga na teritoriji opštine Senta u kontekstu moguće saobraćajne i strategije regiona

- Postoji nekoliko mogućih strategija razvoja železničke infrastrukture koje su verovatne za pruge na teritoriji opštine Senta:

1. Veza sa Koridorom X i sa Koridorom IV

Koridor X prolazi pravcem Beograd - Subotica - Budimpešta (krak B), dok Koridor IV prolazi teritorijom Mađarske, Rumunije i Bugarske. Senta kao tranzitni pravac između Subotice i Temišvara može imati vrlo jak strateški položaj.

2. Saobraćajna strategija Evroregije Dunav-Kriš-Moriš-Tisa

Usvojena strategija razvoja železnice predviđa rekonstrukciju pruga Segedin - Kikinda - Temišvar i Subotica - Čikerija - Bačalmaš, što opet dovodi Sentu u tranzitni položaj posebne važnosti sa stanovišta železničkog prevoza.

3. Mogući razvoj potiske magistrale Novi Sad - Bečej- Senta - Kanjiža - Horgoš - Segedin

Ovaj pravac zavisi pre svega od planova jedinica lokalne samouprave, odnosno od njihove zainteresovanosti, pošto po Zakonu o železnici, kako je pomenuto, inicijativa mora polaziti od lokalne samouprave.

Mera 3.1.3.: Izgradnja biciklističke staze na Tornjoškom putu i pored Tise

Tornjoški put, obalski i zaleđanski deo Tise su trase linearnog karaktera i po svojim pejzažno-funkcionalnim karakteristikama idealni su za gradnju biciklističkih staza. Njihova gradnja

zahteva hitnu akciju i u skladu je sa težnjom za održavanjem skladne i zdrave ekološke sredine aktiviranjem svih lokaliteta koji pružaju takvu mogućnost.

Mera 3.1.4.: Izmeštanje transportnih koridora iz centralnog gradskog jezgra i gradnja obilaznica

Tranzitni saobraćaj kroz naselje Senta prolazi ulicama Arpadova, Novi šor, JNA, Novosadski put, Tornjoški put, Dr Jovan Cvijić, General Janka Vukotića, Subotički put. Ovi putevi su veoma opterećeni. Pored toga problem je da državni put I reda broj 24 prelazi preko pruge u nivou, što otežava brži tranzitni saobraćaj. Izgradnjom obilaznice na severnoj strani naselja i nadvožnjaka kod Žitoprometa tranzitni saobraćaj bi se ubrzao na putnom pravcu Beograd – Zrenjanin – Kikinda – Senta – Subotica. Za ovu obilaznicu postoji Glavni projekat iz 1991. godine. Izgradnjom obilaznice na zapadnoj strani naselja povećavao bi se bezbednost saobraćaja (naročito biciklista i pešaka) u ulicama kojima se sad odvija tranzitni saobraćaj (Novi šor, JNA, Novosadski put, Tornjoški put, Dr Jovan Cvijić, General Janka Vukotića).

Mera 3.1.5.: Integracija lokalnih puteva u regionalne i magistralne putne mreže

Opština Sente ima relativno povoljan položaj u odnosu na važnije komunikacije. Senta u izvesnom smislu čini raskršnicu puteva, odnosno nalazi se na refrakcijskoj tački, budući da je u kontaktu drumske saobraćajnice i plovnog rečnog toka (Tisa). Međutim, Koridor 10 kao deo istočnog mediteranskog turističkog pravca nalazi se zapadno od Sente i granice opštine, i sa njim je povezana regionalnim putem dužine 38 km. Prema tome, grad, ako bi dobio izraženije saobraćajne refrakcijske crte mogao bi s obzirom na udaljenost međunarodnog puta činiti spoljni deo tranzitne kontraktivne zone. Smatramo da sa stanovišta ovog međunarodnog puta, Senta nema u ovom trenutku niti u bližoj perspektivi ulogu jačeg tranzitnog centra.

Da bi se ova funkcija realizovala potrebno je lokalne puteve integrisati u mrežu regionalnih i magistralnih puteva, a ovaj povezati sa Koridorom 10.

Integracija lokalnih puteva u regionalne i magistralne putne mreže, podrazumeva prethodno poboljšanje njihovog kvaliteta.

Pre integrisanje lokalnih puteva u regionalne i magistralne potrebno je izvršiti rekonstrukciju poboljšavanjem kvaliteta kolovoza i (ili) proširivanje odnosno povećavanje propustnosti i povećane bezbednosti.

Prioritetni cilj 3.2.: MODERNIZACIJA KOMUNALNE INFRASTRUKTURE U OPŠTINI SENTA

Uslov za postizanje kvalitetne životne (urbane i ruralne) sredine stanovništva opštine je izgradnja takve komunalne infrastrukture koja smanjuje sve štetne efekte poreklom iz svakodnevnog života stanovništva naseljenih mesta. Prebrzi tempo urbanizacije nije bio praćen adekvatnim urbanim infrastrukturnim sistemima, koji su trebali da ublaže opterećenost prirodnih elementa unutar gradske sredine i nepovoljnost istih za ljudski komfor. Neizgrađenost komunalne infrastrukture se najviše oseća na perifernim i rubnim delovima Sente kao i na celoj teritoriji negradskih naselja opštine. Štetne posledice intenzivnog razvoja lokalnog i tranzitnog saobraćaja mogu se eliminisati izmeštanjem tranzitnog saobraćaja van naselja, modernizacijom puteva, izgradnjom bankina i zelenih pojaseva uz njih. Pošto je unutar naselja već započeta izgradnja infrastrukturnih sistema koje obezbeđuju eliminisanje čvrstog i tečnog otpada iz gradske sredine, kao i modernizovanjem grejanja, aerozagađenje klasičnog porekla i ostale vrste opterećenja bi

trebalo da se svedu na minimum. Radi toga u periodu 2007-2013 neophodno je završiti ove infrastrukturne sisteme čime bi bila postignuta komforna mikroklima, čistiji vazduh, a smanjila bi se opterećenost reke Tise i ugroženost kvaliteta podzemnih voda.

3.2.1. Sprovođenje sistemskog monitoringa aero zagađenja i izrada karte za buku

Radi sistematskog smanjenja opterećenosti vazduha mirisima industrije, i emitovanim gasovima iz saobraćaja i komunalnih ložišta neophodno je organizovati sistematski monitoring za praćenje emisija zagađivača kao i opterećenost vazduha u odnosu na MDK²². Postavljanjem monitoringa za aerozagađenje neophodno je praćenje i buke koja je uslovljena intenzitetom saobraćaja, a i nekih propratnih posledica uslužnih delatnosti. Monitoring bi služio za utvrđivanje opravdanosti izgradnje obilaznice za tranzitni saobraćaj, kao i za opravdanje stanja kvaliteta gradske sredine. Radi utvrđivanja okvira za regulaciju kvaliteta vazduha u narednoj tabeli su navedene regulative EU donošene do 2003 godine.

Direktive EU o kvalitetu vazduha do 2003. godine

Direktiva o kvalitetu vazduha (92/62/EEC)			
Fiksni emisioni izvor	Pokretni emisioni izvor	Regulisanje emisije	Kontrola proizvoda
Velika termoelektroenergetska postrojenja (88/609/EEC) Spaljivanje gradskog otpada (89/429/EEC, 89/369/EEC) Spaljivanje opasnog otpada (94/67/EEC) IPPC (Integrirano sprečavanje i kontrola industrijskog zagađenja) (96/61/EEC) Uticaj na okolinu (85/37/EEC) Isparljiva organska jedinjenja (99/13/EC)	Motorna vozila (70/220/EEC) Dizel motori (72/306/EEC, 88/77/EEC) Gorivo sa olovom (85/210/EEC) Direktiva za motore mašina koje se kreću van puteva (2001/63/EC i 2002/88/EC)	SO ₂ (80/779/EEC) Olovo (82/884/EEC) Azotni oksidi (85/203/EEC) Uticaj na okolinu (85/37/EEC) Direktiva o graničnim vrednostima ozona, CO i drugim materijama koji zagađuju vazduh (99/13/EC)	Trgovina i upotreba opasnih hemijskih materija (76/769/EEC) Gorivo sa olovom (85/210/EEC) Azbest (82/217/EEC) Sadržaj sumpora u tečnim gorivima (1999/32/EC) Materije koje rastvaraju ozon (94/3093/EEC) Isparljive organske materije iz skladištenih i transportovanih goriva (94/63/EEC) Kvalitet goriva (2000/71/EC i 2003/17/EC)

3.2.2. Završetak kanalizacije i gasifikacije u opštini

Ključne infrastrukture za korigovanje opterećenja u gradskoj sredini je završetak započete gasovodne mreže i finalizacija rukovanja otpadnim vodama. Završetkom gasovoda u Senti, i

²² Maksimalno dozvoljene količine

izgradnjom cele mreže u seoskim naseljima znatno bi se smanjila opterećenost vazduha u zimskom periodu, a povećao bi se i komfor domaćinstava.

Završetkom kanalizacione mreže i optimalizacija kapaciteta prečistača otpadnih voda rešavala bi se zagađenost podzemnih voda na teritoriji grada i ostalih naselja, kao i opterećenost reke Tise i ostalih površinskih tokova (melioracionih kanala, bara itd.). Za manja naselja postoji mogućnost izgradnje alternativnih (jeftinih) načina prečistača ili mogućnost za nadovezivanje na sistem prečistača grada Sente.

Radi orijentacije u narednoj tabeli su navedene pravne odredbe za zaštitu voda Evropske Unije.

Tabela: Najvažnije pravne odredbe za zaštitu voda, donošenih do 2003. g. u EU

(direktna) regulacija emisije	(direktna) regulacija imisije	Ostala (direktna) regulacija
Komunalne, poljoprivredne otpadne vode (91/271/EEC) IPPC (Integrirano sprečavanje i kontrola industrijskog zagađenja) (96/61/EEC) Opasne materije (76/464/EEC) Nitrit (91/676/EEC) Sredstva za zaštitu bilja (91/414/EEC) Biocidi (98/8/EC)	Površinske vode (75/440/EEC) Direktiva o poribljenim vodama (78/659/EEC) Metode merenja i uzorkovanja vode za piće (79/869/EEC) Podzemne vode (80/68/EEC) Opasne materije (76/464/EEC) Voda za kupanje (76/160/EEC) Pijaća voda (98/83/EC) Okvirna direktiva o vodama (2000/60/EEC)	Habitat direktiva (92/43/EEC) Ptice (79/409/EEC) Otpadni mulj (86/278/EEC) Seveso I. (82/501/EEC) Uticaj na okolinu (85/37/EEC)

3.2.3. Organizovanje sistema bezopasnog rukovanja otpadom

Uslov za formiranje atraktivne i zdrave urbane sredine je pravilno rukovanje otpadom. Pored nastojanja da se smanji količina komunalnog otpada, neophodno je stvoriti kompleksni sistem gazdovanja i rukovanja otpadom koji se bazira i odgovara principima i standardima EU, a odnosi se na sve vrste i tipove otpada (komunalnu, opasnu, inertnu itd.). Strateške mere obuhvataju:

- Izradu opštinskog akcionog plana za gazdovanje otpadom;
- Usklađeno rukovanje komunalnim otpadom (sakupljanje, transport, odlaganje);
- Primenu jedinstvene, integralne tehnologije za eliminisanje otpada: smanjivanje količina otpada, reciklaža, ponovno korišćenje sekundarnih sirovina);
- Pristup planiranja (izgradnju) regionalne deponije smeća (ili unutar ili van opštine).

Pravne odredbe za rukovanje otpadom u EU, donesenih do 2003. godine

Okvirna direktiva o otpadu (75/442/EEC) Direktiva o opasnom otpadu (91/689/EEC)		
Specijalni otpad	Transport, import, eksport	Izgradnja, lociranje i funkcionisanje objekata
Ambalaža (94/62/EEC) Odlaganje otpadnih ulja (75/439/EEC) PCB i PCT (96/59/EEC) Suvi elementi (96/86/EEC, 98/101/EEC) Otpadni mulj (86/278/EEC) Automobilski otpad (2000/53/EC) Električni i elektronski otpad (WEEE) (2002/96/EC)	Transport otpada (93/259/EEC)	Gradsko postrojenje za spaljivanje (89/429/EEC i 89/369/EEC, 2000/76/EC) Spaljivanje opasnog otpada (94/67/EEC) Deponovanje (99/31/EC) Direktiva o integriranoj prevenciji zagađenja (96/61/EC)

3.2.4. Formiranje zelene mreže i zaštita prirodne sredine

U okviru formiranja zelenih pojaseva i mreže zelenih površina oko naselja neophodno je izraditi plan ozelenjavanja opštine koja obuhvata formiranje i način održavanja parkova, zelenih koridora, kao i multifunkcionalnih zelenih površina koje se nadovezuju na šumski pojas potisja, blokovskim zelenilom unutar naselja i novoformiranim vetrozaštitnim pojasevima u nenaseljenom prostoru opštine. Uloga ovih pojaseva je neprocenjiva u formiranju mikroklimе, u zaštiti od zagađenja vazduha i kao sredstvo izolacija protiv buke, i u pružanju rekreacionih mogućnosti. Mreža zelenih površina uslovljava održavanje biodiverziteta u ekološkom koridoru Tise, a unutar grada zajedno sa istorijskim jezgrom ostvaruje atraktivnost gradskog centra pored reke Tise. Za sprovođenje ovih mera neophodna je:

- Zaštita kvaliteta vode reke Tise i obale Tise;
- Formiranje zelenih površina između naselja opštine na onim površinama gde je to moguće (obale melioracionih kanala, neozelenjene površine pored puteva - „lenija” - u ataru opštine, periferija naselja) na osnovu izrade plana ozelenjavaja naselja;
- Održavanje i zaštita prirodnih vrednosti koje raspolažu kuriozitetnim, estetskim, rekreativnim, sazajnim i drugim atributima.
- Zaštita i održavanje kulturno-istorijskih spomenika;
- Intenziviranje aktivnosti NGO na planu zaštite životne sredine u aktivnostima koje se odnose na aktiviranje stanovništva na planu ozelenjavanja i brige o zelenim površinama.

Mera 3.2.5.: Rekonstrukcija i izgradnja elektromreže u salaškom području

Zbog slabe investicione moći Elektroprivrede, ne vrši se rekonstrukcija i razvoj mreže u meri u kojoj je potrebno. Na salašarskom području ima dugačkih niskonaponskih izvoda gde su naponske prilike slabe. Elektroenergetika sprečava razvoj sela. Pored ostalog, slabe su mogućnosti polivanje sa električnom pumpom što nije dobro za poljoprivredu, pogotovo za povrtarstvo.

Prioritet 3.3.: IZGRADNJA I REKONSTRUKCIJA KOMUNIKACIONE INFRASTRUKTURE

Postojanje savremene komunikacione infrastrukture u opštini Senta je preduslov njenog uključivanja u moderne društvene tokove. Ona predstavlja važan faktor razvoja opštine. Analiza stanja u ovoj oblasti u Senti, pokazuje da je razvijenost ove infrastrukture u pojedinim segmentima (fiksna i mobilna telefonija, internet, kablovska i slično) ispod prosečna. Zbog toga je potrebno usmeriti aktivnosti na otklanjanje identifikovanih smetnji za njen brži razvoj i ostvariti jaku i konstruktivnu saradnju između privatnog i javnog sektora

3.3.1. Unapređenje telekomunikacionih kapaciteta i njihova digitalizacija

U oblasti **telefonije** veliki problem predstavlja nedovoljni kapacitet prenosnog puta između čvorne centrale u Senti i Subotici. U Senti broj telefonskih priključaka je manji u odnosu na prosek Vojvodine. Razvoj telekomunikacionog sistema je uslovljen proširenjem prenosnog puta, tj. nastavkom izgradnje optičkog prenosnog kabla, ugradnjom digitalnih telefonskih centara u svim naseljima opštine.

Dva glavna mobilna operatera su Telenor-a i Mobilna telefonija Srbije (MTS) i pretpostavlja se da je u opštini Senta oko 8000 građana priključeno na ovaj servis. Mobilna telefonija spada u red prioriternih vidova infrastrukture i njena dalja realizacija zavisi od usaglašavanja zahteva tržišta i poslovne politike mobilnih operatera.

Radio usluge su na veoma početničkim osnovama građene i nažalost tako i funkcionišu. Potrebno je usaglasiti emitovanje programa na oba jezika (mađarski i srpski) i uključivanje modernog strukturnog nivoa sa pretenzijama da imaju informativni i servisni karakter. U tom smislu dobri su početci funkcionisanja ITM-radija.

Kod korisnika **kablovska televizije** izraženo je nezadovoljstvo. Ove godine je u planu pokretanje nove KBTV "CableNet". Potrebno je da se ona drži principa postavljanja najsavremenije opreme. Oko 90% informacija prenosio bi putem optičkih kablova, što očigledno govori o tome da je kvalitet novog operatera neosporan.

Potrebno je da novi operater insistira na legalnosti celog sistema. Znači od samog početka treba da je u kontaktu sa lokalnom upravom, koja bi trebala pomogne u ostvarivanju projekta. Nova KBTV planira pružanje više usluga sem klasičnog TV reemitovanja.

Potrebno je omogućiti rad jakog informativnog kanala, koji će emitovati 24 časa dnevno, aktuelnosti iz sveta, zemlje, i informacije lokalnog karaktera, na srpskom i mađarskom jeziku (50-50%). Takođe treba omogućiti da se sve predškolske i obrazovane ustanove, kao i kulturne i slične ustanove povežu na sistem "CableNet"-a, bez ikakvih finansijskih nadoknada.

**VII. UČESNICI U IZRADI PLANA RAZVOJA OPŠTINE SENTA
(2007-2013)**

Centar za strateška ekonomska istraživanja „Vojvodina – CESS”	Mr Valentina Ivanić Sokić Maja Čukić Slobodanka
Predsednik opštine Senta	Atila Juhas
Načelnica opštinskog odeljenja za privredu	Lendel Ilona
Koordinatori radnih grupa:	
Radna grupa za demografiju Radna grupa za privredu i sektor MSPP Radna grupa za poljoprivredu Radna grupa za turizam Radna grupa za infrastrukturu Radna grupa za kulturu, obrazovanje, zdravstvo i socijalnu zaštitu, za sport i za civilne organizacije	Prof. dr Branislav Đurđev Prof. dr Saša Bošnjak Prof. dr Nebojša Novković Prof. dr Jovan Romelić Prof. dr Imre Nađ i prof.dr Jovan Romelić Prof. dr Gordana Vuksanović
Članovi radnih grupa	
Radna grupa za demografiju	Bordoški Nataša Košicki Andraš Renko Agneš Boban Jožef Rac Sabo Marta Kiš Bičkei Arpad
Radna grupa za geografiju, topografiju i ekologiju	Barta Valerija Balint Valerija Janjić Radmila Homolja Akoš Lalić Žolt Korponai Tibor Tolmači Geza Prof.Dr. Buranj Bela
Radna grupa za privredu i sektor MSPP	Mačko Arpad Lendel Ferenc Handa Gizela Vojnak Šandor Bakalić Tomislav Lendel Ilona
Radna grupa za poljoprivredu	Mesaroš Karolj Kopas Mesaroš Livija Keceli Mesaroš Roža Šoti Ferenc Svilar Hever Marija Sel Dora

	Osačik Andreja
Radna grupa za turizam	Roža Endre Varga Viktor Bali Ferenc Muškinja Maja Obradović Slobodan Košicki Andraš
Radna grupa za infrastrukturu	Adam Jožef Trandafil Branko Kopas Atila Janković Peter Brkan Dragan Lendel Karolj Horvat Čaba Mari Eva Nađ Zambo Žolt Telekom Srbija – Izvršna jedinica Subotica
Radna grupa za kulturu i javna glasila	Hajnal Jene Kormanjoš Katona Đendi Vitez Andreja Horvat Žolt
Radna grupa za obrazovanje	Nađ Abonji Zoltan Gajda Atila Šaroši Gabrijela Lišćević Lujza Pataki Tibor
Radna grupa za zdravstvo i socijalnu zaštitu	Dr Tari Jene
Radna grupa za sport	Tertelji Jožef Taboroši Laslo Cabafi Elemer
Radna grupa za civilne organizacije	Boljanović Radovan Šuranji Katalin Civilni centar „Ci-Fi“-Senta

3.2. AGROKOMPLEKS

Aneks 3.2.1.

Struktura zemljišnih kapaciteta prema načinu korišćenja i organizacionim oblicima u Opštini Senta u periodu 2000-2004. godina.

Kategorija	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.
Ukupno					
Poljoprivredno	26.063	26.609	26.607	26.600	26.593
Oranice i bašte	24.636	25.238	25.246	25.230	25.229
Žita	13.322	14.437	14.728	12.620	14.090
Industri. bilje	7.818	7.203	6.731	8.969	7.746
Povrće	1.269	1.427	1.832	1.652	1.465
Krmno bilje	1.998	2.072	1.858	1.786	1.787
Voćnjaci	284	283	283	286	291
Vinogradi	124	124	124	124	124
Livade	260	203	199	199	193
Pašnjaci	626	628	627	627	627
Ribn. trst. i bare	133	133	134	134	129
Seljačka gazdinstva					
Poljoprivredno	19.649	20.463	20.488	20.626	20.704
Oranice i bašte	18.939	19.749	19.775	19.913	19.985
Žita	10.060	11.264	11.392	9.337	10.946
Industri. bilje	5.844	5.393	4.791	7.125	5.899
Povrće	1.178	1.288	1.832	1.652	1.465
Krmno bilje	1.788	1.713	1.677	1.604	1.605
Voćnjaci	276	276	276	276	281
Vinogradi	124	124	124	124	124
Livade	180	182	182	182	175
Pašnjaci	115	116	115	115	123
Ribn. trst. i bare	15	16	16	16	16
Poljoprivredna preduzeća i zadruge					
Poljoprivredno	6.414	6.146	6.119	5.974	5.889
Oranice i bašte	5.697	5.489	5.471	5.317	5.244
Žita	3.262	3.173	3.336	3.283	3.144
Industri. bilje	1.974	1.810	1.940	1.844	1.847
Povrće	91	139	155	0	0
Krmno bilje	210	359	181	182	182
Voćnjaci	8	7	7	10	10
Vinogradi	-	-	-	-	-
Livade	80	21	17	17	18
Pašnjaci	511	512	512	512	504
Ribn. trst. i bare	118	117	118	118	113

Aneks 3.2.2.

Površine, prinosi i ukupna proizvodnja značajnijih ratarskih useva u Opštini Senta

Godina	Ukupno			Seljačka gazdinstva			Preduzeća		
	Površ. (ha)	Prinos (t/ha)	Proizvo d. (000 t)	Površ. (ha)	Prinos (t/ha)	Proizvo d. (000 t)	Površ. (ha)	Prino s (t/ha)	Proizvo d. (000 t)
Pšenica									
2000.	4.471	2,76	12.338	2.850	2,71	7.710	1.621	2,86	4.628
2001.	4.908	3,87	18.996	3.700	3,80	14.050	1.208	4,09	4.946
2002.	5.285	3,23	17.064	3.900	3,12	12.180	1.385	3,53	4.884
2003.	4.757	2,06	9.778	3.600	1,94	7.000	1.157	2,40	2.778
2004.	5.232	4,56	23.859	4.000	4,71	18.840	1.232	4,07	5.019
2005.	5.197	3,57	18.542						
$\bar{X}$	4.975	3,37	16.763						
Kukuruz									
2000.	8.031	2,66	21.359	6.441	2,76	17.770	1.590	2,26	3.589
2001.	8.313	6,01	49.996	6.654	6,27	41.701	1.659	5,00	8.295
2002.	8.624	4,37	37.728	6.832	4,21	28.742	1.792	5,02	8.986
2003.	7.142	2,92	20.846	5.059	2,88	14.556	2.083	3,02	6.290
2004.	8.168	4,94	40.367	6.276	4,63	29.079	1.892	5,97	11.288
2005.	7.770	5,52	42.877						
$\bar{X}$	8.008	4,44	35.529						
Šećerna repa									
2000.	1.081	24,0	25.899						
2001.	923	35,3	32.537						
2002.	1.312	34,3	45.020						
2003.	1.343	22,1	29.683						
2004.	1.240	41,5	51.461						
2005.	1.669	47,6	79.491						
$\bar{X}$	1.261	34,9	44.015						
Suncokret									
2000.	4.495	1,31	5.888						
2001.	4.046	1,77	7.174						
2002.	2.944	1,92	5.643						
2003.	4.458	1,41	6.294						
2004.	3.792	2,15	8.166						
2005.	3.906	1,60	6.258						
$\bar{X}$	3.940	1,67	6.570						
Soja									
2000.	30	1,80	54	30	1,80	54	-	-	-
2001.	85	1,62	138	20	2,00	40	65	1,5	98
2002.	112	2,22	249	30	2,00	60	82	2,30	189
2003.	109	1,57	171	20	1,00	20	89	1,70	151
2004.	107	2,25	241	40	2,00	80	67	2,40	161
2005.	162	2,72	441	100	2,3	230	62	3,4	211
$\bar{X}$	101	2,14	216						
Industrijska paprika									
2000.	300	15,0	4.500	300	15,0	4.500	-	-	-
2001.	300	13,0	3.900	300	13,0	3.900	-	-	-
2002.	200	14,0	2.800	200	14,0	2.800	-	-	-
2003.	220	7,0	1.540	220	7,0	1.540	-	-	-
2004.	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2005.	156	11,7	1.830	150	12,0	1.800	6	5,0	30
$\bar{X}$									
Duvan									
2000.	155	1,0	155	155	1,0	155	-	-	-
2001.	167	1,1	184	167	1,1	184	-	-	-
2002.	150	1,3	195	150	1,3	195	-	-	-
2003.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2004.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2005.	80	1,7	136	80	1,7	136	-	-	-
$\bar{X}$									
Sirak metlaš									
2000.	300	1,7	510	300	1,7	510	-	-	-
2001.	200	2,1	420	200	2,1	420	-	-	-
2002.	180	1,8	324	180	1,8	324	-	-	-
2003.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2004.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2005.	650	1,8	1.170	650	1,8	1.170	-	-	-
$\bar{X}$									

ANEKS 3.2.3.

Kretanje koncentracije stočarske proizvodnje u Vojvodini

Kategorija	Godina						Prosek	Stopa promene
	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.		
Broj goveda na 100 ha obradive površine	13	13	13	13	13	13	13	1,00
Broj svinja na 100 ha oranica	96	89	79	83	84	75	84	-4,82
Broj ovaca na 100 ha poljoprivredne površ.	8	8	8	9	11	11	9	6,58

5.1. OBRAZOVANJE

ANEKS 5.1.

Tabela 1. Stanovništvo staro 15 i više godina prema polu i školskoj spremi

pol	ukupno	bez šk. sprema	1-3 razreda osnovne šk.	4-7 razreda osnovne šk.	osnovno	srednje	više	visoko	nepoznato
VOJVODINA									
svega	1.709.778	75.377	34.726	245.663	425.564	751.182	73.485	88.596	15.185
muško	819.605	19.578	10.504	91.457	192.829	412.616	36.604	47.257	8.760
žensko	890.173	55.799	24.222	154.206	232.735	338.566	36.881	41.339	6.425
SEVERNO-BANATSKI OKRUG									
svega	139.937	4.846	3.945	26.377	38.579	55.136	5.374	5.078	602
muško	67.677	1.493	1.347	10.225	17.892	31.074	2.524	2.770	352
žensko	72.260	3.353	2.598	16.152	20.687	24.062	2.850	2.308	250
OPŠTINA SENTA									
svega	21.497	491	422	4.052	5.631	8.877	1.037	958	29
muško	10.397	206	148	1.557	2.633	4.824	492	522	15
žensko	11.100	285	274	2.495	2.998	4.053	545	436	14

Izvor: Stanovništvo, knjiga 4, Školska sprema i pismenost - podaci po opštinama, Beograd, jul 2003, str. 14, 15, 28, 29

Tabela 2. Stanovništvo staro 10 i više godina prema polu, a nepismeni i prema starosti

pol	ukupno	nepismeni - svega		starost							
		broj nepismenih	učešće u ukupnom (%)	10-14	15-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60 i više	nepoznato
VOJVODINA											
svega	1.831.574	44.090	2.41	1.021	1.007	1.796	1.879	3.040	4.013	30.769	565
muško	881.985	8.787	1.00	521	508	892	808	1.142	976	3.781	159
žensko	949.589	35.303	3.72	500	499	904	1.071	1.898	3.037	26.988	406
SEVERNO-BANATSKI OKRUG											
svega	149.796	2.871	1.92	93	88	194	214	249	314	1.628	46
muško	72.786	750	1.03	54	48	90	93	116	85	247	17
žensko	77.010	2.121	2.75	39	40	104	121	178	229	1.381	19
OPŠTINA SENTA											
svega	22.979	362	1,58	30	30	70	54	63	31	75	9
muško	11.189	151	1,35	16	16	36	27	28	7	18	3
žensko	11.790	211	1,79	14	14	34	27	35	24	57	6

Izvor: Stanovništvo, knjiga 4, Školska sprema i pismenost - podaci po opštinama, Beograd, jul 2003., str. 82, 83, 92, 93

ANEKS 5.1.1.

Tabela 1. Dečiji vrtić "SNEŽANA - HÓFEHÉRKE"

školska godina	ukupan broj radnika			vaspitači na vaspitnom odeljenju	ukupan broj dece	ukupan broj vaspitnih grupa		
	svega	muško	žensko			svega	jaslice	obdanište
2000/01	98	3	95	45	937	40	7	33
2001/02	102	3	99	48	893	39	5	34
2002/03	102	3	99	48	801	40	6	34
2003/04	103	4	99	49	795	40	6	34
2004/05	101	5	96	49	695	40	6	34
2005/06	98	5	93	45	716	39	5	34
2006/07	101	4	97	49	729	40	6	34

Izvor: Dečiji vrtić "SNEŽANA - HÓFEHÉRKE"

ANEKS 5.1.2.1.

Tabela 1. Osnovna škola "Stevan Sremac", radna jedinica "Temerkenj Ištván" Tornjoš, broj odeljenja prema nastavnom jeziku i broj učenika

školska godina	ukupan broj odeljenja	nastavni jezik		broj učenika	broj učenika po odeljenju
		srpski	mađarski		
2000/2001	15	-	15	253	16,9
2001/2002	17	2	15	266	15,6
2002/2003	18	-	18	300	16,7
2003/2004	19	2	17	286	15,0
2004/2005	23	2	21	279	12,1
2005/2006	24	3	21	285	11,9

Izvor: Osnovna škola "Stevan Sremac"

Tabela 2. Osnovna škola "Stevan Sremac", radna jedinica Temerkenj Ištván" Tornjoš, nastavnici prema starosti

školska godina	ukupan broj nastavnika	starosna struktura nastavnika					
		- 24	25 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 -
2005/2006	31	1	10	15	2	3	-

starosna struktura nastavnika, u %							
2005/2006	100,0	3,2	32,2	48,4	6,5	9,7	-

Izvor: Osnovna škola "Stevan Sremac"

Tabela 3. Osnovna škola "Stevan Sremac", radna jedinica Temerkenj Ištvan" Tornjoš, nastavnici prema broju predmeta koje predaju

školska godina	ukupan broj nastavnika	nastavnici prema broju predmeta koje predaju			nastavnici prema broju predmeta koje predaju, u %		
		1	2	3 i više	1	2	3 i više
2005/2006	18*	12	5	1	66,7	27,8	5,5

Izvor: Osnovna škola "Stevan Sremac"

*Napomena: razliku do 31 čine učitelji, 13 učitelja.

Tabela 4. Osnovna škola "Stevan Sremac", radna jedinica Temerkenj Ištvan" Tornjoš, nastavnici prema broju škola u kojima rade

školska godina	ukupan broj nastavnika	nastavnici prema broju škola u kojima rade			nastavnici prema broju škola u kojima rade, u %		
		1	2	3	1	2	3
2005/2006	31	29	2	-	93,5	6,5	-

Izvor: Osnovna škola "Stevan Sremac"

Tabela 5. Osnovna škola "Stevan Sremac", radna jedinica Temerkenj Ištvan" Tornjoš, nastavnici prema broju časova

školska godina	ukupan broj nastavnika	nastavnici prema broju časova				
		100 %	75 - 99 %	50 - 74 %	25 - 49 %	0 - 24 %
2005/2006	31	26	-	3	1	1*
nastavnici prema broju časova, u %						
2005/2006	100,0	83,8	-	9,8	3,2	3,2

Izvor: Osnovna škola "Stevan Sremac"

*porodiljsko odsustvo

ANEKS 5.1.2.2.

Tabela 1. Osnovna škola "Stevan Sremac", radna jedinica "Turzo Lajoš", broj odeljenja prema nastavnom jeziku i broj učenika

školska godina	ukupan broj odeljenja	nastavni jezik		broj učenika	broj učenika po odeljenju
		srpski	mađarski		
2000/2001	22	-	22	547	24,8
2001/2002	22	-	22	538	24,4
2002/2003	22	-	22	518	23,5
2003/2004	23	-	23	512	22,3
2004/2005	23	-	23	494	21,5
2005/2006	23	-	23	506	22

Izvor: Osnovna škola "Stevan Sremac"

Tabela 2. Broj specijalnih odeljenja prema broju dece

školska godina	ukupan broj odeljenja	broj učenika	broj učenika po odeljenju
2000/2001	10	57	5,7
2001/2002	9	53	5,9
2002/2003	9	51	5,7
2003/2004	9	66	7,3
2004/2005	11	81	7,4
2005/2006	11	79	7,2

Izvor: Osnovna škola "Stevan Sremac"

Tabela 3. Osnovna škola "Stevan Sremac", radna jedinica Turzo Lajoš, nastavnici prema starosti

školska godina	ukupan broj nastavnika	starosna struktura nastavnika					
		- 24	25 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 i više
2006/2007	51	2	12	6	19	12	-
starosna struktura nastavnika, u %							
2006/2007	100,0	4,0	23,5	11,8	37,2	23,5	-

Izvor: Osnovna škola "Stevan Sremac"

Tabela 4. Osnovna škola "Stevan Sremac", radna jedinica Turzo Lajoš, nastavnici prema broju časova

školska godina	ukupan broj nastavnika	nastavnici prema broju časova					
		100 %	75 - 99 %	50 - 74 %	25 - 49 %	0 - 24 %	više od 100 %
2006/2007	51	37	4	-	-	-	10
u %							
2006/2007	100,0	72,5	7,8	-	-	-	19,6

Izvor: Osnovna škola "Stevan Sremac"

ANEKS 5.1.2.3.

Tabela 1. Osnovna škola "11 novembar" Senta, broj odeljenja prema nastavnom jeziku i broj učenika

školska godina	ukupan broj odeljenja	nastavni jezik		broj učenika	broj učenika po odeljenju
		srpski	mađarski		
2000/2001	25	8	17	621	24,8
2001/2002	25	8	17	622	24,9
2002/2003	25	8	17	595	23,8
2003/2004	26	8	18	584	22,5
2004/2005	27	9	18	586	21,7
2005/2006	27	9	18	568	21,0

Izvor: Osnovna škola "11 novembar" Senta

Tabela 2. Osnovna škola "11 novembar" Senta, nastavnici prema starosti

školska godina	ukupan broj nastavnika	starosna struktura nastavnika				
		- 24	25 - 29	30 - 39	40 - 49	50 i više
2005/2006	44	-	5	10	18	11
starosna struktura nastavnika, u %						
2005/2006	100,0	-	11,4	22,7	40,9	25,0

Izvor: Osnovna škola "11 novembar" Senta

Tabela 3. Osnovna škola "11 novembar" Senta, nastavnici prema broju predmeta koje predaju

školska godina	ukupan broj nastavnika	nastavnici prema broju predmeta koje predaju			nastavnici prema broju predmeta koje predaju, u %		
		1	2	3 i više	1	2	3 i više
2005/2006	30*	28	2	-	93,3	6,7	-

Izvor: Osnovna škola "11 novembar" Senta

*Napomena: razliku do 44 čine učitelji, 14 učitelja.

Tabela 4. Osnovna škola "11 novembar" Senta, nastavnici prema broju časova

školska godina	ukupan broj nastavnika	nastavnici prema broju časova					
		100 %	75 - 99 %	50 - 74 %	25 - 49 %	0 - 24 %	više od 100 %

							%
2006/2007	44	19	12	5	-	-	8
u %							
2006/2007	100,0	43,2	27,3	11,3	-	-	18,2

Izvor: Osnovna škola "11 novembar" Senta

ANEKS 5.1.2.4.

Tabela 1. Osnovna škola "Čokonai Vitez Mihalj", broj odeljenja prema nastavnom jeziku i broju učenika

školska godina	ukupan broj odeljenja	nastavni jezik		broj učenika	broj učenika po odeljenju
		srpski	mađarski		
2000/2001	8 + 1*	-	8 + 1*	198	22
2001/2002	8 + 1*	-	8 + 1*	204	22,7
2002/2003	8 + 1*	-	8 + 1*	210	23,3
2003/2004	8 + 1*	-	8 + 1*	211	23,4
2004/2005	8 + 1**	-	8 + 1**	215	23,9
2005/2006	8 + 2**	-	8 + 2**	204	20,4

Izvor: Osnovna škola "Čokonai Vitez Mihalj" Gornji Breg

* kombinovano odeljenje

** specijalno odeljenje

Tabela 2. Osnovna škola "Čokonai Vitez Mihalj", nastavnici prema starosti

školska godina	ukupan broj nastavnika	starosna struktura nastavnika					
		- 24	25 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 i više
2006/2007	17	-	3	4	7	3	-
starosna struktura nastavnika, u %							
2006/2007	100,0	-	17,6	23,5	41,2	17,6	-

Izvor: Osnovna škola "Čokonai Vitez Mihalj" Gornji Breg

Tabela 3. Osnovna škola "Čokonai Vitez Mihalj", nastavnici prema broju predmeta koje predaju

školska godina	ukupan broj nastavnika	nastavnici prema broju predmeta koje predaju			nastavnici prema broju predmeta koje predaju, u %		
		1	2	3 i više	1	2	3 i više
2005/2006	11*	7	1	3	63,6	9,1	27,3

Izvor: Osnovna škola "Čokonai Vitez Mihalj" Gornji Breg

* Razliku do 17 čine nastavnici koji predaju sve predmete osim srpskog. Jedan nastavnik ne predaje srpski i fizičko.

Tabela 4. Osnovna škola "Čokonai Vitez Mihalj", nastavnici prema broju časova

školska godina	ukupan broj nastavnika	nastavnici prema broju časova					
		100 %	75 - 99 %	50 - 74 %	25 - 49 %	0 - 24 %	više od 100 %
2006/2007	16*	6	7	-	1	-	2
u %							
2006/2007	100,0	37,5	43,7	-	6,3	-	12,5

Izvor: Osnovna škola "Čokonai Vitez Mihalj" Gornji Breg

* Nedeljni fond časova nije iskazan za predavača veronauke.

ANEKS 5.1.2.5.

Tabela 1. Osnovna škola "Spomen - škola", broj odeljenja prema nastavnom jeziku i broj učenika

školska godina	ukupan broj odeljenja	nastavni jezik		broj učenika	broj učenika po odeljenju
		srpski	mađarski		
2000/2001	24	8	16	584	24,3
2001/2002	24	8	16	582	24,2
2002/2003	24	8	16	583	24,3
2003/2004	24	8	16	560	23,3
2004/2005	25	8	17	568	22,7
2005/2006	24	8	16	520	21,7

Izvor: Osnovna škola "Spomen - škola" Senta

Tabela 2. Osnovna škola "Spomen - škola", nastavnici prema starosti

školska godina	ukupan broj nastavnika	Starosna struktura nastavnika					
		- 24	25 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 i više
2006/2007	39	1	11	10	6	9	2
starosna struktura nastavnika, u %							
2006/2007	100,0	2,6	28,2	25,6	15,4	23,1	5,1

Izvor: Osnovna škola "Spomen - škola" Senta

Tabela 3. Osnovna škola "Spomen - škola", nastavnici prema broju predmeta koje predaju

školska godina	ukupan broj nastavnika	nastavnici prema broju predmeta koje predaju			nastavnici prema broju predmeta koje predaju, u %		
		1	2	3 i više	1	2	3 i više
2005/2006	27*	23	4	-	85,2	14,8	-

Izvor: Osnovna škola "Spomen - škola" Senta

* Napomena: razliku do 39 čine učitelji, 12 učitelja.

Tabela 4. Osnovna škola "Spomen - škola", nastavnici prema broju časova

školska godina	ukupan broj nastavnika	nastavnici prema broju časova					
		100 %	75 - 99 %	50 - 74 %	25 - 49 %	0 - 24 %	više od 100 %
2006/2007	39	22	7	4	1	-	5
u %							
2006/2007	100,0	56,4	18,0	10,2	2,6	-	12,8

Izvor: Osnovna škola "Spomen - škola" Senta

ANEKS 5.1.2.6.

Osnovna Muzička Škola Stevan Mokranjac

Tabela 1. Broj upisanih učenika u 2006/2007 školskoj godini u matičnoj školi u Senti

	Instrumenti								
	Violina	Violončelo	Gitara	Klavir	Harmonika	Flauta	Klarinet	Truba	Solo pevanje
Ukupno	34	12	20	128	45	28	14	12	6

Izvor: Osnovna Muzička Škola Stevan Mokranjac

Tabela 2. Broj upisanih učenika u 2006/2007 školskoj godini u izdvojenom odeljenju u Čoki

	Instrumenti								
	Violina	Violončelo	Gitara	Klavir	Harmonika	Flauta	Klarinet	Truba	Solo pevanje
Ukupno	-	-	-	16	5	-	-	-	-

Izvor: Osnovna Muzička Škola Stevan Mokranjac

Tabela 3. Broj upisanih učenika u 2006/2007 školskoj godini u izdvojenom odeljenju u Tornjošu

	Instrumenti								
	Violina	Violončelo	Gitara	Klavir	Harmonika	Flauta	Klarinet	Truba	Solo pevanje
Ukupno	-	-	-	14	-	-	-	-	-

Izvor: Osnovna Muzička Škola Stevan Mokranjac

Tabela 4. Broj upisanih učenika u 2006/2007 školskoj godini u izdvojenom odeljenju u Gornjem Bregu

	Instrumenti								
	Violina	Violončelo	Gitara	Klavir	Harmonika	Flauta	Klarinet	Truba	Solo pevanje
Ukupno	-	-	-	15	8	-	-	-	-

Izvor: Osnovna Muzička Škola Stevan Mokranjac

Tabela 5. Broj upisanih učenika u 2006/2007 školskoj godini u Muzičko zabavište

Muzičko zabavište
28 učenika

Izvor: Osnovna Muzička Škola Stevan Mokranjac

ANEKS 5.1.3.1.

Tabela 1. Medicinska škola, broj odeljenja prema nastavnom jeziku i broj učenika

školska godina	ukupan broj odeljenja	nastavni jezik		broj učenika	broj učenika po odeljenju
		srpski	mađarski		
2003/2004	11	4	7	343	31
2004/2005	13	4	9	404	31
2005/2006	13	4	9	404	31
2006/2007	13	4	9	400	30

Izvor: Medicinska škola

Tabela 2. Medicinska škola, broj nastavnika prema polu i vrsti radnog vremena

školska godina	ukupan broj nastavnika	žene		radno vreme			
		svega	žene u ukupno, u %	neodređeno radno vreme		određeno radno vreme	
				ukupno	%	ukupno	%
2003/2004	62	33	53,2	14	22,6	48	77,4
2004/2005	67	40	59,7	25	37,3	42	62,7
2005/2006	65	28	43,1	26	40,0	39	60,0
2006/2007	68	31	45,6	28	41,2	40	58,8

Izvor: Medicinska škola

Tabela 3. Medicinska škola, nastavnici prema starosti

školska godina	ukupan broj nastavnika	starosna struktura nastavnika					
		- 24	25 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 -
2003/2004	62	-	3	21	20	11	7

2004/2005	67	-	4	22	22	12	7
2005/2006	65	-	6	23	22	12	2
2006/2007	68	-	7	23	23	13	2
starosna struktura nastavnika, u %							
2003/2004	100,0	-	4,8	33,9	32,3	17,7	11,3
2004/2005	100,0	-	6,0	32,8	32,8	18,0	10,4
2005/2006	100,0	-	9,2	35,4	33,8	18,5	3,1
2006/2007	100,0	-	10,3	33,8	33,8	19,1	3,0

Izvor: Medicinska škola

Tabela 4. Medicinska škola, nastavnici prema broju škola u kojima rade

školska godina	ukupan broj nastavnika	nastavnici prema broju škola u kojima rade			nastavnici prema broju škola u kojima rade, u %			zdravstveni radnici	zdravstveni radnici u svega, u %
		1	2	3	1	2	3		
2003/2004	62	12	15	9	19,3	24,2	14,5	28	42,0
2004/2005	67	15	17	5	22,4	25,4	7,5	30	44,7
2005/2006	65	14	18	4	21,5	27,7	6,2	19	44,6
2006/2007	68	16	20	4	23,5	29,4	5,9	28	41,2

Izvor: Medicinska škola

Tabela 5. Medicinska škola, nastavnici prema broju predmeta koje predaju

školska godina	ukupan broj nastavnika	nastavnici prema broju predmeta koje predaju			nastavnici prema broju predmeta koje predaju, u %		
		1	2	3	1	2	3
2003/2004	62	42	15	15	67,7	24,19	24,19
2004/2005	67	30	24	13	44,8	35,8	19,4
2005/2006	65	28	25	12	43,1	38,5	18,4
2006/2007	68	28	28	12	41,2	41,2	17,6

Tabela 6. Medicinska škola, nastavnici prema broju časova

školska godina	ukupan broj nastavnika	nastavnici prema broju časova				
		100 %	75 - 99 %	50 - 74 %	25 - 49 %	0 - 24 %
2003/2004	62	8	5	8	14	27
2004/2005	67	13	2	8	13	31
2005/2006	65	15	2	4	17	27
2006/2007	68	15	2	5	19	27
nastavnici prema broju časova, u %						
2003/2004	100,0	12,9	8,1	12,9	22,6	43,5
2004/2005	100,0	19,4	3,0	11,9	19,4	46,3
2005/2006	100,0	23,1	3,1	6,1	26,2	41,5
2006/2007	100,0	22,1	2,9	7,4	27,9	39,7

Izvor: Medicinska škola

ANEKS 5.1.3.2.

Tabela 1. Ekonomsko-trgovinska škola, broj odeljenja prema nastavnom jeziku i broj učenika

školska godina	ukupan broj odeljenja	nastavni jezik		broj učenika	broj učenika po odeljenju
		srpski	mađarski		
2001/2002	18	7	11	545	30
2002/2003	18	7	11	546	30
2003/2004	18	7	11	530	29
2004/2005	18	7	11	515	28
2005/2006	18	7	11	504	28

Izvor: Ekonomsko-trgovinska škola

Tabela 2. Ekonomsko-trgovinska škola, broj nastavnika prema polu i vrsti radnog vremena

školska godina	ukupan broj nastavnika	žene		radno vreme			
		svega	žene u ukupno, u %	neodređeno radno vreme		određeno radno vreme	
				ukupno	%	ukupno	%
2001/2002	39	27	69,2	21	53,8	18	46,2
2002/2003	37	25	67,6	22	59,5	15	40,5
2003/2004	36	26	72,2	19	52,8	17	47,2
2004/2005	37	27	72,9	22	59,5	15	40,5
2005/2006	37	28	75,7	25	67,6	12	32,4

Izvor: Ekonomsko-trgovinska škola

Tabela 3. Ekonomsko-trgovinska škola, nastavnici prema starosti

školska godina	ukupan broj nastavnika	starosna struktura nastavnika					
		- 24	25 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 -
2001/2002	39	-	3	7	19	10	-
2002/2003	37	-	3	8	15	11	-
2003/2004	36	-	1	9	10	16	-
2004/2005	37	-	4	11	10	12	-
2005/2006	37	-	3	10	12	12	-
starosna struktura nastavnika, u %							
2001/2002	100,0	-	7,7	18,0	48,7	25,6	-
2002/2003	100,0	-	8,1	21,6	40,5	29,7	-
2003/2004	100,0	-	2,8	25,0	27,8	44,4	-
2004/2005	100,0	-	10,8	29,7	27,1	32,4	-
2005/2006	100,0	-	8,1	27,1	32,4	32,4	-

Izvor: Ekonomsko-trgovinska škola

Tabela 4. Ekonomsko-trgovinska škola, nastavnici prema broju škola u kojima rade

školska godina	ukupan broj nastavnika	nastavnici prema broju škola u kojima rade		nastavnici prema broju škola u kojima rade, u %	
		1	2	1	2
2001/2002	39	27	12	69,2	30,8
2002/2003	37	26	11	70,3	29,7
2003/2004	36	24	12	66,7	33,3
2004/2005	37	22	15	59,5	40,5
2005/2006	37	22	15	59,5	40,5

Izvor: Ekonomsko-trgovinska škola

Tabela 5. Ekonomsko-trgovinska škola, nastavnici prema broju predmeta koje predaju

školska godina	ukupan broj nastavnika	nastavnici prema broju predmeta koje predaju			nastavnici prema broju predmeta koje predaju, u %		
		1	2	3	1	2	3
2001/2002	39	22	11	6	56,4	28,2	15,4
2002/2003	37	20	8	9	54,1	21,6	24,3
2003/2004	36	21	8	7	58,3	22,2	19,4
2004/2005	37	21	8	8	56,8	21,6	21,6
2005/2006	37	21	7	9	56,8	18,9	24,3

Izvor: Ekonomsko-trgovinska škola

Tabela 6. Ekonomsko-trgovinska škola, nastavnici prema broju časova

školska godina	ukupan broj nastavnika	nastavnici prema broju časova				
		100 %	75 - 99 %	50 - 74 %	25 - 49 %	0 - 24 %
2001/2002	39	19	6	2	4	8
2002/2003	37	19	5	1	4	8
2003/2004	36	18	6	2	5	5
2004/2005	37	18	5	3	4	7
2005/2006	37	19	4	3	4	7
nastavnici prema broju časova, u %						
2001/2002	100,0	48,7	15,4	5,1	10,3	20,5
2002/2003	100,0	51,4	13,5	2,7	10,8	21,6
2003/2004	100,0	50,0	16,7	5,5	13,9	13,9
2004/2005	100,0	48,6	13,5	8,1	10,8	19,0
2005/2006	100,0	51,3	10,8	8,1	10,8	19,0

Izvor: Ekonomsko-trgovinska škola

ANEKS 5.1.3.3.

Tabela 1. Gimnazija, broj odeljenja prema nastavnom jeziku i broj učenika

Šk. godina	Ukupan broj odeljenja	Nastavni jezik		Broj učenika	Prosečan broj učenika po odeljenju
		srpski	mađarski		
2003/2004	19	8	11	469	24.68
2004/2005	19	8	11	467	24.57
2005/2006	20	8	12	466	23.30
2006/2007	19	7	12	436	22.94

Tabela 2. Gimnazija, broj nastavnika prema polu i vrsti radnog vremena

Šk. godina	Ukupan broj nastavnika	Žene		Radno vreme			
		Svega	%	Neodređeno		Određeno	
				Ukupno	%	Ukupno	%
2003/2004	45	28	62	34	75	11	24
2004/2005	45	28	62	34	75	11	24
2005/2006	47	28	59	36	76	11	23
2006/2007	45	28	62	34	75	11	24

Tabela 3. Gimnazija, nastavnici prema broju škola u kojima rade

Školska godina	Ukupan broj nastavnika	nastavnici prema broju škola u kojima rade			nastavnici prema broju škola u kojima rade, u %		
		1	2	3	1	2	3
2003/2004	45	31	14	-	68	32	-
2004/2005	45	31	14	-	68	32	-
2005/2006	47	33	14	-	70	30	-
2006/2007	45	31	14	-	67	33	-

Tabela 4. Gimnazija, nastavnici prema broju predmeta koje predaje

Školska godina	Ukupan broj nastavnika	nastavnici prema broju predmeta koje predaje			nastavnici prema broju predmeta koje predaje, u %		
		1	2	3	1	2	3
2003/2004	45	40	5	-	88	12	-
2004/2005	45	40	5	-	88	12	-
2005/2006	47	41	6	-	87	13	-
2006/2007	45	40	5	-	88	12	-

Tabela 5. Gimnazija, nastavnici prema broju časova

Školska godina	Ukupan broj nastavnika	Nastavnici prema broju časova				
		100%	75-99%	50-74%	25-49%	0-24%
2003/2004	45	22	3	11	9	-
2004/2005	45	22	3	11	9	-
2005/2006	47	22	4	12	9	-
2006/2007	45	22	3	11	9	-

Tabela 6. Gimnazija, nastavnici prema starosti

Školska godina	Ukupan broj nastavnika	Nastavnici prema broju časova					
		- 24	25-29	30-39	40-49	50-59	60-
2003/2004	45	1	2	11	15	12	4
2004/2005	45	1	2	11	15	12	4
2005/2006	47	2	3	11	15	12	4
2006/2007	45	-	3	11	15	12	4

ANEKS 5.1.3.4.

Tabela 1. Gimnazija za talentovane učenike prirodnog-matematičkog usmerenja - broj odeljenja prema nastavnom jeziku i broj učenika

školska godina	ukupan broj odeljenja	nastavni jezik		broj učenika	broj učenika po odeljenju
		srpski	mađarski		
2005/2006	4	-	4	71	17,7

Izvor: Gimnazija

Tabela 2. Gimnazija, broj nastavnika prema polu

Školska godina	Ukupan broj nastavnika	Žene	
		Svega	Žene u ukupno, u %
2005/2006	24	15	62,5

Izvor: Gimnazija

Tabela 3. Gimnazija za talentovane učenike prirodnog-matematičkog usmerenja, nastavnici prema starosti

Školska godina	Ukupan broj nastavnika	Starosna struktura nastavnika					
		- 24	25 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 -
2005/2006	24	-	6	4	7	4	3
Starosna struktura nastavnika, u %							
2005/2006	100,0	-	25,0	16,6	29,2	16,6	12,5

Izvor: Gimnazija

ANEKS 5.1.4.1.

Tabela 1. Fakultet za hortikulturu, broj odeljenja prema nastavnom jeziku i broj učenika

školska godina	ukupan broj odeljenja	nastavni jezik		broj učenika	ukupan broj nastavnika		žene u svega, u %
		srpski	mađarski		svega	žene	
2005/2006	3	-	3	198	33	11	33,3

Izvor: Fakultet za hortikulturu

Tabela 2. Fakultet za hortikulturu, nastavnici prema starosti

školska godina	ukupan broj nastavnika	starosna struktura nastavnika					
		- 24	25 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 -
2005/2006	33	-	1	7	9	14	2
starosna struktura nastavnika, u %							
2005/2006	100,0	-	3,0	21,2	27,3	42,4	6,1

Izvor: Fakultet za hortikulturu

KULTURA**ANEKS 5.2.**

Tabela 1. Bioskopi, 2004.

područje	bioskopi, ukupno	sedišta u bioskopskim salama	predstave, svega	posetioci, u hiljadama svega	iskorišćenost bioskopskih sala, u %	prosečna cena ulaznica	broj posetilaca na 100 stanovnika
Vojvodina	25	8.202	10.196	552	18	92	29
Severno-banatski okrug	4	1.149	1.447	38	7	96	25
opština Senta	1	280	105	3	11	100	13

Izvor: Opštine u Srbiji 2005, Republički zavod za statistiku, Beograd, mart 2006, str. 306

ZDRAVSTVO I SOCIJALNA ZAŠTITA**ANEKS 5.3.**

Tabela 1. Radnici u zdravstvu prema školskoj spremi

ustanova	godina	ukupan broj radnika	zdravstveni radnici					nemedicinski radnici
			ukupno	visoka ss*	viša ss	srednja ss	niža ss	
Vojvodina	2002	28.601	20.458	5.898	1.626	12.769	165	8.143
	2003	28.897	20.691	5.807	1.615	12.855	148	8.206
	2004	29.310	20.786	6.038	1.647	12.938	163	8.524
Severnobanatski okrug	2002	2.301	1.734	394	89	1.229	22	567
	2003	2.412	1.632	421	86	1.119	23	780
	2004	2.326	1.632	411	84	1.116	21	694
opština Senta	2002	551	399	90	18	288	0	152
	2003	551	404	92	15	297	0	147
	2004	551	406	95	14	297	0	145

Izvor: Institut za zdravstvenu zaštitu Novi Sad, Sektor za socijalnu medicinu i organizaciju zdravstvene službe

* uključeni su i specijalisti

Tabela 2. Vrste bolesti, opština Senta, 2005. godine

Broj	Vrsta bolesti	Broj obolelih	%
svega	svega	73.689	100,0
1.	Zarazne bolesti i parazitarne bolesti	2.873	3,9
2.	Tumori	541	0,7
3.	Bolesti krvi	361	0,5
4.	Bolesti žlezda	750	1,0
5.	Duševni poremećaji	1.377	1,9
6.	Bolesti nervnog sistema	287	0,4
7.	Bolesti oka	426	0,6
8.	Bolesti uha	1.616	2,2
9.	Bolesti sistema krvotoka	5.171	7,0
10.	Bolesti sistema za disanje	15.621	21,2

11.	Bolesti sistema za varenje	14.722	20,0
12.	Bolesti kože	1.640	2,2
13.	Bolesti koštanog sistema	2.523	3,4
14.	Mokraćni polni sistem	4.418	6,0
15.	Trudnoća, abortusi, porođaji	941	1,3
16.	Stanje postporođajnog perioda	22	0,03
17.	Urođene nenormalnosti	8	0,01
18.	Patološki nalazi	904	1,2
19	Povrede, trovanja	1.732	2,3
20	Faktori koji utiču na zdravlje	17.756	24,1

Izvor: Zdravstveni centar "Dr Gere Išvan", Senta, 2005. godine

Tabela 3. Prekidi trudnoće prema starosti žene

starost žene	broj prekida trudnoće	%
svuga	525	100,0
14 - 18	3	0,6
19 - 24	100	19,0
25 - 34	220	41,9
35 - 44	194	37,0
45 - 54	8	1,5

Izvor: Zdravstveni centar "Dr Gere Išvan", Senta, 2005. godine

Tabela 4. Korisnici socijalne zaštite - maloletna lica, 2004.

područje	ukupno	ugroženi porodičnom situacijom	sa poremećajima u ponašanju	mentalno zaostali	ometeni u fizičkom razvoju	sa kombinovanim smetnjama	ostali korisnici usluga socijalne zaštite
Vojvodina	29.480	20.082	4.080	1.947	802	457	2.119
Severno-banatski okrug	2.392	1.588	456	226	63	48	11
opština Senta	918	628	166	95	27	2	-

Izvor: Opštine u Srbiji 2005, Republički zavod za statistiku, Beograd, mart 2006, str. 313

Tabela 5. Korisnici socijalne zaštite - punoletna lica, 2004.

područje	ukupno	lica sa poremećajima u ponašanju	psihički i fizički ometena lica	materijalno neobezbeđena lica	nezbrinuta lica	ostarela lica	ostala odrasla i ostarela lica korisnici usluga socijalne zaštite
Vojvodina	64.017	1.122	9.362	28.851	1.675	12.197	10.810
Severno-banatski okrug	6.161	97	632	3.166	136	1.556	574
opština Senta	1.433	74	151	625	23	244	316

Izvor: Opštine u Srbiji 2005, Republički zavod za statistiku, Beograd, mart 2006, str. 317

SPORT**ANEKS 5.4.**

Tabela 1. Članovi u sportskim klubovima

godine	članovi						
	ukupno	takmičari				treneri	sudije
		ukupno	seniori	juniori	pioniri		
2001	1.260	1.133	240	254	639	50	77
2002	1.449	1.304	287	276	741	54	91
2003	1.457	1.275	334	266	675	60	122
2004	1.307	1.141	254	229	658	46	120
2005	1.377	1.193	296	256	641	52	132

Izvor: Sportski savez opštine Senta

IX. USVOJENI PREDLOZI RADNIH TELA SKUPŠTINE OPŠTINE SENTA

Usvojeni predlozi Odbora za stambeno-komunalne delatnosti i ekologiju SO, Odbora za budžet, finansije i privredu SO, Odbora za kulturu SO, Odbora za sport SO, Odbora za obrazovanje SO i Odbora za zdravstvo SO na sednici Skupštine Opštine Senta održanoj 29. decembra 2006. godine su sledeći:

- razvoj banjskog turizma
- stvaranje mesta za kampovanje
- adaptacija i sređivanje sportskih objekata
- planiranje izgradnje sportske hale
- vršenje stalne kontrole kvaliteta vode reke Tise i vode privatnih bunara
- merenje zagađenosti teškim metalima poplavnih područja
- obnova i rekonstrukcija gradskog vodovoda
- razvoj šumskog gazdinstva
- rešavanje problema oko vršenja i cene usluga centralnog grejanja
- ispitivanje drugih alternativa za grejanje u opštini i mogućnosti proizvodnje eventualnih poljoprivrednih proizvoda koji bi se mogli upotrebiti za grejanje.

Gore navedeni usvojeni predlozi čine sastavni deo Razvojnog Plana Opštine Senta (2007-2013).

ZAKLJUČAK:

Na sednici Skupštine Opštine Senta održanog dana 29. decembra 2006. godine doneta je odluka da se u roku od tri meseca izrade detaljni akcioni planovi za naredne tri godine (za period 2007-2009 godine), tj. planovi za ostvarenje prvog dela RAZVOJNOG PLANA OPŠTINE SENTA (2007-2013).

Na osnovu člana 30.stav 1.tačka 3. Zakona o lokalnoj samoupravi („Službeni glasnik RS“ br. 9/2002,33/2004,135/2004 i62/2006), člana 19.stav 1. tčaka 3. Statuta opštine Senta („Službeni list opštine Senta“ br. 1/2006-prečišćeni tekst) Skupština opštine Senta na sednici od 29.12.2006.godine donosi

Z A K L J U Č A K
O USVAJANJU RAZVOJNOG PLANA OPŠTINE SENTA ZA 2007-2013.

I.

Usvaja se Razvojni plan opštine Senta za 2007-2013 godinu.

II.

Ovaj zaključak se objavljuje u “Službenom listu opštine Senta”.

REPUBLIKA SRBIJA
AP VOJVODINA-OPŠTINA SENTA
SKUPŠTINA OPŠTINE
Broj: 010-1/V-06

Predsednik SO
Žiroš-Jankelić Aniko s.r.